

63020/3

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

F LENCK, J.J. von

v4

JOSEPHI JACOBI PLENCK,

*Chirurgiæ Doctoris, nec non Chirurgiæ, Anatomes
atque Artis Obstetriciæ Professoris Regii, publici
ac ordinarii in Regia Universitate Budensi.*

BROMATOLOGIA

SEU

DOCTRINA

DE

ESCULENTIS ET POTULENTIS.

Jac. Adam fecit Vienœ

VIENNAE,

APUD RUDOLPHUM GRAFFER.

Non aër, non pontus, non terra, denique cuncta
Sufficient nostra vix elementa gulae.

VI R D
PERILLUS TRI, EXPERTISSIMO,
DOCTISSIMO, AC CELEBERRIMO
JOANNI ALEXANDRO
B R A M B I L L A
SAC. CÆS. REG. APOST. MAJ.
CHIRURGO PRIMARIO
NEC NON
EXERCITUUM ET PRÆTORIANORUM IM-
PERIALIUM CHIRURGO SUPREMO
ACADEMIÆ CHIRURGICÆ REGIÆ
PARISIENSIS, MONTISPESUL.
BONONIENSIS ET MANTI-
NENS. MEMBRO

Hoc qualemque opusculum in observan-
tiæ monumentum.

DEDICAT ET CONSECRAT

A U T H O R .

P R A E F A T I O.

EA corporis humani est conditio, ut ipsius
vitæ actionibus omni momento partes soli-
dæ deterrentur & fluidæ corrumpantur; hinc
sanitas diu illibata & vita longa sperari ne-
quit, nisi detritæ partes & corrupti humo-
res, nova restauratione iterum quotidie
refarciantur. Cum vero hæc restauratio so-
lis alimentis fieri possit, hinc primarium ac
præcipuum medici officium esse opinor, ut
esculentorum & potulentorum indolem opti-
me pernoscat; sola enim hujus notione diæ-
tam, cuilibet ætati, temperamento, sexui,
anni tempori, climati, consuetudini & mor-
bo congruam præscribere valebit. Hæc no-
titia denique multiplici alia ratione necessa-

P R A E F A T I O.

ria est, morbi enim plurimi potissimum ex pravo viētu originem habent, plurimi ideo bona diæta præcaveri, plurimi hac sola facilius quam medicaminum farragine curari se sinnunt. Consentiunt denique Diætologi omnes, inter causas longæ vitæ nostrorum Proavorum non postremam fuisse, quod ignorarent adhuc in prima morum simplicitate tot sensim ab ingeniosa gula invectas cibi & potus corruptelas, tot condimenta, quæ magnatum & divitum mensis apposita, succos generant impuros aut ventriculum oppresso naturæ sensu ad nimium ingerendum alliciunt.

Non vero mihi mens est in hoc opusculo Hygienes aut Diæteticæ integrum tra-

P R A E F A T I O.

dere doctrinam, sed eam solummodo amplissimæ hujus doctrinæ partem, quæ rem cibariam specialem pertractat, aphoristico, prælectionibus apto, percurrere sermone.

Nemo mihi, opinor, vitio dabit, quod etiam cibos regionum exoticarum & illos, qui annonæ defectu in usum alimentarem adhibebantur, recenseam; prius etenim completus esculentorum elenchus exigit & alterum multis esse potest utilissimum, ne calamitatis tempore latranted stomachum nocivis aut ineptissimis ad nutritionem rebus infarciant, aut ne fame pereant.

Cum vero utilissimæ rei alimentariæ doctrina maximum suum incrementum immor-

P R A E F A T I O.

talibus lucubrationibus LINNÆI, ZÜKERTI,
SPIELMANNI, BERGII, MURRAY, GAT-
TERERI, RICHTERI debeat, hinc plu-
rimis in locis ipsa horum illustrium virorum
verba potius retinere quam meis offerre
volui.

ELENCHUS GENERALIS

De esculentis generatim.

ESCULENTA VEGETABILIA.

Cerealia. Getreidfrüchte.

Legumina. Hülsenfrüchte.

Olera. Gartengemüsse.

Fungi. Schwämme.

Acetaria. Salatpflanzen.

Fruktus. Gartenfrüchte.

Esculenta vegetabilia succedanea. Nothspeisen.

ESCULENTA ANIMALIA.

Mammalia. Saugthiere.

Aves. Federthiere.

Pisces. Fische.

Amphibia. Amphibien.

Insecta. Insekte.

Vermes. Würme.

CONDIMENTA.

Condimenta salina. Salzgewürze.

— acida. Saure Gewürze.

— dulcia. Süsse.

— pinguia. Fette.

— lactea. Michartige.

— gelatinosa. Sulzartige.

Condimenta aromatica. *Aromatische.*

— *extraordinaria.* *Außerordentliche.*

— *narcotica.* *Betaubende Gewürze.*

P O T U L E N T A.

Aquæ. *Wässer.*

Cerevisiæ. *Biere.*

Vina. *Weine.*

Spiritus vinosi. *Brandweine.*

Lacta. *Milcharten.*

Potulenta dulcia. *Süsse Getränke.*

— *calida.* *Warme Getränke.*

D E
E S C U L E N T I S
G E N E R A T I M.

Quæ ventriculo nostro ingesta in naturam nostri corporis mutari se sinunt, *cibi seu nutrimenta* vocantur.

Scientia, quae esculentorum, & potulentorum doctrinam completitur, *Bromatologia* audit.

Etymon est a *βεῶμα*, *cibus*, & *λόγος*, *doctrina*.

Nutriendi facultate pollent corpora, quæ *principium constitutivum* continent

1. *Amylaceum* ut cerealia, legumina & quædam radices.
2. *Gelatinosum*: ut animalia.
3. *Oleosum*: ut animalia & nuclei quorumdam fructuum.
4. *Sacharinum*, quod in vegetabilibus quibusdam invenitur.
5. *Gummosum*, quod e vegetabilibus aliquibus exsudat.
6. *Glutinosum*, quod in cerealibus, caseo & animalibus abundat.

7. *Mucilaginosum* quod vegetabilibus & animalibus quibusdam inest.

8. *Laetum* quod e vegetabili ut amygdalis, sed præprimis ex animali petitur regno.

Denique quilibet cibus præter principium nutriendis alia quoque principia constitutiva continet, quæ sub digestione in ventriculo simul se evolvunt, inde habentur.

Esculenta acescentia, e quibus *acidum*, ut e cerealibus.

— *alcalescentia*, e quibus *alcali urinosum* ut ex animalibus, fungis

— *putrescentia*, e quibus *putridum*

— *rancescentia* e quibus *oleum acre*

— *glutinescentia* e quibus *gluten vel mucus*

— *salina* e quibus *sal culinare*, ut e carne salita se sub digestione evolvit.

— *flatulenta* e quibus magna copia *aeris* sub digestione extricatur.

DIVIDUNTUR esculenta:

1. A *regno* e quo deponuntur

in *vegetabilia*, quæ e vegetabili

— *animalia*, quæ ex animali desumuntur regno

— *vegeto-animalia seu mixta* quæ ex animali & vegetabili regno mixtis constant.

2. A *confidentia* denique dividuntur

in *esculenta liquida*

— — *mollia*

— — *dura*

3. A facili vel difficulti digestione

in *eugepta*, quæ cito & facile digeruntur: ut mollia & friabilia, facile solubilia, nempe carnes animalium juniorum & mediæ ætatis, cerealia præparata, vegetabilia tenera &c.

— *dyspepta*, quæ difficulter vel plane non a ventriculo digeruntur, ut tenacia, dura, difficulter succo gastrico solubilia. Carnes animalium vetustorum, cerealia cruda, legumina, olera plurima. Pisces & Carnes salitæ, infumatæ, pinguis valde. Hæc ventriculum suo pondere gravant, in faburram crudam abundant, unde varii generis morbi in primis & ex crudo chylo in sanguinem tanseunte in secundis viis oriuntur.

4. A quantitate contentæ substantiæ nutritiæ

in *polychyla*, quæ multum substantiæ nutritiæ continent: ut gelatinæ aut jura ex animalibus extracta.

— *oligochyla*, quæ parum substantiæ nutritiæ, multum substantiæ non nutritiæ continent: ut pisces, olera, legumina; horum ciborum ergo magna copia & robustus ventriculus pro nutritione exigitur.

5. A salubritate chyli, quem elargiuntur,

in *euchyma*, quæ bonum largiuntur chyli, qui ex mera substantia nutritiæ

constat , ut lac , gelatina , carnium
jura

in *cacochyma* , quæ malum largiuntur chy-
lum : si nempe cum illo materia visci-
da , salina , terrea , putrida sanguinem
simil ingreditur , ut cum glutinosis ,
acidis , falsis , rancidis , putrescentibus
cibis fieri solet . Varii ex talibus cibis
propullulant morbi .

Ex his primum est intelligere , qui viðus homini *sano* ,
qui cuique *temperamento* , qui *œgroto* , qui cui-
libet *œtati* , qui *climati* , qui anni *temporibus* ma-
xime sit conveniens . De quibus vide *Diæteticam*
generalem & specialem , quam *Hygiene* tradit .

Diæta homini *sano* maxime conveniens est victus *ve-
geto-animalis* seu ex vegetabili & animali *mi-
stus* , ut carnium urinosa acrimonia vegetabilium
acido mitigetur .

Qui enim solo viðu animali perpetuo viðitant , hu-
mores acrimonia urinosa - putrida inquinant ; hoc
enim comprobat fœtor manifestus oris , urinæ &
ipsius laðis animalium carnivorum atque scor-
buti & morborum putridorum frequentia in gen-
tibus , quæ sola carne vescuntur .

A solo viðtu vegetabili sanguis nimium aquosus vel
pituitosus redditur , corporis & ventriculi debilitas ,
faciei pallor , acida in ventriculo saburra nascitur .

Necessitatem cibi ex vegetabilibus & animalibus
etiam docent instinctus , qui hominem in utrum-
que cibi genus allicit & fabrica corporis , quam

cum herbivoris & carnivoris animalibus communem habet. *

VASA CULINARIA.

Cum mors s^epe lateat in olla, hinc Diæteticus etiam notitiam vasorum culinarium habeat oportet.

Vasa, in quibus esculenta & potulenta conservari, arte culinari præparari & mensis apponi solent, generatim dividuntur
in *ligneaa*, *terrea*, *vitrea*, *porcellana* & *metallica*.

VASA LIGNEA. Hæc innocua sunt, dummodo bene & s^epe purgentur, alias a servatis cibis pinguibus vel acescentibus rancor vel acor poris inhabens novos inditos inficit cibos.

VASA TERREA seu FIGULINA. Huc pertinent.

a. *nigra* seu *plumbaginea*. Ex plumbagine & argilla conficiuntur ollæ illæ nigræ, quæ coquendis cibis inserviunt. Sunt vasa innocua, neque enim a pinguibus nec ab acidis solvuntur cibis.

b. *argillacea*. Vasa ex argilla facta non sunt nociva, nisi ea, quorum superficies interna vitrificatione viridi ex lythargyrio, cinere cupri ac fabulo confecta, obducitur. **

* Cel. ZÜCKER T. mat. aliment. p. 50. & Ill. HALLERI Elem. Physiol. T. VI. p. 189.

** Cel. DELIUS Etwas zur Revision der Weinprobe p. 33 & 34.

Vitrificatio autem *fusca* ex magnesia vitrario-
rum confeda nihil nocet.

v. lapidea Steintöpfse dicta. Ex argilla in lapidem
ope ignis cum sale communi indurata, sunt
innocentia.

VASA VITREA. Hæc maxime innocua & purissi-
ma sunt vasa: at ob fragilitatem non omni usui
culinari adhibenda.

VASA PORCELLANA seu *MURRHINA*, quæ
ex terra argillacea alba conficiuntur, & in *vera*
& *spuria* vasa porcellana dividuntur, sat tuti sunt
usus culinaris. Encaustum horum vasorum calx
stanni vel plumbi ingreditur quidem, at encau-
stum non facile a cibis acidis vel pinguibus dis-
solvi se finit.

Possunt etiam vasa e laminis metallicis *encausto* ob-
ductis in usum culinarem adhiberi. *

VASA METALLICA. Hæc varii sunt generis: ut

a. Aurea. Cum aurum nec acidis nec alcalinis nec
pinguibus solvatur cibis, hinc præstantissi-
ma ex auro essent vasa culinaria; at ob in-
gens ejus pretium solas mensas regum ornant.

b. Argentea. Argentum *purum* a nullo etiam ci-
bo solubile est: at vulgare argentum utplu-
rimum cupro est adulteratum. Hinc cibi

* *Celeb. MACQUERS Chymisches Wörterbuch.* 4. Th.
p. 687.

pingues, acidi, vel vinum diutius in tali vase
retenta, emesim & tormina causant. *

γ. *Stannea.* Stannum purum nec pinguibus, nec
vino, nec acidis solvitur cibis: at tale vix ve-
nale invenitur, sed ut plurimum arsenico,
plumbo, cupro contaminatum. Hinc cibi
acidi vel pingues diu in vase stanneo ser-
vati saepe noxios exserunt effectus.

δ. *Cuprea stanno obducta.* Incrustatio stannea ex
stanni partibus duabus & plumbi parte una
constat.

Detrita incrustatione stannea, quæ vix chartæ
crassitatem habet, cibi ærugine contaminan-
tur, quæ vomitus, tremores, nauseam, pu-
stulas, dolores spastmodicos abdominis, dia-
rhæas producit.

ε. *Ferrea stanno obducta.* Ex laminis ferreis cra-
sissimis elaborata intus stanno obductis. Fer-
rum innocens est metallum, hinc haec vase
detrito etiam stanno non nocent, si ferrum
etiam a cibis acidis aliquantum solvatur. At
cibi inde nigrescunt.

τ. *Ferrea zinco obducta.* Zincum purum nec
stanni impuri nec cupri vitia habet, hinc
ad vase ferrea obducenda est præstantissimum
metallum.

η. *Aenea seu Aurichalcea,* ex cupro & zinco vel
stanno confecta, ut etiam vase ex cupro

albo , quod arsenicum ingreditur , valde
sunt noxia.

Sapor mineralis , qui ex cochlearibus inde con-
fectis linguæ imprimitur , ubi juscula iis hau-
riuntur , docet , quam insalubre metallum
æneum sit .

E S C U L E N T A
V E G E T A B I L I A

E L E N C H U S G E N E R A L I S

Cerealia. *Getreidfrüchte.*

Legumina. *Hülsenfrüchte.*

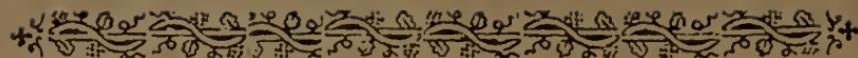
Olera. *Gartengemüse.*

Fungi. *Schwämme.*

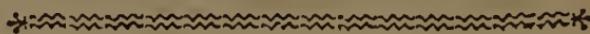
Acetaria. *Salatpflanzen.*

Frußus. *Gartenfrüchte.*

Esculenta vegetabilia succedanea. *Pflanzenartige Nothspeisen.*

ELENCHUS SPECIALIS

C E R E A L I A.

Triticum. *Weizen.*

Secale. *Rocken.*

Hordeum. *Gerste.*

Oryza. *Reiss.*

Avena. *Haber.*

Panicum miliaceum. *Hirsen.*

Panicum italicum. *Bitzweizen.*

Fagopyrum. *Buchweizen.*

Polygonum tartaricum. *Sibirischer Buchweizen.*

Polygonum erectum. *Pohlnischer Gries.*

Zea Mays. *Türkischer Weizen.*

Spelta. *Spelz.*

Holcus sorghum. *Indianische Hirse.*

Grana mannæ. *Schwaden.*

— Sago. *Sagogrüze.*

De pane generatim.

Panis triticeus. *Weizenbrot.*

— secalinus. *Rokenbrot.*

L E G U M I N A.

Pisum. *Erbse.*

Lens. *Linse.*

Phaseolus. *Phasole.*

Faba. *Saubohne.*

Cicer. *Ziserl.*

Caragana. *Baumerbsen.*

O L E R A.

R A D I C E S.

- Brassica Rapa. *Weisse Rübe.*
- oblonga. *Lange Rübe.*
- Napobrassica. *Kohlrübe.*
- Napus. *Rübensaamen Rübe.*
- Caulorapa seu Gongylodes. *Kohlräbe.*
- Daucus Carota. *Gelbe Rübe. Möhre.*
- Sium Sisarum. *Zukerwurzel.*
- Scorzonera hyspanica. *Scorzonerwurzel.*
- Tragopogon pratense. *Bocksbart.*
- porrifolium. *Haberwurzel.*
- Pastinaca sativa. *Pastinak.*
- Campanula Rapunculus. *Rapunzel.*
- Apium Petroselinum. *Petersfamilie.*
- Carum Carvi. *Kümmelwurzel.*
- Bunium Bulbocastanum. *Erdköpfen.*
- Nymphæa Nelumbo. *Wasserhohnen.*
- Batatta. *Batatten.*
- Solanum tuberosum. *Erduffel.*
- Helianthus tuberosus. *Erdäpfel.*
- Cynara. *Erd - Artischoke.*
- Lathyrus tuberosus. *Erdnuss.*
- Cyperus esculentus. *Erdmandeln.*

F O L I A.

- Brassica capitata. *Weiser Kopfkohl. Weisses Süßkraut.*
- acidulata. *Sauerkraut.*
- rubra. *Rother Kopfkohl. Rothes Süßkraut.*

- Brassica viridis.** Grüner Wirsching.
- *sabauda.* Weisser Wirsching. Savoyerkohl.
- *laciniata.* Blaukohl.
- *Selenisia.* Blumaschekohl.
- *señilis.* Schnittkohl.
- *botrytis.* Blumenkohl. Carfiol.
- *Brocoli.* Brocoli.
- Spinacia oleracea.** Spinat.
- Endivia.** Endivie.
- Portulaca.** Portulak.
- Beta Cicla.** Weisser Mangold.
- *rubra.* Rothe Rübe.
- Oxalis Acetosella.** Sauerklee.
- Rumex Acetosa.** Sauerampfer.
- *scutatus.* Schildförmiger Sauerampfer.
- *Patientia.* Englischer Spinat. Mönchsribabarber.
- Urtica dioica.** Brennessel.
- Atriplex hortensis.** Garten Melde.
- Malva rotundifolia.** Gänsepappel.
- T U R I O N E S.**
- Asparagus officinalis.** Spargel.
- Humulus lupulus.** Hopfen.
- Cynara Cardunculus.** Cardi. Artifi.
- D I S C I .**
- Cynara Scolymus.** Artischoke.
- L E G U M I N A V I R I D I A .**
- Phaseolus vulgaris.** Grüne Phasole.
- *floralis.* Blumenphasole. Türkische Bohne.
- *saccharatus.* Zuker Phasole.

Phaseolus nanus. *Zwergphasole.*

Pisa viridia. *Grüne Erbsen.*

— *saccharina.* *Zukererbsen.*

Fabæ virides. *Grüne Bohne.*

F U N G I.

Agaricus campestris. *Champignon.*

— *deliciosus.* *Reizker.*

— *Chantarellus.* *Pfifferling.*

— *lactifluus.* *Brädling.*

— *Mouceron.* *Mouceron.*

— *piperatus.* *Pfefferschwamm.*

— *violaceus.* *Violenschwamm.*

— *integer.* *Taubling.*

— *Kremlinga.* *Kremling, Kohlentaubling.*

— *Georgii.* *Reissling.* *Mayschwamen.* *Georgenschwamen.*

Boletus bovinus. *Pilze.* *Bilsling.*

Clavaria coralloides. *Corallenschwamm.*

— *fastigiata.* *Ziegenbart.*

Phallus esculentus. *Maurachen.*

— *Mitra.* *Spizmorcheln.*

Lycoperdon Tuber. *Trüffel.*

— *Bovista.* *Bovist.*

A C E T A R I A.

BLANDIORA.

Lactuca sativa capitata. *Kopf-Salat.* *Hapel-Salat.*

— — *crispa.* *Krauser Salat.*

Cichorium Endivia. *Endivien.*

— *Intybus.* *Cichorien.* *Wegwart.*

- Valeriana Locusta olitoria. *Vogerlsalat.* *Feldsalat.*
 Sedum reflexum. *Rückwärtsgeschlagene Fettehenne.*
 —— rupestre. *Felsen - Fettehenne.*
 —— Anacampseros. *Kriechende Fettehenne.*
 Campanula Rapunculus. *Rapunzel.*
 Oenothera biennis. *Nachtkerze.* *Rübrapunzel.*
 Portulaca oleracea. *Portulak.*
 Apium graveolens. *Celleri.* *Peterlein.*
 Smilax aspera. *Scharfe Stechwinde.*
 Chærophylloides bulbosum. *Knollickter Kälberkropf.*
 Pöperlsalat.
 Leontodon Taraxacum. *Löwenzahn.* *Pfaffenröhlein.*
 Brassica capitata. *Kohlsalat.*
 —— Rapa. *Rübenkraut.*
 Cucumis sativus. *Gurken.*
 —— anguinus. *Schlangenförmige Gurke.*
 Receptacula Mays. *Gugeruz.*
 Beta rubra. *Rothe Rüben.*
 Scorzonera Picroides. *Bittere Scorzoner.*
ACRIO R A.
 Nasturtium hortense. *Gartenkresse.*
 —— crispum. *Krauser Gartenkresse.*
 —— aquaticum. *Brunenkresse.*
 Cochlearia. *Löffelkraut.*
 Beccabunga. *Bachbungen.*
 Barbarea. *Barbenkraut.* *Winterkresse.* *Wassersenf.*
 Salicornia. *Glasschmalz.*
 Dracunculus. *Dragon.*
 Tamus. *Gemeine Schmerwurz.* *Jungferwurzel.*
 Pimpinella italicica. *Pimpernel.*

Nasturtium indicum. *Indianische Kresse.*

Borrago. *Porretsch.*

Raphanus. *Rettig.*

Armoracia. *Meerrettig.*

Gemmæ Sambuci. *Hollunder Pozen.*

F R U C T U S.

A C I D I .

Citrus. *Citrone.*

Limonium. *Limone.*

Berberis. *Weinschärl. Berberizen.*

Cerasum acidum. *Weixel. Saure Kirschen.*

Ribes rubrum. *Rothe Johannisbeer.*

— album. *Weisse Johannisbeer.*

Tamarindus. *Tamarindenfrucht.*

Cassia. *Cassiefrucht.*

Hippophaë Rhamnoides. *Haftdornfrucht.*

Karatas. *Wilde Ananas.*

A C I D O - D U L C E S.

Ananas. *Ananas.*

Aurantium. *Pomeranze.*

— sinense. *Apfelsine.*

Armeniaca. *Apricose.*

Persica. *Pfirsching.*

Pomum. *Apfel.*

Pyrum. *Biern.*

Pruna. *Pflaume.*

Prunus Padus. *Schwarze Vogelkirsche. Faulbeer.*

— virginiana. *Virginische Kirsche.*

— avium. *Gemeine Vogelkirsche.*

Cynosbatus. Hanbutten.

Cerasum dulce. Kirsche.

Fragum. Erdbeere.

Morum nigrum. Schwarze Maulbeere.

— *rubrum. Rothe Maulbeer.*

— *album. Weisse Maulbeer.*

Uva. Weinbeere. Weintrauben.

Pasculæ corinthiacæ. Corinthen Trauben, kleine Weinbeer.

Baccæ Sambuci. Hollunder Beere.

Rubus idæus. Himbeer.

— *arcticus. Nordländische Himbeer.*

— *fruticosus. Brombeer.*

— *cæsius. Bocksbeer.*

— *saxatilis. Steinbeer. Felsenhimbeer.*

— *Chamæmorus. Multbeer.*

— *occidentalis. Virginianische Himbeer.*

A Q E Q - D U L C E S.

Melo. Melone.

Dudaim. Apfelmelone.

Citrullus. Waffermelone.

Pepo. Kürbis.

Cucurbita lagenaria. Flaschenkürbis.

Ficus. Feige.

— *Sycomorus. Pharaonische Feige.*

Daçtylus. Dattel.

Jujuba. Brustbeer.

Sebestena. Schwarze Brustbeer.

Siliqua dulcis. Johannisbrod.

Empetrum nigrum. Schwarze Affenbeer.

Melongena. *Melanzonäpfel.*

Lycopersicum. *Paradisapfel.*

Granatum. *Granatapfel.*

Ribes nigrum. *Schwarze Johannisbeer.*

— *alpinum.* *Süsse Johannesbeere.*

Grossularia. *Stachelbeer.*

Uva crispa. *Krause Stachelbeer.* *Kruselbeer.*

ACERBIUSCULI.

Cornus mascula. *Kornelle.* *Diendel.*

— *suecica.* *Schwedische Kornelle.*

Mespilus germanica. *Mispel.*

Sorbus domestica. *Speyerling.* *Eierschüzen.*

— *aucuparia.* *Vogelbeere.* *Sperberbeere.*

Crataegus Aria. *Mehlbeer.*

— *suecica.* *Schwedische Mehlbeere.*

— *torminalis.* *Elsebeere.*

— *Oxycantha.* *Hagedornbeere.* *Weisdornbeere.*

— *Azerolus.* *Lazeroli.* *Azerollen.*

Vaccinium Oxycoccus. *Moosbeere.*

— *Myrtillus.* *Gemeine Heidelbeere.*

— *Vitis idaea.* *Preuselbeere.*

— *uliginosum.* *Sumpfheidelbeere.* *Moorbeere.*

Oliva. *Oliven.*

Cydonium. *Quitten.*

Acacia. *Schlehen.*

Myrobalanus. *Mirobalanen.*

Arbutus Uva ursi. *Bärentraube.*

— *Unedo.* *Erdbeerbaumfrucht.*

— *alpina.* *Alpen Erdbeerbaumfrucht.*

O L E O S I.

- Amygdala dulcis. *Süsse Mandeln.*
 ——— amara. *Bittere Mandeln.*
- Avellana. *Haselnuss.*
- Nux Juglans. *Wallnuss.*
- Pistacia. *Pistazie.*
- Pineolæ. *Zirbelnüsse. Pinien.*
- Nux fagi. *Bucheicheln. Bucheckern.*
 — Cembræ *Cembernüsse.*
- Anacardium occidentale. *Abendländische Elephantenlaus.*
 ————— orientale. *Morgenländische Elephantenlaus.*
- Castanea. *Castanie.*
- Cacao. *Cacaubohne.*
- Tribulus aquaticus. *Wassernuss.*

FRUCTUS VALDE EXOTICI.

- Musa. *Pisang. Paradiesfeige. Musa.*
- Banana. *Banane.*
- Annona. *Annona.*
- Garcinia Mangostana. *Mangopflaume.*
- Psidium Guajacanum. *Gwajawen.*
- Dillenia. *Rossapfelfrucht.*
- Chrysophyllum. *Sternapfel.*
- Chrysobalanus. *Kacoapflaume.*
- Genipa. *Genipabeere.*
- Morinda. *Indianische Maulbeer.*
- Moringa. *Moringefrucht.*

- Malum indicum. *Indianische Jujubenapfel.*
 Spondias Mombin. *Mompin.*
 Diospyros. Kaki. *Kakiapfel.*
 Mammea. *Mameypfersche.*
 Ochna. *Jabotapita - Frucht.*
 Opuntia. *Indianische Feige.*
 Eugenia Jambos. *Gemeine Jambusen.*
 Cocos nucifera. *Kokosnuss.*
 —— butyracea. *Butterkokosnuss.*
 Jacapucaya. *Topfbaumnuss.*
 Catappa. *Catappennuss.*
 Gnemon. *Gnemonbaumnuss.*
 Canarium. *Canarienbaumnuss.*
 Solanum montanum. *Bergpapa.*
 Cucumis Chate. *Türkische Gurken.*
 Petolá. *Gemeine Petole.*
 Strychos potatorum. *Wassertrinker - Nuss.*
 Soja. *Sojabohne.*
 Dolichus tetragonolobus. *Vierwinkliche Bohnen.*
 —— sinensis. *Chinesische Bohnen.*
 —— lignosus. *Indianische Bohnen.*
 Durio. *Durione.*
 Papaia. *Papaya.*
 Averrhoa acida. *Saurer Averrhoearpfel.*
 Bilimbi. *Bilimbiapfel.*
 Carambola. *Carambolaapfel.*
 Malpighia. *Malpighische Frucht.*
 Melastoma. *Schwarzmund.*
 Podophyllum. *Mayapfel.*
 Mangifera. *Mangefrucht.*

- Corypha. *Schirmpalmfrucht.*
 Borassus. *Weinpalme.*
 Arundo saccharifera. *Zuckerrohr.*
 Grias. *Griasfrucht.*
 Calaba. *Schönblattfrucht.*
 Elæocarpus. *Graniterbaumfrucht.*
 Persea. *Avogatofrucht.*
 Areca oleracea. *Kohlpalmbaum.*
 Cassava. *Amerikanische Mehlwurzel.*
 Sitodium. *Mehlfrucht.*
 Caffra. *Mehlrinde.*
 Lachryma Jobi indica. *Indianische Hiobsträne.*

ESCULENTA VEGETABILIA SUCCEDANEA.

LOCO CEREA LIUM.

- Scirpus maritimus. *Meer-Semsen.*
 Bromus secalinns. *Rocken-Trespe.*
 Avena fatua. *Windhaber.*
 Lolium temulentum. *Sommerlolch. Schwindelhaber.*
 Triticum repens. *Queckenwurzel. Hundegras.*
 Convallaria^{*} Polygonatum. *Weisswurz.*
 Multiflora. *Vielblümige.*
 Rumex acutus seu Lapatum acutum. *Gemeine Gründ-wurz.*
 Polygonum Convolvulus. *Buchwinde.*
 — viviparum. *Keimender Wegetritt.*
 — aviculare. *Blutkraut. Vogelwegetritt.*
 — Bistorta. *Natterwurz.*
 Arbutus Uva ursi. *Bärentraube.*

- Spergula arvensis.* *Akerspark.*
Crataegus Aria. *Mehlbeer.* *Atlasbeer.*
 —— *Oxycantha.* *Weisdornbeer.*
Sorbus aucuparia. *Vogelbeer.* *Quitsernbeer.*
Spiraea Filipendula. *Rother Steinbrech.* *Erdeicheln.*
Cynosbatus. *Hagebutte.*
Stachys palustris. *Sumpfroßspoley.*
Melampyrum arvense. *Ackerkuhweizen.*
Orobus tuberosus. *Knollische Erven.*
 —— *niger.* *Schwarze Erven.*
Pisum maritimum. *Meerstrands - Erbse.*
Lathyrus Cicera. *Purpurrote Platte - Erbsen.*
Ervum Ervilja. *Giftige Erven.*
Vicia sativa. *Wiken.*
Lupinus albus. *Feigbohne.*
Trifolium repens. *Kriechender Klee.*
Scorzonera humilis. *Niedriger Scorzoner.*
Calla palustris. *Sumpf - Calla.*
Arum esculentum. *Esharer Aron.*
 —— *maculatum.* *Gefleckter Aron.*
 —— *Colocasia.* *Egyptischer Aron.*
Fagus sylvatica. *Gemeine Buche.*
Glandes. *Gemeine Eichel.*
Pinus sylvestris. *Gemeine Fichte.*
Abies. *Gemeine Tanne.*
Hymenaea Courbaril. *Heuschreckenbaum.*
Zizania aquatica. *Seehafer.*
Cichorium Intybus. *Cichorienwurzel.*

LOCO OLERUM.

Lilium Camschatcense. Camschatenser Lilie.

Arisarum. Kohlaron.

Dioscorea sativa. Blutkohl.

— *bulbifera. Oehiswurzel.*

Cyperus Papyrus. Aegyptische Papierrinde.

Arachis hypogaea. Erdpistazien.

Anchusa officinalis. Officinelle Ochsenzunge.

Primula veris. Schlüsselblume.

Campanulæ. Glockenblumen.

Lapsana communis. Gemeiner Rainkohl.

Chenopodium Bonus Henricus. Guter Heinrich.

Sonchus alpinus. Alpen Günsedistel.

— *oleraceus. Kohlartige Günsedistel. Hasenkohl*

Helianthus annuus. Gemeine Sonnenblume.

Heracleum Spondylium. Bärenklau.

Sempervivum tectorum. Hausslaub. Hausswurz.

Ranunculus Ficaria. Scharbockkraut.

Lamium album. Weisse Taubeneffel.

— *lævigatum. Rothe Taubeneffel.*

Sinapis arvensis. Ackersenf.

Ornithogalum luteum. Vogelmilch.

Crambe maritima. Meerkohl.

Carduus palustris. Sumpfdistel.

Melocactus. Melonenendistel.

Carlina acaulis. Stammlose Eberwurz.

Onopordon Acanthium. Weisse Bergdistel.

Cnicus oleraceus. Kohlartiges Krazkraut.

Hipochæris maculata. Geflecktes Säukraut.

- Alga saccharifera.* Isländisches Meergras.
Amaranthus oleraceus. Amaranth.
Blitum. Maier - Amaranth.
Lichen islandicus. Isländisches Mocs. Flechte,
 —— velleus.
Fucus saccharinus. Zukersüßes Meergras.
 —— esculentus. Eshares Meergras.
 —— palmatus. Handförmiges Meergras.
Tremella Nostoc. Sternputz.
Ulva umbilicalis. Meernabel.
Tataria hungarica. Tatarwurz.
Phytolacca decandra. Kermesbeere.
Arctium lappa. Große Kletten.
Borrago. Borretsch.
Eryngium maritimum. Meerstrand. Mannstreu.
Mercurialis annua. Gemeines Bingelkraut.
Betonica. Betonie.
Ononis. Hauhechel.
Salicaria. Weiderich.
Angelica Archangelica. Erz - Engelwurz.
Epilobium angustifolium. Schmalblättericher Weide-
 rich.
Panicum sanguinale. Bluthirse.
Fœnum græcum. Bockshorn.

C E R E A L I A.

VEGETABILIA, e quorum seminibus farinaceis *Panis* aliquique *cibi farinacei* parari solent, *Cerealia* dicuntur.

Duplici constant *principio nutritiente*. Uno *amylaceo*, quod acescit & aqua calida solvitur. Altero *glutinoso*, quod alcalescit, putrescit & aqua calida solubile non est.

Principium *amylaceum* destillatione decomponitur in oleum & acidum. *Glutinosum* vero in alcali volatile & *gluten* animale resolvitur. Hoc principium maxima quantitate in tritico invenitur. *

Solent cerealia *triplici modo* in usum alimentarem adhiberi:

1. Semina *integra*, vel in granula minima seu *Grutum* Griesz ope molendini contrita cum aqua, jure carnium vel lacte coquuntur.
Vel
2. Semina ope molendini in *farinam* rediguntur.
Ex qua ope aquæ in massam pastaceam redacta *cibi farinacei* varie formæ parantur, qui cum aqua, jure carnium vel lacte

* Inde origo principiorum constitutivorum chyli & lacticis patet. *Cremor* ex oleo, *serum sacchariferum* ex acido vegetabili, *caseus* ex glutine & alcali volatili cerealium nascitur. *Cel. BERGII mat. med.* p. 51.

aut solo butyro cocti comeduntur. * Rarius farina simplex vel tosta cum lacte in pulmentum redigitur.

3. Demum massa farinacea ope additi fermenti fermentationi comittitur & clibani calore in *panem* coquitur.

VIRTUS. Cerealia & cibi farinacei bene cocti egregie nutriunt, facile digeruntur, mucilagine tenui acrimonias involvunt, acescentia putredini humorum resistunt: hinc hominibus sanis & non valde debilibus aptissimum & saluberrimum suppeditant nutrimentum. *Panis* tamen bene fermentatus longe facilius adhuc, quam cibi farinacei non fermentati, digeritur.

Abusus vero ciborum farinaceorum præsertim non fermentatorum aut non satis coctorum in primis viis glutinoso - acidam saburram generant: inde sensatio ponderis in ventriculo, dyspepsia, vermes, apoplexia, atrophia, vel leucophlegmatia,

* Varium imponitur cibis farinaceis nomen tum a figura tum ab additamentis: ut *Diphongi Knedel*, *Noduli Nofen*. *Placentæ quadratae Strudel*. *Macaroni*. *Torundulæ Nudeln*. *Placentæ Kuchen*, hæ variz sunt butyraceæ, axungiatæ, saccharatæ, quæ minores sunt, majores enim vocantur *Tortæ Torten*. *Clibanites* seu *Artocreas Pastete* est panificium, cui includuntur carnes vel pisces varie parati.

febris pituitosa , scrophulæ & obstructis visceribus hydrops varius. *

T R I T I C U M.

T R I T I C U M *hybernum LINNÆI.* Weizen.

ODOR nullus ; SAVOR farinaceus. INDOLES glutinoso-
amylacea, hinc cibus vegeto-animalis. Nam $\frac{1}{4}$ glu-
tinis animalis continet, utpote qua quantitate
hoc cereale ab omnibus reliquis discriminatur.

VIRTUS est magis nutriens & minus acescens quam
reliquorum cerealium , sed lento generat succos.

Usus. *Farina* pro pane & cibis farinaceis parandis
frequentissime adhiberi solet.

Grutum tritici Weizengries cum lacte vel jure car-
nium coctum dat gratum & valde nutriens pul-
mentum.

* *ILL. VAN SWIETEN* obseruavit , pueros quosdam , qui semina tritici matura avidius comedérant , cunctos male se habuisse , & infarcto ac tumido abdomen diu languisse ; tandemque binos eorum periisse hydropicos , reliquis purgantium ope servatis , quibus putrida faburra glutinosa expulsa fuit. *Comment.* T. IV. p. 108. Idem expertus est ipse GALENUS , dum adolescens adhuc , aliorum ciborum inopia , triticum coctum , sale conditum , esuriens avide ingessisset , mox pondus sensit in ventriculo , postero die sequebatur omnis cibi fastidium , molesti flatus , capitis dolor & caligatio oculorum , alvo interea suppressa. *De alimentorum fa-
cultat.* lib. I. c. VII.

*Farina tritici cum lacte in pulmentum cocta consuetum in nostris regionibus neunatorum alimentum est. At nisi infans simul lacte materno fruantur & pulmentum rite paratum * sit, modicaque copia ingeratur, sua glutinositate putrida primas vias obducit, vasa lactea glandulasque mesentericas obturat. Inde atrophia corporis cum ab domine tumido, diarrhæa, apoplexia & mors infantum hoc pulmetto nutritorum. ***

* De legitima præparatione & usu pulmenti triticei vide mea *Elementa artis obstetriciæ* p. 79.

** Im freymaurer Weisenhaus zu Stockholm , dicit *Celeberrimus MEISNER*, gab man den Kindern Brey , halb Wasser und halb Milch , und ungesauerten Röckenzwieback , und wenn einige unruhig waren , so gab man ihnen Reisswasser zu trinken. Allein man fand Ursache , damit bald aufzuhörén. Die meisten Kinder sollen am Schläge mit vorgängigen Erbrechen und Ruhr gestorben seyn. Auch in Londen wurde es versucht , die Findlinge mit Brey zu füttern. Man fand aber , das von 50 derselben 45 in einem Jahr sterben , wogegen von 80 die man aufs Land zu Ammen gethan hatte , nur 29 dem Tode zu Theil wurden. Herr R A U L I N erzählet , dass zu Rouen von 132 Kindern , die man mit Kuhmilch und vom 8 Tage an mit Brey ernähret hatte , nicht mehr als 5 am Leben geblieben , und das es zu Paris bey eben der Nahrung nicht besser gegangen seye. Vide MEISNERS *zwo Abhandlungen über die Frage: Sind Findelhäuser vortheilhaft oder schädlich ?* Göttingen 1779. p. 32. & p. 139. At videtur *Celeberrimus Author* pulmento so-

Corrigit noxiā pulmenti qualitatē addita pauca
quantitas vitelli ovi, sacchari & magna copia la-
ctis.

Ex finissima tritici farina *torundæ italicæ*, quæ *Ma-
caroni* vocantur, fiunt, quorum magnus in ju-
sculis cum jure carnium factis usus est.

Panis triticeus est præstantissimus, tenerimus &
facillimæ digestionis cibus. Vide *Panis triticeus*.

S E C A L E.

SECALE cereale L. Röcken. Rorn.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES: viscosæ mu-
cilaginis ponderis sui dimidium vehit.

VIRTUS nutriens, inviscans, tritico facilius aceſcens,
at minus constipans.

Usus. Farina pro pane ſecalino et cibis farinaceis ad-
hibetur. *Pulmentum* ex gruto vel farina ſecalina,
quam pauperes in cibum recipiunt, est valde vi-
scosus cibus.

Pryjana ſecalina valde cito aceſcit.

Panis ſecalinus est sapidus, facilis stomacho & pri-
marius cibus gentium septentrionalium. Vide *Pa-
nis ſecalinus*. Saluberrimus est panis ex ſecali &
tritico mixtus.

H O R D E U M.

HORDEUM vulgare L. Gerſte.

li nimium adſcribere: aër enim nosocomii corruptus
potissima lethalitatis cauſa mihi eſſe videtur.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES: Farina hordei $\frac{3}{4}$ mucilaganis largitur.

VIRTUS. Nutrit minus quam triticum* & secale, refrigerat, semen virile auget.

USUS. Hordeum *integrum* coctura suam mucilaginem non dimitit, nisi ad tegminis crepaturam usque coquatur. Hordeum *mundatum*, id est, suo tegmine privatum, cum jure carnium coctum exhibit cibum gratum, multum nutrientem, sua mucilagine acrimoniam temperantem, facillimæ digestionis. Hordeum *perlatum* Gerstengraupe, seu in minora granula contritum ejusdem est virtutis, salubre præbet alimentum.

Cremor hordei ob vim demulcentem & antiphlogisticam optimus est cibus in morbis acutis, inflammatoriis, febrilibus, catarrhosis.

Panis hordeaceus est secalino albidior, at gravior & viscedinem diu retinens. Recens est quidem satis sapidus, antiquior vero siccus & insipidus evadit, hinc digestu difficilis, tenax, summe flatulentus cibus.

O R Y Z A.

Oryza sativa L. Reis.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES gelatinosa, mucilaginis siccæ $\frac{1}{2}$ largitur.

* Ideo militibus romanis, qui male se in pugna gesserunt hordeum loco tritici in pœnam distribuebatur.

VIRTUS valde nutriens, subexsiccans, constipans, at gratum & saluberrimum alimentum. Vulgatissimus Orientis cibus.

Usus. Oryzæ puls ad cuncta ciborum genera loco panis adhibetur per totam Indiam orientalem, Persiam & Japoniam. Semina oryzæ cum aqua, jure carnium vel lacte in pultem cocta egregium sanis & ægrotis exhibent cibum, qui in diarrhæa & dysenteria pro victu subexsiccante commendatur.*

Juscum oryzæ mucilagine gelatinosa non viscosa gaudet, coloris lactescentis, & egregium obvolvens acrimoniæ est.

Mahometani oryzam in balneo vaporis præparant, qua additis sale & croco quotidie vescuntur, quem cibum *Pilau* dicunt.

Panis ex oryza paratus, albus quidem & adspicere pulcher est, at ob fatinæ particulas duriusculas nondum emollitas & imperfecte fermentatas ponderosus, difficulter mandendus & digereudus.

A V E N A .

AVENA sativa L. Haber.

ODOR nullus; Sapor farinosus, insipidus. Indoles ex anaticis partibus amyli & mucilaginis constat.

VIRTUS minus quam hordei nutriens, & obvolvens sed magis adhuc refrigerans.

* An pulmentum oryzæ valde calidum ventriculo ingestum cæcitatem & hæmorrhoides, ut BONTIUS refert, inducat, nondum sufficienter compertum est.

Usus. *Grutum avenæ*, seu *Grualtum* Haber-Grüje,
seu semina in farinam crassiorem redacta cum ju-
re carnium cocta utilem & facilis digestionis
præbent cibum.

Juscula avenacea ob vim refrigerandi & acritatem
involvendi in morbis hecticis, tussi, sputo cruen-
to, arthritide & morbis inflammatoriis laudan-
tur.

Panis avenaceus est niger, amaricans, difficillimæ
digestionis.

PANICUM MILIACEUM.

PANICUM miliaceum. L. Hirsen.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus.

VIRTUS nutriens, alvum constipans, pauci alimenti &
difficilioris digestionis cibus.

Usus. *Pultes* cum aqua vel laetè paratæ frequens pau-
perum & plebis cibus est.

Panis e panico miliaceo confectus, aridus, friabi-
lis, ingratus, difficilis digestionis, pauci alimen-
ti cibus, Lombardis in usu est.

PANICUM ITALICUM.

PANICUM italicum L. Bierzweizen.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus, dulcescens.

VIRTUS. Cibus nutriens at brevi fastidium inferens.

Usus. Ad pulmenta cum laetè vel jure carnium adhi-
betur. In annonæ caritate ad panificia cogi pos-
set. Massilienses in obsidione panico vivebant.

F A G O P Y R U M.

POLYGONUM *Fagopyrum* L. Buchweizen.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus, debilis.

VIRTUS. Cibus digestu non facillimus, panico miliaceo plus nutriens, tritico minus acescens, at plus constipans, hinc hominibus alvo laxa laborantibus utilis cibus.

Usus. Semina excorticata cum lacte vel jure carnium in pultem cocta præstans constituunt ferculum.*

POLYGONUM TARTARICUM.

POLYGONUM *tartaricum* L. Sibirische Buchweizen.

Usus. Incolæ Sibiriæ septentrionalis & Russiæ panem, placentas & alios cibos ex farina conficiunt. Gravis hic cibus a robustis his gentibus bene tamen concoquitur. **

POLYGONUM ERECTUM.

POLIGONUM *erectum* L. Wohlner'scher Gries.

ODOR & SAPOR farinaceus.

Usus. Ex seminibus alimentum tenue & leve in juculis lactaceis, quæ phthisicis commendantur, parari solet.

Z E A M A Y S.

ZE A *Mays*. L. Türkisches Korn. Türkischer Weizen. *Fruumentum turcicum*. Mays.

* *Schwed. Abhandl.* 6. B. p. 105.

** *Schwed. Abhandl.* 8. B. p. 28.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES viscosa, du-
riuscula.

VIRTUS nutriens, at constipans, digestu difficultis, ru-
sticis relinquendus cibus.

Usus. Americani hoc unico cereali ab omni tempo-
re vitam sustentarunt. Gens Valachia ex farina
Mays cum lacte cocta valde nutriens pulmentum
parat, quod *Malay* seu *Potentam* dicunt. Alii
conos semenum mox maturorum sub cineribus
ustulatos in deliciis habent.

Semina sub cineribus tosta in mortario conquaßata
a pelliculis separata cum saccharo mixta peregrin-
antibus per longa deserta exoptatum præbent ali-
mentum, cuius pauca quantitas cum aqua vel
pinguedine in pultem redacta *Quitzena* vocatur
& validum dat nutrimentum.

Farina Mays difficulter fermentans dat *panem* vi-
scosum, constipantem: at cum farina secalina vel
triticea mixta dat *panem* salubrem, album, apé-
rientem, *

S P E L T A.

TRITICUM Spelta L. Dünkelforn. Spelz. *Alica*.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus. INDOLES viscosa- glu-
tanosa.

VIRTUS plus hordeo, minus tritico nutriens, consti-
pans.

* *Schwed. Abhandl.* 13. B. p. 313 & 14 B. p. 29.

Usus. *Panis ex farina speltacea tenax*, cito arescens, concoctu valde difficilis. Incolis circa Rhenum communis est. Ex *Spelta majori* paratur *Alica Himmelsgärste*, quæ hordeo perlato præfertur.

HOLCUS SORGHUM.

Holcus Sorghum L. Sorgo. Indianische Hirse.
Melca.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus, subdulcis.

VIRTUS nutriens, at ob magnum lentorem digestu diffi-
cili's, flatulenta, constipans.

Usus. Semina a rusticis Ferrariensibus in Italia in pa-
nificium adhibentur. Hoc unicum Indorum, ante Europæorum adventum erat frumentum. Indi
spicam vix maturam edunt assatam.

SEMEN MANNÆ.

Festuca fluitans L. Schwaden. Mannagras.
Manna polonicum.

ODOR nullus, SAPOR farinosus, dulcescens.

VIRTUS nutriens, salubris & sapidior quam grana Sa-
gu cibus, at constipans.

Usus. *Semina in grutum contusa sapidissimam exhi-
bet pultem.* Farina seminum in panis, placenta-
rum vel aliorum ciborum præparatione cæteris
cerealibus parum cedit.

GRANA SAGU.

Cycas circinalis L. Sago. Sago = Grüze. Sed
etiam hæc grana ex varii generis palmis, quarum

nondum satis determinatus character est, parantur. Indi ex caudice palmæ medullam seu amyllum aqua extrahunt, quod in pastam efformant, dein per cribrum meare cogunt, ut granulorum subrotundorum formam induat, quæ deinde super lenem ignem siccant, usque dum indurescant.*

ODOR granorum nullus; SAPOR farinaceo-gelatinosus.

VIRTUS nutriens, digestu facilis, gelatinosa, obvolvens.

Usus. Grana Sagu cum aqua vel jure carnium vel lacte vel vino cocta cibum sustent delicati saporis, appetitum excitantis, gulam raucam bene lenientis. Hinc debilibus, exhaustis, tussientibus & tabidis commendatur.

Farina Sagu cum aqua cocta in pulmentum abit, gelatinæ amyli triticei simile, quod vero vapidum dat nutrimentum ad leucophlegmatiam disponens. ** Indi ex farina Sagu etiam *panem* sibi consciunt, quum hi insulani oryza vel alio frumento careant, hinc panis hicce arboreus iis quotidiano in usu est.

* Cel. ZUKERT mat. alim. p. 79. BRUCKMANN'S Abh. von Sago. & commerc. lit. Norimb. Ann. 1744.

** RUMPHIUS narrat foeminas Amboinenses, quæ peda Sagu maxime delestantur, tumidum habere corpus leucophlegmaticum & in hydropem facile incidere, si corpus non multo labore exerceant.

In aliis regionibus panis pinsitur & puls conficitur ex medulla farinosa trunci & ramorum *CHAMÆROPIIS humilis L.* Folia Cycadis circinalis sub nomine *olus Callopoides* in aqua cocta forma asparagorum comeduntur.

DE PANE GENERATIM.

Massa farinacea fermentata & cibani calore cocta *Panis* dicitur.

Differentia vero ingens Panis datur:

1. Quoad *cerealia*.
2. —— *farinam*.
3. —— *figuram*.
4. —— *additionem*.
5. —— *præparationem*.
6. —— *vitia*.

Respectu *cerealium* usitatissimus & optimus est *triticus* & *secalinus*: minus bonus ex reliquis cerealibus, ut hucusque recensuimus.

Respectu *farinæ* optimus est *silagineus*, & *domesticus*, minus bonus *confusaneus* & *furfuraceus*, ut postea dicetur.

Respectu *figuræ* habetur:

1. *Panis placentatus* Labbrod, qui magnam placentam refert, quique vehementer tostus per totum annum servari potest & pani biscocto proximus est.
2. —— *similageus*, parvam placentam refert.
3. —— *spiratus*, in spiram contortus.

4. *Panis buccellatus*, in bucellas confectus. Russi in castris & itineribus hoc pane utuntur.

Respectu *additionis*. Ingredientia necessaria panis sunt *farina*, *aqua*, *fermentum*, *sal*. His vero alia quandoque simul adduntur ingredientia, inde vocatur panis

1. *lacceus*, quando lac loco aquæ additur. Inde candidus & gratissimi saporis panis conficitur.
2. *Ovatus*. Admixta ova panes molliores & magis friabiles reddunt.
3. *Saccharatus*, quando saccharo sapor dulcis conciliatur.
4. *Mellitus seu piperatus*, Pfefferkuchen, si mel & pipet addantur. Optimus est Norimbergensis.
5. *Aromatisatus*: ut crocatus, fœniculatus, vel coriandro, cumino conditus; hæc aromata gratum saporem pani conciliant, & ventri flatulentiam tollunt.
6. *Butyraceus*, si addatur butyrum.
7. *Fructaceus*, quando uvæ passæ, passulæ corinthicæ, caricæ, taleoli pomorum, pyrorum, nucum adduntur.

Respectu *præparationis* habetur: panis

1. *biscoctus seu dipyrus*. Ob siccitatem maxime attrahit salivam & humorem gastricum, hinc facillime digeritur. Ob siccitatem diutissime conservari potest, ideo in navibus frequens

ejus usus est , tropicos transit situm non contrahens.

2. *Azymus* seu *non fermentatus* , qui absque fermento paratur.

VITIA PANIS. Bonus & salubris panis legitime fermentatus , salitus & coctus esse debet ; hinc sit non nimis recens , bene siccatus , porosus , tener , sapidus , in ore facile deliquescens , alias multos infert morbos . Est autem panis vitiosus

1. *Panis calidus* , quem multi butyro illitum in delicis habent . At dentes reddit molliores * & vacillantes , difficulter digeritur : hinc dyspepsiam , stomachi debilitatem , flatulentiam , sitim , passionem hystericam & chlorosim infert . **

2. *Panis nimis mollis.* Inflat & debilitat ventriculum , hinc diarrhææ obnoxii morbum semper ex pane recente recurrere sentiunt , debilitat etiam gingivas . *** *Crusta* facilis quam *mica* panis digeritur .

* *ILL. LINNÆUS* in *amœnit. acad.* Vol v. p. 64 dicit : Ebur & cornu cervi ab artificibus pani præcalido inclusum emolliri solet , veluti cera flexilis .

** *HIPPOCRATES* *rat. viðus L. I.* panem calidum comedum repentinam repletionem & sitim inducere , tum tarde e ventre discedere & corpus fiatibus distendere docet .

*** Rusticis , qui sub feriis per totos 14 dies non nisi molliori pane vescuntur , dentes sentiunt vacillantes . Hinc

3. *Panis nimis antiquus.* Firmatur ventriculus pane vetere & sicco, qui, et si alvum aliquantum adstringat, optime tamen digeritur. Si vero panis ob antiquitatem jam nimis aridus est, tunc vix masticari, & difficilime digeri potest.
4. *Panis nimis exustus.* Ob carbonaceam indolem vix nutrit.
5. *Panis nimis humidus.* Ob spongiosam mollietiam humores gastricos non absorbet, hinc digestu difficillimus eadem mala ac panis nimis mollis infert.
6. *Panis non bene fermentatus.* Ob gluten fermentatione non bene attenuatum, viscidum in primis viis generat & alvum cohibet, hinc eadem mala. Fermentatio enim panem reddit porosum & lentorem glutinosum attenuat. Panis talis *collapsus* est.
7. *Panis non bene coctus.* Sic nimis humidus manet & farinaceam indigestibilem indolem retinet. Farina enim cruda non digeritur.
8. *Panis nimis acidus.* Scani rustici, qui molles & valde acidos comedunt panes, habent dentes plerumque cariosos & impuros, quod in aliis provinciis non observatur.* Panis secalinus ob aciditatem hypochondriacis &

etiam opulentorum pane molli utentium dentes & gengivæ sunt moliores dicit *Ill. LINNÆUS l. c.*

* *Ill. LINNÆUS l. c.*

hystericis multis sodam & cardialgiam cau-
sat.

9. Panis *non bene salitus*. Insipidus est & non facile digeritur.
10. Panis *mucidus*. Omnis mucor saporem amarum & odorem nauseosum & venenatum habet, unde etiam canes panem mucidum non facile devorant. Habet mucor vim septicam.
11. Panis *vermiculosus*. Nauseam excitat, etiam si haæ larvæ non sint venenatæ.
12. Panis *arenosus*. Ubi lapilli a lapidibus molaribus detriti farinæ immiscentur, panis cum stridore dentium masticatur.
13. Panis *ex frumento immaturo*, &
14. Panis *ex frumento corrupto*, ex quibus sæpe variii morbi epidemici observantur.
15. Panis *venenatus*. Ab admixto bromo secalino seu Lolio temulento, Lathyro cicera, Ervo Ervilja, Secali cornuto &c. De his vide *Toxicologiam*.

Consuetissimæ & maxime salubres panis species sunt:

PANIS TRITICEUS.

Est panis ex farina tritici paratus. Weizenbrød.

Ex tritico *quintuplex* paratur farinæ species:

1. *FARINA SILIGINEA TRITICI*. Weizen Mundmehl. Quæ flos farinæ est, tenerrimum & facillimæ digestionis dat pa-

nem. Cum lacte panem *lacuum* Milchbrod constituit.

2. **FARINA SIMILAGEA TRITICÆ.** Est pura farina triticea, inde Similagines Mundus semel conficiuntur.
3. **FARINA CIBALIS** Speisemehl. Ex farina & furfure subtili constat. Inde *panis domesticus albus* Weisses Hausbrod paratur.
4. **FARINA CONFUSANEA.** Weizen-Mangmehl. Ex farina a furfuribus non separata constat. Inde *panis militaris triticæus* Weizen Kommissbrod paratur.
5. **FARINA FURFURACEA.** Klebenmehl. Ex grossiori furfure & pauca farina constat. Inde *panis furfuraceus* Klebenbrod conficitur, qui solo annonæ tempore a pauperibus in cibum adhibetur.

ODOR levis, gratus; **SAPOR** gratissimus, **COLOR** album.

VIRTUS. Panis triticeus in ventriculo facile solubilis, & in humorem laeti analogum, valde nutrientem & acescentem mutabilis est, alvum parum constipat, cito arescit.

Usus. Est opulentorum saluberrimum, frequentissimum & copiosissimum alimentum. Librae duæ panis homini sano pro die sufficiunt.

Aegrotis Panatella seu panis cum jure carnis in pultem coctus, pro cibo, & Decoctionem panis aut

panis tostus cum aqua infusus ob vim nutrientem & acescentem in morbis acutis inflammatoriis, febrilibus & putridis pro potu salubri sufficit.

Panis vino intinctus valde & cito refocillans cardiacum est.

Gelatina e crusta panis cum pauca quantitate vitelli ovorum & lacte est optimum infantum neonatorum alimentum. *

PANIS SECALINUS.

Est panis ex farina secalina paratus. Röckenbrod.

ODOR levis, gratus; SAVOR gratus; COLOR nigricans.

VIRTUS. Est pane triticeo sapidior, nec adeo cito arescens, minus alvum obstruens, magis detergens.

Usus. Est primarius ac frequentissimus hominum plebeorum cibus, digestu facilis, valde nutritius, at aliquantum flatulentus. Ad remum damnati solo pane nigro & aqua vivunt.

Panis secalinus crassior subtiliore furfure remixtus non assuetis alvum movet. Saluberrimus panis ex secali & tritico mixtus est.

Abusus faburram acidam generat hinc infantibus infarctus mesenterii, abdomen tumidum, tabes,

* *Sammel. für präch. Aerzte* 8. B. 1. p. 35. VON DER HAAR über das beste Nahrungsmittel für neugebohrne Kinder.

scrophulæ, vermes, ab acido rachitis, & pyrosis.*

Ex fecali quadruplex paratur farinæ species:

1. *FARINA SILIGINEA* fecalis. Feines Röckenmehl. Ex subtilissima farina pura constat. Inde *Similagines secalini* parantur.
2. *FARINA DOMESTICA*, Röcken-Hausmehl. Farina mediæ tenuitatis est. Inde *panis domesticus niger*, Schwarzes Hausbrod paratur. Hicce est
 - a. *Dulcis* e farina & tartaro cerevisiæ paratus. Est valde sapidus, nutriens, stomacho facilis.
 - b. *Acidus* e farina & pasta acida paratus. Hic refrigerans. est, minus nutriens, diætæ animali convenientissimus.
3. *FARINA CONFUSANEA*. Röcken-Mangmehl. Ex farina a furfuribus non separata constat. Inde *panis militaris secalinus*. Röcken-Kommissbrod conficitur.
4. *FARINA FURFURACEA SECALINA*, Röcken-Klebenmehl ex solis furfuribus constat. Inde *panis furfuraceus seu caninus Klebenbrod seu Hundebrod pro canum pabulo paratur.*

* *Ill. HALLERI mat. med. T. II. p. 157.* nunquam sine pyrofi panem atrum Göttingæ comedere potuit.

L E G U M I N A.

Sunt semina farinosa, quæ manu, non falce ut cerealia, leguntur & e quibus, panis parari non solet. ODOR nullus; SAPOR peculiaris *leguminosus* dictus.

VIRTUS. Nutriunt principio amylaceo: at cerealibus multo flatulentiora & digestu difficiliora sunt, adeo ut colicam flatulentam, alvum constipatam inferant & iis, qui primarum viarum debilitate laborent, integra secedant. Hinc non nisi laboriosæ vitæ hominibus concedenda, debilibus & sedentariis præsertim herniosis, ne hernia incarcernetur, evitanda.

USUS. Ingeruntur legumina aqua ad mollitiem cocta, additis condimentis carminativis & sale. In aqua fluviatili facile, in puteali difficulter ad mollitiem coquuntur.

P I S U M.

Pisum sativum L. Erbsen.

ODOR seminum maturorum vix ullus; SAPOR subdulcescens, leguminosus, peculiaris; *Codorum* magis dulcescens.

VIRTUS nutriens, subflatulenta,

USUS. Semina integra cum carne salita & fumata coquuntur.

Panis e pisis est ponderosus, satis gratus, dum recentis est, at saporis dulcescentis, leguminosi &

per dies nonnullos servatus siccus & non sapidus.

L E N S.

ERVUM lens L. Linse.

ODOR vix ullus; SAPOR subamaricans, leguminosus, qui adhuc in transpiratione corporis post ejus esum percipitur. *Cocitura* sapor dulcescit.

VIRTUS nutriens. Lentes coctæ non ingrati quidem sunt saporis, sed flatibus molestissimæ* & digestu difficiles.

USUS. Semina integra cum carnibus coquuntur. Etiam juscule ex seminibus nostræ culinæ parant.

P H A S E O L U S.

PHASEOLUS vulgaris L. Phasole seu Böhne.

ODOR nullus; SAPOR leguminosus, coctura tener, sapidus.

VIRTUS nutriens, minus flatulenta quam in pisis.

USUS. Semina integra cum carne salita & fumata coquuntur. *Juscule* phaseolorum est spissum ob partem cotyledoneam, quæ coctura non solvitur.

F A B A.

VICIA Faba L. Sauböhne. Duplex datur varietas: una semine *majori*, altera semine *minori*.

* Lentes equos flatulentia necarunt. Ill. HALLERI *Stirp. helv.* n. 421.

ODOR nullus; SAPOR leguminosus, dulcescens ut pisorum.

VIRTUS fabarum maturarum nutriens: at flatulentus, digestu difficilis cibus, rusticis relinquendus.

Usus. Præstat seminibus tenellis vesci utpote tenuioribus. Vide *fabas virides*.

C I C E R.

Cicer arietinum L. Ziserl seu Richerl.

ODOR vix ullus. SAPOR dulcescens ut pisorum. Arilli COLOR variat, unde distin^{ctio} in *cicer rubrum*, *album* & *nigrum*.

VIRTUS nutriens, mucilaginea: at flatulentus, difficulter digerendus cibus, hinc bajulis relinquendus.

Usus. Semina virentia & immatura in jusculis coquuntur. Semina in sartagine fricta & sale conspersa apud veteres Romanos plebi in theatris vendebantur, quæ cicere fricto, dum fabulæ agebantur, famam sedare solebat.

Cicer *tostum* coffeæ loco adhiberi potest.

C A R A G A N A.

ROBINIA Caragana L. Baumierbsen.

ODOR nullus. SAPOR leguminosus.

VIRTUS nutriens, flatulenta.

Usus. Incolæ Sibiriæ seminibus hujus fruticis ut pisa paratis, vescuntur.

O L E R A.

Sunt vegetabilia esculenta, quæ cocta comeduntur.

ODOR nullus. SAPOR tener, oleraceus, proprius.

DIVISIO in radices, folia, turiones, discos & legumina viridia. *

VIRTUS. Principio gummoso, vel amylaceo, vel saccharino nutriunt, at minus quam cerealia & legumina. Et utut tenera sentiantur, flatulenta tamen & digestu longe difficiliora sunt quam caro animalis. At tenue & aquosum dant alimento, quod refrigerat, transpirationem & stimulum veneris minuit, vi saponacea alvum aperit, viscerum obstructiones & lentorem humorum resolvit, atque scorbutum curat.

Hinc atrabilariis, emphracticis, scorbuticis, alvo dura aut lentore humorum laborantibus olera convenient.

Usus. Cum aqua elixata & dein juscule butyraceo embemmata comedи solent.

R A P A.

BRASSICA Rapa L. Weisse Rübe. Halmrübe.

ODOR subfragrans; SAPOR dulcescenti- subamaricans, subacris.

* De methodo olera recentia in usum hyemalem siccandi vide Ill. BERGII mat. med. p. 573.

VIRTUS nutriens, parum flatulenta, carnes laxiores, humores mites generans, alvum apertam servans, antiscorbutica, pectoralis, diuretica.

Usus. Rapæ in aqua elixatae & postea cum embemmate butyraceo aut cum laete in pultem coctæ cibum præbent facillimæ digestionis, edulcorantem, salubrem, non adeo flatulentum, ut vulgo putatur. Rapæ a quibusdam etiam crudæ & tostæ comeduntur.

RAPA OBLONGA.

BRASSICA *Rapa sativa oblonga L.* Lange Rübe.
Grosse Rübe. Wasserrübe.

ODOR subfragrans; **SAPOR** dulcescens, nullam fere acredinem habens.

VIRTUS nutriens, at flatulenta.

Usus prioris.

NAPOBRASSICA.

BRASSICA *Napobrassica L.* Rohlrübe seu Krautrübe.

ODOR fere brassicæ albæ; **SAPOR** subdulcescens. Varietas lutescens præstantior atque dulcior est.

VIRTUS nutriens, edulcorans, antiscorbuticæ. *

Usus. Editur cocta in jusculis: at rapis est durior.

N A P U S.

BRASSICA *Napus L.* Steckrübe. Rübsatwurzel.
Rübsamen-Rübe.

* Götting. Gel. Nachricht. 43. St. 1779. p. 705.

ODOR rapæ. SAPOR dulcescens Napobrassicæ sapidior.
Radix junior delicatissima. Radices majores cariosæ & tenaces ut plurimum sunt.

VIRTUS nutriens, antiscorbutica, & flatulenta.

USUS. Radices in aqua elixantur & juxta carnes eduntur. Incoquuntur etiam jusculis.

C A U L O - R A P A .

BRASSICA *Gongylodes* L. Röhrlaube.

ODOR rapæ; SAPOR dulcescens Napobrassicæ, sed post coctionem magis tenerescit & sapidior, dulciorque est.

VIRTUS nutriens.

USUS. Editur decorticata more Napobrassicæ.

C A R O T A .

DAUCUS *Carota* L. Gelbe Rübe seu Möhre.

ODOR subaromaticus non ingratus. SAPOR dulcescens, subaromaticus.

VIRTUS nutriens, aperiens, diuretica, antiscorbutica, anthelminthica.

USUS, Radix cum jure carnium cocta gratum ac salubre exhibet cibum, qui hystericas, scrophulosis, phthisicas, aphthosis & calculosis commendatur.

Radix cruda scorbuticis & pueris verminosis * conducit.

* *Ephemer. N. C.* 1730. p. 449.

Succus *expressus* valde laudatur in tussi sicca, phthisi & contra vermes. *

S I S A R U M.

SIUM Sisarum L. Zuckerrübe.

ODOR debilior in radicem petroselini incidens. SAPOR subdulcescens, gratus.

VIRTUS. Principio amylaceo & saccharino ** egregie nutrit. Urinæ & seminis secretionem quandoque promovet.

Usus. Radix recens jusculis incoquitur aut elixata cum butyro & aromate paratur,

SCORZONERA.

SCORZONERA hybrida L. Scorzonerwurzel.

ODOR nullus. SAPOR, aquoso - succulentus, dulcescens.

VIRTUS nutriens ***, aperiens, temperans humores acres.

Usus. Radix in aqua elixata cum embemmate butyraeo vel acidulo mensis apponitur.

* Hamb. Magazin. 8. B. 6. St.

** Libra civilis dimidia siccatæ radicis ʒiβ dat sacchari. Cel. MARGGRAF in Mémoires de l'Academ. de Berlin. Ann. 1747.

*** Cel. CARTHEUSERI diff. de radicibus esculentis in genere §. 4. ʒj radicis suppeditat ʒv. substantiæ mucilagineæ nutrientis.

TRAGOPOGON PRATENSE.

TRAGOPOGON pratense L. Bocksbartwurzel.
 ODOR nullus. SAPOR subdulcescens ut asparagi, sed aliquantum amaricans.
 VIRTUS nutriens, * aperiens, humores acres blandos reddens.
 USUS. Radix aqua elixata cum embemmate ut asparagus comeditur. *Folia* primo vere erumpentia, prope radicem reflecta inter saturas herbarum sapidas locum tenent.

TRAGOPOGON PORRIFOLIUM.

TRAGOPOGON porrifolium L. Haberwurzel.
 ODOR nullus; SAPOR dulcescens.
 VIRTUS & USUS præcedentis.

PASTINACA.

PASTINACA sativa L. Pastinak.
 ODOR fragrans. SAPOR dulcescens, subaromaticus. Primo vere dulcior.
 VIRTUS egregie nutriens, diuretica, minus rapis flatulenta. **

* Hæc radix est, qua JULIUS CÆSAR suum exercitum a POMPEJO cinquum per longum tempus unice aluisse dicatur. *Cel.* ERHART Deconom. *Pflanzenhistorie* 2. B. p. 147.

** Quandoque primo vere, antequam folia progerminant radices *hyosciami* vel *cicutæ* vel *cynapii* pro pastinacis in foro venduntur. Hinc caveant sibi coqui.

Usus. Radix recens incoquitur jusculis carnium vel elixatur in aqua & cum embemmate ex butyro acidulato editur.

Annosæ radices pastinacæ habentur venenatæ. *

R A P U N C U L U S.

CAMPANULA *Rapunculus L.* Rapunzel.

ODOR nullus. SAPOR dulcescens.

VIRTUS nutriens, appetitum excitans, lac augens.

Usus. Radix ut asparagus cum embemmate butyraceo editur cocta.

P E T R O S E L I N U M.

APIUM *Petroselinum L.* Petersilie.

ODOR radicis subaromaticus. SAPOR dulcescens, aromaticus. Radix vere & autumno præstantissima. Sed cave, ne cum venenata cicutæ radice confundas.

VIRTUS nutriens, diuretica, aperiens. Epilepticis ** hystericis & oculis inflammatis noxia censetur. ***

* *ILL. MURRAY ap. med. T. I. p. 284.*

** *Cel. HANNEMANNUS in Eph. N. C. Dec. 3. A. 3.* p. 78. epilepticum citat, qui post petroselinum in jusculis vel aliis ferculis comedum semper graviori paroxysmo correptus fuit. Plura exempla similia narrat. *Cel. MARIOTTE in Journal de Medic. T. 23. p. 545.*

*** *Cel. ALSTONUS (lectures on Mat. med. Vol. I. p. 381)* ex comesto copiosius petroselino crudo plenitudinem vasorum capitum & levem inflammationem oeu-

Usus. In culinis radices recentes jusculis carnium incoquuntur. Etiam quandoque ut Pastinaca parantur.

CARUM CARVI.

CARUM CARYI L. Kummelwurzel. Speiskummel.

ODOR radicis subaromaticus. **SAPOR** consimilis, gratus.

VIRTUS nutriens, aperiens.

Usus. Radices, adhuc teneræ in Anglia more Pastinacæ vel Dauci paratæ eduntur. *Folia* tenera cum oleribus coquuntur.

BULBOCASTANUM.

BUNIUM Bulbocastanum L. Erdkohlen. *Castanea porcina*.

ODOR radicis tuberosæ nullus. **SAPOR** castaneæ aliquantum similis.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca.

Usus. Radix decorticata incoquitur cum pipere juscum carnium. Editur etiam cruda.

NELUMBO.

NYMPHÆA Nelumbo L. Wasserbohne.

ODOR seminum nullus. **SAPOR** dulcescens, oleraceus.

VIRTUS nutriens, æstum temperans, antaphrodisiaca.

lorum & faciei observavit. Ophthalmiam ab esu petroselini audam refert *Cel. BOYLE Works* T. I. p. 503.

Usus. Semina baccarum decorticata cum saccharo in pultem coquuntur, qui reconvalcentibus refocillans dicitur esse cibus. *Radices cocta vel assatae* saporem cynaræ Scolymi habent. Veteres ex fabis his panem conficiebant. *

B A T A T T A.

CONVOLVULUS Batatas L. Batatten. Ubium. Debiswurzel.

ODOR nullus. **SAPOR** dulcis, siccus, farinaceus.

VIRTUS. Radix farinacea optime sapit, valde nutrit, optimumque carnis instar nutrimentum est. Cito satiat, stomachum gravat, si nimia ingurgitatur copia. Est frequens Indorum cibus.

Usus. Editur *cruda* in frusta consissa ad carnes & pisces, vel butyro aut oleo *friða* vel forma obsonii loco oryzæ. Portugalli ex contrita & saccharo subacta radice *Marmodam* vel ex cocta & trita radice conficiunt pultem lactis forma instar albam, quam *Pepadam* dicunt.

SOLANUM TUBEROSUM.

SOLANUM tuberosum L. Kartoffel. Erduffel. Grundbiern.

* PYTHAGORAM, ubi dicit, a fabis abstinendum esse, semina Nelumbi intelligere opinatur *ll. LINNAEUS.* Vide *Amœnit. acad.* T. VI. p. 364.

ODOR tuberum recentium subaphrodisiacus. SAPOR subfatuus. Tuberum *cocorum* sapor farinoso - leguminosus.

VIRTUS nutriens, digestu facilis, acidum spontaneum in ventriculo domans. *Abusus* vero generat abdoniinis, viscerum & glandularum infarctus pituitosos.

Usus. Hæc tubera plurimis gentibus primarius sunt cibus. Esitantur in aqua subsalita vel in jure carnium elixata cum embemmate butyraceo vel cum lardo sive carnibus salitis. Eduntur etiam elixata cum aceto & oleo forma acetarii vel sub cineribus tosta cum butyro & sale. Varia denique alia esculenta e solano tuberoso parantur.

Panis ex sola farina solani crudus, & insalubris est, si autem farina hæc misceatur cum frumentacea, melior exinde nascitur panis, quo in Silesia & Saxonia inferiori multi utuntur homines pro firmissimo alimento. *

Amylum e solano tuberoso cum addito fermento in fermentationem non abit, hinc panis inde coqui nequit. At ex amylo cum lacte cocto sapida parantur pulmenta & variæ sapidæ placentæ.

Amylum hoc juri carnium additum, gelatinosum hoc reddit, licet limpidum maneat.

HELIANTHUS TUBEROSUS.

HELIANTHUS tuberosus L. Erdäpfel.

* Hannov. nützliche Samml. vom Jahr. 1458. 51. Stück.

ODOR nullus. **SAPOR** vix ullus. **Tubera** hæc coctura evadunt tenera, dulcescentia, albida, odore fere pisi cocti.

VIRTUS nutriend, subflatulenta, antiscorbutica. *

Usus. Hæc tubera incoquuntur juscum carnium, quibus bonum conciliant saporem & ipsa fiunt sapida, sed sæpe flatus generant. Etiam butyro frixa eduntur.

HELIANTHUS CYNARA.

HELIANTHUS Cynara. Erd-Artischocke. Gallice *Taupinambour*. Est Corona solis parvo flore, radice tuberosa **TOURN.**

ODOR tuberum recentium nullus. **SAPOR** fatuus. **Tubera** cocta perfecte fere saporem disci cynaræ coctæ emulantur.

VIRTUS nutriend, sapidissima, caput parum quandoque temulentans. **

Usus. Tubera hæc in taleolos scissa, elixata & deinceps embemmate butyraceo ut asparagus parata delicatum sistunt cibum.

LATHYRUS TUBEROSUS.

LATHYRUS tuberosus L. Erdnûze. Nubes terræ. *Panis porcinus.* Saubrod.

* Ill. RICHTER Chirurg. Biblioth. 5. Band 1. Stück
p. 131.

** Ego saltem aliquoties post hujus cibi pastum sentiebam levem temulentiam in capite.

ODOR subaphrodisiacus. SAPOR dulcescens leguminum
virentium pisi hortensis, INDOLES magis amylacea
quam solani tuberosi.

VIRTUS nutriens.

Usus. Tubera in aqua elixata & cute nigra detracta
eduntur cum butyro recente. Tartaris hæ radia-
ces primarium sunt alimentum.

CYPERUS ESCULENTUS.

CYPERUS esculentus L. Erdmändeln. Arabische
Süßwurzel. Italis Dolci Thrafi.

ODOR nullus. SAPOR dulcis,

VIRTUS nutriens, at siccus, durus & constipans cibis.

Usus. Radices frequenter coctæ eduntur in Italia. Alii
e crudis radicibus rejecta pellicula dulcem exsu-
gunt succum.

BRASSICA CAPITATA.

BRASSICA capitata L. Weisser Kopfkohl. Weiß-
ses Süßkraut.

ODOR foliorum debilis. SAPOR olefaceus, subdulce-
scens.

VIRTUS nutriens, victum tenuem subministrans, fla-
tulenta, diuretica, eccoprotica, putrescibilis cum
fætore.

Usus. Capita recentia dissecta elixantur in jure car-

nium, usque dum plurimum brodii incoctum fuerit, & sic eduntur cum carnibus.

Brassica acidulata Sauerfraft & Brassica muriata seu muria condita, sunt optima præparata.

BRASSICA ACIDULATA.

Capita *BRASSICÆ capitatae L.* in filamenta opercultri vel dolabré pecularis minutim conscißa anetho, cumino & sale permixta, in dolio mediante pistillo ligneo arcte compacta & clausa sponte intra aliquot dies in breviusculam fermentationem spirituosam, dein acidam abeunt. *Sauerfraft.* *

ODOR acidulus: **SAPOR** acido - oleraceus, gratus.

VIRTUS nutriens. Cibus grato acore multis placens & sapidissimus, at magna copia ingestus, duriusculus, digestu difficilis, flatulentus, ut & tormina, anxietatem, vomitum aliaque mala subinde excitet & quandoque supra triduum in intestinis immutatum permaneat. **

Usus. *Brassica acidulata* juri carnium incocta frequentissimus est cibus, quod cum carne pingui, lardo vel farciminibus sapidissimum nobis exhibet ferculum.

VIRTUS MEDICA. Efficacissima est diæta, quæ contra scorbutum in itineribus marinis tuetur & enatum jamjam morbum mirifice coercet & curat. Eo

* *Ill. MURRAY app. med. T. II. p. 331.*

** *Cel. ROSENBLAD.*

magis commendabilis, quum brassica acidulata ultra annum in navi integrum sese servari patiatur: libra una singulo nautæ bis vel pluries per hebdomadem data sufficit. Hæc instar acetarii cum aceto vini vel & cum alia esca cocta ingeri potest. Vis antiscorbutica non solum ab acore sed vel maxime ab aere fixo, qui ex brassica sub digestione in ventriculo extricatur, dependet.*

Hungari Brassicam acidulatam crudam cum oleo lini comedunt.

BRASSICA RUBRA.

BRASSICA rubra L. Rother Röpfkohl. Nothes Süßfraut.

ODOR brassicæ capitatae. SAPOR dulcescens.

VIRTUS magis tenera est, minus flatulenta.

USUS. Sapidior fit cibus si brassicæ rubræ cum jure carnium in pulmentum coctæ addatur acetum. Brassica hæc cum vino rubro & saccharo lente cocta delicatissimum silit cum carne salita tenera ferculum.

* Virtus antiscorbutica plurimis observatis extra dubium posita invenitur in *Ill. PRINGLE'S Means for preserving the health of mariners.* p. 29. &c. & *Medical and phil. Comment.* Vol 4. p. 237. *Cel. LIND on the Scurvy* p. 172. *Cel. FORSTER'S observations during a Voyage round the world* p. 631. ubi miro exemplo 119 hominum vita per triennium in itinere marino incolumis maximam partem brassica acidulata fuit servata.

BRASSICA VIRIDIS.

Brassica viridis L. Grüner Wirsching. Kelch.
ODOR nullus. SAPOR dulcescens. Erixatæ sapor tener, gratusque.

VIRTUS nutriens, facilius ob teneritudinem digeritur quam Brassica alba & rubra. Quo tenerior enim est brassica, eo facilius concoquitur.

Usus. Capitula dimidiatim dilecta cum jure carnium coquuntur.

BRASSICA SABAUDA.

Brassica Sabauda L. Weisser Wirsching. Savoyerkohl.

ODOR nullus. SAPOR præcedente adhuc dulcescens magis.

VIRTUS præcedentis.

Usus præcedentis.

BRASSICA LACINIATA.

Brassica Sabellica L. Blaukohl. Blauer Kelch.

ODOR in raphanum incidens. SAPOR subdulcescens in rapam incidens.

VIRTUS. Difficillima est concoctu, nisi gelu tenerescat: tunc vero nutriens, antiscorbuticus & pectoralis censetur cibus.

Usus. Coma hujus brassicæ ad mensam ut spinacia paratur. Quandoque castaneæ tostæ cum ea miscentur.

Hæc brassica frigoris etiam særioris patientissima, sub nive sepulta virens tamen & succosa est. Pro gentibus borealibus ob climatis atque diætæ virtutia scorbuto maxime obnoxiis valde utilis cibus est. Ut aliæ brassicæ species non putreficit cum fætore. *

BRASSICA SELENISIA.

BRASSICA selenisia L. Blumaschefohl.

ODOR nullus. SAPOR subdulcescens, coctione mollissima, sapidissima fit.

VIRTUS nutriens, ob mollitatem digestu facilis.

USUS. Paniculæ eduntur cum oleribus.

BRASSICA SECTILIS.

BRASSICA maritima BAUH. Schnittfohl.

ODOR debilis. SAPOR in brassicam sabellicam incidens.

Utilis brassicæ species est, cum tota æstate sectilis habéri possit.

VIRTUS præcedentis.

USUS. Paratnr ad mensam ut spinacia.

BRASSICA BOTRYTIS.

BRASSICA Botrytis L. Blumenfohl seu Carfios. *Cauliflora.*

ODOR debilis. SAPOR brassicæ dulcescens, coctura sapidissimus.

* Ill. BERGIUS mat. med. p. 575.

VIRTUS nutriens, digestu facilis, ob teneritudinem & saporis gratiam præripit palmam omnibus brassicis.

Usus. Paniculæ costæ cum embemmate butyraceo sapidissimum fistunt cibum. Potest Botrytis per hymen totam in frigidario facile recens servari.

BRASSICA BROCOLI.

BRASSICA. Brocoli MILL. Brocoli. Brassica italicica purpurea seu alba. Italiánischer Kohl.

ODOR nullus. SAPOR brassicæ Botrytios.

VIRTUS nutriens.

Usus. Coquitur planta integra resecto trunco prope radicem & resectis apicibus foliorum, in aqua salita, postea cribelli ope ex olla eximitur, integraque patinæ immittitur, atque cum embemmate ex sale, oleo, aceto vini & succo citri comeditur. Estur Brocoli frequentissime in Italia & Sicilia.

S P I N A C I A.

SPINACIA oleracea L. Spinat.

ODOR nullus. SAPOR debilis, herbaceus. Folia costæ sub masticatione subarenulosum quid mentiuntur.

VIRTUS parum nutriens, temperans, alvum emolliens.

Usus. Folia cum jure carnium in pulmentum coquuntur. Sunt aconomi, qui folia viridia in furno

tepidi torrefaciunt & in usum hyemalem servant.

E N D I V I A .

CICHORIUM Endivia L. Endivie.

ODOR foliorum nullus. SAPOR grata amaricans, mollis.

VIRTUS nutriens.

USUS. Folia cocta esitantur.

P O R T U L A C A .

PORTULACA oleracea L. Portulak.

ODOR foliorum & caulum nullus. SAPOR herbaceo-aquosus, vix acidulus. Sed folia cocta tenera acidula.

VIRTUS nutriens, refrigerans, in aestu viscerum utilis.

USUS. Folia recentia cum summitatibus caulum ferve de infunduntur aquæ, tum per cribellum ab aqua bene liberata, frizantur & macerantur in butyro; dum penitus mollescunt, addatur saccharum & si placet vinum; tandem confiantur cum cremore laetis vel vitellis ovorum.

B E T A A L B A .

BETA Cicla L. Mangold.

ODOR herbæ nullus. SAPOR herbaceus, mitis.

VIRTUS nutriens, eccoprotica.

USUS. Folia recentia ut spinacia parata comeduntur.

Radix ob fatuitatem non amplius in usu culinari est. *

B E T A R U B R A.

BETA vulgaris L. Rothe Rüben.

ODOR herbæ nullus. SAPOR mitis, herbaceus.

VIRTUS nutriens, spinacia multo mihi saltem sapidior.

Usus. Folia recentia pari modo ut spinacia parantur.

Radix vero betæ rubræ ob nauseosam & fatuam dulcedinem nisi aceto condita formia acetarii.

A C E T O S E L L A.

OXALIS Acetosella L. Sauerflee.

ODOR foliorum nullus. SAPOR gratae dulcescenti-acidus.

VIRTUS minus refrigerans, quam acetosæ.

Usus. Folia jusculis & oleribus, quibus admiscentur, saporem conciliant gratum. Hinc talia juscula in morbis inflammatoriis, biliosis & putridis convenient.

A C E T O S A.

RUMEX Acetosa L. Sauerampfer.

* Betæ rubræ & albæ radicem apud priscos Romanos in usu culinari fuisse præsertim apud plebem, quæ vino & pipere betam coquebat, docet MARTIALIS.

*Ut sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam sape petet vina piperque coquus.*

ODOR foliorum nullus. SAPOR intensius acidus, gratius.

VIRTUS refrigerans, antibiliosa, antiscorbutica, saporem acidum cibis concilians.

USUS. Folia eduntur in jusculis, vel cum aliis oleribus cocta. Frequentissimus vero usus in embemmate ad carnes est. Lappones folia haec cum laete cocta comedunt. Juscula acetosæ in morbis biliosis & putridis prosunt.

RUMEX SCUTATUS.

RUMEX scutatus L. Schildförmiger Sauerampfer.

ODOR foliorum nullus. SAPOR acidus, sed gravior & sapidior quam Acetosæ.

VIRTUS acetosæ.

USUS idem cum acetosa, sed rarius ob folia nimis parva adhibetur.

RUMEX PATIENTIA.

RUMEX Patientia L. Englischer Spinat. Möhnsrhabarbar.

ODOR foliorum nullus. SAPOR gratae acidulus. Utilis planta frigoris & solis patiens.

VIRTUS refrigerans, antiscorbutica. Folia recentia initio veris inter prima olera obveniunt. Cito conquantur & cocta valde tenera evadunt.

USUS. Folia in aqua leniter infusa, butyro friða addito pauxillo farinæ & sacchari & tandem cum

cremore lactis acidulo sive vitellis ovorum condita sapidum exhibent cibum.

URTICA DIOICA.

URTICA dioica L. Grosse Brennessel. *Urtica major.*

ODOR foliorum debilis. SAPOR herbaceus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica.

Usus. Folia tenella primo vere in Suecia tamquam oleris species frequentissime ut spinacia parata comeditur.

ATRIPLEX HORTENSIS.

ATRIPLEX hortensis L. Garten Melde.

ODOR foliorum nullus. SAPOR debilis, herbaceus.

VIRTUS nutriens.

Usus. Folia tempore aestivo cum cerefolio, allio fistuloso & carnis in jusculum spissum coquuntur.

M A L V A.

MALVA rotundifolia LINN. Gänsepappel. Gänse-Malve.

ODOR nullus. SAPOR herbaceus, debilis, mucilaginous.

VIRTUS nutriens, eccoprotica; * at dura, digestu difficultis herba.

* Exoneraturo ventrem mihi Villica malvas attulit & varias, quas habet hortus opes, dicit MARTIALIS.

Usus. Apud veteres Romanos malva culinaris fuit. Sciebant autem Malvam & Betam adeo laute condire, ut suavissima esset daps. *

A S P A R A G U S.

ASPARAGUS officinalis L. Spargel.

ODOR turionum vix illus. SAPOR dulcescens, exakte leguminosus ut pisi crudi, Turiones cocti minus dulces, obscure amaricantes, pulposi.

VIRTUS nutriendis, mundificans, diuretica, aphrodisiaca, alcalescens, urinam odore peculiari imbuens, qui vero sanis nullam noxam infert. Calculosis, podagrericis & mihi cruento & hæmorrhoidalibus laborantibus a copioso asparagorum esu paroxismus quandoque accelleratur. **

Usus. Coquuntur turiones in aqua subsalsa & eduntur cum embemmate butyraceo vel ex vitello ovi, succo citri, butyro recenti & saccharo.

Comeduntur turiones etiam semicocti & refrigerati cum embemmate ex oleo olivarum & aceto. Juſculis carnium gratum conciliant saporem. Asparagi turiones valde crassi in pretio habentur, atque ditiorum mensas tempore vernali opulentant.

* CICERO (*Epistol. libr. 7. epist. 26*) dicit se in cœna augurali apud LENTULUM facile quidem ostreis & muræris abstinere potuisse, at a Beta & Malva ob luxuriosam præparationem tam copiose comedisse, ut gravi 10 dierum diarrhæa correptus fuerit.

** Cel. ERHART, l. c. 3. B. p. 11.

Vilioris pretii est *Asparagus sylvestris* Wiesen-sparagel. & *Asparagus maritimus*. Meerspargel, Corallenkraut, cuius turiones in acetariis sumuntur.

L U P U L U S.

HUMULUS Lupulus L. Hopfen.

ODOR turionum recentium vix ullus. SAPOR amaricans.

VIRTUS nutriens, roborans, sapida ob gratam amaritatem.

Usus. Primo vere prorumpentes turiones ut asparagi ad mensam parati comeduntur.

C A R D U N C U L U S.

CYNARA Cardunculus L. Cardi seu Artisi.

ODOR foliorum virentium debilis, graviusculus, balsamicus. SAPOR amarus at coctione gratus.

VIRTUS nutriens, diuretica. Fætorem axillarum & oris tollere dicitur.

Usus. Folia virentia ut turiones asparagi præparata eduntur.

C Y N A R A.

CYNARA Scolymus L. Artischoke.

ODOR squammarum crudarum & receptaculi vix ullus. SAPOR amaricans, ingratus. Coctura vero sapor vix amaricans, gratus redditur.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca, urinam violaceo odore inficiens. Cibus sedentariis conveniens.

Usus. Capita virentia ante florescentiam resepta elixantur in aqua subsalsa & dein cum embemmate butyraceo vel acidulo comeduntur. A squammis calycinis ope dentium abraditur pulpa lateris interioris. Receptaculum ut tenerrima & maxime carnosa pars, sapidissimum est.

PHASEOLUS VIRIDIS.

PHASEOLUS vulgaris L. adhuc viridis. Grüne Phasole.

ODOR leguminum & seminum viridium subhircinus.
SAPOR dulcescens, subnauseosus.

VIRTUS egregie nutriens: at pisis viridibus phaseoli legumina sunt duriora, hinc iis digestu difficiilia.

Usus. Legumina adhuc tenella aqua elixata & cum embemmate butyraceo parata tenerum & sapidum sustunt cibum.

PHASEOLUS FLORALIS.

PHASEOLI vulgaris L. varietas cum flore punico. Blumen- Phasole. Türkische Böhne, welche oder Schminkbohne.

Usus. Legumina tenella cocta priori specie sunt sapidiora. Recentes phaseoli, virides & elixati, in segmenta scissi sed abstractis longis filis, quæ oras ducunt.

PHASEOLUS SACCHARATUS.

PHASEOLI vulgaris L. varietas. Zufere-Phaseole.
Usus. Legumina cocta priori specie dulciora, teneriora, sapidiora.

PHASEOLUS NANUS.

PHASEOLUS nanus L. Zwergel Phaseole.
Usus. Legumina coctura evadunt sapida & tenera minus tamen quam reliquæ species.

PISA VIRIDIA.

PISUM sativum L. Grüne Erbsen.

ODOR. Leguminum immaturorum moderatus. SAVOR leguminum, & seminum dulcescens herbaceus.
Coctura sapidissimus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica, non flatulenta, digestu facillima.

Usus. Legumina integra, tenella adhuc vel ex adulterioribus semina viridia exempta cocta cum embemmate butyraceo comeduntur, vel pullis cotidis adduntur. Siccata & leniter tosta ad hyemen servari quidem possunt, at ventriculum gravant.

PISA SACCHARINA.

PISI sativi L. varietas. Zufererbsen.

ODOR nullus. SAVOR multo dulcior quam præcedentis speciei.

VIRTUS prioris at magis sapida & eccoprotica.

Usus præcedentis.

FABÆ VIRIDES.

VICIAE *Fabæ L.* legumina tenella. Grüne Gaußbohne.

ODOR leguminum immaturorum moderatus. **SAPOR** dulcescenti-oleraceus.

VIRTUS nutriens: at cibus digestu difficilior, quam reliqua legumina viridia.

USUS. Legumina tenella pariter ac semina immatura sapidum dant ferculum si cum radice dauci in aqua coquantur, ac dein cum butyro & petroselino conficiantur. Solent etiam semina immatura in aqua fervida citissime infusa in usum hyemalem servari.

CLASSIS FUNGORUM.

Vegetabilia mollia, floribus foliisque destituta ex habitu omnibus nota *fungi* vocantur.

ODORE & SAPORE singulari *fungoso* dicto instruuntur.

PRINCIPIA CONSTITUTIVA sunt gluten, sale alcalino volatili dives, facile putrescens. Multum continent aquæ, vix enim pars octava fungi est solida.

VIRTUS nutriens, aphrodisiacus ac delicati saporis cibus, gulæ gratus. Tartari in Russia, qui ecclesiam græcam profitentur, in frequentissimis suis jejuniis fere solis fungis vescuntur, & robusto tamen gaudent corpore. At debili non conveniunt

stomacho. Nam ob coriaceam & glutinoso - putridam, quam coctura induunt indolem, parum nutrit, & saepe, indigesti alvo excernuntur. Magna copia ingurgitati in stomacho intumescunt, unde a distensione ejus anxietas, cardialgia, colica, singultus, quandoque indigesti triduo in stomacho retinentur: dein putrescant & praeter priora symptomata gastritidem & diarrhaem gangrenosam inducunt.

Cum fungorum genera & species quædam venenata sint, hinc fungi esculenti a venenatis bene in culina distinguantur. Non comedantur fungi, qui instruuntur

1. stipite cavo.
2. Odore tetro & sapore acri, urente.
3. Qui sibi relieti cito in *liquamen putridum* defluunt, aut cocti valde indurantur.
4. Color fungi nihil certi docet.

Ex his ergo patet, fungum ob virus metum semper *ancipitem esse cibum.*

Notissimi fungi esculenti sunt sequentes.

AGARICUS CAMPESTRIS.

AGARICUS campestris L. Champignon. Ehrgrün tel.

ODOR fungosus. Sapor consimilis, subdulcescens, gratius. Est vulgatissimus fungus in nostris culinis.

VIRTUS parum nutriens at sapidissimus cibus.

USUS. Recens fungus incoquitur embemmatibus va-

riis carnium & piscium. Aceto vini conditus per hyemem salvo grato suo sapore servari potest.

AGARICUS DELICIOSUS.

AGARICUS deliciosus L. Reizker. Tannaling.

ODOR fungosus. SAPOR consimilis, satis gratus, masticatus in faucibus levem sensum acrimoniæ relinquens.

VIRTUS. Ob gelatinosam indolem priori magis nutritens. Brodium hujus fungi, dum refrigeratur, valde spissescit & revera gelatinescit, quod apud alios fungos non adeo observatur.

USUS. Recens fungus embematibus incoctus est sapidissimus. Multo sale conditus aut aceto coctus & pipere conditus per hyemen servatur.

AGARICUS CANTARELLUS.

AGARICUS Cantarellus L. Pfifferlinge. Eryschwamm.

ODOR fungosus. SAPOR consimilis, subsalsus, cum levi sensu acrimoniæ in ore & faucibus mordente.

VIRTUS nutritius, sapida.

USUS. Ut prior species paratur.

AGARICUS LACTIFLUUS.

AGARICUS lactifluus L. Bräddling.

ODOR fungosus, gratus. SAPOR consimilis. Coctus gratissimus.

VIRTUS nutritius, sed ob duriusculam carnem digestus difficilis.

Usus. Cum butyro & petroselino fridus valde gelatinescens & sapidus evadit.

AGARICUS MOUCERON.

*AGARICUS Mouceron GLED.** Mouceron. Räfflinge.

ODOR fungosus. SAPOR consimilis, subsalsus, subaromaticus, gratus.

VIRTUS nutriens, gratum embemmatibus concilians saporem.

Usus. In culinis siccatus servatur hic fungus per hymen. Recens vel siccatus embemmatibus incoquitur.

AGARICUS PIPERATUS.

AGARICUS piperatus L. Pfeflerschwamm.

ODOR fungosus. SAPOR acris.

VIRTUS. Etsi caro hujus fungi lacte croceo valde acri & fere caustico repleatur, tamen in Russia, ubi in doliis ad tempus quadragesimæ reservatur, comedì solet.

AGARICUS VIOLACEUS.

AGARICUS violaceus L. Violenschwamm.

ODOR fungosus. SAPOR mollis.

VIRTUS & Usus sequentis.

* GLEDIT fungus 110.

AGARICUS INTEGER.

AGARICUS integer L. Taubling. *

ODOR fungosus, debilis. SAPOR subdulcescens, fa-
tuus. *Caro* duriuscula, at tenera. *Color* vel ru-
ber vel violaceus, vel albus vel viridis.

Datur Agaricus integer *venenatus*, qui babitu, fi-
gura & colore esculento perfecte similis est, sed
differt ab esculento *odore tetro*, *sapore acri* fere
caustico & carne *laxa*. Unicus venenatus cum
plurimis esculentis coctus omnes hos emeticos &
venenatos reddit. **

VIRTUS nutriens. Fungus adultior facile verminescit.

Usus. Coquitur cum butyro, sale, pipere & petro-
selino.

AGARICUS KREMLINGA.

AGARICUS Kremlinga L. Kremling. Kohlentaub-
ling.

* Cel. KRAPF *Beschreibung der in Unterösterreich wach-
senden Schwämme* I. Heft p. 5.

** Vide egregium opus mox citatum Cel. KRAPF p. 9.
An ex hac observatione explicari potest, cur quibus-
dam authoribus visum fuerit fungos eosdem certis an-
ni temporibus esculentos, aliis vero temporibus esse
venenatos? Aut an idem fungus pro diversitate loci,
in quo crescit, bonus vel malus sit, ut de plantis um-
bellatis, quæ in locis aquosis crescentes solummodo
venenatæ sunt, notum est. At CELEBERRIMI Krapf
Agaricus integer venenatus crescebat in eodem loco
cum esculentis l. c.

ODOR debilis. SAPOR subdulcescens.
VIRTUS & USUS prioris.

AGARICUS GEORGII.

Agaricus Georgii L. Reißling. Manschwamm.
Georgen-Schwamm.
USUS. Convenit cum priore.

BOLETUS BOVINUS.

Boletus bovinus L. Pilze. Bilsling.
ODOR & SAPOR debilis, fungosus.
VIRTUS nutriens, bonum saporem concilians.
USUS. Ut plurimum siccatus ad condimenta jusculturum
& ciborum adhibetur.

CLAVARIA CORALLOIDES.

Clavaria Coralloides L. Corallenschwamm.
ODOR fungosus. SAPOR debiliter fungosus, in saporem rapæ recentis incidens. Fungus masticatus sensim acrimoniam & amarorit in ore & faucibus relinquit.
VIRTUS nutriens, sapidum præbens cibum.
USUS. In culinis paratur fere ut agaricus deliciosus.
Coquitur nempe cum butyro, sale, petroselino & basilico per semihoram circiter, postea cum cremore lactis & ovis recentibus perficitur.

CLAVARIA FASTIGIATA.

Clavaria fastigiata L. Ziegenbart.

ODOR & SAPOR debilis, fungosus.

VIRTUS & Usus præcedentis.

PHALLUS ESCULENTUS.

PHALLUS esculentus L. Mörchel. Maurachen.

ODOR debilior non ingratus. SAPOR odori congruens, sublubricans.

VIRTUS nutriens.

Usus. Infunditur fungus integer in aqua, quæ abjicienda, dein coquitur in butyro, tum additur saccharum atque vinum. Adhibetur etiam ad perficienda embemmatum. Potest etiam siccari & per totum annum stipibus rejectis servari.

PHALLUS MITRA.

PHALLUS Mitra. Spizmörchel.

ODOR fungosus. SAPOR phalli esculenti, facillime masticatione comminuendus.

VIRTUS nutriens.

Usus. Recens, aqua calida infusus, dein butyro maceratus, iterum cum pauca aqua per semihoram, addito petroselino & pauxillo basilici coquitur, tandem perficitur cum cremore lactis; unde sapidissimus fit cibus.

Siccatus etiam diu servari potest.

LYCOPERDON TUBER.

LYCOPERDON Tuber L. Trüffel. Hic fungus per totam hyemem effoditur e terra, sub qua

ad dimidium pedem delitescit. Hinc aut casu inventur, aut suibus, qui tubera odore percipiunt, vel etiam canibus ad vestiganda tubera condocefactis inquiruntur. Quæ hyeme inquiruntur, nigricant, quæ tempore occurunt æstivo, pulpam minus obscuram habent, minusque sapida at fragrantia tamen.

ODOR fragrans. **SAPOR** gratus.

VIRTUS nutriens, aphrodisiaca, gratissimum saporem cibis concilians.

USUS. Tubera *recentia* sub cineribus vel prunis fricta valde sapida & fragrantia sunt. *Siccata* evadunt tenacia, odorem saporemque fragrantem fere perdunt, in magnatum tamen epulis usitata. *Oleo condita* diutius tenera, hinc siccatis præstantiora, parum tamen sapida sunt, quare hæc solummodo cibis & embemmatibus tanquam condimentum adduntur..

LYCOPERDON BOVISTA.

LYCOPERDON Bovista L. Bovist.

ODOR fungi recentis fungosus. **SAPOR** consimilis.

VIRTUS nutriens.

USUS. In Italia recens fungus non solum exiguus, sed etiam magnus conscius, coctus, dein frictus, sale & oleo conditus esitatur. *

* *ILL. HALLERI mat. med. T. II. p. 277.*

CLASSIS ACETARIORUM.

Vegetabilia esculenta, quæ cruda aceto, oleo & sale irrorata comedì solent, *Acetaria* dicuntur.

Folia tenera, succulenta, glabra, sapore & odore integrato destituta huic scopo sunt apta.

ODOR plerumque nullus.

VIRTUS. Plantæ acetariæ succo gaudent solvente, saponaceo, refrigerante, antiseptico, parum nutritive, eccoprotico, & diuretico; ob additum acetum ventriculum grato stimulo irritante.

Hinc appetitum excitant, diathesin inflammatoriam, atrabilariam, alcalinam, putridam, scorbuticam humorum impediunt, corrigunt; linguam, ventriculum, intestina & renes sordibus liberant, sanguinem refrigerant, attenuant; obstrunctiones hepatis aliorumque viscerum solvunt.

Conveniunt sedentariis, scorbuticis, biliosis, sanguineis, calidis, præsertim climatis aut æstatis calore debilitatis.

Nocent vero acetaria frigidis, pituitosis, inertia bilis vel acido laborantibus.

DIVIDUNTUR acetaria a suo sapore in *blandiora* & *acriora*.

LACTUCA CAPITATA.

Lactuca sativa capitata L. Kopf-Salat. Hapela-Salat.

ODOR foliorum nullus. SAPOR oleraceus, debilissime amaricans.

VIRTUS succo laetio refrigerans, solvens, abstergens eccoprotica, antaphrodisiaca, subanodina. Satis facilis est digestu: si vesperi comedatur, noctes facit tranquillas, ardorem viscerum, æstum nocturnum temperat.

Usus. Capita aliquoties discissa aceto, sale & oleo irritantur, optime cum ovi vitellis in aceto solutis sapis.

LACTUCA CRISP A.

LACTUCA sativa crispa L. Krauser = Salat.

ODOR foliorum nullus. SAPOR aliquantum magis amaricans.

VIRTUS prioris.

Usus prioris.

E N D I V I A.

CICHORIUM Endivia L. Endivie Salat.

ODOR foliorum nullus. SAPOR grata amaricans. Si folia primo vere germinantia ad apices filo nectuntur, tunc folia interiora magis alba, tenera, dulcia evadunt.

VIRTUS nutriens, aperiens, temperans, eccoprotica, diuretica.

Usus prioris.

C I C H O R I U M.

CICHORIUM Intybus L. Eichorie. Wegwarte-Salat.

ODOR foliorum tenerorum nullus. SAPOR grata amaricans.

VIRTUS aperiens, tonica, diuretica. Hypochondriacis, iætericis, obstructione hepati laborantibus utilis.

Usus. Folia tenella acetariis, radices junculis & carnis adduntur.

LOCUSTA OLITORIA.

VALARIANA *Locusta olitoria* L. Feldsalat. Wegerlsalat.

ODOR nullus. SAPOR debilis, austriuscus, gratus.

VIRTUS refrigerans, humores acres corrigens, tonica.

Usus. Folia vere & autumno, antequam caulescat herba, leguntur & radice rejecta, forma acetarii eduntur.

SEDUM REFLEXUM.

SEDUM reflexum L. Rückwärtsgeschlagene Fettehenne.

Usus est vulgatissimus Hollandis pro acetariis & oleibus.

SEDUM RUPESTRE.

SEDUM rupestre L. Felsen-Fettehenne.

Usus præcedentis.

ANACAMPSEROS.

SEDUM Anacampseros L. Kriechende Fettehenne.

ODOR foliorum subrancidus. SAPOR aquoso - acidulus.
 VIRTUS nutriens, refrigerans, antiscorbutica.
 USUS. Folia recentia acetariis admiscentur. Sola per
 se non facile assumuntur.

R A P U N C U L U S.

CAMPANULA *Rapunculus* L. Rapunzel.

ODOR nullus; SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriens, sapida.

USUS. Recentes radices in acetariis adhibentur, co-
 quuntur etiam cum carne vel jure carnium.

O E N O T H E R A.

OENOTHERA *biennis* L. Rübrapunzel.

ODOR radicis nullus. SAPOR dulcescens, oleraceus fe-
 re rapunculi.

VIRTUS nutriens, sapida.

USUS. Radices coctæ formâ acetarii comeduntur.

P O R T U L A C A.

PORTULACA *oleracea* L. Portulak. Portlak.

ODOR caulinum nullus. SAPOR herbaceo - aquosus, co-
 clura acidulus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, antiscorbutica, solvens
 obstructa.

USUS. Caules aqua fervida infunduntur, dein oleum
 & acetum adfunditur in forma acetarii, quod ad
 carnes comeditur. Caules crudi conduntur cum
 aceto, sale, pipere & foliis lauri, atque ita per
 hyemem servantur.

A P I U M.

APIUM graveolens L. Celleri.

ODOR radicis graveolens, aromaticus. SAPOR subdulcescens, subaromaticus.

VIRTUS nutriens, diuretica, subnarcotica, emmenagogica. Noxia dicitur morbo nervoso laborantibus.

USUS. Radix cruda vel levissime cocta secatur in taleolos & ad carnes vel pisces assatas, aceto, oleo-que condita editur.

S M I L A X A S P E R A.

SMILAX aspera L. Stechwinde.

USUS. Turiones frequenter Constantinopoli in acetariis comeduntur.

C H Æ R O P H Y L L U M B U L B O S U M.

CHÆROPHYLLUM bulbosum L. Pöperlsalat.
Knollichter Kälberfropf.

ODOR radicis junioris nullus; SAPOR subdulcescens instar Apii.

VIRTUS nutriens, censetur suspecta. *

USUS. Radices teneræ crudæ vel coctæ ad finem hymis seu tempore quadragesimæ forma acetarii co-

* Vertiginem, gravedinem, doloremque capitis esu hujus radicis causari propria experientia testatur Celeb.

CLUSIUS. At ego & mea familia multoties tum Viennæ tum Budæ his radicibus in jusculo, tum & acetarii forma sine noxa vescebamus.

meduntur. Jusculis incoctæ bonum conciliant sa-
porem.

T A R A X A C U M.

LEONTODON Taraxacum L. Löwenzahn. Pfaf-
fenröhlein.

ODOR foliorum nullus. SAPOR primo vere amaricans,
æstate amarus. Tota planta admodum lactescit.

VIRTUS nutriens, aperiens, valde diuretica. Hinc di-
citur vulgo in Gallia Pissenlit seu lechimina; in-
fantes enim vesperi taraxacum in acetario come-
dentes; lectum facile permingunt.

USUS. Folia primo vere propullulantia adhuc alba ad
acetarium colliguntur. Hoc asciticis, ictericis,
scorbuticis & obstructione hepatis laborantibus
valde convenit.

B R A S S I C A C A P I T A T A.

BRASSICA oleracea L. Sūßes Kraut.

ODOR nullus. SAPOR oleraceus, subdulcescens.

VIRTUS nutriens, diuretica, at valde flatulenta.

USUS. Capita brassicæ albæ vel rubræ ope cultri vel
dolabræ peculiaris in minutissima filamenta con-
scissa aceto calido perfusa & addito lardo in mi-
nimas molleculas scisso & calefacto forma aceta-
rii ad carnes assatas præsertim porcinas come-
duntur.

Hungari brassicam acidulatam crudam cum oleo
lini forma acetarii comedere amant.

BRASSICA RAPA.

BRASSICA Rapa L. Rübenfraut. Radices arenæ immisæ per totam hyemem albos turiones cum foliis flavescentibus emittunt, quæ instar acetarii usurpantur.

ODOR foliorum nullus. SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriend.

USUS. Hæc folia in defœtu aliarum herbarum acetariarum in usum trahuntur pro acetariis.

CUCUMIS SATIVUS.

Cucumis sativus L. Gurken. Umlurken.

ODOR pomorum crudorum & immaturorum fatuus. SAPOR subdulcescens, crudus, fatuus.

VIRTUS nutriend, refrigerans, solvens.

USUS. Fructus tenelli seu immaturi Eßiggurken.

Conditi sale & aceto per totam hyemem conservantur & frequentissime ad carnem bubulam comedendi solent; signum bonæ conservationis est, si rigidi, subfragiles non autem flaccidi deprehendantur. In vase cupreo cocti valde virides & fragiles evadunt, at ob cuprum venenati sunt. *

Eduntur etiam crudi in taleolos resecti addito aceto, sale, & pipere forma acetarii. Si succus exprimitur, digestu sunt difficiles & ructus cucumerinos generant, quod non observatur a taleolis non expressis.

* Cel. GMELIN *Geschichte der mineralischen Gifte*
P. 75.

Fructus paullo majores vel solutione salis parati.

Salzgurken, ad carnem bubulam comeduntur.

*Coquuntur cucumeres conditi vel recentes in aqua,
qui tenerimi fiunt & cum embemmate butyra-
ceo ad carnes comeduntur.*

*Cucumeris taleoli cum saccharo matutinis præsertim
temporibus comesti vel succus expressus, com-
mendatur phthisicis, hecticis & hæmoptoicis. **

*Cucumerum succus in ventriculo non putreficit ut
succus melonum & cucurbitarum. ***

CUCUMIS ANGUINUS.

*CUCUMIS anginus L. Schlangenförmige Gur-
ken.*

ODOR nullus; **SAPOR** amaricans.

USUS. Indiani fructu immaturo, exempta medulla &
amaritie per cocturam in aqua ablata, vescun-
tur.

MAYS ACETATA.

ZEA Mays L. Gesauerter Mays seu Gugeruj.

USUS. Receptacula florum fæmineorum adhuc tenella
cum aceto condita suavissimum edulium, loco
cucumerum ad carnem comedendum sicutunt.

BETA RUBRA.

BETA vulgaris L. Rothē - Rübe.

* *Cel. MUZELL Wahrnehm. I. Samml. p. 5.*

** *Cel. ZUKERT l. c. p. 190.*

ODOR radicis debilis. SAPOR dulcescens, fatuus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, mucilaginea. *Succus expressus naribus attractus sternutationem movet.*

USUS. Radices recentes elixantur in aqua & in taleos sectæ aceto & sale conditi ad tempus hyemale conservantur. Sic conditæ rubro suo & refrigerante succo gratissimum constituunt acetarium, quod ad carnem bubulam comedì solet.

SCORZONERA PICROIDES.

SCORZONERA Picroides L. Bittere Scorzonier.

USUS. Folia Monspelii in oleribus & acetariis comeduntur.

NASTURTIUM HORTENSE.

LEPIDIUM sativum L. Gartenfresse.

ODOR foliorum debilis, contusorum fragrans. SAPOR vix subamaricans, acris, linguam faucesque calefaciens.

VIRTUS solvens, antiscorbutica.

USUS. Folia nuper erumpentia, sola vel lactucæ intermixta tempore vernali forma acetarii comeduntur.

NASTURTIUM CRISPUM.

LEPIDIUM sativum crispum L. Krauser Gartenfresse.

ODOR foliorum debilis. SAPOR præcedentis sed dulcior & validior.

VIRTUS & USUS præcedentis.

NASTURTIUM AQUATICUM.

SISYMBRIUM *Nasturtium aquaticum* L. Brunnenfresse.

ODOR foliorum debilis. SAPOR acriusculus.

VIRTUS antiscorbutica.

USUS. Folia præcipue in Germania eduntur in acetrīis.

COCHLEARIA.

COCHLEARIA officinalis L. Löffelkraut.

ODOR foliorum debilis, subnasturcinus. SAPOR amarus, in nasturtium incidens, acris; masticata fugacem acritatem ori & faucibus inprimunt.

VIRTUS antiscorbutica, diuretica, mundificans.

USUS. Folia recentia herbis pro acetario intermiscen-
tur.

BECCABUNGA.

VERONICA Beccabunga L. Bachbungen.

ODOR foliorum contusorum debilis. SAPOR amaricans,
stypticus, acriusculus.

VIRTUS antiscorbutica, incidens.

USUS. Folia tenera tempore verno præsertim a Silesia
comeduntur. Turiones primo vere cocti gratum
præbent olus.

BARBAREA.

ERYSIMUM Barbarea L. Winterfresse. Barbens-
fress. Wassersenf.

ODOR foliorum fere brassicæ. SAPOR nasturtii, vix acris, amaricans, linguam & fauces leniter calefaciens.

VIRTUS antiscorbutica, duriuscula.

USUS. Folia per totam hyemem sub nive virent. Nulla igitur aptior planta in regionibus frigidis aut tempore hyemali pro acetariis antiscorbuticis inventur.

S A L I C O R N I A.

SALICORNIA herbacea L. Glasschmalz.

ODOR foliorum nullus. SAPOR salsus, submordax.

VIRTUS antiscorbutica, herbæ aceto conditæ appetitum excitans.

USUS. In Zealandia mensibus æstivis planta cocta, caulis lignosis exuta, lactucæ instar oleo, aceto & pipere condita, ut gratum antiscorbuticum forma acetarii comeditur. Herba aceto condita per hyemem facile servatur.

D R A C U N C U L U S.

ARTEMISIA Dracunculus L. Dragun. Kaiser-salat.

ODOR foliorum fragrans, suaveolens, subambrosiacus.

SAPOR aromaticus, gratus, vix amaricans.

VIRTUS stomachica, tonica, emmenagogica.

USUS. Folia recentia condimenti iustar ob gratiam saporis adduntur acetariis.

T A M U S.

TAMUS communis L. Schmerwurz. Jungferwurzel.

Usus. Turiones in Oriente forma acetarii comeduntur.

PIMPINELLA ITALICA.

POTERIUM Sanguisorba L. Pimpernel.

ODOR foliorum fragrans, graviusculus, gratus. SAPOR congruus.

VIRTUS stomachica, bonum saporem concilians.

Usus. Folia recentia saturæ herbarum pro acetariis adduntur.

NASTURTIUM INDICUM.

TROPAEOLUM majus L. Indianische Kresse.

ODOR florum exæte nasturtii hortensis. SAPOR nasturcinus, subacris.

VIRTUS antiscorbutica, eccoprotica, saporem nasturtii concilians.

Usus. Flores recentes saturæ herbariæ pro acetariis ob gratum saporem & amœnum colorem fulvum adduntur.

Baccæ aceto conditæ vim habent purgantem.

B O R R A G O.

BORRAGO officinalis L. Porretsch.

ODOR florum & foliorum debilis. SAPOR subcucumerinus, herbaceo-aquosus.

VIRTUS refrigerans, in ardore viscerum utilis, acetario saporem cucumbernum concilians.

Usus. Juniora folia minutim conscissa aceto diluta embemba frigidum cucumberini saporis ad carnem bubulam comedendum constituunt. Folia tenera ut & flores cœrulei acetariis adduntur.

R A P H A N U S.

Raphanus sativus L. Rettig.

ODOR radicis subfragrans, SAPOR calidiusculus, acris. *Corticalis* pars acrior, quam reliqua. *Coctus raphanus* aut solumodo siccatus fere insipidus.

Varietates sunt:

1. *Raphanus niger.*
2. ——— *oblongus rubens.*
3. *Radicula.*

VIRTUS antiscorbutica, diuretica, ruftatrix.

Usus. Omnes raphani varietates crudæ cum sale & aceto comeduntur. *Raphanus niger* diutius hymis vim sustinet.

A R M O R A C I A.

Cochlearia Armoracia L. Meerrettig.

ODOR radicis fragrans, pungens, penetrans, oculos feriens. SAPOR acris, fervidus, dulcescens, quandoque subamaricans. *Masticata* fauces & linguam pungens, tussim excitans, nares feriens, oculos lachrimantes reddens, at effeū fugaci.

Coctæ aut *siccatae* radicis sapor & odor debilis.

VIRTUS appetitum excitans, diuretica, incidens, irritans, antiscorbutica.

Usus. Radix rasa aceto diluta, vel, ut acrimonia involvatur, laete & butyro fuso subacta, forma embemmatis ad bubulam comeditur. Cum primis piscium insipidorum condimento inservit.

GEMMÆ SAMBUCI.

SAMBUCUS nigra L. Hollunder Pojen.

ODOR gemmarum primo vere erumpentium balsamicus. SAPOR amaricans, acris, nauseosus.

VIRTUS purgans.

Usus. Gemmæ quædam tempore vernali scopo alvum ducendi saturæ herbarum pro acetariis adduntur. Sed cave ne nimium addas, ne anacatharsis oriatur.

CLASSIS FRUCTUM.

Edules & succulenti plantarum fructus, qui ex semine & receptaculo constant, fructus vocantur.

A tempore *maturacionis* dividuntur
in *horæos*, qui aestate
— *hyemales*, qui hyeme vel sero autumno matu-
rescunt.

VIRTUS. Nutriunt principio saccharino & mucilagineo. Vi saponacea solvunt humores, solida humectant & lubricant. Vi eccoprotica abstergunt, primas vias & urinam movent. Abundante aere

fixo bilis & humorum putredini resistunt. Sapore acidulo sitim sedant, aestum temperant, refrigerant. Maxime convenient tempore aestivo, quo recte maturescunt & regionibus calidis, quæ illis ex summi Creatoris voluntate copiosissime abundant.

Usus. Hinc conducunt hominibus robustis, calidis, biliosis, febricitantibus, alvo tarda, viscerum obstruktione, saburra biliosa aut dysenteria biliosa, * melancholia vel scorbuto laborantibus.

Abusus vero causat flatulentiam, tortmina, diarrhæam, laxitatem, transpirationem suppressam, hinc proclivitatem in febres intermittentes. Fructus immaturi vero copiosius ingurgitati abdominis, viscerum & glandularum infarctum & peculiarem scabiem causant. **

* Error popularis est quod pruna reliquique fructus horæi dysenteriam causent; aestiva autem dysenteria biliosa est, quæ grata fructuum aciditate & vi eccoprotica bilem solvente, evacuante & ejus putredini resistente impeditur & si adest potius curatur. Hinc potius prophylaxis & medela dysenteriæ sunt. Multi dysenterici sunt, qui tempore aestivo fructibus abstinent, & Cel. DE G N E R de dysent. p. 250. refert dysentericum a dysenteria curatum ex bacc. Ribium rubr. libris 3 intra bihorium comeditis. Sed in dysenteria autumnali a refrigeratione corporis seu transpiratione suppressa orta fructus horæi non convenient, cum ipsi transpirationem supprimant,

** ILL. VAN SWIETEN Comment. T. 3. p. 335. dicit:

*Dividuntur fructus respectu saporis in acidos - dulces,
aqueo - dulces, adstringentes & oleosos.*

F R U C T U S A C I D I .

C I T R U S .

CITRUS medica L. Citrone.

ODOR pulpæ debilis. SAPOR intense acidus. *Epidermis aromatica. Albedo adstringens.*

VIRTUS pulpæ refrigerans, antiseptica, antibiliosa, antiscorbutica, vomitum & colicam a putredine vel bile acri sistens.

Usus. Fructus in taleolos sectus, saccharo conspersus editur. *Succus embemmatibus pilcium & carnium teneriorum & insipidorum additur.*

L I M O N I U M .

MALUS Limonia acida BAUCHIN. Limonic.

ODOR pulpæ debilis. SAPOR subamaricans, citro acidiор.

VIRTUS ciri.

Usus. Fructus in taleolos sectus embemmatibus carnium, præsertim quibus clibanitites infaciuntur, additur.

dum rusticorum pueri immaturis fructibus abntuntur, tumido abdomen, infantes visceribus, glandularum indurationibus, scabiei quadam specie toties poenas luunt.

CITRUS DECUMANA.

CITRUS decumana L. Pompelmus.

ODOR corticis gratus. SAPOR pulpæ fragis congruens, obtinet magnitudinem capitum humani. Datur *varietas* cum carne alba & altera cum carne *ruba*, quæ præstantior est.

VIRTUS refrigerans, analeptica.

Usus. In cibum recipitur in Asia & America septentrionali.

BERBERIS.

BERBERIS vulgaris L. Weinschärl. Saurau.

Berberizæ.

ODOR baccarum recentium nullus. SAPOR intensius acidus.

VIRTUS refrigerans, antiseptica. In febribus putridis & diarrhœa biliosa laudatur. Est *succedaneum succi citri*.

Usus. Baccæ saccharo conditæ ad carnes feras in intinctoria comeduntur. Succus ob aciditatem & colorum rubrum loco succi citri ad confectionem potus polopuntiæ seu *Puntsch* inservit.

CERASUM ACIDUM.

PRUNUS Cerasus acida L. Saure Kirschen. Weiß. Amarella.

ODOR fructuum nullus. SAPOR dulcescenti-acidus.

VIRTUS refrigerans, saponacea, nutriendis.

Usus. Fructus crudus vel coctus tempore aestivo & siccatus tempore hyemali avide comeditur.

R I B E S R U B R U M.

RIBES rubrum L. Rothe Johannisbeer. Ribisel.

ODOR baccarum vix ullus. **S**APOR subvinosus, dulcescenti-acidus.

VIRTUS refrigerans, antiputredinosa, appetitum excitans, aestum febrilem temperans. Phthisicis noxiis, at dysenteria biliosa laborantibus utilis censetur cibus. *

Usus. Baccæ comeduntur integræ, saccharo pulverato intinctæ.

Gelatina absque coctione paratur cum saccharo, quæ ad carnes feras gratum intinctum exhibit.

R I B E S A L B U M.

Est varietas *RIBES rubri* L. Weisse Johannisbeer.

ODOR nullus; **S**APOR dulcior quam ribes rubri.

VIRTUS præcedentis.

Usus. Baccæ albæ ut rubræ, at sine saccharo integræ comeduntur.

T A M A R I N D U S.

TAMARINDUS indica L. Tamarindenfrucht.

ODOR pulpæ nigræ in leguminibus contentæ debilis, subvinosus. **S**APOR intensius acidus, gratus, subnauseosi tamen aliquid continens.

* Cel. DEGNER de dysent. p. 250.

VIRTUS refrigerans, antibiliosa, eccoprotica, in morbis biliosis utilissima.

Usus. Peregrinatores in India sitim sibi hoc fructu refinguunt. In nostris regionibus pulpa in morbis biliosis adhibetur.

C A S S I A.

CASSIA Fistula L. Cassiefrucht.

ODOR pulpæ in leguminibus contentæ nullus. SAPOR dulcis leniter acidulus, vix nauseosus.

VIRTUS refrigerans, eccoprotica, diuretica. Acidus fructus hystericis noxius esse dicitur.

Usus. Cassia rarius quam Tamarindus in cibum vertitur.

HIPPOPHAE RHAMNOIDES.

HIPPOPHAE Rhamnoides L. Haftdornfrucht.

ODOR baccæ nullus. SAPOR acidissimus; hinc crudus fructus negligitur, sed roob inde conficitur.

VIRTUS refrigerans, appetitum excitans, bonum saporem concilians.

Usus. Piscatores Alandi embemma gratum, quod ad pisces & carnes comedunt, sibi parant.

K A R A T A S.

BROMELIA Karatas L. Wilde Ananas.

ODOR fructus gratus. SAPOR vero acris & acidissimus.

Usus. Succus potui polopuntix in America ab Anglis admiscetur. Vinum ex succo valde inebrians & calefaciens, at non diu conservandum paratur.

FRUCTUS ACIDO - DULCES.

A N A N A S.

BROMELIA Ananas L. Ananas.

ODOR fragrantissimus, gratissimus omnium fructuum.

SAPOR consimilis, ad armeniacam eum vino mixtam accedens.

VIRTUS nutriens, analeptica. Gravidis noxia censetur.

Usus. Fructus decorticatus & in taleolos sectus comeditur.

A U R A N T I U M.

CITRUS Aurantium L. Pomeranze.

ODOR flavedinis fragrans, at citro ingratior. SAPOR pulpa amaricans, aromatico - acidus.

Datur varietas

dulce, süsse Pomeranzen, quæ dulci
amarum, bittere Pomeranzen, quæ amari-
cante gaudet sapore.

VIRTUS refrigerans, stomachica, antiscorbutica.

Usus. Fructus in taleolos sectus intermixtis taleolis ci-
tri & sacharo conspersus forma acetarii dulcis,
apponitur mensis. Etiam pulpa ex integro fructu
cum vel sine sacharo comedи solet. Fructus inte-
ger assatus in potum Bischoff adhibetur.

Succus expressus inspissatione vel mixtione cum spiritu vini vel etiam saccharo conditus diu servari potest, & a navigatoribus ut eximum antiscorbuticum in itineribus marinis æstimatur.

AURANTIUM SINENSE.

CITRUS Aurantium sinense L. Apfelsina. Varietas prioris, at cum cortice esculento.

ODOR prioris. SAPOR dulcior, vinosus.

VIRTUS summe refrigerans, & reficiens.

USUS præcedentis.

ARMENIACA.

PRUNUS Armeniaca L. Apricose. Marille. Malum armeniacum.

ODOR drupæ nullus. SAPOR dulcescenti - subacidulus, succosus, sapidissimus.

VIRTUS nutriens.

USUS. Fructus communiter crudus, quandoque vino coctus comeditur.

PERSICA.

AMYGDALUS Persica L. Pfirsching. Malum persicum.

ODOR drupæ gratus. SAPOR gratissimus, dulcescenti - acidulus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica; Fructus nimia sumptus copia excitans tormenta.

USUS. Sapidissimus hic fructus comeditur crudus.

P O M U M.

PYRUS Malus L. Äpfel. Infinitæ dantur pomorum varietates, respectu saporis, coloris, maturacionis & qualitatis. Optimæ varietates sunt:

a. *Pomum borsdorffianum*. Borsdorfer seu Maßhanzter Äpfel.

b. ——— *renetinum*. Reinetäpfel.

Vilioris notæ sunt:

1. *Poma præcoccia*. Johannisaepfel.

2. ——— *rosea*. Rosenaepfel.

3. ——— *Melapia*. Honigaefel.

4. ——— *Hæmatinomela*. Rothe Clavieraepfel.

5. ——— *Stettinensis*. Stettiner Äpfel.

ODOR debilis. SAVOR gratus, acidulo - dulcis; in *borsdorffiano* subrosaceus, in *renetino* subvinosus.

Sapor pomorum sylvestrium acerbus, acidissimus est.

VIRTUS nutriens, refrigerans, antibilioſa, subbeccoprotica. Poma cruda sub sera vespера comesta facillime digeruntur, concoctioni ciborum opitulantur, alvum leniter laxant, scorbuto resistunt, & ut quidam ajunt a calculo præservant. *

Usus. Poma eduntur cruda, vel cocta vel assata. Poma cocta & in gelatinam redacta saluberrimus est cibus pro ægrotis acute decumbentibus, aut febre quacunque vexatis.

* *ILL. LINNÆI Amoenitat. acad. T.*

Succus expressus cum anatica portione sacchari in
syrupum coctus, tussientibus est utilis.

Poma *sylvestria* laeti incocta refrigerans jusculum
messoribus præbent. De *pomaceo* inter potulenta
dicetur.

P Y R U M.

Pyrus communis L. Biern. *Varietates* pyrorum
sunt admodum multæ, præprimis laudantur.

a. Pyra *Isenkartensia*. Isenbart.

b. --- *Bergamita* seu *Falerna*. Bergamoten.

Vilioris notæ species sunt:

a. Pyra *moschata*. Moschattenbiern.

b. --- *moschatellina*. Moschateller.

c. --- *malvatica*. Gute Christbiern, dantur æstivalia & brumalia.

d. --- *butyracea* seu *lardacea*. Schmalzbiern.

e. --- *aquosa*. Michaelisbiern. Wasserbiern.

f. --- *saccharina*. Zuckerbieren.

g. --- *strangleria*. Würgebiern. Strengling.

h. --- *sylvestria*. Holzbiern.

i. --- *hyemalia*. Winterbiern.

ODOR vix nullus. SAPOR dulcescens, gratus.

VIRTUS nutriens, dum nuper ex arbore decerpuntur,
hi fructus salubres & grati sunt, diu autem ser-
vati nimium emolliuntur vel subfarinacei fiunt,
stomacho tunc sunt difficiles. Pyra cruda sunt fla-
tulenta, cocta autem saluberrima, gratissima.

Usus. Hi fructus esitantur crudi vel cocti. Pyra *sylvestria* sunt austera, inde *pyraceum* paratur. Pyra *strangulatoria* non nisi cocta & saccharo condita hyeme eduntur.

P R U N A.

P R U N U S d o m e s t i c a L. Pflaume. Zwetsche. Varietates sunt:

α. Pruna *Damascena*. Damascener Pflaume.

β. —— *Brignola*. Prunellen. *Pruneola* seu *Pru-nella*.

γ. —— *cereola*. Mirabellen. *Reine Claude*.

δ. —— *cera*. Gelbe Pflaume. Catharinenpflaume. Spenling.

ε. —— *pertigona*. Schwarze seu Spanische Pflaumen.

ξ. —— *præcoccia*. Frühe Pflaume. Fludern.

ODOR drupæ debilis. **SAPOR** acidulo - dulcescens. Varietas fructu flavo dulcior, aquosior.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica, hinc consipatis utilis. Copia nimia sumptus fructus facile in ventriculo corrumpitur.

Usus. Esitantur prunæ tempore æstivo autumnali & integræ vel crudæ vel enucleatae & coctæ. Eodem modo comeduntur siccatae tempore hyemali. *Prunellæ* ad nos siccatae veniunt & cibum sustinent refrigerantem, reficientem, sitim moderantem, febricitantibus exoptatum.

PRUNUS PADUS.

PRUNUS Padus L. Schwarze Vogelfirsche. Faulbeer.

ODOR drupæ nullus. SAPOR ingratus, subnauseosus.

USUS. Rusticorum pueri has drupas interdum cum sale comedunt. Norvegi fructus contusos cum vi-
no miscent, unde gratus vino conciliatur sa-
por.

PRUNUS VIRGINIANA.

PRUNUS virginiana L. Virginische Kirsche.

USUS. Fructus ruber cum Pruno Pado convenit, sed major & gratior est.

PRUNUS AVIUM.

PRUNUS avium L. Gemeine Vogelfirsche. Schwarze Waldkirsche.

ODOR nullus. SAPOR subdulcis. Crescent sponte in sylvis.

USUS. A pueris rusticorum eduntur. *

C Y N O S B A T U S.

Fructus *Rosæ caninæ L.* Hanbüttchen. Hefenrosenbeere.

ODOR baccarum maturarum fere nullus. SAPOR acidulus. Pulpæ coctæ sapor acidior. Baccæ hæ aculeis occultis masticatæ pueris offendæ.

* Cel. LONSELIUS Fl. Pruss. p. 42.

VIRTUS pulpæ coctæ nutriens, refrigerans, eccoprotica.

Usus. Baccæ bene maturæ, siccatae & probe exacintæ dant *Roob cynosbati*, quod additis passulis vel pruneolis & saccharo gratum embemma vel intinctum ad carnes feras præbet.

E baccis *siccatis* etiam juscula parantur. Et e *petalis* destillatur aqua suaveolens, cuius usus etiam varius in re cibaria apud suecos est.

CERASUM DULCE.

PHUNUS Cerasus dulcis L. Kirsche. Varietates plures sunt:

a. *Cerasum nigrum.* Schwarze Kirsche.

b. —— *avium.* Waldkirsche vide *PRUNUS avium L.*

γ. —— *cordatum.* Herzkirsche, Bunte-Kirsche.
Knorpelkirsche.

δ. —— *hispanicum.* Spanische Kirsche.

ε. —— *aqueum* vel *vitreum.* Wasserkirsche.
Glaskirsche.

ζ. —— *album.* Weisse seu Eyerkirsche.

ODOR nullus. SAVOR dulcissimus.

VIRTUS refrigerans, solvens, sed nimia copia ingestus fructus facile in ventriculo corruptitur.

Usus. Comeduntur hi fructus integri, crudi vel cocti, nec non tempore hyemali siccati. Rejiciuntur nuclei ne in intestinis congregati obstructio nem alvi vel ileum causent.

F R A G U M.

F R A G A R I A v e s c a L. Erdbeer. Varietates sunt;

- a. *Fragum hortense*. Gartenerdbeere. Pröbstling.
- b. ————— *pratense*. Wiesenerdbeere.
- c. ————— *chiloneſe*. Chilische Erdbeere. Riesennerdbeere.

ODOR baccæ fragrans, suaveolens, gratissimus. SAPOR leniter acidulus, odori congruens. *Fraga pratensis* & *chiloneſia* minus odora & magis aquosa sunt. Baccæ recentes intra unum alterumve diem facile corrumpuntur.

VIRTUS subrefrigerans, eccoprotica, diuretica, copia vix nocens, urinam odore violaceo imbuens, humores acres infringens, concretiones tartareaſ solvens, hinc arthriticis, podagricis, * calculosis & phthisicis utilis cibus. **

Usus. Hæ baccæ eduntur crudæ vel vino aut lacte commixtae.

M O R U M N I G R U M.

M O R U S nigra L. Schwarze Mausbeer.

ODOR baccarum vix ullus. SAPOR acidulus insimul in saporem cucumerinum dulcissimum incidens.

VIRTUS refrigerans, solvens.

* Ill. LINNÆU S baccis recentibus copiose quotannis comestis, per plures annos a podagra prorsus se librum evasisse dicit. Afferit simul baccas has tartarum dentium egregie soivere.

** Ill. HOFFMANN.

Usus. Baccæ comeduntur crudæ. Roob mororum in febribus, aphthis, & angina conducit.

M O R U M R U B R U M .

Morus rubra L. Rothe Maulbeer.

Usus. Fructus est præcedenti longior, & magis adstringens.

M O R U M A L B U M .

Morus alba L. Weisse Maulbeer.

ODOR vix ullus. **SAPOR** subfatuus, dulcis, cucumerinus.

Usus ob fatuam dulcedinem plerumque negligitur.

U V A .

Vitis vinifera L. Weinbeer. Weintraube.

ODOR baccarum nullus. **SAPOR** vel dulcis vel acidus vel moschatus. **Color** pelliculae mox viridis, mox rubellus, mox cœruleus vel brunus, vel flavus. **Figura** aliis oblonga, aliis globosa.

VIRTUS nutritiva, impinguans carne laxa, sitim mitigans, blanda vi saponacea solvens, calorem & putredinem temperans.

At si nimia copia hi fructus debiliori ingerantur ventriculo, tunc fermentescunt, colicam flatulentam & non raro diarrhœam vel alvi constipationem inducunt. Ex fructu maturo *vinum*, ex immaturo, qui *Agresta* vocatur *Omphactum* paratur, de quibus suo loco dicetur.

Uvæ passæ seu Passulæ majores. Grosse Rosinen.
Synbebæn, sunt uvæ sole vel alio artificio siccatæ.

Usus. Uvæ recentes comeduntur crudæ. *Acini* qui multos generant flatus ut & pelliculæ, quæ non digeruntur, expui debent. Uvæ fumatione aliquantum siccatae in loco temperato in seram hyemem usque servari possunt.

Passulæ majores eduntur frequentissime in bellariis cum amygdalis dulcibus; Adduntur etiam placantis & embemmatibus carnium. Infantes modice uvis passis vesci debent, ne saburra mucosa, quæ vermium generationi favet, nascatur.

UVA CORINTHIACA.

VITIS apyrena L. Kleine Weinbeer.

ODOR debilissimus. SAPOR acidulo - dulcis.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica.

Usus. Hi fructus ratus crudi eduntur, sed exacinati & sole siccatai sub nomine *passularum minorum* seu *Corinthiacarum*, Weinberl seu kleine Rosinen, cibis & panificiis quibusdam admiscentur.

BACCÆ SAMBUCI.

SAMBUCUS nigra L. Hollunder - Beere.

ODOR baccarum debilis, subnauseosus. SAPOR acidulus.

VIRTUS nutriens, eccoprotica, diaphoretica.

Usus. Baccæ in pultem coctæ & saccharo dulcificate comeduntur.

RUBUS IDÆUS.

Rubus idæus L. Himbeere.

ODOR baccarum fragrans, suaveolens, gratissimus.

SAPOR grate acidulus, odori congruus. Varietas baccis albis dulcior est, sed tæpius hæ baccæ larvis seu vermiculis scatent.

VIRTUS nutriens, refrigerans, analeptica, concretiones tartareas sed minus quam fraga solvens.

USUS. Hæ baccæ crudæ vel saccharo conditæ eduntur.

In culinis Gelatina, conditum & Roob sapidissimum e baccis paratur.

RUBUS ARCTICUS.

Rubus arcticus L. Nordländische Himbeer. Ackerbeere.

ODOR baccarum fragrans, suaveolens, vinosus, gratissimus. SAPOR aromaticus nonnihil acidior baccis rubi idæi. Hæ baccæ inter sapidissimos fructus numerantur.

VIRTUS refrigerans, analeptica, æstum febrilem bene temperans.

USUS. Baccæ saccharo vel melle conditæ mensis secundis in Suecia apponuntur. Vino impositæ gratissimum conciliant saporem.

RUBUS FRUTICOSUS.

Rubus fruticosus L. Brombeer.

ODOR baccarum nigrarum gratus; SAPOR acidus, gratus, cum vino gratissimus.

VIRTUS præcedentis.

Usus prioris. Studiose attendendum est, ne infantes ex errore loco harum baccarum *baccas Belladonæ*, quæ venenatæ sunt, decerpant.

RUBUS CÆSIUS.

RUBUS cæsius L. Bocksbeer.

ODOR baccarum nigrarum rore cœrulescentium & SAPOR ut rubi fruticosi.

VIRTUS præcedentis.

Usus. Baccæ crudæ sapidissimæ, præsertim vino rubro infusæ. Roob succedaneum Mori.

RUBUS SAXATILIS.

RUBUS saxatilis L. Steinbeer. Felsen - Himbeer.

ODOR baccarum gratus, at SAPOR præcedentibus Rubis magis aquosus, minus sapidus.

Usus. Solis fere pueris in Suecia leguntur hæ baccæ.

RUBUS CHAMÆMORUS.

RUBUS Chamæmorus L. Multbeer.

ODOR baccarum vix ullus, nisi apud baccas supermaturas & tunc debilis, subingratus, minime aromaticus. SAPOR acidulus, simul incidens in lac bubulum coagulatum & vappidum.

VIRTUS refrigerans, antiscorbutica, humectans, hæmoptoicis & phtysicis utilis censetur.

Usus. Baccæ maturæ coquuntur, ut inde brodium fiat, cui postea absque ulteriore cōtione baccæ sub-

maturæ immittuntur, sic in vasis ligneis per totam hyemem servari possunt. Baccæ sic conditæ frequentissima acetaria hyberna in Suecia sunt. Lappones baccas sub nive sepultas diu recentes servant.

RUBUS OCCIDENTALIS.

Rubus occidentalis L. Virginianische Himbeer.
ODOR gratus. SAPOR gratior quam rubi cæsii & fruticosi.

VIRTUS & USUS idem.

FRUCTUS AQUEO - DULCES.

M E L O.

Cucumis Melo L. Melone. Zuckermelone.

ODOR suaveolens. SAPOR dulcescens, aquosus, sapidus in cucumerinum quandoque incidens. Dantur qui in externa superficie reticulosi, alii, qui tuberculosi sunt, hi *Cantalupæ* vocantur, & sapidissimi sunt.

VIRTUS nutriens principio dulci, refrigerans, sicut tempore æstivo bene extinguens, hæticis, * & scorbuticis saluberrimus fructus. At pro debili stomacho est difficilis digestionis, & facilis corruptio-
nis. Hinc febrem quartanam & diarrhœam, mihi copiosum producit. ** Copiose ingestus carnes

* BORELLI *Histor. & observ. Cent.* IV. obs. 70.

** ARBUTHNOTH *von den Eigenschaften der Speisen.*

2. Th. p. 5.

laxas generans & ad febres intermittentes disponens.

Usus. Fructus maturus cum vel sine saccharo editur crudus, quibusdam placet additio piperis, cinnamomi, imo tabaci hispanici.* Immaturus conditur saccharo vel aceto pro bellariis.

D U D A I M.

Cucumis Dudaim L. Apfelmelone.

Usus. Fructus meloni simillimus, sed vix citri magnitudinem habens, at sapore & odore melonem longe antecellit.

C I T R U L L U S.

Cucurbita Citrullus L. Wassermelone.

ODOR debilis. SAPOR pulpæ dulcescens, subcucumerinus, aquosus, frigidus, quasi conglaciatus.

VIRTUS nutriendis, refrigerans, humedans, calorem aestivum & sitim temperans. Fructus nimia copia ingestus colicam flatulentam provocat. Si in ejus esu excedatur facile oritur cholera, dysenteria, hydrops.**

Usus. Fructus bene maturus editur crudus. In regionibus calidis utilissimus fructus. Si calidissimæ Indiæ habitatores hocce fructu destituerentur, aestu solis facile perirent.

* Ccl. De HAEN rat. med. cont. T. 2. p. 44.

** LABAT Reise nach Spanien und Welschland. 6. Th.

P E P O.

CUCURBITA *Pepo L.* Kürbis. Pflebe.
ODOR vix ullus. SAPOR pulpæ debilis, fatuus, sub-dulcescens, in melonis saporem obscure inciden-s.

VIRTUS nutriens, bonos gēnerans succos, at carnes laxas. Fructus jam putrescens colicam & vomitum veneni instar causavit. *

USUS. Fructus crudus non comeditur, sed coquitur in obsoniis vel puls hinc conficitur cum lacte, butyro, vino & pipere. Est pauperum & rusti-corum esca.

CUCURBITA LAGENARIA.

CUCURBITA lagenaria L. Flaschen-Kürbis.

ODOR nullus. SAPOR pulpæ amarus.

VIRTUS pulpæ purgans.

USUS. Pauperes in Aegypto pulpam aceto conditam coquunt & edunt.* Ex duro tegmine hujus fructus cochlearia, infundibula, lagenæ, ampullæ &c formantur in commoda præcipue peregrinantium, qui liquida aliaque necessaria horum auxilio commode transferunt.

F I C U S.

Ficus Carica L. Feige.

* Cel. HAUTESIERK *Samml. med. und chirurgischer Wahrnehm.* I. B. p. 179.

** Cel. HASSELQUIST's. *Resa* p. 448.

ODOR fructus recentis vix ullus. SAPOR dulcis, in cumerinum leniter incidens. Odor caricæ siccæ subunguentarius. Sapor dulcis, melligenus, gratus masticatione glutinosus. *

VIRTUS nutriens, impinguans carne laxa, emolliens, pectoralis, eccoprotica. Gravidis & hydropicis ob vim eccoproticam utilis. Nimius ficuum esus gingivas corrumpere, sudorum fætidum & scabiem causare scribitur. ** Fructus immaturus, laetus, consetur venenatus.

Usus. Fructus recentes & siccati eduntur crudi.

FICUS SYCOMORUS.

Ficus Sycomorus L. Pharaonische Feige.

ODOR nullus. SAPOR gratus, mollis, aqueo-dulcis, subaromaticus.

VIRTUS & Usus præcedentis.

DACTYLUS.

Phœnix daçylifera L. Dattel.

ODOR drupæ siccæ nullus. SAPOR melligenus, dulcissimus. Daçylorum recentium sapor vinoso-dulcis, gravior. Hi fructus non tota sua substantia ut

* E caricis siccatis post aliquod tempus pulvis albus sacccharatus efflorescit, si hoc sit, tunc saporem dulcem perdunt, & cum aliquo fætore putrefacte incipiunt.

** Amœnit. acad. Vol. I. p. 45.

nostri, sed successive ab apice versus basim maturescunt.

VIRTUS nutriend, edulcorans, mucum restituens*, pectoralis.

Usus. Fructus in India erudi apud nos siccati eduntur. Indiæ gentes palmicolæ vitam fere solis dactylis sustentant & varia inde fercula atque vinum parant.

J U J U B A.

RHAMNUS *Zizyphus* L. Rothe Brustbeer.. *Zyzypha*.

ODOR nullus. SAPOR dulcis, subviscosus.

VIRTUS nutriend, tussientibus utilis.

Usus nobis est in decocto pectorali.

S E B E S T E N A.

CORDIA *Myxa* L. Schwarze Brustbeere.

ODOR nullus. SAPOR dulcescens, viscosus.

VIRTUS nutriend, obvolvens, pectoralis, occoprotica ad ſij ingesta.

Usus. Apud nos fructus siccatus pro potu pectorali adhibetur.

S I L I Q U A D U L C I S.

CERATONIA *Siliqua* L. Johannishbrod. Bockshörndl.

* Tussis a defecatu muci bronchialis vel a tenuitate acri sanguinis orta a dactylorum principio amylaceo vel mucilagineo mitigatur.

ODOR leguminis nullus. SAPOR dulcis, melligenus.

Siccatæ siliquæ sapidiores quam recentes.

VIRTUS nutriens, expectorans, pectoralis. In soda & raucedine utilis.

Usus. Fructus pauperibus, & suibus in regionibus orientalibus porrigitur, hinc victus filii deperditū fuisse creditur. Gentes orientales succo e siliquis expresso condita sua sæpe parant.

EMPETRUM NIGRUM.

EMPETRUM nigrum L. Schwarze Felsenstrauchbeer. Schwarze Affenbeer.

Usus. Hæ baccæ in Kamtschatka & in Suecia solummodo a gulosis & voracibus pueris comeduntur, justo majori copia ingurgitatæ cephalalgiam inducere dicuntur. * Grœnlandi inde vini speciem parabant.

MELONGENA.

SOLANUM Melongena L. Melanzonapfel.

ODOR cucumerinus. SAPOR acidulo-amarus, subcumerinus.

VIRTUS nutriens, grata nec flatulenta & facilis digestionis.

Usus. Fructus editur præsertim a Mauritanis coctus & assatus. Post primam coctionem fructus forti expressione a succo amaro liberantur, sæpe cum vi- no & saccharo coquuntur. Coquuntur etiam cum

* *Ill. LINNÆI Flor. Lapp.* p. 306.

carne ut radices Napi. In India & Oriente adeo familiaris cibus est ut apud nos cucumeres.

L Y C O P E R S I C U M.

SOLANUM Lycopersicum L. Paradiesapfel. Liebs-
apfel. *Pomum amoris.*

ODOR nullus. SAPOR acidulus, subnauseosus.

VIRTUS nutriens, gratum saporem concilians. Censemur venenata, at ego centies sine noxa fructum in embemma coctum comedи.

Usus; in embemma coctus fructus ad carnem bubulam comeditur.

G R A N A T U M.

PUNICA Granatum L. Granatapfel. *Malum granatum* seu *punicum.*

ODOR pulpæ nullus. SAPOR acidulus, gratus, subvinosus, leniter stypticus.

VIRTUS pulpæ refrigerans, adstringens leniter.

Usus. Ex succo expresso, & fermentato *Vinum granatorum* conficiunt calidarum regionum incolæ.

R I B E S N I G R U M.

RIBES nigrum L. Schwarze Johannisbeer.

ODOR baccarum subnarcoticus. SAPOR dulcescenti-acidulus.

VIRTUS refrigerans. Infusum stipitum & foliorum in morbis rheumaticis utile.

Usus. E baccis *roob* paratur, quod in angina utile.
E baccis etiam *vinum* saturate purpureo-rubrum,
spissiusculum, bonum.*

Folia ribium nigrorum tenella, recentia, citissime
in aqua calida infusa & mox siccata ob fragran-
tem odorem & subausterum saporem qua *succe-*
daneum *Theæ Chinensis* a quibusdam adhibetur.

RIBES ALPINUM.

RIBES alpinum L. Sūße seu Alpen = Johannis-
beer.

ODOR baccarum vix ullus. SAPOR subdulcis, fatuus.

Usus. Baccæ a solis fere pueris leguntur.

GROSSULARIA.

RIBES Grossularia L. Stachelbeer. Ufras.

ODOR baccarum bene maturarum in baccas rubi idæi
debilius incidens. SAPOR gratus, dulcescens, de-
bilius acidulatus, subvinosus. *Sapor* baccarum
immaturarum acidus, adstringens.

VIRTUS refrigerans.

Usus. Baccæ maturæ eduntur crudæ. Baccæ maturæ
in furno *siccatae* gratum saporem acidulum con-
ciliant jusculis præcipue hordeatis & e Sagu.
Baccæ *submaturæ* in embemmatibus ad pisces &
carnes etiam adhibentur.

* *Ill. BERGIUS m. med. p. 156.*

U V A C R I S P A.

RIBES - *Uva crispa* L. Krausbeere. Kruselbeer.
Krause Stachelbeer.

ODOR baccarum nullus. SAPOR aquosus, subdulcis,
parum acidulus. Varietas baccis rubris & luteis
parum differt.

Usus. Baccæ maturæ imprimis pueris sapiunt. Baccæ
immaturæ cum cremore laetis coctæ eduntur.
Elixatæ in ampulla vitrea probe clausa in seram
hyemem pro acetariis asservantur.

F R U C T U S A C E R B I U S C U L I.

C O R N U S.

CORNUS mascula L. Kornelle. Diendel.

ODOR nullus. SAPOR parum austerus, gratius tamen.

Usus. Fructus in Austria frequens editur crudus..

C O R N U S S U E C I C A.

CORNUS suecica L. Schwedische Kornelle.

ODOR nullus. SAPOR aquoso - dulcis, subfatuus.

VIRTUS humectans.

Usus. Baccæ in Norlandia a pueris comeduntur.

M E S P I L U S.

MESPILUS germanica L. Mispel.

ODOR baccæ nullus. SAPOR fructus immaturi summe
austerus, slipticus, firmus. Fructus vero matu-
rus

*tus est emollitus, saporis grati, dulc- acescen-
tis, subadstringentis, subvinosi.*

VIRTUS fructus maturi nutriens, refrigerans. Mespili,
quamdiu arboribus insident, semper immaturi
permanent, quare decerpti collocantur super stra-
menta, ut maturescant.

Usus. Fructus maturus editur crudus, aut saccharo
fuso abductus.

S O R B U S .

SORBUS domestica L. Speyerling. Eierschüzen.

ODOR baccæ nullus. **SAPOR** baccæ immaturæ austerus,
maturæ sapidus, subvinosus, subadstringens.

VIRTUS nutriens, obstipans, flatulenta.

Usus. Baccæ probe maturæ eduntur crudæ.

S O R B U S A U C U P A R I A .

SORBUS aucuparia L. Vogelbeere. Sperberbeere.

ODOR baccarum nullus. **SAPOR** subfatu - adstringens.

VIRTUS præcedentis. *Succus* baccarum expressus dat
Cideram grati saporis.

C R A T Æ G U S A R I A .

CRATÆGUS Aria L. Mehlsbeer. Atlasbeer.

ODOR baccarum nullus. **SAPOR** succoso - subfatuus,
farinosus.

VIRTUS nutriens at flatulenta, sero autumno matur-
scens fructus, præcipue dum frigus autumnale
leviter illum attigit.

Usus. Baccæ eduntur crudæ.

CRATÆGUS SUECICA.

Cratægus Suecica L. Schwedische Mehlsbeer.

VIRTUS præcedentis.

CRATÆGUS TORMINALIS.

Cratægus terminalis L. Elsebeer. Egelbeer.

ODOR baccarum nullus. SAPOR subacerbus, fatuus.

Usus. Baccæ eduntur crudæ.

CRATÆGUS OXYCANTHA.

Cratægus Oxycantha L. Hagedornbeer. Weißdornbeer.

ODOR baccarum nullus. SAPOR subacerbus, fatuus.

Usus. Pauperes in Germania his baccis vescuntur crudis.

AZAROLUS.

Cratægus Azarolus L. Lazaroli.

ODOR fructuum pomiformium nullus. SAPOR dulcis parum adstringens.

Usus. Fructus comeduntur crudi.

OXYCOCCUS.

Vaccinium Oxycoccus L. Moosbeer.

ODOR baccarum gelu mærescentium vix ullus. SAPOR acidulus fere baccæ Vitis idææ.

VIRTUS. Syrupus vel Mel oxycocci refrigerans, æstum febrilem temperans, febricitantibus utilis.

Usus. Baccæ crudæ ob austera aciditatem vix comeduntur. Baccæ vero saccharo conditæ in Suecia mensis secundis inter bellaria apponuntur. *Gelatina* cum saccharo parata gratissima est.

M Y R T I L L U S.

VACCINIUM Myrtillus L. Heidesbeer.

ODOR. baccarum nigrarum rore cœrulecentium nullus. **SAPOR** acidulus, non ingratus. Baccæ masticatæ linguam labiaque colore cœruleo-purpureo inhærente tingunt.

VIRTUS refrigerans, adstringens, in diarrhœa a laxitate utilis.

Usus. Baccæ crudæ eduntur vel solæ vel cum vino rubro vel cum lacte. Conquassatæ cum juscule vel cum embemmate coquuntur. Succatæ vel tostæ pro hyeme servantur. *Succus* ad fartus culinaires servatur in Suecia.

VITUS IDÆA.

VACCINIUM Vitis idæa L. Preuselbeere.

ODOR. baccarum nullus. **SAPOR** acidissimus, subacerbus, dentes stupefaciens.

VIRTUS refrigerans, adstringens, corroborans.

Usus. Baccæ saccharo conditæ, *Rooh* & *Gelatina Vitis idææ* inter bellaria mensis apponuntur.

Infusum baccarum recentium in aqua fontana frigide paratum diu servatur in lagenis vitreis bene obturatis. Sapidum est, refrigerans, acidulum, rubrum, febricitantibus gratissimum.

*Etiam Vinum rubrum e baccis paratur tempore
æstivali grate refocillans.*

VACCINIUM ULIGINOSUM.

Vaccinium uliginosum L. Sumpfheidesbeer.
Moorbeer.

ODOR baccarum extus cœrulearum intus albarum nul-
lus. **SAPOR** aquosus, subfatuus.

VIRTUS. Baccæ copiosius assumptæ interdum temulen-
tiam cum fugaci capitis dolore excitant.

Usus. Baccæ vix æstimantur, a solis pueris rusticannis
leguntur.

O L I V A.

Olea europaea L. Oliven.

ODOR fructuum fere nullus. **SAPOR** fructus recentis
immaturi valde acerbus, salsugine vero conditi
sapidus.

VIRTUS nutriens, roborans, appetitum excitans.

Usus. Fructus salsugine seu muria conditus acetarii
forma frequenter comeditur.

CYDONIUM.

Pyrus Cydonia L. Quitten.

ODOR fructuum maturorum recentium fragrans, sub-
cephalicus. **SAPOR** adstringens, acidulus, vino-
sus. *Immaturorum* vero austerus. *Cochorum* cum
cinamomo gratissimus.

VIRTUS nutriens, refrigerans, adstringens, stomachi-

ca, antiputredinosa in morbis bilioſo - putridis & ſaburra rancida utilis cibus.

Uſus. Fructus maturi cum vino & cinamomo cocti comeduntur. E ſucco *gelatina* seu *Miva cydoniorum* paratur. Romani hæc poma odoris gratia in cubiculis ſalutatoriis ſervabant, at odor quibusdam hominibus moleſtus eſt.

ACACIA NOSTRAS.

PRUNUS spinosa L. Schlehen.

ODOR baccarum nullus. SAPOR austerus, acidiuſculus, ingratus. Hi fructus ſero autumno poſt incepturn frigus nocturnum rite matureſcunt; ſi aëras calida antecellit, ſatis ſapidi evadunt.

VIRTUS adſtrigens, refrigerans.

Uſus. Baccæ raro eduntur crudæ, at *contusæ* & vi- no albo impositæ, eidem colorem rubrum & ju- cundum conciliant ſaporem. *Folia tenera* leviter toſta pro iuſfuſo ſuccedaneo Theæ Chinensis in- ſervire poſſunt.

MYROBALANUS.

PHYLLANTHUS Emblica L. Mirobalanen.

ODOR fructus nullus. SAPOR adſtrigens, ſubacris.

VIRTUS purgans & roborans uti Rheum.

Uſus. Purgandi ſcopo fructus quidam edi poſſunt.

UV A U R S I.

ARBUTUS Uva urſi L. Bärentraube.

ODOR baccarum nullus. SAPOR fatuus, adſtrigens.

VIRTUS calculosis utilis. *

Usus. Baccæ etsi fatui saporis a Russis & Jacutis tam
en avide comeduntur. **

ARBUTUS UNEDO.

ARBUTUS Unedo L. Erdbeerbaumfrucht.

Usus. Fructus siccus, subfatuus, obſtipans, magni-
tudine pruni.

ARBUTUS ALPINUM.

ARBUTUS alpinum L. Alpen - Erdbeerbaum-
frucht.

Usus. Fructus cœruleus, fatuus, saporis fere Rubeos
nigri, vix Lapponibus gratus, cervis relinqu-
dus.

FRUCTUS OLEOSI.

AMYGDALA DULCIS.

AMYGDALUS communis dulcis L. Süße Man-
deln.

Habentur amygdalæ cum putamine molli Kräf-
mandeln, & cum putamine duro hartschalige
Mandeln.

ODOR nucleorum debilis. SAVOR dulcescens, mitis,
subpinguis. Nuclei pars dimidia oleum est blan-
dum.

* Baccæ maturæ in pulverem redactæ a $\frac{2}{3}$ ad $\frac{3}{3}$ con-
tra calceolum datæ. Ill. MURRAY. app. med. T. 2. p. 68.

** Cel. GMELIN Flor. Sibir. T. 4. p. 118.

VIRTUS valde nutriens, acria obvolvens. Infusionis ope in aqua fervida epidermis bruna facile a medulla nuclei separatur, hæc enim fauces vitat, raucedinem ac tussim producit.

Usus. Nuclei eduntur recentes vel siccatae. Nucleus *tostus Coffeæ* modo paratus pro potu succedaneo Coffeæ adhibetur. Ex amygdalis decorticatis cum saccharo & aqua rosarum in pulmentum redactis paratur *Panis Martius* vel *Pasta regia*. Marzipan. Denique *Placentæ*, *Tortæ*, *amygdalæ saccharatæ alhæ* ut & *tostæ*. Multiplex denique est amygdalarum dulcium usus pro cūpediis culinariis & pro emulsione. Vide *Emulsio*.

Pasta ex amygdalis contusis internæ superficie amorpharum illita facit ut aqua turbida citius clarificetur. V. *Aqua turbida*.

AMYGDALA AMARA.

AMYGDALUS communis amara L. Bittere Mandeln.

ODOR nucleorum debilis. SAPOR amaricans.

VIRTUS. Saporis gratiam in præparatis amygdalinis auget. *Emulsio ex amygdalis amaris febrem intermittentem curat.* * Nuclei multis animalibus sunt venenum; ebrietatis yinosa censentur esse remedium.

Usus. Amygdalæ quædam amaræ dulcibus additæ emulsiones & cupedias amygdalinas reddunt sapidiores & gratioreas.

* Ill. BERGIUS mat. med. p. 410.

A V E L L A N A.

CORYLUS Avellana L. Haselnuß.

Varietas habetur:

- a. *Avellana Fructu rotundo*, albo gemeine Haselnuß.
- b. —— *Fructu oblongo rubente Bartnuß*, vel *Lambertsnuß*, quia circa Lamberti diem maturescit.
- c. *Avellana Byzantina* Türkische Haselnuß, ceteris avellanis dulcior & præstantior est, diutius conservatur & raro cariosa fit.

ODOR nucleorum nullus. SAPOR subdulcescens, aquosior tamen quam in juglände.

VIRTUS nutriens, obtundens. *Pellicula* nucleum investiens siccans & adstringens est, ideo tussiculam cum fauci strictura anhelosis & astmaticis excitat.

USUS. Nuclei recentes detracta pellicula, & siccata cum pellicula esitantur.

J U G L A N S.

JUGLANS regia L. Wallnuß.

Varietates juglandis sunt:

- a. *Nux juglans vulgaris*. Gemeine Wallnuß.
- b. —— *fructu maximo*. Große Wallnuß, bonitate priori cedit.
- c. —— *putamine fragili*. Dünnschälige Wallnuß.
- d. —— *bifera* Doppelte Wallnuß.

3. *Nux juglans fructu serotino.* Spat reifende Wallnuss.

ODOR nucleorum matuorum nullus. SAPOR subdulcescens. *Pelliculae* obvelantis stipticus.

VIRTUS nutriens, obvolvens, anthelmintica.

USUS. Nuclei recentes detracta pellicula eduntur; hæc enim acris est & fauces irritat. Nuclei siccati quibus hæc detrahi nequit, cum pane secalino sapiunt. *Condita juglans* bonum roborans stomachicum est.

P I S T A C I A.

PISTACIA vera L. Pistazie. Pimpernuß.

ODOR nucleorum nullus. SAPOR amygdalinus, dulcescens, subpinguisculus, subbalsamicus.

VIRTUS nutriens, obtundens, emolliens.

USUS. Nuclei eduntur crudi, cum vitulina vel gallinacea carne assati aut elixi. Etiam varias cuperdias culinares ingrediuntur.

PINEOLÆ vel PINEOLI.

PINUS Pinea L. Zirbelnuß. Pinien.

ODOR nucleorum nullus. SAPOR dulcis, oleosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

USUS. Pineæ & Pistaciæ amygdalas ob majorem olei copiam nutriendi facultate superant.

N U X F A G I.

FAGUS sylvatica L. Bucheckern. Bucheicheln.

ODOR nucleorum nullus. SAPOR debilis, vix dulcescens.

VIRTUS nutriens, at nucis crudæ cephalalgiam & temulentiam inducens, nux ustulata non nocet, quibus stomachus robustus.

Usus. Nuclei *ustulati* more castaneorum eduntur.

His nucibus sues vulgo saginati valde pinguescunt, sed lardum mollius evadit & inter elixandum haud parum liquefcit.

N U X C E M B R A E.

PINUS Cembra L. Cembernūße.

ODOR nullus. SAPOR pistaciæ.

Usus. Nuclei ut pistacia comeduntur & loco amygdalarum ad varias cupedias adhibentur. *

ANACARDIUM OCCIDENTALE.

ANACARDIUM occidentale L. Abendländische Elephantenlaus.

ODOR receptaculi maturi suavis. SAPOR testæ causticus, os inflammans, at sapor nuclei gratus ut amygdalæ dulcis.

VIRTUS nutriens.

Usus. In Indiis; ubi hæc nux recens occurrit, maxime expetitur. Hæc faba carbonibus injicitur donec exterius putamen, quod acre est, dehiscat & separari possit.

* Cel. SCHREBER oeconom. Samml. I. Th. p. 164.

ANACARDIUM ORIENTALE.

ANACARDIUM orientale L. Morgenländische Elephantenlaus.

VIRTUS, quæ in præcedente specie monui, hic quoque notanda veniunt.

CASTANEA DULCIS.

FAGUS Castanea L. Castanie. Rösten.

ODOR nucum nullus. Sapor dulcescens, siccusculus.

Torculari pressæ nullum oleum sed liquorem fundunt, qui fermentationem vinosam subit.

Optima varietas est *Castanea sativa* seu *Marona*.
Maronen.

Castanea equina Ros - Castanie, quæ circa Constantinopolim crescit, vilioris notæ est.

— *pumila* Amerikanische Castanie, quæ magnitudinem nucis avellanæ habet, gratissimo dulci sapore gaudet.

— *sylvestris* Wilde Castanie, ob duritiem & austeritatem non edulis est.

VIRTUS nutriens, flatulenta, alvum constipans, digestu difficilis.

Usus. Nuces coctæ, vel ustulatae pericarpio coriaceo detracto eduntur. Adduntur brassicæ cœruleæ, ut ejus vim laxantem frangant. Genuenses & incolæ træsus Cemmenii, quibus frumenti inopia est, ex castaneis pulpam præparant, qua panis loco vescentur. Hæc pulpa grati saporis, at ob compadem indolem difficillimæ digestionis est.

C A C A O.

THEOBROMA *Cacao L.* Cacaubohne.

ODOR vix nullus, nisi nuclei *tosti* & tunc debilis.

SAPOR pinguiusculus, leniter subadstringens, americans, satis gratus.

VIRTUS nutriens, leniter adstringens, aphrodisiaca.

USUS. Nuclei tosti ad præparationem chocolatæ adhibentur. Vide *Chocolata*. Caro pulposa fructus edulis est. Semina nondum matura saccharo condita comeduntur. *

TRIBULUS AQUATICUS.

TRAPPA *natans L.* Wassernuß.

ODOR nullus. SAPOR nuclei recentis dulcescens, ad castaneam accedens. Fructus sub aqua crescens ab hyemis frigore conservatur.

VIRTUS nutriens, alvum constipans, digestu difficilis.

USUS. Nucleus editur assatus. Venetiis sub nomine *Nucum Jesuitarum* in foro venditur.

FRUCTUS VALDE EXOTICI.

Fructus huc refero, nostris regionibus plenissime ignotos, quibus Natura calidissimarum climatum mensas ditat.

Hi fructus nostris communiter longe majores, dulciores, sapidiores & solis calore melius cocti repe-

* Cel. JACQUIN *observ. botan. pars I.* p. 2.

riuntur. Hinc corpus egregie nutriunt, refrigerant, gulam gratissime irritant, putredinem bilis & humorum æstu timendam arcent, ideo climatibus calidis perfecte convenient.

M U S A.

Musa paradisiaca L. Pisang. Paradies-Muse. Usus. Fructus subfarinoso-viscoso-dulcis, ac si tota poma cum saccharo & butyro quis gustaret. Decorticatus fere absque masticatione in ore facile liquescens, infantibus & ægrotis cibus innocius.

B A N A N A.

Musa Sapientum L. Bananæ. Bananen-Muse. Usus. Cibus vulgaris nigrorum. Fructus vero avidius ingestus, præsertim si magna copia aquæ desuper potetur, dysenteriam excitare dicitur, * quam spiritus frumenti & Banana tosta & calida adhuc comesta curat.

A N N O N A.

Annona Jacca L. aliæque species. Unnona.

* Cel. SCHÖLER diff. sistens observationes super morbis surinamensium. 1781. Götting. p. 27. saltem dicit: interim „notari quoque eos non dysenteria correptos esse, qui „fructibus his ingestis statim spiritum frumenti vel si- „miles liquores superbibebant: & hac ratione ibi multi „hunc morbum avertere solent. Dysenteria ab acrimo- „nia acida horum fructuum oriri videtur.

Usus. Magnus hicce fructus, in ore pinguedinis instar difluens, copia vix nocens, Indis frequentissimus est cibus, qui ab illis non immerito inter delicias refertur. Quædam Annonæ peculiari indigent præparatione antequam eduntur.

M A N G O S T A N A .

G A R C I N I A *Mangostana L.* Mangopflaume.

Usus. Fructus dulcissimus, omnium Indiæ fructuum gratissimus, saluberrimus, nec ægrotis noxius. Imo, qui omnem cibum fastidiunt, Mangostanam tamen appetunt.

G U A J A C A N A .

P S I D I U M *Guajacana L.* Guajawen. Eujavafrucht.

Usus. Fructus aliquantum siccus, sapore rubo idæo similis, obstipans nonnihil. Editur etiam assatus cum saccharo.

D I L L E N I A .

D I L L E N I A *indica L.* Ostindische Rosapfelsfrucht.

Usus. Fructus acidissimus, refrigerans Limoniorum instar, sitim oryzae messoribus fessis in India extinguens.

C H R Y S O P H Y L L U M C A I N I T O .

C H R Y S O P H Y L L U M *Cainito L.* Sternapfelsfrucht.

Usus. Fructus gratissimus, aphrodisiacus, in mensis secundis Indorum frequentissimus.

CHRYSOBALANUS ICACO.

CHRYSOBALANUS *Icacō* *L.* Cacopflaume.

Gefülpflaume.

Usus. Fructus sapore Pruni domesticæ, caute assumentus, nam facile corrumpitur.

GENIPA AMERICANA.

GENIPA *amaricana* *L.* Amerikanische Genipa
Beere.

Usus. Fructus subacidus, suaveolens, gratus. Rarius autem comeditur, ora enim atro inficit colore, intra xvi dies vix abluendo. Hinc etiam Indi militantes faciem succo hujus fructus tingunt, ut inimicis feroce appareant.

MORINDA.

MORINDA *Royoc* *L.* Indianische Maulbeer.

Usus. Fructus Indis placet, vix vero Europæis. Indi e radice hujus plantæ sibi atramentum parant.

MORINGA.

GUILANDINA *Moringa* *L.* Moringabaumfrucht.

Usus. Fructus per totam Indiam obvius, in frusta consuissus juri carnium vel calappi lymphæ incoctus editur.

MALUM INDICUM.

RHAMNUS *Jujuha* *L.* Indianische Jujubenaepfel.

Usus. Fructus instar parvorum prunorum, dulcis cum

pauca adstrictione, comeditur crudus in India.
Exsiccari atque in alias regiones transferri se non
sinunt uti jujubæ vulgares.

M O M B I N.

S P O N D I A S *Mombin L.* Mompin.

Usus. Fructus acris, subcorrosivus, sale muriatico ma-
ceratus editur.

D I O S P Y R O S.

D I O S P Y R O S *Kaki L.* Rakiaepfeln.

Usus. Japonensibus ob gratum saporem Pomorum fre-
quens cibus, at cum fructus facile corrumpatur,
hinc simul legendus & edendus. *

M A M M E A.

M A M M E A *americana & asiatica L.* Mammen-
Pfersche.

Usus. Fructus maximus, gratissimus, Persicarum fer-
me gaudens sapore.

O C H N A J A B O T A P I T A.

O C H N A *Jabotapita L.* Jabotapitafrucht.

Usus. Fructus cœruleus, sapore Myrtilli subadstringens, labia cœrulea reddens, unde etiam negli-
gitur.

O P U N T I A.

C A C T U S *Opuntia L.* Indianische Feige. *Ficus*
indica.

* KÆMPF amœnit. p. 85. t. 86.

Usus. *Fructus ruber*, diureticus, urinam rubram, quasi sanguinolentam reddens.

J A M B O S.

EUGENIA Jamhos L. Gambusen. Gambueher.

Usus. *Fructus odoratus*, tener, dulcis, subacidus, ab initio prandii frequenter adhibetur. Manducatur integer, at succo deglutito pars fibrosa expulitur.

COCOS NUCIFERA seu CALLAPPI.

Cocos nucifera L. Kokosnuss. Indianische Nuß.
Calappi.

Usus. *Fructus maximus*, in quo caro nuclei esculenta est. *Nucleus cavus* succo dulci copioso ad aliquot libras fere gaudet, qui *lac cocos* dicitur & sitim egrégie peregrinantibus extinguit. *Medulla Calappi*, germanis Lipsiæ dicta ob olei copiam nutriendis, aphrodisiaca, refrigerans & saporis jucundi est. *Cortex interior*, mollis aceto, sale & oleo conditus forma acetarii comeditur. Ex cortice hoc Indi etiam *lac coquunt*, in quo olera, pisces, aut oryzam coquunt.

COCOS BUTYRACEA.

Cocos butyracea L. Butter, Kokosnuss. Palma oleosa.

Usus. Ex fructu hujus palmæ decoctionis ope oleum elicetur flavum, consistentiæ butyraceæ, quod

Indianis in usu diætecico pro cibis est. Eo oleo
Nigritæ totum circumliniunt corpus.

J A C A P U C A Y A.

LECYTHIS Ollaria L. Topfbaumnuß.

Usus. Fructus ollis vel lagenis similis, nuces amygdalis paulo maiores, pistaciis sapore respondentes includit, quæ tostæ comeduntur.

C A T A P P A.

TERMINALIA Catappa L. Catappabaumnuß.

Usus. Nuclei, qui saporem Avellanæ habent, in *Batavia* & *Bonda* comeduntur.

G N E M O N.

GNETUM Gnemon L. Gnemonbaum-Nuß.

Usus. Nux sicca & dura elixatione emollita frigitur instar fabarum. Saporem habet dulcem aquosum cum leni austерitate. Fructus dulcis etiam editur sed aqua coctus.

C A N A R I U M.

CANARIUM commune L. der gemeine Canarienbaum.

Usus. Dulces hujus arboris nuclei incolis Indiae orientalis nutrimento quotidiano inserviunt. Nimis recentes & crudi nimia copia ingesti diarrhæas & dysenterias inducunt, nisi parum salis addatur & fumo siccentur. Optimum præbent nutrimentum trans mare navigantibus, quum diu incorrupti

possint servari. Vetusti vero nuclei, in quibus oleum jam corrumpitur, rancidi & siccissimi sunt.

SOLANUM MONTANUM.

SOLANUM montanum L. Bergpapa.

Usus frequens est apud Indos, qui hac radice in jure & embemmate vescuntur.

C H A T E.

CUCUMIS Chate L. Türkische Gurken.

Usus. Fructus aquosus, dulcescens, frigidiusculus, delicium magnatum Mahometanorum; More cucumberis nostri sativi præparatur.

P E T O L A.

CUCUMIS acutangulus L. gemeine Petole.

Usus. Fructus, qui formam cucumberis habet, quotidianus plebi cibus est in Amboina & China; teneri hi cucumberes sylvestres cum jure piscium aut Callapi lymphā cocti eduntur.

STRYCHNOS POTATORUM.

STRYCHNOS potatorum L. Nuß der Wässertrinker. Atsjar.

SAPOR fructus primū dulcis, postea amarus & adstringens. Fructus maturus & immaturus sale & acetato conditus Bengalæ sub nomine Atschier in tabernis venditur.

Usus. Singularem habet qualitatem aquas a terra argillacea vel calcarea turbidas purificandi. Aqua in vase fistili recepta, hac nuce trita, intra pauca momenta præcipitatur & pùrissima fit.

S O J A.

DOLICHOS Soja L. Sojaböhne.

ODOR fructus exæte ut Roob sambnci. **SAPOR** salsus, obscure pinguisculus, in Roob sambuci incidentis.

VIRTUS fructus conditi appetitum excitans.

Usus. Chinenses ex his fabis coctis & in lixivio salino maceratis præstantissimum carnis elixatæ condimentum parant. Etiam in Suecia jam Soja in mensis opulentorum embemmatibus carnium & piscium admiscetur. *

DOLICHOS TETRAGONOLOBUS.

DOLICHOS tetragonolobus L. Vierwinklige Bohnen. *Lobus quadrangularis.*

Usus. Teneræ & virides siliquæ, quum vix fabas formaverint, in brevia segmenta scissæ cum jure quodam pingui elixatæ in cibum ab Indis adhibentur.

DOLICHOS SINENSIS.

DOLICHOS sinensis L. Chinesische Bohnen.

* *ILL. BERGIUS m. m. p. 606. & Schred. Abhandl. 25. Theil.*

Usus. Virides siliquæ in segmenta, quæ *conchides* dicuntur, scissæ in aqua coctæ & dein jure pingui imprægnatæ delicatum præbent Indis cibum.

DOLICHOS LIGNOSUS.

DOLICHOS lignosus L. Indianische Böhne.

Cacara. Phaseolus perennis.

Usus. Siliquæ virides in conchidas scissæ vulgaris Indorum cibus sunt, sed multo vilioris deprehenduntur saporis quam phaseoli Europæi & pingue carnium jus pro embemmate requirunt.

D U R I O.

DURIO Zibethinus L. Durione.

Usus. Fructus gratissimus, subgraveolens præcipue inassuetis, calefaciens, aphrodisiacus; Copia licet sumptus vix unquam se satis habuisse peregrinatores dicunt. Si vero noxam infert, tunc Piperis fólium comedunt.

P A P A I A.

CARICA Papaia L. Papaja.

Usus. Fructus magnitudine Melonis, solidus, densus, colore ovi vitelli, gelatinosus, fatue dulcis, Indis gratissimus, editur decorticatus cum carnisbus coctus.

AVERRHOA ACIDA.

AVERRHOA acida L. Saurer Werrhoeapfel.

Usus carambolæ,

B I L I M B I.

AVERRHOA *Bilimbi* L. Bilimbiapfel.

Usus. Fructus omnium acidissimus, dentes illico acerbe stupefaciens, sed quod mirum dentes ab alio acido stupefacti illico sensationem naturalem recuperant a morsu hujus pomi. Indi hoc fructu ob immanem aciditatem non vescuntur crudo, sed saccharo bene condito. Succum adhibent pro embemmatibus ad carnes & pisces. Hoc succo etiam maculas ex linteo vel panno delent.

C A R A M B O L A.

AVERRHOA *Carambola* L. Carambolaapfel.

Usus. Fructus maturus sapore acido vinoso instructus, refrigerans, siti extinguendæ aptissimus.

M A L P I G H I A.

MALPIGHIÆ species variæ L. Malpigische Beere.

Usus. Fructus sapore cerasi acidi gaudet, frequentissime ab Americanis in mensis secundis adhibetur.

M E L A S T O M A.

MELASTOMÆ variæ species L. Schwarzmund.

Usus. Fructus cœruleus, figura & sapore Grossulariæ similis ora comedentium aterrimo intra 14 dies non delendo colore inficit.

P O D O P H Y L L U M.

PODOPHYLLUM *peltatum* L. Mayapfel.

Usus. Fru&us flavus mense Majo lectus sapidissimus; indigenis Americae septentrionalis pueris maxime expetitus.

M A N G I F E R A.

MANGIFERA indica L. Mangefrucht.

Usus. Fru&us carnosus, gratissimus, nucleo amygdalino gaudens.

C O R Y P H A.

CORYPHA umbraculifera L. Schirmpalmsfrucht.

Usus. Fru&us maximus, sapidus. At vix floret ante 30 seu 40 ætatis annum.

B O R A S S U S.

BORASSUS flabellifer L. Weinpalme. *Lontarus domesticus*.

Usus. Quamvis ex omnium palmarum fructibus vinum paretur, ex Borasso tamen hoc frequentissime fit. *Vinum palmeum* est valde dulcescens, at post 36 horas jam acescit. *Tyriones* dulci sapore delectant incolas. * Aliis medulla e' nucleo fructuum gratus est cibus.

A R U N D O S A C C H A R I F E R A.

SACCHARUM officinarum L. Zuckerrohr.

Usus. Indiæ incolæ succum dulcem ex recentibus surculis exsugunt, qui gratissimi saporis est. De saccharo vide *Condimenta*.

* *Hamb. Magaz.* 17. B. p. 502.

G R I A S.

GRIAS caulinflora L. Griasfrucht.
Usus. Fructus maximus, sapore gratus.

C A L A B A.

CALLOPHYLLUM Calaba L. Schönblattfrucht.
Usus. Fructus nostris cornis similis, dulc-americans,
parum gratus.

E L Æ O C A R P U S.

ELÆOCARPUS serrata L. Graniterbaumfrucht.
Usus. Fructus sapidus, olivarum instar conditus ple-
rumque assumentur.

P E R S E A.

LAURUS Persea L. Wogatofrucht.
Usus. Fructus homini & animalibus valde gratus, py-
ro maximo similis.

A R E C A O L E R A C E A.

A R E C A oleracea L. Kohlpalmbaum.
Usus. Folia juniora cum sale & jure pingui cocta sa-
porem habent gratissimum. In aqua macerata ace-
tariis adduntur. Aceto condita diu servari pos-
sunt. *

C A S S A V A.

JATROPHIA Manihot L. Mehlwurzel. Manihot.
Cassava.

* Hamburg. Magaz. 17. Band p. 498.

CODOR radicis nullus. *SAPOR* subdulcis, minime acris.
Tota planta, si recens est, succo scatet, qui homini & animalibus venenum est.

Usus. Americani radicem in aqua macerant, dein rastro in farinam radunt, ex hac succum venatum torcularis ope exprimunt, tum farinam in lamina igne torrent. Ex hac farina panem candidissimi coloris & delicati saporis sibi conficiunt, quem absque omni noxa comedunt.

Farina hæc per sæcula sine corruptione servari potest.

S I T O D I U M .

SITODIUM atile SOLANDERI. Mehlsfrucht.
Brotfrucht.

Usus. Indi Otahitæ fructus hujus arboris nondum penitus maturos in frusta scindunt, quæ igne torrent. *Sapor* fructus tosti est farinosus, gratus adeo ut sapidissimi panis nostri triticei saporem vincat. Ex fructu tosto in farinam contuso & sub terram, ut fermentet, defosso, panem *nigrum* sibi parant.

C A F F R A:

CYCAS Caffra. * Mehlsrinde.

Usus. Hottentoti medullam hujus arboris pellibus ovinis vel vitulinis includunt, dein mensis spatio humo recondunt. Postea effodiunt putrefactam

* Nova acta societatis scient. Upsaliensis. Vol. II. p. 283.

medullam, inter lapides in farinam conterrunt,
& affusa aqua in pastam redigunt, quam sub calente cinere coquunt.

LACHRYMA JOBI INDICA.

Coix Lachryma L. Indianische Hiobs-Thräne.

Usus: Licet hoc frumentum difficulter decorticetur, ob dulcedinem tamen in cibum frequenter ab Indis adhibetur, granula per noctem in aqua sunt maceranda, decorticanda, dein cum calappi lympha in pultem instar oryzæ coquenda. Granula hæc dura magis ex oblectamento quam ad sanitatem eduntur. *

C L A S S I S.

ESCULENTO RUM VEGETABILIUM SUCCE DANEORUM.

Vegetabilia huc refero, non tatum quæ calamitatis tempore in annonæ defectu vel caritate a variis gentibus in usum alimentarem adhibebantur, sed etiam ea, quæ variis in regionibus ob cerealium & olerum defectum panis- & olerum locum supplant.

Non inutilem esse hòrum vegetabilium cognitionem tristis docuit observatio. Pauperes etenim ob so-

* *Cel. ZUKERT l. c. p. 82.*

Iam vegetabilium ad esum aptorum ignorantiam, tempore calamitoso, ut latrantem satiarent stomachum, inconvenientissimo rerum genere sese implebant, unde in pessimos incidebant morbos vel fame peribant.

LOCO CEREALIUM.

SCIRPUS MARITIMUS.

Scirpus maritimus L. Meer-Semsen. Meerbinzwurzel.

Usus. Radices nodosæ in farinam redactæ pro pauperibus urgente annonæ caritate in panem adhiberi possunt.

BROMUS SECALINUS.

Bromus secalinus L. Rocken-Trespe.

Usus. In agris secalinis contabescente reliqua segete adeo copiosus quandoque crescit, ut vulgus secale in bromum permutatum esse opinetur. Semina meliori frumento immixta pani confiendo inserviunt. Si vero justo majori copia admiscentur, tunc panem infuscare & edentes temulentos reddere solet.

A V E N A F A T U A .

Avena fatua L. Wind-Haber.

Usus. Ad cibos deficiente meliori avena a Dalekarlis adhibetur.

L O L I U M.

LOLIUM temulentum L. Sommer - Lolch. Schwintdelhaber.

Usus. Grandia ejus semina, et si venenata sint, cum multa farina bona commixta pro pane inservire possent; noxius enim effectus in tostione panis maximam partem perire dicitur. Cerevisia autem admixtum lolium temulentiam & cæcitatem induxit. Vide *Toxicologiam*.

T R I T I C U M R E P E N S.

TRITICUM repens L. Queken - Wurzel. Hundegras.

Usus. Possunt omnium graminum semina pro alimento usurpari, pleraque tamen nimis minuta sunt, quam ut sufficienti copia colligi possint. Nullum autem gramen tritico repente copiosius & nullibi deficiens invenitur. Radices ejus inter arandum acervatim colliguntur, quæ siccatae & in farinam redactæ annona premente in panem adhiberi possunt.

C O N V A L L A R I A P O L Y G O N A T U M.

CONVALLARIA Polygonatum & multiflora L. Weismurz.

Usus. Radix dulcescens, mucosa, grata acredine gaudens. E radicibus, urgente annonæ calamitate panem succedaneum conficiunt rustici Saragun-

dix. *Turiones* eduntur Constantinopoli uti asparagus.

LAPATUM ACUTUM.

Rumex acutus L. Gemeine Gründwurz.

Usus. Semina exsiccata in annonæ caritate inserviunt ad panis coctionem, qui vero valde constipat.
Folia primo vere cum oleribus coquuntur.

POLYGONUM CONVOLVULUS.

Polygonum Convolvulus L. Buchwinde.

Usus. Semina Fagopyro similia in annonæ caritate panis succedaneo conficiendo inserviunt. *

POLYGONUM VIVIPARUM.

Polygonum viviparum L. Reimender Wegetritt.

Usus. E radicibus exsiccatis & in farinam redactis panis premente annonæ caritate parari potest. Samojedis polygonum viviparum cum carnibus Tarandorum & ferarum unicum fere nutrimentum est.

POLYGONUM AVICULARE.

Polygonum aviculare L. Vogelwegetritt. Blutkraut.

Usus. Semina parva quidem, at numerosissima & val-

* *Aða Holm.* 1750.

de ponderosa sunt, ut fagopyrum in usum cibalem adhiberi possunt.

POLYGONUM BISTORTA.

Polygonum Bistorta L. Matterwurz.

Usus. In Insula Kamtschatka radix, quæ minus adstringens est quam in Europa, vel recens vel siccata cum caviaro contuso editur.

UVA URSI.

Arbutus Uva ursi L. Bärentraube.

Usus. Baccæ siccatae, et si ingrati sint saporis, latrante stomacho in panem redigi possunt. Vis adstringens tamen timenda.

SPERGULA ARVENSIS.

Spergula arvensis L. Acker-Spark.

Usus. Accolæ maris septentrionalis in Finmarkia Norvegica, destructa segete, herbam secant & semina pro pane conficiendo colligunt.

CRATÆGUS ARIA.

Cratagus Aria L. Mehlbeer. Atlasbeer.

Usus. Baccæ siccatae & in farinam redactæ inserviunt pro pane vicario conficiendo. Nimis vero constipant.

CRATÆGUS OXYCANTHA.

Cratagus Oxycantha L. Weisdornbeer.

Usus præcedentis.

SORBUS AUCUPARIA.

SORBUS aucuparia L. Vogelbeer. Quitsernbeer.

Usus. Baccæ siccatae & in farinam contusæ panem non plane insalubrem præbent.

FILIPENDULA.

SPIRAEA Filipendula L. Rother Steinbrech. Erd-Eicheln.

Usus. Radices tuberosæ, pisiformes siccatae & in farinam redactæ panem vicarium præbent non plane contemnendum.

CYNOSBATO S.

ROSA canina L. Hagebutte.

Usus. E cynosbatis siccatis, codis & in farinam redactis panis parari potest.

STACHYS PALUSTRIS.

STACHYS palustris L. Sumpf-Rößpoley.

Usus. Radices carnosæ siccatae, inque farinam redactæ ad panem vicarium conficiendum adhiberi possunt. Radices recentes coctæ possent esitari.

MELAMPYRUM ARVENSE.

MELAMPYRUM arvense L. Ucker-Ruhweizen.

Usus. E seminibus panis vicarius interdum conficitur, qui vero fuscus & amaricans est.

O R O B U S.

Orobus tuberosus & niger L. Knöliche Erben
& Schwarze Erben.

Usus. Radices sapidæ sunt & pro pane vicario inser-
viunt. Radice orobi nigri olim Angli obsidione
cincti vitam per aliquod tempus sustentarunt. *

PISUM MARITIMUM.

Pisum maritimum L. Meerstrands-Erbse.
Usus. Semina pro panificio adhiberi possunt. **

LATHYRUS CICERA.

Lathyrus Cicera L. Purpurrothe Platterbse.

VIRTUS. Semina comesta rigiditatem crurum & clau-
dicationem causabant. *** Ab esu panis ex semi-
ne confeeti tota familia paralysi crurum corripie-
batur. Hinc ab ejus usu abstinentiam.

ERVUM ERVILJA.

Ervum Ervilja L. Giftige Erben.

ODOR seminum nullus. SAPOR farinosus, subinsipi-
dus.

* *Cel. RAJ Histor.* 916.

** Incolæ Comitatus Oxford - schire Angliae anno 1655
inedia afflicti his seminibus sese sustentarunt.

*** *Cel. DIVERNOI diff. de lathyri quadam venenata*
specie in Comitatu Montbelgardeni culta. Basileæ 1770
vel vide *Cel. LINGUET und TISSOT über das*
Getreid und Brod. p. 120.

VIRTUS. Semina inter alimenta hominum quondam numerabantur, at panis ex semine vel solo vel cum tritico coctus crurum imbecillitatem adeo vehementem produxit, ut ægri scipionibus binis inniti opus haberent. *

USUS. Ab eo abstinendum.

VICIA SATIVA.

Vicia sativa L. Wiken.

ODOR seminum nullus. Sapor subfarinaceus.

VIRTUS. Viciæ minus quam fabæ nutriunt, robustum ventriculum & laboriosam vitam illarum digestio exigit; hinc cibus est rusticis relinquendus, qui annonæ caritate iis vescuntur vel in pane utuntur.

LUPINUS.

LUPINUS albus L. Feigbohne.

ODOR seminum nullus. Sapor amarus, ingratus, qui vero maceratione in aqua calida perit.

VIRTUS nutriens, copiosior esus flatulentiam gignit & alvum constipat, ideo sola annonæ caritate in cibum & panem adhibentur.

* Cel. BINNINGER observ. & curat. med. Cent. 5. obs. 70 p. 571. & Cel. VALISNERI in Galerz di Minerva T. 4. p. 240. Equos, qui plantam integrum devorarunt, tanta crurum imbecillitas corripuit, ut vix pedibus insistere possent & diu contremiserent. Gallinæ distensione ingluviei a semine devorato necantur. Cel. ROSSI de plant. venen. p. 39.

TRIFOLIUM REPENS.

TRIFOLIUM repens L. Kriechender Klee.

Usus. Flores siccati pro pane inserviunt. Scotti fame pressi trifolio pratensi pro pane utebantur. Imo omnia trifolia ad panem vicarium adhiberi posse dicuntur. * Flores rubri subdulces sunt & ab infantibus sub nomine Himmelbrod eduntur. **

SCORZONERA HUMILIS.

SCORZONERA humilis L. Niedriger Scorzoner.

Usus. Radices rite siccatae & in pulverem redactæ ad panis confectionem adhiberi possunt. Radices teneræ coctæ ut Daucus vel Pastinaca esculentæ sunt.

CALLA PALUSTRIS.

CALLA palustris L. Sumpf- Calla.

Usus. Radix saporem habet urentem fere causticum ignis adinstar. Attamen quod mirum est, ex ea panem conficere dura docuit homines necessitas. Radices in sole vel clybano exsiccatæ lapide molari in farinam conteruntur. Hæc farina suaveolens & alba cum aqua pura coquitur in consistentiam pultis, quæ decantata aqua deprehenditur omnis acrimoniam expers. Hæc farina, cum farina cerealium vel pini mixta panem album,

* Ill. LINNÆI amoenit. T. p.

** Cel. EHRHART. 4. B. p. 133.

dulcem, gratissimi saporis, præsertim si recens est, exhibet. Hoc pane utuntur Westrobothienses & Ostrobothienses.

ARUM ESCULENTUM.

ARUM esculentum L. Esbarer Aron.

Usus. Radix cruda acerrima est, in duplice autem aqua cocta vel assata, nutriend & sapidissimus fertur esse cibus.

ARUM MACULATUM.

ARUM maculatum L. Geflechter Aron.

Usus præcedentis.

C O L O C A S I A.

ARUM Colocasia L. Egyptischer Aron.

Usus. Acerrima hæc radix ut ari radix tractata sapidissimum exhibet cibum. Ideo in Aegypto toti agri hac planta sunt consiti.

FAGUS SYLVATICA.

FAGUS sylvatica L. Gemeine Buche.

Usus. Glandes fagi leviter more castaneorum tostæ, aut etiam bene siccatae & in farinam redactæ, in aqua in modo Callæ coctæ, ut vi narcotica libe- rentur, ad panem adhiberi possunt.

G L A N D E S.

QUERCUS Rohur L. Eicheln.

ODOR nullus. SAPOR glandis acerbus, stypticus.
VIRTUS adstringens, constipans.

Usus. Glandes premente annona vulgo pro pane adhibentur, multum tamen constipant, nisi torreantur, antequam moluntur. Quæ de esu glandium quernarum relata leguntur, non videntur intelligi posse de quercu nostra, sed de quercu peculiari, quæ dulces gerit glandes. *

PINUS SYLVESTRIS.

Pinus sylvestris L. Gemeine Fichte.

Usus. Dalekarli, aliique populi ex trunko maxime æquabili, cui minima inest resina, corticem detrahunt, leviter torrent, in farinam molendino conterunt & panem succedaneum inde conficiunt. Notandum tamen farinam aqua calente antea esse elixandam & cum aliquantulo frumenti esse commiscendam. Hoc pane non tantum inedia pressi visitant, sed & illi, qui uberiori gaudent annona, hoc nihilominus vescuntur, ne desuetudo ab hujus esu frequentiori, nimiam ipsis adferat molestiam. Pueris in deliciis est primo vere librum recentem pini cultello derasum comedere.

PINUS ABIES.

Pinus Abies L. Gemeine Tonne.

* Cel. SCHAW. T. 2. p. 118.

Usus. Liber primo vere eodem modo, quo *Pinus sylvestris* a pueris interdum abrasus comeditur.

HYMENÆA COURBARIL.

HYMENÆA Courbaril L. Heuschreckenbaum.

Usus. Semina farina dulci circumdata sunt, ex qua panem conficere annonæ caritas docuit,

ZIZANIA AQUATICA.

ZIZANIA aquatica L. Seehaber.

Usus. Fructus farinaceus oryzæ similis, primarium incolis Americæ septentrionalis cibum constituit.

CICHORIUM INTYBUS.

CICHORIUM Intybus L. Cichorienwurzel.

Usus. Radices ante caulescentiam esculentæ sunt & siccatae pani conficiendo inserviunt.

SUCCEDANE A OLERUM

LILIUM CAMSCHATCENSE.

LILIUM Camschatcense L. Kamtschatenfer Lilie.

Usus. Radix acertrimi & caustici saporis ab incolis Kamtschatkæ autumno effoditur, sole siccatur & tunc cocta in cibum recipitur. *

ARISARUM.

ARUM Arisarum L. Kohlaron.

* *Cel. GMELIN Flor. Sibir. T. I. p. 40.*

Usus. Pauca in hac planta detegitur acrimonia , unde ejus caulinis cum crassissimis radicibus in aqua prius cocti denuo coquuntur & cum calappi lympha olus præbent plebejis Indorum staminibus , qui carnibus vesci non audent. *

DIOSCOREA SATIVA.

Dioscorea sativa L. Blutkohl.

Usus. Herba cum aliis oleribus ob naufragiam dulcedinem cocta , radix assata & in taleolos seta editur ab Indis. Ex *Dioscorea alata* & ex *tryphilla*, etsi acrem & amarum saporem habeant , Indi tamen repetitis elutionibus & expressionibus sibi panem & alios cibos parare noscunt. **

DIOSCOREA BULBIFERA.

Dioscorea bulbifera L. Debriswurzel. *Uadium digitatum*.

Usus. In insulis Indiae , quibus oryza deest , communis est esca planta hæc , primum in aqua ebullita & tum sub cineribus tosta.

CYPERUS PAPYRUS.

Cyperus Papyrus L. Aegyptische Papierrinde.

Usus Aegyptii succum tenuem , dulcem, polychylum ex junioribus radicibus , rejetis partibus fibrosis, ore sugunt.

* *Cel. RUMPHI*. c. c. 87. t. III.

** *Cel. OSBECK.* p. 254.

ARACHIS HYPOGÆA.

ARACHIS hypogæa L. Erdpistazien.

Usus. Fruktus amygdalis similis, lento igne tostus in regionibus Mexicanis Americæ frequenter editur.

ANCHUSA OFFICINALIS.

ANCHUSA officinalis L. Officinelle Ochsenzunge.

Usus. Folia tenera primo vere lecta in jusculis loco Brassicæ concocta, ut cibus salubris in Uplandia adhibentur.

PRIMULA VERIS.

PRIMULA veris L. Schlüsselblume.

Usus. Foliis utuntur Angli in oleribus, placentis & acetariis. *Corollæ* vino impositæ jucunditatem augent, unde *vinum primulæ* in Suecia notum.

C A M P A N U L A.

CAMPANULÆ fere omnes species *L.* Glockenblume.

Usus. Radix & folia, antequam caulescunt, cocta edi possunt.

LAPSANA COMMUNIS.

LAPSANA communis L. Gemeiner Rainkohl. Ackerkohl.

Usus. Editur Constantinopoli cruda antequam floret. Raphanum sapit, cocta autem amarescit.

BONUS HENRICUS.

CHENOPODIUM Bonus Henricus L. Guter Heinrich. Heinskraut.

Usus. Turiones, germina novella & florum tyrsi, dum adhuc teneri sunt, coquuntur aqua aut carnium iuscule & cum butyro liquefacto gratum, subeccoproticum dant cibum.

SONCHUS ALPINUS.

SONCHUS alpinus L. Alpen Gånsedisteln.

Usus. Turiones decorticati a lapponibus eduntur crudii. Sapor amaricans aquæ potatoribus gratus esse dicitur.

SONCHUS OLERACEUS.

SONCHUS oleraceus L. Hasenkohl. Kohlartige Gånsedistel.

Usus. Folia tenera inter olera collectitia coquuntur.

HELIANTHUS ANNUUS.

HELIANTHUS annuus L. Gemeine Sonnenblume.

Usus. Discus & juniores caules, ut cynaræ capita ediri possunt.

HERACLEUM SPONDYLIUM.

HERACLEUM Spondylium L. Bärenflau.

Usus. Camtschatcenses caules nudos bene decorticatos comedunt. Russi e petiolis foliorum radicalium siccatis farinam saccharatam exutiunt, hoc sac-

charum convivis cupediarum loco offerunt. Poloni & Lithuani ex foliis & seminibus addito fermento potionem parant, quæ pauperibus loco cerevisiæ est.

SEMPERVIVUM TECTORUM.

SEMPERVIVUM tectorum L. Haufswurz. Hausslaub.

ODOR foliorum debilis. SAPOR subsalsus, leniter stypticus.

USUS. Folia tenera & succulenta in jusculis loco Portulacæ inservire possunt.

RANUNCULUS FICARIA.

RANUNCULUS Ficaria L. Scharbockfraut. *Chelidonium minus.*

ODOR herbæ debilis, nasturcinus. SAPOR consimilis. Inter ranunculos hæc species minus acris est, forte quia planta vernalis.

USUS. Folia in Uplandia verno tempore lecta inter olera coquuntur. Coctione enim mitescit sapor acrisculus. In mixtione cum aliis herbis ad juscula oleracea paranda, quæ scorbuticis valde convenient, adhibetur.

LAMIUM ALBUM.

LAMIUM album L. Weisse taube Nessel.

USUS. Folia primo vere coquuntur cum oleribus & eduntur in Suecia superiore.

LAMIUM PURPUREUM.

LAMIUM purpureum L. Nothe taube Nessel.
Usus. Editur pari modo cum præcedenti.

SINAPIS ARVENSIS.

SINAPIS arvensis L. Ucker = Senf.
Usus. Folia cocta pauperibus loco Brassicæ inserviunt.

ORNYTHOGALUM LUTEUM.

ORNYTHOGALUM luteum L. Bogelmilch.
Usus. Bulbi urgente annonæ caritate exsiccati & in
farinam redacti pro cibo & pane inserviunt.

CRAMBE MARITIMA.

CRAMBE maritima L. Meerföhl.

Usus. Juxta littora oceani crescit. Folia, dum adhuc
tenera sunt, loco Brassicæ coquuntur, maturiora
namque folia temulentiam inducunt.

CARDUUS PALUSTRIS.

CARDUUS palustris L. Sumpf = Distel.

Usus. A Smolandis editur coctus. Omnes fere Cardui,
verno tempore, dum adhuc nec flores nec calices
emiserunt, esculenti sunt.

M E L O C A C T U S.

CACTUS Melocactus L. Melonendistel.

Usus. Fructus pulposus comestus urinam subrubram
reddit.

CARLINA ACAULIS.

CARLINA acaulis L. Eberwurz, wilde Artischocken.

Usus. Caules juniores & Receptaculum floris ut cynara coctum editur.

ONOPORDON ACANTHIUM.

ONOPORDON Acanthium L. Weisse Bergdistel.
Wilde Artischocken.

Usus. Disci florum & juniores caules ut cynara parati, eduntur.

CNICUS OLERACEUS.

Cnicus oleraceus L. Röhlartiges Krautfraut.

Usus. Folia maxime in Russia loco Brassicæ adhibentur.

HIPOCHÆRIS MACULATA.

Hipochæris maculata L. geflecktes Saukraut.

Usus. Rustici Smoldaniæ folia tempore fœniseccii colligunt & ut Brassicam coctam comedunt.

ALGA SACCHARIFERA.

Ulva latissima L. Isländisches Meergras.

Usus. Plures dantur Algarum species esculentæ. Hæ omnes, si primum e mari evelluntur, viscidio mucco obductæ & sale marino imprægnatæ sunt, unde gravem odorem & salsum habent saporem. Sed utrumque hoc vitium maceratione in aqua

recenti tollitur adeo, ut fatue sapiant. Tum crudæ eduntur vel cum intinctu ex succo limoniorum vel ex aceto. *Siccatæ algæ* etiam ad alios cibos coqui possunt.

A M A R A N T H U S.

AMARANTHUS oleraceus & lividus L. Weisser & rother Amaranth.

Usus. Folia iners, insipidum, digestu difficile olus constituunt, hinc sola annonæ caritas ad ejus usum urget.

B L I T U M.

AMARANTHUS Blitum L. Maier - Amaranth.
Usus prioris.

L I C H E N I S L A N D I C U S.

LICHEN islandicus L. Isländisches Moos.

Usus. Is leviter coctus in juscule comeditur, vel siccatus in panem conficitur. Valde nutriens est, si cum lactic coquatur: ob mucilaginem amaricatem roborans cibus est, qui in phthisi incipiente, scorbuto, calculo laudatur.

L I C H E N V E L L E U S.

LICHEN velleus L.

Usus præcedentis.

F U C U S S A C C H A R I N U S.

Fucus saccharinus L. Zukersüßes Meergras.

Usus. Folia formæ lactucæ eduntur. Folia aqua fontana irrorata & in loco calidiori suspensa saccharum exsudant.

FUCUS ESCULENTUS.

Fucus esculentus L. Esbares Meergras.
Usus præcedentis.

FUCUS PALMATUS.

Fucus palmatus L. Handförmiges Meergras.
Usus præcedentis.

TREMELLA NOSTOC.

Tremella Nostoc L. Sternpuß.

Usus. Est algæ species, quæ esculenta esse dicitur.*
Infusum ejus cum spiritu vini clandestine exhibitum fastidium strenuis spiritus adusti potatoribus excitare fertur. **

ULVA UMBILICALIS.

Ulva umbilicalis L. Meernabel.
Usus præcedentis.

TATARIA HUNGARIA.

Tataria hungarica Tatarwurj. *

ODOR nullus. SAPOR radicis coctæ dulcis, sapidus.

* Ill. HALLERI Mat. med. T. 2. p. 280.

** Cel. VOGEL Mat. med. p. 135.

*** Cel. SZENT-MIKLOS diff. de *Tataria hungarica*. Viennæ. 1778. cum plantæ icone.

VIRTUS. Hungari in annonæ caritate & inopia radice cocta vescuntur, forma oleris vel acetarii. Perennitas radicis, moles adultæ radicis ingens, vitæ constantia in læsione etiam notabili, duratio in climatis hungarici frigore hyemali, culturam aut saltim in sylvestribus propagationem uberiorem contra annonæ penuriam quam maxime commendant.

P H Y T O L A C C A.

PHYTOLACCA decandra L. Kermesbeer.

Usus. *Baccæ* acido - fatuum habent saporem, ab infantibus impune saepe comeduntur. Folia juniora tenerima ab Americanis in olere eduntur & salubria sunt; folia autem adultiora venenata habentur.

L A P P A.

ARCTIUM Lappa L. Grosse Rüetten. Bardana.

ODOR vix ullus. Sapor debilis.

Usus. Caules priusquam flores emittunt dissecti, cortice denudati & rite cocti, tanquam asparagi sapiunt. Crudi & decorticati quoque cum oleo & acetato in acetariis comeduntur.

B O R R A G O.

BORRAGO officinalis L. Borretsch.

Usus. Juniora folia juscalis, quæ nigro tingunt colore, & acetariis adduntur.

ERYNGIUM MARITIMUM.

ERYNGIUM maritimum L. Meerstrand-Mannstreu.

ODOR nullus. SAPOR coctione gratus.

USUS. Turiones ante florescentiam more asparagi eduntur, grātē sapiunt & optime nutriunt.

MERCURIALIS ANNUA.

MERCURIALIS annua L. Gemeines Bingelfraut.

USUS. Folia oleribus admisceri possunt; at sedule distinguatur Mercurialis annua a Mercuriali perenni, quæ venenata est. *Annua* habet folia glabra, *Perennis* folia scabra gerit.

B E T O N I C A.

BETONICA officinalis L. Betonie.

USUS. Folia tenella oleribus interdum admiscentur.

O N O N I S.

ONONIS arvensis L. Hauhecheln.

USUS. Turiones eduntur ut asparagus. Veteres illos sale condiebant.

S A L I C A R I A.

LYTHRUM Salicaria L. Brauner Weiderich.

USUS. Folia Kamtschadali ad pisces coquunt & iis pro Thea utuntur. Medullam cerevisiæ addunt. *

* Cel. KRASCHENINNIKOW p. 106.

A R C H A N G E L I C A.

ANGELICA Archangelica L. Erzengelwurz.

Usus. Caules, antequam umbellam explicant, de corticati & crudi a Lapponibus instar pomorum sapidi & grati esitantur.

EPILOBIUM ANGUSTIFOLIUM.

EPILOBIUM angustifolium L. Schmalblättericher Weiderich.

Usus. Radix sub terra asparagos innumeros pedales & bipedales, crassitie digitii exserit, qui more asparagi edi solent. Camischadali medullam caulium inter cupedias referunt.

PANICUM SANGUINALE.

PANICUM sanguinale L. Bluthirse.

Usus forma oleris in cibum recipi potest.

FOENUM GRÆCUM.

TRIGONELLA Fœnum græcum L. Gockshornfaamen.

Usus. Fructus in lacte coctus fœminas ægyptiacas redere obesas dicitur.

E S C U L E N T A
A N I M A L I A

ELENCHUS GENERALIS.

Mammalia. *Saugthiere.*

Aves. *Federthiere.*

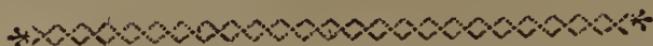
Pisces. *Fische.*

Amphibia. *Amphibien.*

Insecta. *Insecte.*

Vermes. *Würme.*

ELENCHUS SPECIALIS.

M A M M A L I A.

C I C U R A.

Bos, der Ochse.

Taurus, der Stier.

Vacca, die Kuh.

Vitulus, das Kalb.

Urus, der Auerochse.

Bubalus, der Büffelochse.

Ovis, das Schaaf.

Aries, der Wider.

Vervex, der Hammel.

Agnus, das Lamm.

Capra, die Ziege, die Geiss.

Hircus, der Bock.

Caprus, der verschnittene Bock.

Hædus, das Ziegenböcklein.

Sus, das Schwein.

Porcellus, das Spanferkel.

Camelus, das Cameel.

Canis, der Hund.

Equus, das Pferd.

Asinus, der Esel.

F E R A.

Aper, das Wildschwein, das schwarz Wildpret.

Cervus, der Hirsch.

- Capreolus, das Reh.*
- Lepus, der Hase.*
- Cuniculus, das Caninchen.*
- Cavia porcellus, das Meerschweinchen.*
- Rupicapra, die Gämse.*
- Rupicapra sibirica, das wilde Schaaf.*
- Ibex, der Steinbock.*
- Alces, das Elendthier.*
- Dama, der Damhirsch.*
- Tarandus, das Rennthier.*
- Vulpes, der Fuchs.*
- Erinaceus, der Igel.*
- Hystrix, die Stachelschwein.*
- Marmota, das Murmelthier.*
- Ursus, der Bär.*
- Taxus, der Dachs.*
- Sciurus, das Eichhörnchen.*
- Citellus, das Erdzeisel.*
- Glis esculentus, die Rellmaus.*
- Catus, die Kätz.*
- Rattus, die Ratte.*
- Mus, die Mausē.*

L A C U S T R I A.

- Lutra, die Fischotter.*
- Fiber, der Biber.*

M A R I N A.

- Phoca vitulina, das Seekalb, der Seehund.*
- Lutra marina, die Meerotter.*

- Rosmarus, das *Wallroß*.
 Phoca ursina, der *Seebär*.
 — leonina, der *Seelöwe*.
 Manatus, die *Seekuh*.
 Balæna, der *Wallfisch*.
 Physalus, der *Finnfisch*.
 Catodon, der *Wittfisch*.
 Macrocephalus, der *Pottfisch*.
 Delphinus, die *Meerschwein*.
 Delphis, der *Delphin*.
 Monoceros, das *Einhorn*.
-

A V E S.

G R A N I V O R Æ.

- Gallus domesticus, der *Hahn*.
 Gallina domestica, die *Henne*.
 Pullus gallinaceus, die *junge Hüner*.
 Gallus indicus, der *Indian*.
 Pavo, der *Pfau*.
 Phasianus, der *Fafon*.
 Numida, das *Perlhuhn*.
 Urogallus, der *Auerhahn*.
 Tetrix, das *Birkhuhn*.
 Lagopus, das *Schneehuhn*.
 Perdix, das *Rebhuhn*.
 Perdix ruffa, das *röthliche Rebhuhn*.
 Francolinus, der *Francolin*.
 Attagen, das *Haselhuhn*.

Tarda, der Trapp.

Anas domesticus, die zahme Gans.

— *ferus, die wilde Gans.*

Columba Oenas, die Hanstauhe.

Palumbus, die Wildtaube.

Turtur, die Turteltaube.

Psittacus, der Papayoy.

Alauda arvensis, die Lerche.

— *pratensis, die Wiesenlerche.*

— *arborea, die Baumlerche.*

— *campestris, die Kothlerche.*

— *alpestris, die Berglerche.*

— *Spinolata, die Florentinerlerche.*

— *cristata, die Schopflerche.*

— *Calandra, der weisse Hörtulan.*

Fringilla Carduelis, der Stiglix, der Distelfinck.

— *domestica, der Spaz, der Sperling.*

— *montana, der Bergspaz.*

— *montifringilla, der Bergfinck.*

— *cannabina, der Hanfeling.*

— *Spinus, der Zeifig.*

— *Citrinella, das Citrinlein.*

— *cœlebs, der Fink.*

— *canaria, der Canarienvogel.*

Motacilla Ficedula, der Feigenschnepper.

— *Oenanthe, das Weiskehlchen.*

— *alba, die weisse Bachstelze.*

— *flava, die gelbe Bachstelze.*

— *Rubecula, das Rothkehlchen.*

— *Erithacus, der Rothschwanz.*

- Motacilla Phænicurus, das Schwarzkehlgan.
- troglodites, der Schneekönig.
- Luscinia, die Nachtigall.
- Curruca, die Grasmücke.
- Regulus, der Haubenkonig.
- Turdus viscivorus, die Schnarre, der Zarizer.
- Pilaris, der Krammetsvogel.
- Merula, die Schwarzamsel.
- iliacus, die Weindrossel.
- musicus, die Zippe, die Singdrossel.
- polyg'ottus, die Spottdrossel.
- Ampelis Garrulus, der Seidenschwanz.
- Oriolus Galbula, die Goldamsel.
- Tetrao Coturnix, die Wachtel.
- Emberiza hortulanus, der Ortolan.
- Citrinella, die Goldammer.
- nivalis, der Schneevogel.
- Loxia corvirostra, der Krumfschnabel, der Kreuzvo-
gel.
- Pyrrhula, der Gumpel, der Thumpfaff.
- Coccothraustes, der Kernbeisser.
- Chloris, der Grünling.

INSECTIVORÆ.

- Scolopax Rusticola, die Waldschnepfe.
- Gallinago, der Wasserschnepf.
- arquata seu Numenius, der Brachvogel.
- Gallinula, der Rohrschnepf, das Wasser-
hühnchen.
- Glottis, der Regenschnepf.

- Scolopax limosa*, der Pfuhlschnepfe.
Charadrius Morinellus, die Mornell.
 ——— *apicarius*, der Feldlaufer.
 ——— *Pluvialis*, die Düte, der grüne Regenpfeiffer.
Tringa pugnax, das Streithuhn.
 ——— *ocrophus*, das rothe Wässerhuhn.
 ——— *squaratola*, die Brachamsel.
 ——— *canutus*, das graue Wässerhuhn.
 ——— *Vanellus*, der Kibiz.
Hæmatopus ostralegus, der Außerdieb.
Sturnus vulgaris, der Staar.
Parus major, die Meise.
Rallus Crex, der Wachtelkönig.
 ——— *aquaticus*, die grosse Wäfferralle.
 ——— *Porzana*, die kleine Wäfferralle.
Corvus Cornax, der Raab.
 ——— *Pica*, die Elster.
 ——— *frugilegus*, die Saatkrähe.
 ——— *Corone*, die Raabenkrähe.
 ——— *Cornix*, die Krähe.
 ——— *Monedula*, die Dohln.
 ——— *Eremita*, der Waldraab.
 ——— *Glandarius*, das Baumhazel.
Cuculus canorus, der Kukkuk.
Oriolus Galbula, der Widewall.
Hirundo rustica, die Rauchschwalbe.
 ——— *esculenta*, die Tunkinschwalbe.
 ——— *urbica*, die Hausenschwalbe.
 ——— *riparia*, die Uferschwalbe.

Picus viridis, der Grünspecht.

Phoenicopterus ruber, der Flamingo.

Upupa Epops, der Widehopf.

I C H T Y O P H A G Æ.

Anas Boschas domestica, die zahme Ente.

— *fera, die wilde Ente.*

— *Querquedula, die Krickente.*

— *rusticola, die Rothhalsgans.*

— *Crecca, die Kriechente.*

— *mochata, die Bisomente.*

— *arborea, die Baumente. Holzente.*

— *mollissima, der Eidervogel.*

— *hyperboreus, die Schneegans.*

Onocrotalus, die Kropfgans, der Nimmersatt.

Bassianus, die Bassanergans.

Cygnus, die Schwahn.

Platalea, die Löffelgans.

Mergus Serrator, das Tuckäntel.

— *Merganser, die Tauchergans.*

Fulica atra, das Rohrhendel.

— *aterrima, das Blashuhn, das Wasserhuhn.*

— *Porphyrio, der Sultan.*

— *chloropus, die Wasserhenne.*

Ardea cinerea, der Fischreicher.

— *stellaris, der Rohrdunel.*

— *Grus, der Kranich.*

— *Ciconia, der Storch.*

Struthio Camelus, der Straus.

Colymbus Grille, die Tauchertaube.

Colymbus cristatus, der *Haubentaucher*.
 ————— *auritus*, der *Ohrentaucher*.

Larus canus, die *Möwe*.
 ————— *marinus*, die *Seemöwe*.

— *atricilla*, der *Spötter*.

Sterna Hyrundo, die *Europäische Meerschwalbe*.
 ————— *nigra*, der *Mayvogel*, die *schwarze Meerschwalbe*.
 ————— *minuta*, die *kleinste Fischmöwe*.

P I S C E S

F L U V I A T I L E S.

Mustela fluviatilis, die *Aalraupe*.

Muræa Anguilla, der *Aal*.

Salmo Trutta, die *Lachsforelle*.

— *Fario*, die *Forelle*.

— *Salar*, der *Salm*, der *Lax*.

— *Hucho*, die *Huche*, die *Hauchforelle*.

— *Salmerinus*, der *Salmling*.

— *Salvelinus*, der *Salvelin*.

— *Umbla*, der *Röthling*.

— *Thymallus*, die *Asche*.

— *Eperlanus*, der *Meerstint*.

— *alpinus*, die *Bergforelle*.

— *Albula*, der *Weissfisch*.

— *Oxyrhynchus*, der *Hauting*.

Cyprinus Carpio, der *Karpe*.

- Cyprinus Barbus, der Barme.
- Brama, die Bräse.
- Tinca, die Schleye.
- Carassius, die Karausche.
- Ballerus, die Bleye. Blick.
- Orfus, der Orf, der rothe Karpen.
- Alburnus, der gemeine Weissfisch.
- Rutilus, der Rothflosser.
- Erythrophthalmus, das Rothauge.
- Dobula, der Döbel.
- Phoxinus, die Elrize.
- Nasus, der Nasenfisch.
- Jedes, der Bratfisch.
- leuciscus, der Laucke, der Weissfisch.
- Aphya, der Spirling.
- Gobio, der Gründling.

- Cottus Gobio, der Koppe.
- Gasterosteus, der Stichling, der Stechbüttel.
- Perca fluviatilis, der Bürsch.
- cernua, der Kaulpräss.
- lucioperca, der Zauder. Sandbarsch.
- Zingel, der Züngelbarsch.
- labrax, der Seewolf. Seehecht.
- Alburnus, der Weissbarsch.

- Esox lucius, der Hecht.
- Silurus Glanis, der Wels.
- Gobius niger, die Meergrundel.
- Cobitis Barbatula, die Bartgrundel.
- fossilis, der Wetterfisch, die Bissgurn.
- Tænia, der Steinheisser.

PISCES MARINI.

- Muræna Helena, die Muräne. Meeraal.
- Scomber Thynnus, der Thunfisch. Thonfisch.
- Pelamis, der Bonetfisch.
- Scomber, die Makrelle.
- Trachurus, die Bastard-Mackrelle.
- Mullus Surmuletus, der Merrbarbe.
- Barbatus, der Rothart.
- imberbis, der Kahlhart.
- Perca marina, der Seeharsch.
- Gadus Morrhua, der Cabeljau, der Stockfisch.
- Merluccius, der kleine Stockfisch.
- Aeglefinus, der Scheelfisch.
- Mustela, die Quappe, die Meerquappe.
- Merlangus, der Wittling.
- barbatus, der Phycis.
- Callarias, der Dorsch.
- Molva, der Leng.
- Carbonarius, der Kohlmund.
- Clupea Harengus, der Hering.
- Sprattus, der Sprott.
- Encrasiculus, die Sardelle.
- Alofa, der Alsen.
- Trissà, die Porstenflosse.
- Pleuronectes Rhombus, der Rhombus.
 - Hippoglossus, die Heilbutte.
 - Plateffa, der Schulle. Plattein.
 - Flesus, der Flinder.
 - Linquatula, die Schaare.

Pleuroneutes Solea, die Zunge.

— *maximus*, die Steinbutte.

— *Limanda*, der Schuppenblutfisch.

— *Pasler*, der Stachelflunder.

Esox Belone, die Meernadel.

Lyra marina, die Meerleyer.

Cuculus marinus, der Seeguguck.

Lucerna marina, der Meergeyer.

Tinca marina, die Meerschliche.

Pavo marina, der Meerpfau.

Zeus Faber, der St. Peterfisch:

Trachinus Draco, der Stacheldrache, das Petermännchen.

Xiphias Gladius, der Schwerdfisch.

Mugil Cephalus, der Grosskopf.

Sciaena Umbra, der Umbrasfisch, die Seekrähe.

Atherina Hepsetus, der Kornährnenfisch.

Sparus Aurata, die Goldbrasem.

— *annularis*, der Schwarzringel.

— *Sargus*, der Bandirte.

— *Melanurus*, der Schwarzschwanz.

— *Salpa*, der Goldstrich.

— *Cantharus*, der Ringaug.

— *Boops*, das Grossauge.

— *Mæna*, der Laxifisch.

— *Erythrinus*, der Rothschuppe.

— *Pagrus*, der Sackflosse.

Gobius Aphya, die Nylgrundel.

PISCES AMPHYBII.

- Acipenser Huso, der Haufen.
- Sturio, der Stör.
- Tuck, der Tück.
- Ruthenus, der Sterlet.
- Lampetra marina, die Lamprete.
- fluviatilis, die Bricke.
- Raja Torpedo, der Krampffisch.
- Batis, der Stachelroche.
- Pastinaca, der Pfeilschwanz.
- Oxyrinchus, das Spitzmaul.
- Miraletus, der Spiegelroche.
- clavata, der Nagelrochen.
- Squalus Acanthias, der Dornhaay.
- Zygæma, der Hammerfisch.
- Carcharias, der Menschenfresser.
- Pristis, der Sägefisch.
- Galeus, die Meersau.
- Lophus piscatorius, der Meerfrosch.
- Tetradon Mola, der Mühlsteinfisch.
- Diodon Hystric, der Stachelfisch.
- Centriscus Scolopax, der Schneppenfisch.
- Singnatus Acus, die Spitznadel.
- Hippocampus, das Seepferdchen.

A M P H I B I A.

- Testudo orbicularis, die Flusschildgrotte.

- Testudo lutaria*, die *Sumpfschildkröte*.
 —— *marina*, die *Meerschildkröte*.
 —— *Caretta*, die *Karettsschildkröte*.
Rana esculenta, der *Frosch*.
Lacerta Iguana, der *Leguan*.
Coluber Vipera, die *europeäische Natter*.
Boa Constrictor, die *Königsschlange*.

I N S E C T A.

- Cancer fluviatilis*, der *Flusskrebs*.
 —— *Pagurus*, der *Taschenkrebs*.
 —— *Gammarus*, der *Hummer*, der *Meerkrebs*.
 —— *Grangon*, die *Garnölle*.
 —— *Squilla*, der *Squillenkrebs*.
Locusta, der *Heuschrecke*.

V E R M E S.

- Cochlea*, der *Schnecke*.
Mytilus edulis, die *Miesmuschel*.
Ostrea edulis, die *Auster*.
Pholas Dactylus, der *Steinbohrer*.
Cardium edule, das *Kammdoublet*.
Echinus esculentus, der *Seebal*, der *Meerapfel*.

Sepia officinalis, der *Blackfisch*, der *Dintenfisch*.

— media, die *Meerspinne*.

— Sepiola, die *kleine Meerspinne*.

— Octopodia, der *Achtfuß*.

— Loligo, die *Seekaze*.

DE
VICTU ANIMALI
GENERATIM:

Esus ciborum e regno animali depromptorum *Victus* dicitur *animalis*.

Indoles. Nutriunt animalia principio gelatinoso, glutinoso, oleoso vel mucoso. Hæc principia plus minus sale alcalino vel ammoniacali imprægnata inveniuntur. Libra una cibi animalis ut plurimum paullo plus quam unciam unam substantię nutritis in se continet. *

Usus. Continent carnes animalium succos nostris humoribus simillimos; gelatina enim, quæ est in vituli fibris, nihil fere differt a lympha sanguinis humani, parum ab adipे adeps. Ideo victus animalis faciliter digeritur, plus nutrit, & magis roborat corpus humanum quam victus vegetabilis. Nam sanguinis requisita consistentia plastica optime a cibo animali conservatur & animalia carnivora multo sunt animalibus herbivoris robustiora. Robur enim pendet a tenacitate glutinis fibrarum, atque majori copia rubrorum sanguinis globulorum. Prodest hinc diæta animalis sanis vi-

* *Comment. Academ. Regiæ Parisinæ. Anno 1730.* &
1732.

tam laboriosam exercentibus, labore nimio vel morbo prægressio exhaustis, pituita vel acido laborantibus.

Abusus. Nocet vero vietus animalis *plethoricis*, copiam crux sani nimium augendo; in *febribus* & *morbis inflammatoriis* eandem ob rationem & stimulo salino alcalino pulsum accellerando. * In *morbis putridis* & *scorbuto* faburram alcalino-putridam augendo. Abundat enim in carnis sal urinosus. Ideo vietus animalis diu continuatus sine admixtis vel interpolatis cibis vegetabilibus acescentibus humores reddit putridos, tenues, fœtidos; hinc anima, sudor & urina hominum carnivorum fœtent. Inde a victu animali præritus, scabies, febris putrida, heptica, ** scorbutus, e solutis putredine humoribus diarrhææ, dyfenteriæ, hemorrhagiæ per omnes corporis canales. Caro autem *putrida* ingesta nau seam, vomitum, hypercathartim, febrem putridam inducit.

Morbi a diæta animali orti diæta vegetabili curantur.

* *Ill. HALLERI Elem. Physiol.* T. viii pars II. p. 44. Ego mihi videor, dicit, in repetitis exemplis, videre homines, qui multo caseo, & fini & carnis & alio putredinoso victu se sustentarunt, cum specie habitus athletici, vix posse letho eripi, si febris acuta accesserit, quales homines sobrii & victum sequentes vegetabilem facilius superant.

** *Ill. HALLER.* l. c. T. vj. p. 211.

Multiplex denique carnium est differentia quo ad saporem, duritiem & præparationem culinarem.

1. Respectu *habitus*. Subpingua animalia plus nutrimenti dant & carnem teneriorem, quam nimis macra, quæ tenacia ut plurimum sunt. *Castrorum* animalium caro mollis, pinguis, delicata. *Non castrorum* dura naufragosa.
2. ————— *ætatis*: *Seniorum* animalium carnes sunt duræ, tenaces, siccæ, digestu difficiles. *Juniorum* autem molles, teneræ, humidæ. *Pulli* tamen ob nimiam mucositatem & dulcescentem saporem brevi nauseam parciunt.
3. ————— *æstri venerei*. Quadrupedum mares eo, quo in venerem pruriunt tempore & cum femellis coire solent, virulentum contrahunt odorem, adeo ut mensis tunc apponi nequeant.
4. ————— *pabuli*. Caro animalium *herbivororum* mitis, subdulcis, *carnivororum* subacris, urinosa, facile putrescens. Et *piscivororum* pisculenta, subrancida, limosa, insalubris.
4. ————— *climatis*. Idem animalium genus imo & species quibusdam in regionibus delicationiorem, in aliis viliorem habet carnem.
6. ————— *temporis anni*. Sic *turdus æstate*, cum insectis vescitur, insipidam, auctumno uvis &

baccis pastus delicatam & teneram habet carnem. Hinc quodvis animal eo anni tempore optime in cibum adhibetur, quo convenientissimum ei pabulum querere licuit.

Denique respectu *præparationis culinaris* multiplex habetur carnium quoad saporem & duritatem diversitas.

1. *Caro elixata.* Carnes teneriores cum aqua frigida igni admoventur donec ebulliat. Sic cruditas emendatur, & succus gelatinosus multum in aquam extrahitur.
2. —— *cocta.* Ebullitio diu protracta carnes duriores emollit, at gelatinam in aquam evocat.
3. —— *assata.* Absque ullo menstruo caro operi ferru igni admovetur. Ignis poros carnis aperit & gelatinam in carnibus contentam calefacit adeo, ut fibræ in proprio succo gelatinoso emoliantur. Sic carnes juniorum animalium & volucrum nimia humiditate privantur, sapidiores & teneriores fiant.
4. —— *frixa.* Quando carnes cum butyro in sartagine vel in craticula assantur. Cavendum ne butyrum vel oleum vel lardum additum nimio ignis calore empyreumatica evadant. Empyreumatica enim pinguedo insalubris est.
5. —— *sale condita.* Carnes muria salis conditæ diutius, a putredine præservari & ob

humiditatem carnis sale extractam sapidiores redduntur. Recens caro muriata hinc tenera, facile digeranda & salubris, ni nimia copia assumentur. At antiqua caro muriata ob duritiem & incipientem putredinem insalubris est. Vide *Sal culinaris*.

6. Caro *aceto condita*. Hac conditura carnes etiam duriores mollescere, teneriores sapidiores & salubriores reddi solent.
7. — *infumata*. Fumo carnes redduntur sicciores, sapidiores & a putredine præservantur. Si vero nimis infumantur & diutius asservantur, tunc ob duritiem in ventriculo vix digeri queunt, hinc dispepsiam causant vel paucum & cacochymum sanguini suppeditant chylum.
8. — *aëre exsiccata*. Valde dura, insipida, digestu difficillima est.
9. — *embemmatum*. Si caro leviter elixata de novo in embemmate lente coquitur. Embemmatum, quæ ad carnes eduntur, innumeræ sunt species, nobis usitatissimæ sunt:
 - a. *Embemma butyraceum*, quod ex butyro liquefacto paratur.
 - b. — *acidum*, si priori embemmati acetum vel succus citri incoquitur.
 - γ. — *sanguineum*, si sanguis animalis cum priori embemmate coquitur.
 - δ. — *dulce*, si saccharum, mel vel sapa musti embemmati miscetur.

3. Embemma *herbaceum* si embemma ex petroselino, allio, cæpa, armoracea &c. paratur.
2. ————— *cremoraceum*, si ex lache vel ovi vitellis.
1. ————— *aromaticum*, si embemmati piper, macis, cardamomum vel aliud aroma majori copia admiscetur.

Dantur nationes barbaræ, quæ suas carnes crudas & recentes comedunt & aliæ quæ carnibus sua sponte putrefactis vescuntur. Carnes *crudæ* non assuetis dyspepsiam; *subputridæ* nauseam, vomitum hypercatharses, febrem putridam causant. Carnes ex animalibus rabidis vel leprosis rabiem vel lepram causant.

M A M M A L I A.

ANIMALIA mammis instructa, quæ in viënum adhibentur animalem, dividi solent in *cicura*, *fera*, *lacustria*, *marina*.

M A M M A L I A

C I C U R A.

Hæc classis animalium maximam partem carne gaudent succulenta, gelatinosa, pingui, facile digerent.

da , hinc multum nutritive , saluberrima. Iura si-
mul præbent sapida & gelatinosa , hinc animalia
circula seu quadrupedia domestica frequentissi-
mus cibus nostris in regionibus sunt.

B O S.

Bos Taurus L. der Ochse. *Bos novellus*. Kind ,
junger Ochse.

Mas Taurus , femella *Vacca* & *taurus castratus* pro-
prie *Bos* vocatur. *Taurus* & *Vacca* ad sextum
ætatis mensem *Vitulus* & ad secundum ætatis
annum *Juvencus* dicitur.

VIRTUS. Caro *bovina* *bovis novelli* est tenera , gelati-
nosi succi plena , homini sano facile digerenda.
Hinc plurimis hominibus vietus quotidianus , sa-
luberrimus , multum nutritius , valde roborans.
Caro autem *bovis vetuli* & duris laboribus ema-
ciati tenax , dura , digestu difficultis est , atque cras-
sus & insalubres generat humores.

Usus. Caro *bovina* editur frequentissime elixata , vel
in proprio vapore succata , rarius assata , aceto
vel sale macerata , aut infumata.

Præter carnes etiam reliquæ *bovis* partes in cibum re-
cipiuntur :

1. *LINGUA BOVINA* optimæ notæ cibus
est.

2. *COR* , *RENES* & *HEPAR* durum valde
exhibent cibum a fortis solum stomacho di-
gerendum .

3. *PULMONES & LIEN* ob spongiosam & tenacem fabricam difficulter digeruntur & minus nutriunt.
4. *VENTRICULI* in frusta dissecti sub nomine Rüttelsfleck, membranacei cum sint, difficilior quam caro digeruntur & minus nutriunt.
5. *CEREBRUM* mollius quidem est, at facile in ventriculo corruptitur.

De reliquis bovis partibus ut de medulla & sevo vide *Condimenta*.

T A U R U S.

- Bos Taurus L.* Stier. Est Bos non castratus.
- VIRTUS. Caro *taurina* est dura, sicca, digestu difficilis. Ob odorem ingratum plures gentes ab hac carne abhorrent.
- USUS. Hispani tauro in pugna cum canibus perempti vesci amant. Hoc mortis genus tenerorem & molliorem reddit carnem, at faciliter putrefacentem.*

V A C C A.

- Bos Taurus L.* Ruh. Femella Bovis Tauri.
- VIRTUS. Caro *vaccina* est bovina siccior, minus sapida, gelatinosa & pinguis, atque digestu difficilior, quam bovina. Ideo ægrotis caro vaccæ nisi junioris non concedenda.

* *Cel. LABAT Reise nach Spanien und Welschland. I.*
Th. p. 377.

Usus ut carnis bovinæ. *Ubera* elixata & addito butyro in sartagine frixa adspersis aromatibus gratum præbent cibum, at ob densam pinguedinem difficulter digerendam.

V I T U L U S.

Bos, sextum ætatis mensem nondum explens. Ralb.

VIRTUS. Caro *vitulina* est carne bovina ob mitissimam pinguedinem fibris intermixtam multo sapidior, tenerior & ideo digestu facilior, at ob gelatinæ muciditatem majorem debilius præbet nutrimentum. Vituli autem nondum *bimestris* caro, adhuc nimis mucosa & insipida est.

Usus. Assata vel elixata omnium carnium saluberissima & mollissima est caro vitulina, hinc sanis & ægrotis convalescentibus ob facilitatem digestonis convenientissima. In delicis etiam sunt *caput* elixatum; *cerebrum* assatum & aromatibus conspersum. Nec non *cor*, *renes* & *lingua*. At *pedes* *vitulini* cibum valde glutinosum & *mesenterium* valde pingue sicutunt.

U R U S.

Bos *Taurus Ursus L.* der Huerochs.

VIRTUS. Caro *Uri* juvenis non nimis dura esse dicuntur.

Usus. A tartaris & Tartariæ vicinis populis, præser-tim *condita* in usum alimentarem adhibetur.

B U B A L U S.

Bos Bubalis L. der Büffelochse.

VIRTUS. Caro bubali juvenis valde sapida, senioris vero dura, glutinosa, crassum suppeditans chylum.

Usus. Populi Asiatici carne bubalina loco bovinæ quotidie vescuntur.

O V I S.

Ovis Aries L. das Schaf. Est aries femella.

Mas *Aries*, hic sexto ætatis mense castratus *Vervex* dicitur. Femella vocatur *Ovis* & ejus catulus *Agnus*.

VIRTUS. Caro *ovilla* insipida, viscosa, ægre digerenda est.

A R I E S.

Ovis Aries L. der Widder. Est aries mas.

VIRTUS. Caro tenax, odoris hircini, digestu difficultis, cacochyma.

V E R V E X.

Ovis Aries L. der Hammel, Schöps. Est aries sexto ætatis mense castratus.

VIRTUS. Caro *vervecina* solidior quam bovina, succulenta tamen, digestu non adeo difficultis, gelatinosa, & pinguis, transpirationem augens. Si cerevisia superbibatur cardialgia & tormenta qui-

busdam hominibus oriuntur, quæ symptomata ab hausta desuper aqua non observantur,*

A G N U S.

Ovis Aries L. das Lamm. Est catulus ovis.

VIRTUS. Caro *agnina* facilime digeritur, gelatinoso-mucosa & tenera est, hinc convalescentibus bonus cibus.

USUS. Cum acetosa, cerefolio vel dracunculo cocta valde sapit, *assata* tamen magis.

C A P R A.

Capra Hircus L. die Ziege, die Geiß. Est hirci femella.

Mas *Hircus*, femella *Capra* dicitur. *Hircus* sexto a nativitate mense castratus vocatur *Caprus* vel *Capper*. Catulus autem capræ *Hædus* nominatur.

VIRTUS. Caro *caprina* dura, digestu difficultis.

H I R C U S.

Capra Hircus L. der Bock. Est mas capræ.

VIRTUS. Caro *hircina* ob teterimum odorem vix deglutienda.

USUS. In nonnullis Sueciæ provinciis tamen comeditur.

C A P R U S seu C A P E R.

Capra Hircus L. der verschnittene Bock. Est *Hircus castratus*.

* Cel. ZÜKERT l. c. p. 91.

VIRTVS. Castratione odor hircinus multum non autem perfecte amittitur. Caro *caprea* dura a solo ventriculo robusto superari potest.

H Æ D U S.

CAPRA *Hircus L.* das Ziegenböcklein. Est catulus capræ.

VIRTVS. Caro *hædina*, mollis, digestu facilis, bonum largitur alimentum.

S U S.

SUS *Scrofa L.* das Schwein.

Mas *Verres* der Eber, femella *Scrofa* der Môhr, dicitur. Verres sexto ætatis mense castratus *Magalis* der Barg solet vocari. Scropha bis de anno *porcellos* Ferklein deponit. Porcelli qui ubera adhuc ducunt, *lacentes* Spanferklein nominantur.

VIRTVS. Caro *suilla* seu *porcina*, quæ mediæ ætatis est optima, & sapida, at ob pinguedinem digestu aliquantum difficilior, chylum viscidorem largitur, transpirationem minuit, hinc caro hæc solis hominibus exercitatam vitam ducentibus conveniens cibus est.

Abusus carnis valde pinguis dyspepsiam, obesitatem, scabiem, acrimoniam rancidam & lepram, si scropha lentigine laborat, causat.

Usus. Ab omnibus fere gentibus, præter Judæos & Muhametanos, quibus religio usum hujus carnis

vetat, in cibum recipitur. Editur cocta· assata,- frixa, salita, infumata, perfumata.

Salita caro porcina Pöckelfleisch tenerior & sapida est, si vero maceratio in muria nimis protrahatur, tunc dura, rancida, putrescens & insalubris redditur.

Infumata caro salubrior est quam perfumata. Attenuat fumus tenacitatem, minuit pinguedinem, excitat ventriculum ad digestionem. Hinc dantur, qui infumatam porci carnem facilius digerunt quam coctam, assatam, & frixam. Delicatissimam suis infumati partem constituunt.

Pernæ seu Petasones Schinken, qui si teneri nec nimis saliti sunt, facile in ventriculo digeruntur. Pernæ autem vetustæ nimis duræ aut tenaces cibum sistunt difficulter digerendum, insalubrein.

Præparata porcina sunt :

1. *APEXABONES* Blutwürste, cacochymi sunt ob sanguinem facile in ventriculo putrescentem & lardum rancescens.
2. *TOMACULÆ* seu *TOMACINÆ* Leberwürste. Gratiore at digestu difficiliores sunt, nisi hepar molle & aromate bene conditum.
3. *LUCANICÆ* Bratwürste. Delicatissimæ ex his sunt *Inficiæ* seu *Saucifrons*, & salubres, si pinguedine & nimio aromate non turgeant.
4. *FARCIMINA INFUMATA*. Servelade vel Knackwürste, Ob saporis gratiam multis in deliciis habentur, at si nimis fumo indu-

rata, aut nimis piperata, nocent, quibus ventriculus debilis, hæmoptoicis, scabiosis, reconvallescentibus, hypochondriacis.

P O R C E L L U S.

Sus Scropha L. quæ ubera adhuc dicit. Spanferfel.

VIRTUS. Caro humida, suavis, concoctu facilis, si pinguedine non peccat.

USUS. Assata gratissimum præbet ferculum. Leniter infumata caro ob teneritatem salubrior quam suilla perfumata.

C A M E L U S.

CAMELUS Dromedarius L. das Kameel, der Dromedar.

VIRTUS. Caro camelii juvenis sapida, digestu facilis.

USUS. Africanis & Asiaticis gentibus in frequentem cibum cedit.

C A N I S.

CANIS familiaris L. der Hund.

VIRTUS. Caro canina digestu facilis, subdulcis, parum nutriendis.

USUS. In insulis Canariensibus, Indiæ, Chinæ, Canadæ incolæ hodie dum carne canina vescuntur.

E Q U U S.

EQUUS Caballus L. das Pferd.

VIRTUS. Caro spongiosa, dulcis adeo saporis, ut nisi
nitro vehementer salita comedи nequeat.

Usus. Tartari carne equina semicruda vescuntur. Ca-
ro equina tamdiu coquenda est donec non am-
plius spumet. Hæc elixata vel assata non adeo
contemnendi saporis esse dicitur. Sæpe jam in
obsidonibus exoptatus fuit famelicis cibus.

A S I N U S .

Equus Asinus L. der Esel.

VIRTUS. Caro pulli tenera & sapida. Caro *Onagri*
Walsdesel cervinæ proxima a veteribus fuit habi-
ta. Caro asini senioris gustu insuavis, digestu
difficilis, cacochyma.

Usus. Ab Italîs, quibus pullus in deliciis est, come-
ditur.

M A M M A L I A F E R A .

Fera mammalia, quum magis quam domestica motu
exerceantur, atque acrioti vescantur pabulo, sic-
ciorem, teneriorem, sapidiorem & digestu faci-
liorem præbent carnem, quam animalia cicura.

At ob minorem gelatinæ & pinguedinis copiam, ca-
ro ferina ad juscula paranda adhiberi nequit. Ob
falis urinosi copiam transpirationem cutaneam
ad sudorem usque promovet * & morbis ab aci-
do ortis medetur.

* *London Magazin.* 1759. p. 244.

At copiosior & longior carnis ferinae esus multo citius quam caro animalis cicuri nauseam, rugosus putridos, sitim & dispositionem ad morbos putridos gignit.

A P E R.

Sus Scrofa Aper sylvestris L. die Wildschwein,
Schwarz Wildpret.

VIRTUS. Caro *aprina* firmior, sapidior, tenerior & digestu facilior est quam suilla. Autumno optime sapit. *Caput* pars nobilissima apri censemur.

Porcellus sylvestris der Frischling, qui aper duorum mensium est, delicatissimum sistit cibum.

USUS. Editur elixa, assata, sale condita. Caro *aprina* diu a corruptione servari potest.

C E R V U S.

Cervus Elaphas L. der Hirsch.

VIRTUS. Caro *hinnuli* seu cervi adhuc juvenis satis tenera, sapida & nutrititia est. At caro cervi adulati & cervae digestu est difficilior.

USUS. Editur ut *aprina* caro. *Cornua* mollia *hinnuli* elixata in taleolos scissa & frixa delicatum, gelatinosum sistunt cibum.

C A P R E O L U S.

Cervus Capreolus L. das Reh.

VIRTUS. Caro capreoli biennio non majoris tenera, digestu facilis, multum nutriendis, carne cervina delicatior. Exquisitissima caro haret ad lumbos,

quæ Ziener, hanc sequitur illa femorum, quæ
Rehschlegel dicitur.

Usus. Editur assata.

L E P U S.

LEPUS timidus L. der Hase.

VIRTUS. Caro *lepusculi* seu leporis a tertio ad octauum mensem sapida & digestu facilis est. Caro leporis senioris tenax, minus sapida, digestu difficultis. Copiose assumpta, caro leporina ventriculum gravat & insomnia parit. Cavendum etiam, ne globuli sclopeti interdum carni adhærentes insimul devorentur, hi enim colicam saturninam inducunt.

Usus. Editur assata.

C U N I C U L U S.

LEPUS Cuniculus L. das Kaninchen.

VIRTUS. Caro albicans, leporina mollior, humidior, digestu facilior, at minus sapida minusque nutritens. Cuniculus junior adultiori, ferus domino præfertur.

Usus. In deliciis habetur a Suecis, Belgis, Hispanis & Anglis. Editur caro assata.

C A V I A P O R C E L L U S.

CAVIA Porcellus L. das Meerschweinchen.

VIRTUS. Caro, quæ cuniculo congruens, in Gallia editur.

R U P I C A P R A.

CAPRA Rupicapra L. die Gämse.

VIRTUS. Caro rupicaprea dura, tenax, digestu difficultissima.

RUPICAPRA SIBIRICA.

OVIS Ammon L. das wilde Schaaf.

VIRTUS. Kamtschadali carnem & pinguedinem, quæ delicatissima dicitur esse, in deliciis habent.

I B E X.

CAPRA Ibex L. der Steinbock.

VIRTUS. Rustici alpium Helveticarum dura hac carne, quam cervinæ similem esse dicunt, vescuntur.

A L' C E S.

CERVUS Alces L. das Elendthier.

VIRTUS. Caro alcis junioris assata delicati saporis & facilis digestionis est. Caro autem adulti animalis dura & digestu difficultilis.

USUS. Incolæ regionum borealium alcibus vescuntur.

D A M A.

CERVUS Dama L. der Domhirsch.

VIRTUS. Convenit cum carne Capreoli.

T A R A N D U S.

CERVUS Tarandus L. das Rennthier. *Rangifer.*

VIRTUS. Caro velocissimi animalis sapidissima, digestu facillima.

V U L P E S.

CANIS Vulpes L. der Fuchs.

VIRTUS. Autumno uavarum esu pinguescens *vulpes* in cibum recipitur, extra autumnum dura & viro-
si odoris est caro vulpina.

Usus. Caro elixa vel assata a Sarmatis & rusticis Gal-
lis editur.

E R I N A C E U S.

ERINACEUS europaeus L. der Igel, der Schwein-
igel.

VIRTUS. Caro erinacea pinguis quidem, at durissima,
digestu difficultima. Versus autumnum pomis &
uvis pinguefactus *erinaceus* aliquantum tenerior
est.

Usus. Caro diu aceto vel vino fervido macerata &
aromate bene condita ab Hispanis & Indianis in
usum alimentarem adhibetur.

H Y S T R I X.

HYSTRIX cristata L. die Stachelschwein.

VIRTUS. Caro hystricis dura, digestu difficultis, sub-
dulcis.

Usus. Præparanda ut caro *Erinacei*. Romæ in foro ven-
ditur.

M A R M O T A.

Mus Marmota L. das Murmeltzhier, *Mus monta-
nus*.

VIRTUS. Caro suillæ similis est, præsertim hyeme, ubi
Marmota pinguescit.

USUS. Ab incolis Alpinis elixa, assata, muriata & in-
fumata editur.

U R S U S.

URSUS Arctos L. der Bär.

VIRTUS. Caro juvenculi, hyeme capti, sale condita
& ob nimiam spongiositatem fumo siccata edu-
lis est. Pingues pernæ maxime laudantur. Adul-
ti vero ursi caro fætens & digestu difficillima
est.

USUS. Caro ursina Alpinis, Norvegis, Russis & Kamt-
schadalibus in deliciis habetur.

T A X U S.

URSUS Meles L. der Dachs.

VIRIUS. Taxus autumno uvis & pomis pinguescit,
hinc ejus caro autumno delicata, suillæ similis.

USUS. Comeditur in Italia, Helvetia, Germania.

S C I U R U S.

SCIURUS vulgaris L. das Eichhörnchen.

VIRTUS. Caro albida, subdulcis, saporis ut caro gal-
linæ, salubris, digestu facilis. Sciurus niger præ-
fertur rutilo.

USUS. A rusticis Norvegis editur in jusculis.

C I T E L L U S.

MARMOTA Citellus L. das Erdzeifelgen.

VIRTUS. Caro albida priori similis.

GLIS ESCULENTUS.

Glis esculentus L. die Nellmaus.

VIRTUS præcedentis.

C A T U S.

Felis Catus domesticus L. die Hausfaze.

Usus. Caro leporinæ similis esse dicitur, & a quibusdam hominibus in Hispania, Gallia, Hollandia comeditur.

R A T T U S.

Mus Rattus L. die Raze.

Usus. Nigritæ Jamaicenses capite, cauda & pedibus rejetis carnem teneram & pinguem in deliciis habent.* Etiam in Sibiria & Martinica in cibum recipitur.

M U S.

Mus Musculus L. die Maus.

Usus. Tungusi. & Incolæ Insulæ Martinicæ absque fastidio muribus vescuntur. **

MAMMALIA LACUSTRIA.

Mammalia in lacubus viventia ob carnem duram, pinguedinem subrancidam, saporem & odorem pi-

* Hamburg. Magaz. X. B. p. 557. & BUFFON vierf.
Thiere. IV. B. p. 236.

** Ill. BUFFON I. c. p. 236.

scinum digestu sunt valde difficilia, hinc dyspepsiam & cacockymiam facile generant.

L U T R A.

MUSTELA Lutra L. die Fischotter.

VIRTUS. Caro dura, saporis & odoris rancidi, digestu difficultis. Nihilominus diebus jejunii magnatum mensis apponitur.

CASTOR FIBER.

CASTOR Fiber L. der Bieber.

VIRTUS. Caro dura, digestu difficultis, odoris piscini, subrancidi, ob pinguedinem copiose carni intermixtam fastidium brevi generans, validum sistens nutrimentum. Exquisitissima animalis pars cauda est.

USUS. Apud Norvegos in deliciis habetur.

MAMMALIA MARINA

Mammalia in pelago viventia carne sunt prædita admodum dura multaque pinguedine subrancida, hinc valde dyspepta & cacockyma, paucis exceptis, deprehenduntur. Exhibit nutrimentum populis maritimis.

PHOCA VITULINA.

PHOCA vitulina L. das Seefalb, der Seehund. *Vitulus marinus.*

VIRTUS. Caro junioris phocæ saporem carnis agninae habet, ob copiosam admixtam pinguedinem subrancidam digestu difficilis & insalubris est cibus. A pinguedine liberata caro ut Salmo siccatus sapit.

Usus. Editur in Norvegia, Suecia, Islandia.

LUTRA MARINA.

MUSTELA Lutris L. die Meerotter, die Seeotter.

VIRTUS. Caro præsertim femellæ junioris tenerior & sapidior est quam phocæ vitulinæ, eis usus ejus scorbutum curare dicitur. *

Usus. Editur assata, & elixa sapidum jus præbet.

ROSMARUS.

TRICHECUS Rosmarus L. das Wallroß.

VIRTUS. Caro sapida, carni suillæ similis.

PHOCA URSINA.

PHOCA ursina L. der Seebär.

VIRTUS. Caro femellæ sapida ut caro agnina est, juniorum caro assata saporem porcelli, adultorum vero veratri saporem habet, nauseam & vomitum creat.

PHOCA LEONINA.

PHOCA leonina L. der Seelöwe.

VIRTUS. Caro dura, exquisitissima pars lingua est, quæ linguae bovinæ saporem habet.

* Cel. STELLERS Meerthiere p. 204 - 206.

M A N A T U S.

TRICHECUS Manatus L. die Seekuh, der Meer-
ochs. *Vacca marina*.

VIRTUS. Carnem coctione admòdum turgentem, firmam, bovinæ similem habet. Muria conditus manatus ut caro bovina salita sapit. Diu etiam calidissimo anni tempore, etsi larvis verminosis scateat, absque fœtore conservari se finit.

Usus. Editur salita & aere siccata, in Guiana & India.

B A L Æ N A.

BALÆNA Mysticetus L. der gemeine Wallfisch.

VIRTUS. Caro rubra, dura, sicca, sapor carni bulæ congruens.

Usus. Populi septentrionales carnem elixatam edunt, pinguem carnem in longa loromenta scindunt, quæ in aere exsiccant & pro cibo asservant. Cauda & lingua pars animalis junioris exquisitissima est. Editur a Grœnlandis, Islandis & Kamschadalisd.

P H Y S A L U S.

BALÆNA Physalus L. der Finnfisch.

VIRTUS. Caro hujus balenæ est priori sapidor, & sturionis similis. Lardum autem deterius.

Usus. Editur a Grœnlandis.

C O T O D O N.

PHYSETER Cotodon L. der Wittfisch.

VIRTUS. Caro & pinguedo sapida.

Usus. Cauda sale & aceto condita saporem carnis suillæ similem habent.

MACROCEPHALUS.

PHYSETER *Macrocephalus* L. der Pottfisch, der Rasselott.

VIRTUS. Caro pulchre rubens, at tendinosa & dura, diu a putredine immunis manens. Hic piscis nobis *sperma ceti* elargitur.

DELPHINUS.

DELPHINUS *Phocaena* L. das Meerschwein, der Braunkitsch.

VIRTUS. Caro nigricans, dura, digestu difficilis, non autem insipida, carni vaccinæ similis.

Usus. Caro sale condita, aceto vel vino macerata & cum herbis aromaticis elixa vel in tomaculis editur a Grœnlandis & Norvegis.

DELPHIS.

DELPHINUS *Delphis* L. der Delphin, der Tümmler.

VIRTUS. Caro sapida, editur ab incolis Insulæ Tabago.

MONOCEROS.

MONADON *Monoceros* L. das Einhorn, der Narwal.

VIRTUS. Caro sapida magni aestimatur a Gronlandis.

A V E S.

Classis volucrum, quæ in usum alimentarem adhibentur, dividi solet in aves *granivoras*, in *inse-ctivoras* & in *piscivoras*.

AVES GRANIVORÆ.

Caro avium, quæ granis vescuntur, est carne quadrupedum domesticorum delicatior, & digestu facilior, non autem validum sed leve præbet nutrimentum, hinc imbecillibus & ægrotis præsertim caro pullorum convenit, laboriosis autem & robustis hominibus non sufficit.

In deliciis sunt, quæ carne alba, ut genus gallinaceum, gaudent, hæ optimum & saluberrimum præbent alimentum, non ita, quibus avibus fusca est caro, his enim firmiores sunt fibræ, digestu difficiliores.

GALLUS DOMESTICUS.

PHASIANUS Gallus domesticus L. der Hahn.

Mas *Gallus*, femina *Gallina* & ambo primis a partu septimanis *Pulli* dicuntur. *Gallus* terro mense castratus *Capo*; *Gallina* autem castrata, *Pullarda* vocatur.

VIRTUS. Caro galli *junioris* bene saginati digestu facilis, sapida, bonum largitur chylum. Galli *adultioris* vero caro, qui crebrius jam venerem exercuit, est sicca, tenax, digestu difficilior. *Cristæ gallinaceæ* ut & *testes juniorum gallorum magni æstimatorum* a quibusdam.

Caponis vero caro, maxime *Stirensis*, multo pinguior, tenerior, delicatior & digestu facilior est quam galli non castrati vel gallinæ.

Usus. Capones & Galli juniores eduntur assati; Galli adultiores elixatione multum emolliuntur, & ad paranda jusculea nutrientia adhiberi solent, quorum gelatina sextam constituit partem.

GALLINA DOMESTICA.

GALLINA *domeſtica L.* die Henne. Femina *Galli gallinacei*.

VIRTUS. Caro gallinæ *junioris* delicata, digestu facilis; carne galli præstantior. Hinc propter carnis teneritudinem ab omni ævo in saluberrimum cibum recepta est. Gallinæ vero *annosæ* caro, quæ aliquoties jam ova deposita, est tenax, digestu difficilis, pro sapidis vero jusculis parandis valde apta. Hæc debilitatis & a morbo restitutis inserviunt.

Caro gallinæ, ovariorum exsectione castratæ seu *Pul lardæ* est carne caponis adhuc delicatior. Chimæra est, quod frequens ejus esus podagram gignat.

Usus præcedentis.

PULLUS GALLINACEUS.

GALLI & GALLINÆ aliquot septimanarum. Die
junge Hühner.

VIRTUS. Nihil eorum carne' delicatius & tenerius,
hinc debilitatis a morbo vel alia causa exhaustis
convenientissimus cibus.

USUS. Sanis ob mollitiem assati, ægris in embemma-
te cum succo citri acidulato præbentur.

GALLUS INDICUS.

MELEAGRIS Gallopavo L. der Indian, der Cas-
leutische Hahn.

VIRTUS. Caro Gallopavonis bene saginati sapida, te-
nера, facile digerenda. In pectore alba & tene-
ra, in lumbis & posteriore parte bruna & durior
est. Gallus indicus præsertim castratus præstantio-
rem habet carnem quam gallina indica.

USUS. Editur assatus. *Annosus* in jusculo melius da-
tur vel gelatus. Fabula est caput esse venenatum.

PAVO seu PAVUS.

PAVO cristatus L. der Pfau.

VIRTUS. Caro pavonis *junioris* tenera est & Romanis
olim in deliciis fuit. *Senioris* autem caro dura,
sicca & digestu difficilis.

PHASIANUS.

PHASIANUS Colchicus L. der Fasan.

VIRTUS. Caro exquisitissimi saporis, præsertim in Bohemia, tenera, facilis, digestu, optimum præbens alimentum. Diu in frigore incorrupta permanens.

N U M I D A.

N U M I D A *Meleagris L.* das Perlhuhn.

VIRTUS. Caro ad carnem Galli indici accedit, sapidior redditur, si aliquot dies aeri exponatur. Rarius hæc avis in nostris cortibus, ob horrendos, quos edit clamores, educatur.

U R O G A L L U S.

T E T R A O *Urogallus L.* der Auerhahn.

VIRTUS. Caro duriuscula, sicca, validum præbens nutrimentum, odoris abietini, cum avis gemmis abietis velcatur.

T E T R I X.

T E T R A O *Tetrix L.* das Birkenhuhn.

VIRTUS. Caro junioris Tetricis tenera, sapida, alba, concoctu facilis. Sed veteris caro durior, digestu difficilis, hinc diu aeri exponenda.

L A G O P U S.

T E T R A O *Lagopus L.* das Schneehuhn.

VIRTUS. Caro tenera, præstans, perdicibus congruens.

P E R D I X.

T E T R A O *Perdix L.* das Siebhuhn.

VIRTUS. Caro post phasianum delicatissimi saporis, æstate & autumno optima, digestu facilis & egregii alimenti. Annosæ perdicis caro ad iura nutrientia recipitur.

PERDIX RUFFA.

TETRAO rufus L. das réthlichte Rebhuhn.

VIRTUS. Caro ejus perdice vulgari delicatior.

FRANCOLINUS.

TETRAO Francolinus L. der Francolin, das französische Rebhuhn.

VIRTUS. Caro hujus avis in Gallia valde æstimatur.

ATTAGEN.

TETRAO Bonasia L. das Haselhuhn. *Gallina corrylorum.*

VIRTUS. Carnem teneram & albam, sapidissimam, digestu facilem habet, quæ optimum præbet alimentum.

TARDA.

Otis Tarda L. der Trappe.

VIRTUS. *Junioris* caro tenerior, delicata, *veteris* autem dura, elixatione in vasis clausis vix emollienda & tunc adhuc durum præbens alimentum.

ANSER DOMESTICUS.

Anas Anser domesticus L. die zahme Gans.

VIRTUS. *Junioris* anseris caro sapida, digestu facilis.
Adulti & bene saginati caro a multis gentibus
 in deliciis habetur, at anserinam carnem digestu
 esse difficultem experientia docuit. Hinc a copio-
 so & frequenti ejus usu cachexia, obstrutio vi-
 scerum, febris intermittens dicitur observata.

Usus. *Elixata* vel *assata* editur. *Infumata* vilioris adi-
 huc notæ est, hæc elixata difficilius a ventriculo
 digeritur quam caro cruda cum pipere comesta.
Hepar anseris saginati esu suavissimum est, at ob-
 nimiam pinguedinem sæpe ventriculo inimicum.

ANSER FERUS.

ANAS *Anser ferus* L. die wilde Gans, die Schneegans.

VIRTUS. Caro tenacior, siccior, digestu difficultior
 quam Anseris domestici. Hyeme caro aceto bene
 macerata in artocreata recipitur.

C O L U M B A.

COLUMBA *Oenas* L. die Haustaube.

VIRTUS. Caro *juniorum columbarum*, quæ nondum
 volare possunt, sapida, tenera, digestu facilis,
 at caro *adultarum*, nisi elixatione & maceratione
 in aceto tenerior reddatur, tenax, digestu diffi-
 cilis & insalubris est. Quæ agros pervagantur co-
 lumbæ Feldtauben iis, quæ in hypocaustis alun-
 tur, gratiores sunt.

P A L U M B U S.

COLUMBA *Palumbus* L. die Wildtaube.

VIRTUS. Caro pullorum ob teneritudinem carnis bonum & sapidum præbent cibum. At senioris Palumbi caro dura & coriacea est.

T O R T U R.

COLUMBA Tortur L. die Turteltaube.

VIRTUS. Caro junioris & pinguis Turturis sapidior & tenerior carne columbae domesticæ est.

P S I T T A C U S.

PSITTACUS nobilis & severus L. der Papagen.

VIRTUS. Caro pullorum carni columbinæ similis.

A L A U D A A R V E N S I S.

ALAUDA arvensis L. die Feldlerche.

VIRTUS. Autumno mirum in modum Alauda pinguis scit, tunc ejus caro tenera, sapida, digestu facilis, saluberrima. Saporis excellentia Alaudarum Lipsiensium & Hallensium a pastu *Allii ursini* Hundsknobslauch est. Officula una cum carne deglutita sæpe cardialgiam inducunt.

A L A U D A P R A T E N S I S.

ALAUDA pratensis L. die Wiesenlerche.

VIRTUS. Caro sapidissima præcedentis.

A L A U D A A R B O R E A.

ALAUDA arborea L. die Baumlerche. Waldlerche. Schmerzbogel.

VIRTUS præcedentis.

ALAUDA CAMPESTRIS.

ALAUDA campestris L. Rothlerche. Brachlerche.
VIRTUS prioris.

ALAUDA ALPESTRIS.

ALAUDA alpestris L. die Berglerche. Winterlerche. Schneelerche.

VIRTUS prioris.

SPINOLETTA.

ALAUDA Spinoletta L. die Florentinerlerche, der Grünling.

VIRTUS prioris.

ALAUDA CRISTATA.

ALAUDA cristata L. die Schopflerche, die Haubenlerche.

VIRTUS prioris.

ALAUDA CALANDRA.

ALAUDA calandra L. der weisse Hortulan.

VIRTUS prioris.

CARDUELIS.

FRINGILLA Carduelis L. der Stiegliz. Distelfink. Rothvogel.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA DOMESTICA seu PASSER.

FRINGILLA domestica L. der Sperling, der Spaz.

VIRTUS.

VIRTUS. Caro dura, insalubris, hinc inde tamen comeditur. Ab ejus esu libidinem excitari, quia avis facillima sit, fabulam sapit.

FRINGILLA MONTANA.

FRINGILLA montana L. der Berg seu Feldsperling. Bergspaj.

VIRTUS præcedentis.

MONTIFRINGILLA.

FRINGILLA montifringilla L. der Bergfinf.

VIRTUS. Caro tenera, at saporis amaricantis.*

FRINGILLA CANNABINA.

FRINGILLA cannabina L. der Hänfling.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA SPINUS.

FRINGILLA Spinus L. der Zeisig, das Zeisgen.

VIRTUS præcedentis.

FRINGILLA CITRINELLA.

FRINGILLA Citrinella L. das Citrinlein.

VIRTUS præcedentis.

- FRINGILLA COELEB'S.

FRINGILLA cœlebs L. der Fink.

VIRTUS. Caro sapida, digestu facilis, salubris.

* *Cel. Scopoli ann. I. hist. nat. 149.*

FRINGILLA CANARIA.

FRINGILLA canaria L. der Canarienvogel.
VIRTUS præcedentis.

F I C E D U L A.

MOTACILLA Ficedula L. der Feigenesser, der
braune Fliegenschnäpper.
VIRTUS. Caro sapida, non insalubris.

MOTACILLA OENANTHE.

MOTACILLA Oenanthe L. das Weißfahlchen,
der Weisschwanz.
VIRTUS præcedentis.

MOTACILLA ALBA.

MOTACILLA alba L. die Bachstelze.
VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

MOTACILLA FLAVA.

MOTACILLA flava L. die gelbe Bachstelze.
VIRTUS præcedentis.

R U B E C U L A.

MOTACILLA Rubecula L. das Rothfahlchen, das
Rothkopfschen.
VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

E R I T H A C U S.

MOTACILLA Erithacus L. der Rothschwanz,
das Rothschwänzchen.

VIRTUS. Caro præcedentis.

P H O E N I C U R U S.

MOTACILLA Phœnicurus L. das Schwarzfleckchen, der Röthling.

VIRTUS. Caro præcedentis.

M O T A C I L L A T R O G L O D Y T E S.

MOTACILLA troglodytes L. Zaunschlupfer, der Zaunkönig.

VIRTUS præcedentis.

L U S C I N I A.

MOTACILLA Luscinia L. die Nachtigall.

VIRTUS. Caro sapore non adeo exquisito est prædita.

C U R R U C A.

MOTACILLA Curruca L. die Grasmücke, der Spottvogel.

VIRTUS. Caro non adeo insipida, facilis digesta.

R E G U L U S.

MOTACILLA Regulus L. der Haubenkönig, das Goldhähnchen.

VIRTUS præcedentis.

T U R D U S V I S C I V O R U S.

TURDUS viscivorus L. die Schnarre, der Zariszer.

VIRTUS. Caro tenera, digestu facilis, salubris. Avis inter Turdos maxima & valde carnosa.

TURDUS PILARIS.

TURDUS pilaris L. der Krammetsvogel, der Krannabetsvogel. *Juniperinus.*

VIRTUS. Caro omnium Turdorum sapidissima & tenerima, digestu facilis, salubris. Sapidior est, si baccis juniperi diu pastus fuit. Ventriculus ante esum bene a contentis expurgandus, cum quandoque semen hyosciami, quo haec aves impune vescuntur, contineat. Veteres magnas olim greges harum avium in aviariis saginabant.

MERULA.

TURDUS Merula L. die Amsel, die Schwarzdrossel.

VIRTUS. Caro tempore vindeniarum sapidissima, turdi pilaris fere similis, tenera, digestu facilis. Si vero juniperi baccis vescatur avis, tunc caro amaricans redditur.

TURDUS ILIACUS.

TURDUS iliacus L. der Buntdrossel, die Weindrossel.

VIRTUS. Caro digestu facilis, salubris.

TURDUS MUSICUS.

TURDUS musicus L. die Singdrossel, die Zippe.

VIRTUS. Caro sapida, digestu facilis, salubris.

TURDUS POLYGLOTTOS.

TURDUS polyglottos L. die Spottdrossel, der Spottvogel.

VIRTUS. Caro sapidissima.

G A R R U L U S.

AMPELIS Garrulus L. der Seidenschwanz, der Sterbvogel.

VIRTUS. Caro sapida & pinguis. *

G A L B U L A.

ORIOLUS Galbula L. der Kirschvogel, die Goldamsel.

VIRTUS. Avis valde pinguescit & carne tenera sapidissima gaudet.

C O T U R N I X.

TETRAO Coturnix L. die Wachtel.

VIRTUS. Caro coturnicis bene pasti tenera, sapidissima, digestu facilis, salubris. Nimia vero pinguedo, qua hæc avis quandoque abundat, dyspeptia est. Timor inanis est, ab esu coturnicis epilepsia hominem posse corripi, quia hæc aves hoc morbo quandoque laborent; plura enim animalia epileptica sine noxa fuerint comesta. Ventriculus avis abjiciatur, saepe enim semina hellebori & lolii temulenti in eo deprehenduntur.

* Fränk. Samml. II. p. 439. FISCHERS Naturg. von Livland. p. 95.

H O R T U L A N U S.

EMBERIZA hortulana L. die Ortolan, die Garstenammer.

VIRTUS. Caro pinguis, delicatissima, in Italia & Gallia præprimis adamata. Hæ aves ex his regionibus deplumatæ & farina conspersæ in cistis in exteris regionis transportantur. Elixatæ parum aves ac dein aceto & aromate conditæ integro anno conservari se sinunt.

Usus. Editur cum petroselino & crusta semelæ rasæ, in craticula frixa.

C I T R I N E L L A.

EMBERIZA Citrinella L. die Goldammer, der Nemerling.

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima. *

E M B E R I Z A N I V A L I S.

EMBERIZA nivalis L. die Schneeammer, der Schneebogel.

VIRTUS. Caro avis milio & cannabe bene pastæ sapidissima, salubris.

C U R V I R O S T R A.

LOXIA curvirostra L. der Krummschnabel, der Kreuzschnabel.

VIRTUS. Caro salubris, autumno pinguis, digestu facilis,

* Cf. DÖBELS Jäg. Prakt. I. B. p. 63.

PYRRHULA.

Loxia Pyrrhula L. der GümpeL, der Dompfaff.
der Thumpfaff.

VIRTUS. Caro sapida, salubris.

COCCOTHRAUSTES.

Loxia Coccothraustes L. der Kernbeisser, der
Steinbeisser.

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima.

CHLORIS.

Loxia Chloris L. der Grünling, der Grünsink.

VIRTUS. Caro autumno sapidissima.

AVES INSECTIVORÆ.

Caro harum avium non adeo mitis & dulcescens ut granivorum est, sed subacris, urinosa, seu alcalescens. Hinc hominibus *acido* laborantibus salubris, *putrido* autem laborantibus valde noxia, cum putredinem moveat, & abusus eam inducat. Quiqusdam caro tenera aliis tenax, dura aut cadaverosi odoris.

SCOLOPAX RUSTICOLA.

Scolopax Rusticola L. die Waldschnepfe.

VIRTUS. Caro autumno tenera, exquisitissimi saporis. Editur assata una cum intestinis. Gulosi excrementa hujus avis in deliciis habent.

SCOLOPAX GALLINAGO.

SCOLOPAX Gallinago L. die Moosschnepfe, die
Wasserschnepfe, die Becassine.

VIRTUS. Caro sapore delicatissimo gaudet.

SCOLOPAX ARQUATA.

SCOLOPAX arquata L. die Doppelschnepfe, der
Brachvogel.

VIRTUS. Caro hujus scolopacis eximie sapida.

G A L L I N U L A.

SCOLOPAX Gallinula L. die Röhrschnepte, das
Wasserhühnchen.

VIRTUS prioris.

SCOLOPAX GLOTTIS.

SCOLOPAX Glottis L. der Regenschnepte, das
Meerhuhn.

VIRTUS præcedentis.

SCOLOPAX LIMOSA.

SCOLOPAX limosa L. die Pfuhlschnepfe.

VIRTUS præcedentis.

M O R I N E L L U S.

CHARADRIUS Morinellus L. der Mornell.

VIRTUS. Caro valde sapida.

CHARADRIUS APRICARIUS.

CHARADRIUS apricarius L. der Feldlaufer,
der Grillvogel.

VIRTUS caro pinguis & sapida. Ova delicata.

PLUVIALIS.

CHARADRIUS Pluvialis L. die Dute, der grüne Regenpfeiffer.

VIRTUS. Caro sapidissima. In Gallia una cum intestinis comeditur.

TRINGA PUGNAX.

TRINGA pugnax L. das Streithuhn, der Kampfhahn.

VIRTUS. Caro maris sicca & fætida, sed caro femellæ, quæ Begine audit, sapidissima est.

TRINGA OCROPHUS.

TRINGA ocrophus L. das rothe Wasserhuhn.

VIRTUS. Caro eximie sapida.

TRINGA SQUARATOLA.

TRINGA Squaratola L. die Brachamsel, der graue Niebij.

VIRTUS præcedentis.

TRINGA CANUTUS.

TRINGA canutus L. das graue Wasserhuhn.

VIRTUS. Caro pinguis in deliciis habetur.

VANE LLUS.

TRINGA Vanellus L. der Kibij.

VIRTUS. Caro autumno pinguis, sapida, digestu facilis, salubris. Pro podagricis & arthriticis eximus dicitur esse cibus. * *Ova* sapidissima gallinaceis vix cedunt.

HÆMATOPUS OSTRALEGUS.

Hæmatopus ostralegus L. der Austerdieb, die Meerelster.

VIRTUS. Caro detracta pelle bonum præbet edulium.

S T U R N U S.

Sturnus vulgaris L. der Staar, der Starl.

VIRTUS. Caro *pullorum* tempore vindemiarum pinguis & grata. Caro *seniorum* dura, digestu difficilis, sapore amaro & odore ingrato instruta, hinc pauperum cibus. Amarities pellis detractione evanescere dicitur.

P A R U S.

Parus major L. die Mäuse.

VIRTUS. Caro variarum specierum in cibum hinc inde recipitur & ad paranda jura. Est vero caro non nimis sapida.

C R E X.

Rallus Crex L. der Wachtelkönig, der Halle.

VIRTUS. Caro autumno pinguis, sapidissima, digestu facilis.

* Hannöv. Magaz. 1780 p. 40.

RALLUS AQUATICUS.

Rallus aquaticus L. die grosse Wasserralle.
VIRTUS. Caro sapidissima.

RALLUS PORZANA.

Rallus porzana L. die kleine Wasserralle.
VIRTUS. Caro eximie sapida.

CORVUS.

Corvus Corax L. der Raab.

VIRTUS. Caro detracta pelle, quæ valde coriacea est,
a miserrimis hominibus non sine fastidio degu-
statur.

CORVUS PICA.

Corvus Pica L. die Elster.

VIRTUS. Caro mediocris bonitatis est.

CORVUS FRUGILEGUS.

Corvus frugilegus L. die Saatkrähe.

VIRTUS. Caro pullorum sapida esse dicitur, cum hæc
avis carne cadaverosa non vescatur. Ruricolæ in
Gallia & Saxoniam hanc carnem edunt.

CORVUS CORONE.

Corvus Corone L. die Rabenkrähe, der kleine
Raab.

VIRTUS. Pullorum caro hinc inde præsertim Luisianæ
in cibum recipitur: *

* ZORNIS Petinot. 2. Th. 263. & Cel. BUFFONS
Vögl. VII. B. p. 96.

CORVUS CORNIX.

Corvus Cornix L. die Krähe, die Nebelkrähe.
VIRTUS. Caro ob tetrum odorem vix editur.

CORVUS MONEDULA.

Corvus Monedula L. die Dohle.
VIRTUS. Caro in variis regnis comeditur.

CORVUS EREMITA.

Corvus Eremita L. der Waldrabe, der Eremit.
VIRTUS Caro sapida & æstimata. *

CORVUS GLANDARIUS.

Corvus Glandarius L. das Baunihajel, der Hær.

VIRTUS. Caro dura quidem, at coda & dein assata carni anserinæ dicitur congruens.

CUCULUS.

Cuculus canorus L. der Kuckuck.

VIRTUS. Caro pullorum suavis saporis esse fertur.

GALBULA.

Oriolus Galbula L. der Kirschvogel, der Weidrall.

VIRTUS. Caro avis cerasis bene pastæ, pinguis & sapidissima.

* *Ill. Buffon Vögl.* VII. B. p. 25.

HIRUNDO RUSTICA.

Hirundo rustica L. die Rauchschwalbe.

IRUTUS. Caro pullorum cocta a Kamtschadalis comeditur, assata ab aliis.

HIRUNDO ESCULENTA.

Hirundo esculenta L. die Tunkinsschwalbe, die Indianische Schwalbe.

IRUTUS. Hæc avis ob *nidos* suos *esculentos* in culina sinensium celebris eit. Hæc aviculæ ex spuma maris basim scopulorum alluentis materiam quamdam tenacem, gelatinoso - aromaticam colligunt, ex qua nidos ad scopulos maris ædificant, in quibus ova ponunt & pullos excludunt.

IRUTUS. Interna nidorum substantia per semihoram in aqua macerata dein a sordibus depurata, elixatur cum lardo vel carne vitulina aut pingui gallina, ac sic a sinensibus ut cibus valde nutriendis editur.

HIRUNDO URBICA.

Hirundo urbica L. die Hausschwalbe.

IRUTUS. Etiam hujus hirundinis caro hinc inde in cibum recipitur.

HIRUNDO RIPARIA.

Hirundo riparia L. die Uferschwalbe, die Wasserschwalbe.

IRUTUS. Editur in Hispania. *

PICUS VIRIDIS.

Picus viridis L. der Grünspecht.

VIRTUS. Caro dura, saporis tamen non ingratia. Minor res pici non insalubres.

PHOENICOPTERUS RUBER.

Phoenicopterus ruber L. der Flamingo,
der Flammenvogel.

VIRTUS. Caro dura & fusca, attamen sapida esse dicatur.

AVES ICHTYOPHAGÆ.

Caro avium piscivorum, paucis exceptis, dura, cruda, subrancida & digestu difficultis est, atque odo rem limosum & saporem piscinum habet, hinc mensis non apponitur, nisi arte culinari bene præparata & digestioni magis adaptata prius fuerit.

Sedes saporis rancidi in tela cellulosa subcutanea refidet, hinc hæc cum pelli avi detrahenda, dein caro lardo farcienda & bene aceto macerata assanda.* Caro & ova harum avium sunt præcipius navigantium & fluviis vicinarum gentium cibus.

ANAS DOMESTICA.

Anas Boschas domestica L. die gähme Ente.

* Fränkische Samml. II. B. p. 448.

VIRTUS. Vicitur ranis, insectis, piscibus & aquarum impuritatibus, hinc caro dura & subfrancida, nisi diu domi nutriatur seminibus cerealibus. Saginatione caro sapidior quidem & purior sed haud tenerior redditur. Anatum feminæ sunt maribus præstantiores. At pectore tantum & cervice sa- piunt. Pinguedo anatis facile rancefecit.

Abusus anatum cachexiam parit, id luridus juxtorum color, qui hoc cibo frequenter vescuntur, demonstrat.

A N A S F E R A.

Anas Boschas fera L. die wilde Ente.

VIRTUS. Caro anatis feræ tenerior quidem quam domesticæ, at saporis subfrancidi & digestu difficilis atque insalubris cibus. Aceto diu macerata & artocreati indita melius sapit quam assata.

A N A S Q U E R Q U E D U L A.

Anas Querquedula L. die Bergente, die Knäckente.

VIRTUS. Caro populis septentrionalibus in cibo familiaris, macra, sicca & digestu difficilis.

A N A S R U F I C O L I S.

Anas ruficollis L. die Rothhalsgans.

VIRTUS. Caro tenera & sapidissima.

A N A S C R E C C A.

Anas crecca L. die Kriechente.

VIRTUS. Caro tenera, boni saporis, omnibus reliquis
anatibus præferenda.

ANAS MOSCHATA.

Anas moschata L. die Bisamente.

VIRTUS. Caro dura, bruna, difficulter digerenda.

ANAS ARBOREA.

Anas arborea L. die Baumente, die Holzente.

VIRTUS. Caro hujus anatis sapidissima, cum piscibus
non vescatur.

ANAS MOLLISSIMA.

Anas mollissima L. der Eidervogel, die Eider-
gans.

VIRTUS. Dura & piscosa caro aceto macerata, pauli-
sper elixata & dein assata in cibum a pauperibus
recipitur.

ANAS HYPERBOREUS.

Anas Hyperboreus L. die Schneegans.

VIRTUS. Hyperborei in regionibus frigidis septentrio-
nalibus tempore aestivo sub terram defossi tempo-
re hyemali cibus vulgaris sunt.

ONOCRATALUS.

Pelecanus Onocratalus L. die Kropfgans,
der Nimmersatt.

VIRTUS. Dura & rancida caro in cibum tamen hinc
inde adhibetur.

B A S S A N U S.

PELECANUS Bassanus L. die Bassanergans, die Schottische Gans.

VIRTUS. Pullorum caro apud scotos ob carnem pingue & delicatam in deliciis habetur.

C Y G N U S.

ANAS Cygnus L. der Schwahn.

VIRTUS. Caro nigra, dura, tenax, digestu difficilima. Nihilominus tamen frequens est populorum septentrionalium esca. Mansuetus *Cygnus* fero præfertur. Pedus juniorum in deliciis habetur.

P L A T A L E A.

PLATALEA leucorodia L. die Löffelgans.

VIRTUS. Caro sapida. *

M E R G U S S E R R A T O R.

MERGUS Serrator L. die Tauchente, der Meertrache, das Tuckantel.

VIRTUS. Caro saporis piscini, edulis tamen.

M E R G U S M E R G A N S E R.

MERGUS Merganser L. die Tauchergans.

VIRTUS. Caro & pinguedo rancidi odoris, frequenter tamen a färōensibus comeditur.

F U L I C A A T R A.

FULICA atra L. das Rohrhendel.

* Cel. PALAS Reise I. Th. p. 377.

VIRTUS. Caro detracta pelle comeditur, est autem dura, subrancida, digestu difficilis, insalubris.

FULICA ATERRIMA.

Fulica aterrima L. das Blaszhuhn, das schwarze Wasserhuhn.

VIRTUS. Pullorum caro edulis, adulorum tetra, coriacea.

FULICA PORPHYRIO.

Fulica Porphyrio L. der Sultan, das Sultanhuhn.

VIRTUS. Caro sapidissima, in Persia frequens esca.

FULICA CHLOROPUS.

Fulica Chloropus L. die Wasserhenne.

VIRTUS. Caro sapidissima & pinguis, cutis vero naufragium colorem lividum habet.

ARDEA CINEREA.

Ardea cinerea L. der Reiher, der Fischreiger.

VIRTUS. Caro pullorum sapida in artocreate editur.
Caro adulorum tenax, vix digerenda, limosifaporis.

ARDEA STELLARIS.

Ardea stellaris L. die Nohrdomel.

VIRTUS præcedentis.

ARDEA GRUS.

Ardea Grus L. der Krantich.

VIRTUS. Caro *pullorum* sapida, *adulorum* insipida,
tenax, saporis piscini, hinc aceto & aromate ante
csum bene condienda.

C I C O N I A.

ARDEA Ciconia L. der Storch.

VIRTUS. Caro tenax, limosi odoris, digestu difficilis,
insalubris. Aegyptii illa tamen vescuntur.

STRUTHIO - CAMELUS.

STRUTHIO Camelus L. der Strauß, der Kas-
meelstrauss.

VIRTUS. Caro dura, digestu difficilis. *Pinguedo* ejus
sapidissima dicitur, loco butyri comedenda. *Ova*
sapida; octo hominibus satiandis unum sufficit.

COLYMBUS GRILLE.

COLYMBUS Grille L. die grönländische Taube,
die Tauchertaube.

VIRTUS. Caro *pullorum* pinguis, mollis, sapidissima.
Pulli ab Islandis pro cibo hyemali sale vel fumo
condiuntur.

COLYMBUS CRISTATUS.

COLYMBUS cristatus L. der Haubentaucher.

VIRTUS. Caro valde pinguis, at rancidi saporis & in-
salubris.

COLYMBUS AURITUS.

COLYMBUS auritus L. der Ohrentaucher, der Meerdrehhals.

VIRTUS præcedentis.

LARUS CANUS.

LARUS canus L. die Möwe, die kleine graue Möwe.

VIRTUS. Caro fungosa, limosi adoris- & saporis, insalubris, digestu difficilis. Pulli ab Islandis eduntur.

LARUS MARINUS.

LARUS marinus L. die Seemöwe.

VIRTUS. Caro quidem sapida, at digestu difficilis, insalubris.

LARUS ATRICILLA.

LARUS atricilla L. die kleine weiße Möwe, der Spötter.

VIRTUS. Caro mollis, pinguis, grata. Ab Islandis sale vel fumo conditi eduntur pulli.

STERNA HYRUNDO.

STERNA hyrundo L. die Seeschwalbe, die Meerschwalbe.

VIRTUS. Caro dulcescens, columbinæ congruens.

STERNA NIGRA.

Sterna nigra L. der Mayvogel, die kleine schwarze Seeschwalbe.

VIRTUS. Caro edulis.

STERNA MINUTA.

Sterna minuta L. die kleinste Fischmöwe.

VIRTUS. Caro sapore piscino caret.

D E

PISCIBUS GENERATIM.

AQUEI elementi incolæ a loco, quem potissimum inhabitare amant, dividi solent in pisces

1. *fluviales*, qui in flaviis degunt. Quo velocior fluvii cursus, eo salubriores & sapidiores sunt pisces fluviales.

2. *lacustres*, qui lacus inhabitant limosos lente motos. Hi pisces pinguiores quidem, at laxi, mucosi & ob odorem & saporem limosum ingrati & insalubres sunt. Non autem spernendi sunt pisces, lacuum, quorum aqua sat valide movetur.

3. *marinos*, qui pelagum inhabitant. Plerique pisces marini paucis exceptis duri sunt & digestu difficiles.

4. *amphibios*, qui pulmone arbitrario instruuntur. Multi ex hac classe molles, sapidi, alii duri, digestu difficiores.

Indoles piscium est tenuis gelatina mucosa, hinc eorum natura inter vegetabilem & animalem ambigit. Principium enim gelatinosum pene æque ac in carne bubula abundat, * at multa aqua & mucilagine diluta. Putrescendo fœtidi alcalini liquoris plus præbent, quam carnes bubulæ & his multo citius putrescunt.

VIRTUS. Nutriunt tenui gelatina mucosa. At paucissimi cum sint sanguinis & pinguedinis, & gelatina valde aquosa abundant, minus utique alunt, minus sanguinis rubri faciunt, minusque dant roboris quam quadrupedia & aves. Hinc laboriosis hominibus ab esu piscium roboris virium & libidinis diminutio. Ideo mōnachi generationi non destinati a Romana ecclesia ad majorem vel unicum piscium usum non absque ratione legibus astrinabantur. **

Usus. Nobis pisces diebus jejunii, aliis pœnes carnium esum sunt in usu. Multæ autem dantur gentes, quæ pene ex solis piscibus vitam sustentant. Imo populi circa Mascata & Araxem unice se suaque pecora piscibus alunt. Major sub boreali cœlo

* *Memoires de l' academie de l'an 1730 & 1732.* Care bubula dat ex 3*iv* extra*di* gr. 108. Cyprinus 152 grana. Lucius grana 168.

** *Ill. HALLER El. Phys. T. VI. p. 203.*

ejus viatus est necessitas, sub hoc enim cœlo
ne gramina quidem adolescunt. Historia gentium
etiam docet, antiquorem longe esse piscium quam
carnium esum, populosque inveniri plures ich-
tyophagos quam carnivoros. * *Lactes* piscium
non nisi in lucio estimantur. *Ova* piscium,
omnino sunt ob duritatem digestu difficilia,
insalubria, imo in quibusdam venenata. *Cauda*
piscium, quæ spinis non abundat, in plurimis pi-
scibus est pars optima. Plurimi pisces macescunt
postquam ova generarunt, hinc tempore vernali
plurimi pisces macilescent, & insipidi inveniuntur.
Aetas pisces carnem non adeo ac in aliis anima-
libus mutat.

PRÆPARATIO, qua pisces ad esum adaptantur varia est.

Commeduntur :

- α. *Elixati*. Recentes pisces aceto elixati digestu faciles, sapidi & saluberrimi sunt.
- β. *Frixi in craticula*. Pinguiores pisces sic sa-
piunt, digestu faciles.
- γ. *Frixi cum butyro aut oleo in sartagine*. Sa-
pidi quidem, at ob multam pinguedinem
digestu difficiliores.
- δ. *Sale conditi*. Marini pisces muria conditi no-
bis adferuntur, digestu difficiles.
- ε. *Aceto conditi*. Ob duritatem digestu difficiliores.
- ζ. *Infummati*. Ob duritatem digestu valde diffi-
ciles & cacochymi.

- η. *Aere siccati*, digestu non adeo difficiles, si nondum subputridi & ad mollitiem cocti.
- δ. *Emhemmati*. Sic optimi, digestu faciles.
- ι. *Gelati*. Ob gelu glutinositatem digestu difficiles.
- κ. *Sapor & odor limosus* piscium lacustrium disspellitur, si pisces tales aquæ puræ vel fluviatili aliquod ante esum tempus includantur & aqua salita bene abluantur. *

Abusus. Pisces facile & citius quam carnes putrescunt atque plus continent fœtidi alcalini liquoris, quam carnes putrescentes. Frequentior piscium esus ideo putrido - alcalinam in primis viis & sanguine generat acrimoniam, ex qua scabies, ** epidermidis totius secessus, scorbutus, ulceræ maligna putrida, morbus pedicularis, febres putridæ, vermes, *** & a piscibus rancidis lepra observatur. In animalibus, quæ piscibus pascuntur, rancidus & fluidus est adeps, lac ingratum & carnes fœtidæ. Sapor avium pisces rapientium pisculentus. An ab esu piscium leprosorum lepra

* *Schwed. Abhandl.* 15. B. opinatur author limosum principium solis adhaerere integumentis externis piscis, coëatura vero in carnes panetrare.

** Epidemica scabies ex esu sardinarum. *Mémoires de l'academie l'an 1749.* p: 134.

*** Cum mucus putridus innato seminio vermium excluendo & nutriendo aptum sit pabulum, & ichtyophagæ gentes frequenter vermis vexentur.

& piscium tænia laborantium tænia? * A piscibus salitis scorbutus, inflammatio & excoriatio genitalium in utroque sexu. **

PISCES FLUVIATILES.

Qui in fluviis velociter motis degunt, pisces sapidi & salubres sunt.

MUSTELLA FLUVIATILIS.

GADUS Lota L. die Trusche, die Hasraupe.

VIRTUS. Caro mollis, dulcis, mediocriter glutinosa, saporis exquisiti, digestu non adeo difficilis. Solidior, candidior & salubrior est caro mustelæ

* *Ccl. BLOCH Abhandl. von der Erzeugung der Einge- weidewürmen.* Berlin 1782. p. 42. demonstrat semi- nium vermium intestinalium hominibus quibusdam esse innatum, & vermes intestinales ex uno animali in aliud propagari non posse, etsi vivi ingerantur, hinc ab esu piscium vermes intestinales homini non esse timendos *Ill. ROSENSTEIN Abh. von dem Kinderkrankh.* 3. Ausg. p. 445. dicit quidem se in cocto Cyprino Bramia vermem vivum vidisse, at *Cel. BLOCH* p. 4. vidit vermes piscium in aqua ebulliente intra aliquot minuta mori. Forsan vermem Bramæ qtiem *Ill. ROSENSTEIN* vidit, multa pinguedo piscis & insufficiens coctura ejusdem a morte tuebatur.

** *Cel. ZUCKERT von den Speisen aus dem Thierreich.* p. 109.

fluviaſilis quam lacuſtris. Mustela totam per aestatem ad hyemem usque in cibum recipi potest. Hepar delicatissimum.

Uſus. Mustela, dempta cute mucofa, cocta additis aromatibus editur, nimium autem pinguis affata melius sapit.

A N G U I L L A.

MURANA *Anguilla* L. der Al.

VIRTUS. Caro pinguis, sapidissima, at ob viscidam pinguedinem digestu difficultis. Copiose ingesta nauseam, vomitum quandoque febrem causat.

Uſus. Editur affata cum acetario, vel aceto elixata sale atque aromate bene conspersa. Siccata & muria condita ut. & infumata, quæ a multis in deliciis habetur, ægre a ventriculo fertur.

T R U T T A.

SALMO *Trutta* L. die Lachsforelle.

VIRTUS. Caro ſolida, rubicunda, delicatissima. Copioſe autem ingesta ob pinguedinem facile fastidium movet. Trutta salmonata quandoque morbo corripitur, qui eas eiſui ineptas reddit. *

F A R I O.

SALMO *Fario* L. die Forelle.

VIRTUS. Piscis carnis delicato ſapore, teneritudine, pinguedinis blanditie ac ſalubritate omnibus pi-

* PANTOPPIDAS 2. Th. p. 363.

scibus palmam præripit. Aestate sapidissimus, hyc-
me omnem fere amittit gratiam.

Usus. *Elixatus* optime sapit, *salitus* est vilior.

S ALMO SALAR.

SALMO Salar L. der Salm, der Lar.

Habitat in mari, inde in fluvios ascendit, plurimus in
Rheno.

VIRTUS. Caro salmonis rubet & rubor coctione inten-
ditur. Caro salmonis junioris seu *Salmunculi* so-
lida, delicati saporis, pinguis, multum nutriens.
At nimis pinguis fastidium mox parit. *Salmo*
marinus ingrati est saporis. Caro salmonis ætate
provectionis sicca & dura est.

Usus. Recens *Salmo elixatus* delicatissimus. *Salitus*
deterior. *Infumatus crudus* cum pipere come-
stus stomacho aptior est quam butyro frixus.
Frictione enim magis indurescit.

H U C H O.

SALMO Hucho L. der Huche, die Hauchforelle.

VIRTUS. Caro mediocris saporis.

S ALMERINUS.

SALMO Salmarinus L. der Sämling.

VIRTUS. Caro omnium piscium sapidissima, tenera,
pinguis, friabilis, digestu facilis, boni succi
plena.

Usus. Editur recens & sale conditus.

S A L V E L I N U S.

SALMO *Salvelinus* *L.* der Salvelin.

VIRTUS præcedentis.

U M B L A.

SALMO *Umbra* *L.* der Röthling.

VIRTUS. Caro pulchre rubens, sapidissima.

T H Y M A L L U S.

SALMO *Thymallus* *L.* die Asche.

VIRTUS. Caro albida, solida, friabilis, digestu facilis, saluberrima, adeo delicata, ut Truttis præferatur a nonnullis.

E P E R L A N U S.

SALMO *Eperlanus* *L.* der Stint.

VIRTUS. Caro mollis, sapida, digestu facilis, at parum nutriens. Piscis violam redolet, hinc *Viola marina* Seeveilgen quibusdam audit.

A L P I N U S.

SALMO *Alpinus* *L.* die Bergforelle.

VIRTUS. Caro sapidissima.

A L B U L A.

SALMO *Albula* *L.* der Weißfisch.

VIRTUS. Caro subfætida, vilis, quæ paulo gratior evadit, si juri acido incoquatur vel elixata cum aceto & armoracia edatur.

OXYRHYNCHUS.

SALMO Oxyrhynchus L. der Hauting, der Schnepel.

Habitat in mari & fluviis.

VIRTUS. Caro friabilis, tenera, non insalubris. *Re-*
cens & fuscatus cum rapis coctus in delicis est.

CARPIO.

CYPRINUS Carpio L. der Karpe, die Carpe.

VIRTUS. Caro carpionis fluviatilis, mediocris magnitudinis, mollis, dulcis, tenera, parum glutinosa, digestu facilis, salubris, bene nutriens. *Cyprini maximi* duri & tenaces sunt. *Cyprini lacustris* lutum redolent, insipidi, et si pinguiores & grandiores carpionibus fluviatilibus esse soleant, insalubres sunt.

USUS. Carpio editur elixatus cum aceto & armoracea vel sanguine proprio & aceto elixus, vel frixus. Ex ovis *Caviarum rubrum* conficitur. *Lactes* laudantur in hecrica.

BARBUS.

CYPRINUS Barbus L. der Barme.

VIRTUS. Caro mollis, candida, solubilis, boni succi plena, si piscis e fluvio saxoso limpido capiatur. *Ova Barbi* comesta cholerae causare dicuntur. *

* *TIMÆUS Casus medicinal.* p. 104.

B R A M A.

CYPRINUS Brama L. die Brase.

VIRTUS. Piscis in craticula assati caro mollis, pinguis, saporis non insuavis, sed digestu aliquantum difficilis.

T I N C A.

CYPRINUS Trinca L. die Schlehe.

VIRTUS. Caro subglutinosa, saporis suavis, digestu aliquantum difficilis. Bona ex hoc *juscula* parantur.

C A R A S S I U S.

CYPRINUS Carassius L. die Karausche.

VIRTUS. Caro quocunque modo parata, tenerrima & saluberrima.

B A L L E R U S.

CYPRINUS Ballerus L. der Blej, der Blick.

VIRTUS. Caro salubris, hyeme pinguior.

O R F U S.

CYPRINUS Orfus L. der Orf, der rothe Karpfe.

VIRTUS. Caro sicca, friabilis, salubris, laudatur assata.

A L B U R N U S.

CYPRINUS Alburnus L. der Weißfisch, der Günster.

VIRTUS. Caro vilis saporis, ob multas spinas ægre manducanda.

R U T I L U S.

CYPRINUS Rutilus L. Rothflosser. *Rubellus.*

VIRTUS. Caro levis, boni saporis & succi salubris.

E R Y T H R O P H T H A L M U S.

CYPRINUS Erythrophthalmus L. das Rothauge.

VIRTUS. Caro Rutilo similis.

D O B U L A.

CYPRINUS Dobula L. der Döbel.

VIRTUS. Caro mollis, salubris at spinis referata.

P H O X I N U S.

CYPRINUS Phoxinus L. die Elrige.

VIRTUS præcedentis.

N A S U S.

CYPRINUS Nasus L. der Nasenfisch.

VIRTUS præcedentis..

J E S E S.

CYPRINUS Jefes L. der Bratfisch.

VIRTUS. Caro mollis, miti pinguedine intermixta, saporis jucundi.

Usus. Elixata vel assata salubrem silit cibum.

L E U C I S C U S.

CYPRINUS leuciscus L. der Weißfisch, die Laufke.

VIRTUS. Caro boni saporis, digestu facilis.

A P H Y A.

CYPRINUS Aphya L. der Spirling.

VIRTUS præcedentis.

G O B I O.

CYPRINUS Gobio L. der Gründling, der Kreßling.

VIRTUS. Caro piscis ex aqua pura capti salubris & sapida, ex fluvio limoso insipida, vilis, insalubris.

Usus. Piscis frixus comedì solet.

COTTUS GOBIO.

Cottus Gobio L. der Koppe.

VIRTUS. Caro mollis, suavis, digestu facilis, ovis turget pinguibus, copiosis, delicatissimis, hyeme optimis. Fluviatilis lacustri præstantior est.

GASTEROSTEUS ACULEATUS.

Gasterosteus aculeatus L. der Stichling, der Stichbüttel. *Pungitius*.

VIRTUS. Pisciculus ob parvitatem & multos aculeos non æstimatus. Elixatus vel assatus est pauperum cibus.

PERCA FLUVIATILIS.

Perca fluviatilis L. der Flussbärßch, der Bärßch.

VIRTUS. Caro solida, duriuscula, sed resolubilis tamen, cum petroselino cocta cibus gratus, quo-vis

vis anni tempore excepto mense Aprili salubris.
Ova sartagine frixa in deliciis sunt.

P E R C A C E R N U A.

PERCA cernua L. der Kaulbarsch.

VIRTUS. Caro priori similis, frequens in quadragesima cibus.

L U C I O P E R C A.

PERCA Lucioperca L. der Sandbarsch, der Zaucher.

VIRTUS. Caro alba, pinguis, tenera, salubris, per totum annum excepto mense Aprili bona.

USUS. Editur elixatus butyro superfuso. Salitas & infumatus vilior est.

Z I N G E L.

PERCA Zingel. der Züngelbarsch.

VIRTUS præcedentis.

L A B R A X.

PERCA Labrax L. der Seehaecht, der Seewolf.

VIRTUS. Pilcis delicatus.

A L B U R N U S.

PERCA Alburnus L. der Weißbarsch.

VIRTUS præcedentis.

L U C I U S.

Esox Lucius L. der Haecht.

VIRTUS. Caro lucii mediæ magnitudinis solida, delicata; stomacho idonea, saluberrima. Caro lucii vetustioris vel nimis magni dura, digestu difficultis, insalubris.

USUS. Editur elixatus & assatus. *Lucius parvus* Brat-hecht sartagine frixus levem sifit cibum.

G L A N I S.

SILURUS Glanis L. der Wels. *Silurus* der Schädfisch.

VIRTUS. Maximus fluviatilium piscis, judæis vetitus, quia squamæ caret. Caro mollis, perpinguis, saporis boni, succi valde nutrientis plena, sed glutinosa, ventriculum relaxans.

USUS. *Silurus junior* laudatur cum aromatibus coctus. *Salitus non sapit.*

G O B I U S N I G E R.

Gobus niger L. die Meergrundel.

VIRTUS. Caro non adeo mala.

B A R B A T U L A.

Cobitis Barbatula L. die Bartgrundel, die Schmerl, die Gründel. *Fundulus.*

VIRTUS. Caro vernali tempore sapidissima, saluberrima, tenerrima, præsertim Barbatulæ, quæ circa ripas in limpidis rivulis reperitur & Steinschmerl dicitur.

USUS. Editur elixata in aqua vel vino cocta addito saccharo, butyro, aromate.

COBITIS FOSSILIS.

C O B I T I S *fossilis L.* der Prißker, die Bißgurm,
der Schlammbeisser, der Wetterfisch.

V I R T U S. Pisciculi caro est priori ignobilior. Pisciculus
lagenæ vitreæ sabulo & aqua impletæ inclusus
sua inquietudine instantem aeris mutationem in-
dicat, hinc thermometrum vivum exhibet.

COBITIS TÆNIA.

C O B I T I S *Tænia L.* der Steinbeisser, die Dorn-
grundel.

V I R T U S. Caro tenacior quam præcedentis, hinc inter
viles pisces numeranda.

P I S C E S M A R I N I.

Plerique pisces, qui pelagum inhabitant, paucis ex-
ceptis, duri & digestu difficiles sunt. Optimi &
sapidissimi sub durissima glacie maris germanici
ab 80 gradu usque ad polum arcticum depre-
henduntur. Dantur pisces marini, qui e mari in
fluvios descendunt. Mere autem marini aquam
dulcem non ferunt.

MURÆNA HELENA.

M U R Æ N A *Helena L.* die Meeraal, die Seeaal,
die Murâne.

V I R T U S. Caro ob delicatum saporem Helena cœnarum
audit, est anguilla fluviacili macrior.

T H Y N N U S.

S C O M B E R *Thynnus L.* Thunfisch, der Thonino.

VIRTUS. Caro delicata vitulinæ fere similis.

Usus. Editur tostus vel frixus cum aceto & oleo. In

Italia intestina replent carne consissa, aceto macerata, pipere, sale & allio condita, sicque lucanicas grati saporis conficiunt. *

P E L A M I S.

S C O M B E R *Pelamis L.* der Bonetfisch.

VIRTUS. Caro solida, sicca, at sapida & nutriens.

S C O M B E R.

S C O M B E R *Scomber L.* die gemeine Mackrele.

VIRTUS. Caro mollis, sapida, modice comesta non insalubris, ob pinguedinem non nimia copiaingerenda.

Usus. Optime sapit assatus. *Salitus* ad exteræ regiones mittitur.

T R A C H U R U S:

S C O M B E R *Trachurus L.* die Bastardmackrele.

VIRTUS. Caro siccior & durior quam scombri.

S U R M U L E T U S.

M U L L U S *Surmuletus L.* der Riesenbarbe.

VIRTUS. Caro sapidissima.

* Cel. LABAT Reise nach Spanien. I. Th. p. 74 & 78.

B A R B A T U S.

MULLUS Barbatus L. der Rothbart, der Meerbarbe.

VIRTUS. Caro omnium piscium sapidissima, jam a Romanis præsertim caput in deliciis habebatur. Piscis desquamatus rubro gaudet colore.

MULLUS IMBERBIS.

MULLUS imberbis L. der Kahlbart.

VIRTUS præcedentis.

P E R C A M A R I N A.

PERCA marina L. der Seebärsch.

VIRTUS. Caro mollis, pinguis, tenera, digestu facilis, sapidior perca fluviatili. Laudatur in sartagine frixa & farina conspersa.

M O R H U A.

GADUS Morhua L. der gemeine Kabeljau. Aëre exsiccatus Stockfisch. *Salitus* & *exsiccatus Lasberdon* dicitur.

VIRTUS. Caro piscis *recentis* sapida, tenera, facilis digestionis, salubris. *Aere exsiccatus* tantam obtinet duritiem, ut multos per annos sine sale incorruptus servari possit, sed difficilis est digestu, nisi dura caro cum bulliente aqua coquatur, maceretur & fustario tenerior reddatur. Coqui variis aliis artificiis siccatum hunc pisces molliorem reddere sciunt.

M E R L U C I U S.

GADUS Merluccius L. der kleine Stockfisch.
VIRTUS præcedentis.

A E G L E F I N U S.

GADUS Aeglefinus L. der Schelfisch.

VIRTUS. Caro recens sapida, solida quidem & sicca, at digestu tamen facilior, quam Morhus censemur. *Salitus nobis adducitur.*

M U S T E L A M A R I N A.

GADUS Mustela L. die Meerquappe.

VIRTUS. Caro sapida, at solidior quam Mustelæ fluviatilis.

M E R L A N G U S.

GADUS Merlangus L. der Wittling.

VIRTUS. Caro mollis, tenera, sapida.

B A R B A T U S.

GADUS Barbatus L. der Phycis, der Steinbock.

VIRTUS præcedentis.

C A L L A R I A S.

GADUS Callarias L. der Dorsch.

VIRTUS. Caro solida, sicca, at digestu facilis.

M O L V A.

GADUS Molva L. der Leng.

VIRTUS præcedentis. Caro mollior, sapidior & durabilior quam Morhuæ, hinc pro itineribus marinis frequens.

C A R B O N A R I U S.

GADUS Carbonarius L. der Kohlmund.

VIRTUS. Caro etiamsi recens, dura, cruda & vilis saporis, pauperum solummodo cibus.

H A R E N G U S.

CLUPEA Harengus L. der Pöckelhäring. *Halex.*

VIRTUS. Caro recentis harengi pinguis, dulcis, mollis cum sale elixata vel assata editur, sed mox ob nimiam dulcedinem fastidium parit. *Muratus harengus* editur crudus qui salubrior quam assatus, & in morbis pituitosis utilis est,

Salitus & *infumatus harengus* Pickling dicitur, durus, siccus, parum nutriendis, difficulter digerendus cibus est. Vide *condimenta Salina*.

S P R A T T U S.

CLUPEA Sprattus L. die Sprotte.

VIRTUS. Caro pinguis & tenera, assata, fumata & siccata delicati saporis est.

E N C R A S I C U L U S.

CLUPEA Encrasiculus L. die Sardelle. *Sardina.*

VIRTUS. Piscis *muria* conditus editur crudus cum capparibus, & olivis, vel cum aceto, oleo & pipere forma acetarii. Additur etiam saporis gra-

tia ovis frixis & embematibus piscium & catenium. Vide *Condimenta salina*.

A L O S A.

CLUPEA Alofa L. die Alse.

VIRTUS. Caro pinguis & rubra, saporem salmonis ferre habet. Editur fumata.

T H R I S S A.

CLUPEA Thriſſa L. die Borſtenflosſe.

VIRTUS. Inter optimos mensa pisces numeratur in Insulis Caribæis, ubi vero non raro cibus venenatus dicitur evadere. - *

R H O M B U S.

PLEURONECTES Rhombus L. das Biereck, der Rhombus.

VIRTUS. Caro tenera, ſicca, delicata, digestu facilis, non infalubris. Antiquitas Rhombum jam celebravit.

H I P P O G L O S S U S.

PLEURONECTES Hippoglossus L. der Heißbutt.

VIRTUS. Caro recentis piscis sapida, sed propter copiosam & firmam pinguedinem illi intermixtam stomacho gravis digestu est. Magnus hicce plicis in partes difiectus & salitus conservatur.

* Cel. BROWNE the natural History of Jamaica. Lond. 1756. p. 443.

PLATESSA.

PLEURONECTES Plateffa L. der Plateiß seu Schulle.

VIRTUS. Caro pinguis & sapidissima.

FLESUS.

PLEURONECTES Flesus L. der Flunder.

VIRTUS prioris.

LINGUATULA.

PLEURONECTES Linguatula L. die Schaare.

VIRTUS præcedentis.

SOLEA.

PLEURONECTES Solea L. die Zunge.

VIRTUS. Caro piscis spinosa quidem, at tenera, sicca, delicata, digestu facilis, salubris. *Siccatus* piscis lixivio cinereo maceratus elixatur & cum pisces comeditur.

PLEURONECTES MAXIMUS.

PLEURONECTES maximus L. die Steinbutte.

VIRTUS præcedentis.

LIMANDA.

PLEURONECTES Limanda L. der Schuppenblutfisch.

VIRTUS præcedentis.

P A S S E R.

PLEURONECTES Passer L. der Stachelflunder.
VIRTUS præcedentis.

B E L O N A.

ESOX Belone L. die Meernadel.

VIRTUS. Caro subdura; sapida, digestu paulo diffi-
ciliſ.

L Y R A M A R I N A.

TRIGLA Lyra L. die Meerleher.

VIRTUS præcedentis.

C U C U L U S M A R I N U S.

TRIGLA Cuculus L. der Seeguckguck.

VIRTUS præcedentis.

L U C E R N A M A R I N A.

TRIGLA Lucerna L. die Meerleuchte, der Meer-
geher.

VIRTUS præcedentis.

T I N C A M A R I N A.

LABRUS Tinca L. die Meerschlehe.

VIRTUS præcedentis.

P A V O M A R I N U S.

LABRUS Pavo L. der Meerpfau.

VIRTUS præcedentis.

F A B E R.

ZEUS Faber L. der St. Petersfisch.

VIRTUS prioris.

D R A C O.

TRACHINUS Draco L. der Stacheldrache, das Petermännchen.

VIRTUS prioris. Punctura spinæ grave vulnus inferre scribitur. *

G L A D I U S.

XIPHIAS Gladius L. der Schwertfisch, der Desgenfisch.

VIRTUS prioris.

C E P H A L U S.

MUGILL Cephalus L. die Meeräische, der Großkopf.

VIRTUS præcedentis. Ex ovis hujus pilcis caviarum seu Botargo Italorum paratur.

U M B R A.

SCIÆNA Umbra L. die Seefrähe.

VIRTUS prioris.

H E P S E T U S.

ATHERINA Hepsetus L. der Mittelländische Kornnährenfische.

VIRTUS prioris.

A U R A T A.

SPARUS Aurata L. der Goldbrachsem, ob splendentem colorem aureum.

VIRTUS. Caro sartagine frixa digestu paulo difficilis.

S P A R U S A N N U L A R I S.

SPARUS annularis L. der Schwarzringel.

VIRTUS prioris.

S A R G U S.

SPARUS Sargus L. der Bandirte.

VIRTUS prioris.

M E L A N U R U S.

SPARUS Melanurus L. der Schwarzschwanz.

VIRTUS prioris.

S A L P A.

SPARUS Salpa L. der Goldstrich.

VIRTUS prioris.

C A N T H A R U S.

SPARUS Cantharus L. das Ringauge.

VIRTUS prioris.

B O O P S.

SPARUS Boops L. der Grossauge.

VIRTUS prioris.

MÆNA.

SPARUS Mæna L. der Laxirfisch.

VIRTUS. Caro sapida, at alvum aliquoties movens.

Etiam sale condita servatur.

ERYTHRINUS.

SPARUS Erythrinus L. die Rothschuppe.

VIRTUS prioris.

PAGRUS.

SPARUS Pagrus L. die Sackflosse.

VIRTUS prioris.

APHYA.

GOBIUS Aphyia L. die Nylgrundel.

VIRTUS. Caro sapida.

PISCES AMPHIBII.

Pisces pulmone arbitrario instructi maximam partem maris sunt incolæ, hinc paucis exceptis carnem piscium marinorum habent.

HUSO.

ACIPENSER Huso L. der Hausen.

VIRTUS. Ex mari Danubium & fluvios imperii Ruthenici petit. Caro piscis recentis delicata, carne vitulina sapidior.

Usus. Editur recens elixata vel frixa & succo citri humectata. Caro sale condita ante esum aqua macerari debet.

S T U R I O.

ACIPENSER *Sturio L.* der Stör.

VIRTUS. Ex mari excurrit in majores fluvios. Caro piscis junioris præsertim in oris marinis capti tenera, Husoni carni fere similis, valde nutriend.

Usus. Caro recens frixa vel elixata editur. Piscis in loramenta sectus conservatur siccatus vel salitus. Fortis tendo dorsum a capite ad caudam occupans, exsecatus & exsiccatus in cibum quoque recipitur.

T U K A.

ACIPENSER *Tuka KRAMERI* der Tück.
Antacæus. Habitat in Danubio.

VIRTUS. Caro non ingrati saporis, crocea pinguedine referta, mollis, Husone tamen inferior.

R U T H E N U S.

ACIPENSER *Ruthenus L.* der Sterlet.

VIRTUS præcedentis.

L A M P E T R A M A R I N A.

PETROMYZON *marinus L.* die Lamprete. Habitat in mari, initio veris ad flumina migrat.

VIRTUS. Caro delicati saporis, at viscosi succi plena.

LAMPETRA FLUVIATILIS.

PETROMYZON fluviatilis L. die Neunauge seu die Briffe. Habitat in flaviis.

VIRTUS. Piscis recens nauseosi. & dulcescentis saporis est; frixus & aceto conditus durior & sapidior redditur, at ructus & gravitatem in ventriculo producit.

T O R P E D O.

RASA Torpedo L. der Krampffisch. Habitat in mari mediterraneo: qui hunc piscem tangunt ictu electrico percutiuntur.

VIRTUS. Caro Torpedinis & omnium Rajarum dura, gravis & vilis est.

B A T I S.

RASA Batis L. der Stachelrothe.

VIRTUS. Caro dura, gravis, digestu difficulter.

P A S T I N A C A.

RASA Pastinaca L. der Pfeilschwanz.

VIRTUS. Piscis aculeo caudæ adhærens difficulter sanabile vulnus excitat, caro tamen sine noxa comeditur.

O X Y R I N C H U S.

RASA Oxyrinchus L. das Spitzmaul.

VIRTUS. Carne præ reliquis Rajis molliori gaudet. Fumo indurata nobis mittitur.

MIRALETUS.

Raja *Miraletus* L. der Spingelrothe.

VIRTUS. Caro dura.

RAJA CLAVATA.

Raja *clavata* L. der Nagelrothe.

VIRTUS. Caro dura, ut reliquarum Rajarum.

ACANTHIAS.

Squalus *Acanthias* L. der Dornhaan.

VIRTUS prioris.

ZYGÆNA.

Squalus *Zygæna* L. der Hammervisch.

VIRTUS prioris.

CARCHARIAS.

Squalus *Carcharias* L. der Menschenfresser,
der Requin.

VIRTUS præcedentis.

PRISTIS.

Squalus *Pristis* L. der Sägefisch.

VIRTUS præcedentis.

GALEUS.

Squalus *Galeus* L. die Meersau.

VIRTUS prioris.

LOPHIUS PISCATORIUS.

Lophius *piscatorius* L. der Meerfrosch.

VIRTUS prioris.

MOLA

M O L A.

TETRODON Mola L. der Mühlsteinfisch.
VIRTUS præcedentis.

H Y S T R I X.

DIDON Hystrix L. der grosse Stachelfisch.
VIRTUS præcedentis.

S C O L O P A X.

CENTRISCUS Scolopax L. der Schneppenfisch.
VIRTUS præcedentis.

A C U S.

SYNGNATHUS Acus L. die Spießnadel.
VIRTUS præcedentis.

H I P P O C A M P U S.

SYNGNATHUS Hippocampus L. das Seepferdchen.
VIRTUS præcedentis.

A M P H I B I A.

Ex tetra hac animalium classe valde pauca in cibum recipiuntur, etsi plura & forsū omnia vi nutriendi gaudeant. Indoles amphibiorum cum frigidis piscium sanguine convenit.

TESTUDO VULGARIS.

TESTUDO orbicularis L. die Flusschildkröte.

VIRTUS. Caro bovinæ similis, minus sapida tamen quam testudinis marinæ, crassum & mucosum suppeditat nutrimentum.

Usus. Optime sapiunt testudines abscissis capite, cauda & pedibus, tamdiu elixatae, donec tegmina facile a carne removeri possint, atque tandem frixa addito allio, sale aliisque aromatibus. Jura testudinum in hecīca laudantur. *

TESTUDO LUTARIA.

TESTUDO lutaria L. die Schlammischildkröte, die Sumpfschildkröte.

VIRTUS præcedentis.

TESTUDO MARINA.

TESTUDO Mydas L. die Riesenschildkröte, die Meerschildkröte.

VIRTUS. Caro elixata est albo-viridescens, pinguedine intermixta, instar carnis vitulinæ delicata, salubris & digestu non adeo difficilis. Testudo perpaucam gelatinam habet; Caro & jura inde

* Aestum & siccitatem hecīcorum plus quam alia iuscula, cum minus alcalescentia sint, moderantur jura testudinum & ranarum. Cel. TRNKA *historia febris hecīcae*. p. 345.

parata scorbutum & luem venereum curant. Testudo hæc stupenda adeo magnitudinis est, ut octoaginta hominibus satiandis sufficiat. Solis testudinibus prædones itineratores sæpe diu in America vixerunt.

Usus. Caro elixata, vel assata editur. Sale condita in exteris regiones transfertur. *Ova* ut gallinacea cocta vel sola vel cibis admixta comeduntur. *Pinguedo* sevo bovino similis viridescit & comesta urinam viridescente colore imbuīt.

Caro delicatissima circa costas est, hæc assata cum pinguedine dein sale pipere & succo citri condita eximum sifit cibum.

TESTUDO CARETTA.

TESTUDO Caretta L. die Karettschildkröte.

VIRTUS. Caro sapida, at vi eccoprotica gaudet; ideo ad varios morbos præsertim scorbutum & luem curandam laudatur, copiosior usus urinam & sudorem colore imbuīt.

Ova hujus testudinis sapidissima omnium sunt.

R A N A.

RANA esculenta L. der grüne Wasserfrosch. *

* *Insalubris* dicitur esse rana in putridis aquis degens. Femora ranarum, quæ mense Martio venduntur vel a *Rana temporaria* vel a *Bufone* sunt, juniores enim ranæ esculentes sub finem Martii, annosiores ad finem

VIRTUS. Caro ranarum , pullorum gallinaceorum carni quidem similis , at pauci nutrimenti cibus est , perpaucam enim gelatinam exhibet.

Usus. Elixata vel assata mensis adhibetur. *Jus* e femoribus ranarum coctum hepaticis & biliosis utile censetur.

C R O C O D I L U S .

LACERTA Crocodilus L. der Crocodilst.

Usus. Caro moschi odorem spargit , ab Indis & Mauris editur. *Ova* crocodili sapidissima sunt.

I G U A N A .

LACERTA Iguana L. der Leguan , der Kammleguan.

VIRTUS. Caro sapidissima , pullinæ carni multum præferenda , at siphiliticis noxia. *Ova* , quæ vitello carent & coctione non indurescunt , sapidissima sunt.

V I P E R A .

COLUBER Berus L. die Europäische Ratter.

VIRTUS. Caro capite & cauda rejectis ex aqua in modum piscium cocta quondam leprosis porrigeba-

Aprilis ex limo , quo se per hyemem recipiunt , saltem in climate frigidiore , prodeunt. *Cel. SPILMANN Inst. mat. med. 1774.* p. 178.

tur; ut nigritæ in Africa adhucdum solent. Hodie vero solum *jus viperinum* exhibetur.

BOA CONSTRICTOR.

Boa Constrictor L. die Königsschlange, die Riesen schlange.

VIRTUS. Caro ingentis hujus serpentis delicatissima dicitur & ab Indianis in cibum, quem in delicis habent, adhibetur.

INSECTA.

Etiam e tetrica hac classe animalium, pauca quædam in usum alimentarem adhiberi solent. A quibusdam cicadæ, ab aliis Aranæ, scorpique in cibum recipiebantur. * Conveniunt insecta cum piscium natura putredinosa.

CANCER FLUVIATILIS.

Cancer Astacus L. der Flusskrebs. Eligendi sunt astaci mediæ magnitudinis, in limpida aqua degentes a Majo ad Augustum capti, quo tempore ovulis & carne sunt pleni. Augusto mense, quo proprium sibi thoracem struunt, proprio odore & sapore prædicti sunt. Possunt domi nutriri hepate bovis: delicatissimi sunt, qui lacte

* Ill. HALLERI *Elem. Physiol.* T. V. p. 205.

nutriuntur. Urticæ foliis diutius vivi conservantur, si aceto vel cerevisia conspergantur.

VIRTUS. Caro astaci sapidissima, digestu facilis & evidenter nutriens quidem est, sed aliquid acritatis continet, quod faucibus molestum est & quandoque varios producit morbos exanthematicos. Frequentior cancrorum esus, sanguinem solvere, quia sale alcalino urinoso abundant, hinc hæmoptœn et phthisim inducere dicuntur.

E conquaßtatis cancris jura valde nutrientia & alkaliescentia parari solent, quæ acido laborantibus convenient.

Usus. Coctus in cibum recipitur.

P A G U R U S.

CANCER *Pagurus L.* der gemeine Taschenkrebs.

VIRTUS. Caro sapidior & delicatior quam reliquorum cancrorum marinorum.

Usus. Caro in sartagine frixa vel cocta cum emhemmate acido aut frigefacta cum oleo, aceto & pipere editur.

G A M M A R U S.

CANCER *Gammarus L.* der Hummer, der Meerkrebs.

VIRTUS. Stupendæ magnitudinis sepe est. Caro dura, compacta, digestu difficillima, in cauda vix edulis. Laudatur chelatum caro, vino macerata, diu

coda & aromate bene conspersa. Femellæ antecellunt mares.

C R A N G O N.

CANCER *Crangon L.* die Garnâle. Cancer digitæ infantis neunati magnitudinem vix excedit.

VIRTUS. Crangones carne tenera & sapidissima gaudent, præsertim caudæ crusta spoliatæ, pipere, sale & aceto præparata.

S Q U I L L A.

CANCER *Squilla L.* der Squillenfress.

VIRTUS. Parvi hi cancri Hamburgo jam elixati ad alias regiones mittuntur & digestu faciles sunt.

L O C U S T A.

GRYLLUS eristatus L. *LOCUSTA L.* der Heuschrecke, der Kamheuschrecke.

VIRTUS. Caro femorum est esculenta. Arabes, Syrii & Aegyptii sine specierum discrimine locustis testis butyro superfuso vel in aqua coctis addito butyro vescuntur. In Mecca ex pulvere locustarum sole siccatarum cum aqua pultem conficiunt, quo incolæ loco panis utuntur. *

* *Schwed. Abb. 14. Band. p. 81.*

V E R M E S.

Ex numerosa vermium classe sequentes in usum alimentarem adhibentur.

C O C H L E A.

HELIX Pomatia L. der Schnecke, der Weinbergschnecke.

VIRTUS. Caro glutinosa, tenax, nulla præparatione emollienda, hinc digestu difficilis. Abusus dyspepsiam, ructus, oppressionem & murmura inducit.

Usus. Cochleæ elixatae & embemmati ex aceto, armraceo & oleo intinctæ multis gratum edulii genus sunt. Jure cochlearum hecica curabatur. *

M Y T I L U S.

MYTILUS edulis L. die gemeine Miesmuschel, die Küchenmuschel.

VIRTUS. Cibus sapidus, bene nutriens, at digestu non adeo facilis, si majori copia assumatur. Odoris & saporis gratia embematibus carnium præser-tim caponum additur.

Usus. Mytilus ut ostrea crudus comedи nequit, sed vel elixus vel assatus mēnsis apponitur. Optima est præparatio, si in propria sua salsugine elixe-

* Cel. TRNKA febris hec. hist. p. 345.

tur & petroselino, allio atque sinapi condiatur.
Caro alba elixatione quandoque subrubra evadit.

Mytuli marini antecellunt eos, qui in stagnis marinis degunt. *Veteres* Mytuli noscuntur, quod elixatione saturate rubri evadant, hi succo turgent acri, amaro, qui fauces erodit, tussim siccum & vocem raucam efficit. *

Mytuli quandoque ex morbo, qui omnibus testaceis communis est, evadunt *venenati*, hi comedisi anxietatem, convulsionem, tremorem, capitis intumescentiam, maculas in cute efflorescentes, delirium & febrem producunt. *Antidotum* est acetum, succus citri, piper præmisso vomitorio. Vide *Toxicologiam*.

O S T R E A.

Ostrea edulis L. die Muster.

VIRTUS. Nobilissimus ex classe testaceorum cibus & forte unicus, qui *vivus* ab homine comeditur. Ostreæ crudæ molli pulpa admodum nutriunt, naturali salsa gine alvum movent, gelatinoso succo acrimoniam humorum obtundunt, hinc emaciatis utilis cibus. ** Crudæ facilius digeruntur, quam quæ butyro & aromatibus in propriis testis fricæ comeduntur.

* *Cel. ZÜKERT mat. alim.* p. 128.

** Ostrearum esu curabatur hædica *Cel. TRNKA historia febris hædicæ. Vindobonæ* 1783. p. 163 & 344.

Sed eligendæ sunt ostreæ recentes, mediæ magnitudinis, teneræ, succosæ, in limpida aqua captæ, quæ enim in stagnis marinis degunt, vilioris sunt notæ, duræ & ingrati saporis. Ostreæ anglicæ viridescentes cum succo citri comedæ omnium delicatissimæ sunt.

Ostreæ eo tempore, quo ova pariunt, innumeris vermiculis rubicundis repletur & summe nocent in cibum adhibitæ. *

D A C T Y L U S.

PHOLAS Dactylus L. der Steinbohrer.

VIRTUS. Caro delicati saporis editur in Gallia ab incolis maritimis.

C A R D I U M E D U L E.

CARDIUM edule L. das Rammdoublet.

VIRTUS. Caro sapida ostreæ congruens in cibum recipitur.

E C H I N U S E S C U L E N T U S.

ECHINUS esculentus L. der Seeball, der Meerapfel. *Pomum marinum.*

VIRTUS. Caro, præsertim vero ova hujus vermis exa vel assata comeduntur.

* Cel. GEOFFROY 6. Th. p. 73. & Nouveaux Mémoires sur l' Italie par deux Gentilshommes Suédois. 1764. T. 2. p. 110.

SÆPIA OFFICINALIS.

SÆPIA officinalis L. der Dintenfisch, der Blackfisch, die Meerspinne.

VIRTUS. Caro dura instar glutinis coriacei, digestu difficillima, vilis & ingrati saporis; Editur tamen in variis Galliæ locis.

USUS. Caro lixivio salis & cinerum macerata dein aqua elixatur & postea frigitur cum butyro, allio, petrosellino & pipere. Jus e carne sæpiæ paratum vim eccoproticam habet.

SÆPIA MEDIA.

SÆPIA media L. die Meerspinne.

VIRTUS præcedentis. Atramentum quod animal proicit in manu ardorem excitat, juri tamen admiscetur, quo sæpia coquitur.

SÆPIOLA.

SÆPIA Sæpiola L. der Zwergblackfisch, die kleine Meerspinne.

VIRTUS. Caro mollior & sapidior quam Sæpiæ officinalis.

SÆPIA OCTOPODIA.

SÆPIA octopodia L. der Achtfuß. Italis Polpo.

VIRTUS. Caro cibum silit instar corii durum, vilem, ingrati saporis, ex maceratione nitri rubentem, digestu difficillimum.

Usus. Hæc sæpia lixivio nitri macerata, elixata & postea butyro frixa & pipere bene condita mensis apponitur.

SÆPIA LOLIGO.

SÆPIA Loligo L. die Seefaze. Ital. *Calamaro.*
der Calamar.

VIRTUS præcedentis.

C O N D I M E N T A

ESCULENTORUM ET POTULENTORUM.

ELENCHUS GENERALIS.

Condimenta salina. *Salzgewürze.*

— acida. *Saure Gewürze.*

— dulcia. *Süsse Gewürze.*

— pinguia. *Fette.*

— laetitia. *Milchartige.*

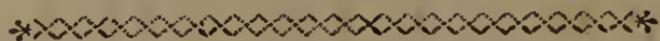
— gelatinosa. *Galertartige.*

— aromaticia. *Aromatische Gewürze.*

— extraordinaria. *Außerordentliche.*

— narcotica. *Betaubende Gewürze.*

ELENCHUS SPECIALIS.

S A L I N A.

Sal culinare. *Küchensalz.*

— Gemmæ. *Steinsalz.*

— marinum. *Meersalz.*

Nitrum. *Salpeter.*

Caviarum. *Caviar.*

Garum. *Fischlake.*

Sardina. *Sardelle.*

Halex. *Höring.*

Caro muriata. *Pöckelfleisch.*

— fumatæ. *Geräuchert Fleisch.*

A C I D A.

Acetum vini. *Weinessig.*

— cerevisiæ. *Biereßig.*

Omphacium. *Agrest.*

Succus citri. *Citronensaft.*

D U L C I A.

Saccharum. *Zucker.*

Mel. *Honig.*

Sapa musti. *Eingesottener Most. Mostsaft.*

P I N G U I A.

Oleum olivarum. *Baumöl.*

— amygdalarum. *Mandelöl.*

Oleum lini. *Leinöl.*

— Cocos. *Kocosöl.*

— raparum. *Rübsaamenöl.*

— papaveris. *Mohnsaamenöl.*

— sesaminum. *Sesamöl.*

— myagrinum. *Leindotteröl.*

Medulla ossium. *Knochenmark.*

Pinguedo bovina. *Ochsenfette.*

— anserina. *Gänsefett.*

— porcina. *Schweinschmalz.*

— piscina. *Fischschmalz.*

Pinguedo empyreumatica. *Tropffette.*

Lardum. *Speck.*

L A C T E A.

Cremor lactis dulcis. *Sahne.*

— acidus. *Saurer Milchrohm.*

Oxygala. *Sauermilch.*

Lac ebutyratum. *Buttermilch.*

— spissatum. *Dickmilch.*

Coagulum lactis. *Milchtopfen.*

Butyrum recens. *Butter.*

— coctum. *Schmalz.*

Caseus. *Käss.*

— cremoraceus. *Butterkäss.*

— non cremoraceus. *Nachkäss.*

— antiquus. *alter Käss.*

G E L A T I N O S A.

Gelatina cornu cervi. *Hirschhorngelert.*

- Gelatina carnis. *Fleischgalert.*
 ——— ichthiocollæ. *Hausenblasengalert.*
 ——— amyli. *Kraftmehlgalert.*
 Ovi albumen. *Eyweiss.*
 — vitellus. *Eyerdotter.*
 Ova gallinacea. *Hünnereyer.*
 Sanguis animalium. *Thierblut.*

AROMATICA MITIORA.

- Allium. *Knoblauch.*
 Cepa. *Sommerzwiebel.*
 Allium fistulosum. *Winterzwiebel.*
 ——— Scorodoprasum. *Rokenbolle.*
 ——— Ascalonicum. *Scharlotten.*
 ——— Porrum. *Porre.*
 ——— Schœnoprasum. *Schnittlauch.*
 Cepa sectilis. *Spaltschnittlauch.*
 Lepidium. *Pfefferkraut.*
 Satureja. *Saturey. Bohnenkraut.*
 Mentha gentilis. *Küchenmünze.*
 Salvia. *Salbey.*
 Rosmarinus. *Rosmarin.*
 Thymus. *Thymian.*
 Serpyllum. *Quendel.*
 Basilicum. *Basilicum.*
 Majorana. *Majoran.*
 Origanum vulgare. *Wohlgemuth.*
 Cerefolium. *Kerhel.*
 Scandix odorata. *Spanischer Kerbel.*
 Cortex citri. *Citronenschalle.*

- Carvi. *gemeiner Kümel.*
 Cuminum. *Römischer Kümel.*
 Nigella. *Schwarzkümel.*
 Anethum. *Dill.*
 Fœniculum. *Fenchel.*
 Anisum. *Anis.*
 Sinapis. *Gemeiner Senf.*
 Eruca. *Weisser Senf.*
 Dracunculus. *Dragun.*
 Artemisia. *Beyfuss.*
 Laurus. *Lorber.*
 Juniperus. *Wacholder.*
 Petroselinum. *Petersilie,*
 Capparis. *Kapern.*
 Chalta palustris. *Sumpf-Dotterblume.*
 Spartium scoparium. *Pfriemenkraut.*
 Armoracea. *Meerrettig.*
 Alliaria. *Knoblauchskraut.*
 Cardamine pratensis. *Wiesenkreße.*
 Tanacetum vulgare. *Reinfarn.*
 Melilotus cærulea. *Sibengezeit.*
 Crithmum maritimum. *Meerfenchel.*
 Enula. *Aland.*
 Semen papaveris. *Mohnsaamen.*
 —— cynæ. *Wurmsaamen.*
 Crocus. *Safran.*
 Nux moschata, *Muskatennuß.*
 Macis. *Muskatenblühe.*
 Cinamomum. *Zimmt.*

A C R I O R A.

Caryophyllus aromaticus. *Gewürznelke.*

Anthophyllum. *Mutternägeli.*

Piper. *Gemeiner Pfeffer.*

Amomum seu Piper Jamaicense. *Westindischer Pfeffer.*

Capicum. *Spanischer Pfeffer.*

Cubebæ. *Cubehen.*

Cardamomum. *Cardamomen.*

Grana paradysi. *Paradieskörner.*

Zingiber. *Ingwer.*

Galanga. *Galgantwurzel.*

Calamus aromaticus. *Calmus.*

Coriandrum. *Coriander.*

Vanilla. *Vanillie.*

EXTRAORDINARIA.

Curcuma. *Gilbwurz, gelber Ingwer.*

Orleanæ. *Orlean.*

Glacies. *Eis.*

Aer. fixus. *Fixe Luft.*

Fermentum panis. *Sauerteig.*

Tartarus cerevisiæ. *Bierhefen.*

Asa foetida. *Stinkender Asond. Teufelsdreck.*

Laurocerasus. *Kirschlorbeerbaum.*

Amylum. *Kräftmehl.*

Gummi arabicum. *Arabischer Gummi.*

Abelmoschi semina. *Biesamkörner.*

Ruta hortensis. *Gartenweinraute.*

- Nicotiana. *Tobak.*
 Stincus marinus. *Stink.*
 Pinguicula. *Fettkraut.*
 Caryophillata. *Benedicthenwurz.*
 Absynthium. *Wermuth.*
 Calendula. *Ringelblume.*
 Myrica Gale. *Gemeine Myrica.*
 Filix mas. *Farrenkraut.*
 Flos vitis viniferæ. *Weinstockblühe.*
 Farina mineralis. *Bergmehl.*

NARCOTICA INEBRIANTIA.

- Opium. *Mohnsaft.*
 Hyosciamus physalodes seu Benge. *Sybirisches Bilzenkraut.*
 Harmala. *Gemeiner Harmel.*
 Areca seu Pinanga. *Arecanuss.*
 Cannabis. *Hanf.*
 Agaricus muscarius. *Fliegenschwamm.*
 Lupulus. *Hopfen.*
 Horminum. *Scharley. Scharlachkraut.*
 Sclarea. *Muscatellerkraut.*
 Rosmarinus sylvestris. *Wilder Rosmarin.*
 Millefolium. *Schaafgarben.*
 Lolium temulentum. *Sommerlolch.*

DE CONDIMENTIS GENERATIM.

SUBSTANTIAE, quæ esculentis aut potulentis additæ gratum saporem vel odorem conciliant, *condimenta* dicuntur.

Hæc, paucis exceptis, vi nutriente desituuntur quidem, at grato stimulo ad faciliorem digestionem ciborum contribuant, ad roborandum ventriculum, & cibos a corruptione præservandos inserviunt.

CONDIMENTA SALINA.

Sunt condimenta, quæ saporem falsum conciliant cibis.

SAL CULINARE seu FONTANUM.

MURIA fontana L. Brunensalj. *Sal commune* seu *Sal vesicum*. Est sal medius ex alcali minerali fixo & acido salis constans.

ODOR nullus; SAPOR salsus. Ex fontibus, quos *Salinæ* dicunt, evaporatione obtinetur & à salibus heterogeneis, quibus mixtum esse solet, purgatur.

VIRTUS. Saporem gratum conciliat cibis; attenuando mucosas & gelatinosas partes resolutionem ciborum promovet; stimulo salino ventriculi actionem in cibos adauget, alvi ac urinæ excretionem sollicitat, vermibus est infestum.

Hinc merito veteribus *aroma aromatum* audiebat; absque sale enim non sapis cibus nec digeritur.

Carnium & piscium putredini resistit, si uncia una aquæ non infra 15 grana contineat. Infra hoc pondus putredinem promovet.

USUS. Sal culinare omnibus fere cibis ut carnibus, piscibus, oleribus, acetariis & juribus saporis conciliandi gratia modice additur.

Abusus salis cibarii, maxime si aquæ potus jungatur parcior, acrimoniam muriaticam in corpore generat. Inde scorbutus, dissolutio humorum, acritas salina, febricula lenta, sitis, pruritus, rubores, putrida ulcera, contractura muscularum & ligamentorum. *

* Id docent Classiarii qui ob multos cibos salitos in diata navalii adhibitos scorbuto putrido frequenter laborant. Si vero excessus adhuc major est, non quidem putredinem sed duritiem inflexiblem producit, cuiusmodi exemplum narratur in Actis Anglicanis de puella pica laborante; quæ a sexto usque ad decimum tertium ætatis annum sale marino, non aliter ac pueri sæpe saccharum vorare solent, utebatur, unde adeo rigida facta est, ut artus movere non posset unde & mortua est. *Philosophical. Transact.* ann. 1665. n. 8. p. 138.

S A L G E M M Æ.

MURIA montana L. Steinsalz seu Bergsalz. *Sal fossile*, ut plurimum pellucens obtinetur, e montium visceribus efoditur, & a sordibus & metallicis quandoque particulis alieno colore depuratur.

ODOR nullus. SAVOR salsus.

VIRTUS & USUS prioris.

S A L M A R I N U M.

MURIA marina L. Meersalz. Est sal communis quod e mari in regionibus calidioribus evaporatione per aerem & solem, in frigidioribus evaporatione per ignem obtinetur.

ODOR nullus. SAVOR valde salsus.

VIRTUS praecedentis. Sal marinus omnes reliquos acrimoniam superat, at nisi depuretur amarus & ingratus est.

USUS apud populos maritimos & ad condiendos herringos.

N I T R U M.

Est sal medius ex alcali fixo vegetabili & acido nitri constans. Salpeter.

ODOR nullus; SAVOR salso-amaricans, refrigerans.

VIRTUS. Saporem gratiorem ac ruborem amoeniorem conciliat carnibus.

USUS. Cum sale culinari inspergitur ante fumationem pernis Porcinis Schinken ut magis rubeant.

C A V I A R U M.

Ova seu Ovaria *Acipenserum*, *Mugilis* & aliorum pis-
cium muria condita, contusa, in sole siccata
& oleo immersa dicuntur Caviar.

ODOR piscinus. SAPOR salsus ex amaro dulcis, pi-
scinus. Color niger.

VIRTUS. Cibus digestu difficilis, nauseosus, acrimo-
niosus.

USUS. Gentes præsertim Græcæ Ecclesiæ addictæ die-
bus jejunii maximam hujus cibi copiam consu-
munt. Caviarum vel crudum cum pane tosto,
aut cum aceto & oleo, aut cum citri succo mix-
tum editur.

G A R U M.

Est putrilago ex Interaneis piscium vel ipsis piscibus,
super prunas cum aceto solutis & dein cum vi-
no putrefactis. Fischlaſe.

ODOR piscinus putridus; SAPOR similis, salsus.

USUS. Veteres hanc putrilaginem auro contra repen-
debant, & Romani, orbis domini iis horridis pu-
trilaginibus suum cibum intingebant. Neque ho-
die penitus gari usus obsolevit, cum in Lotha-
ringia & in Tunkino ex squillis & cancris facti-
dissimis etiam nunc Garum paretur. *

* Ill. HALLERI *Elem. Phys.* T. VI. p. 204.

S A R D I N A.

CLUPEA Encrasiculus L. Sardelle. Abscisso capite exenteratur & sale conditus nobis affertur pisceulus.

ODOR piscinus peculiaris. SAPOR salsus, "piscinus", gratissimus.

VIRTUS salis culinaris, ac simul stomachica, & aphrodisiaca, appetitum excitans, aliorum piscium condimentum. Sed cibus acrimoniosus. *

Usus. Hi pisceuli cum capparibus & olivis summa cum voluptate eduntur crudi; etiam piscibus, caponibus, ovis frixis saporis gratia adduntur. Ex encrasicolo super prunas in aceto soluto optimum fit garum.

H A L E X.

CLUPEA Harengus L. Håring. Piscis sale conditus nobis adfertur.

VIRTUS. Recens harengus suo sale appetitum excitat, digestionem promovet, mucum solvit & digestu facilis est hominibus sanis, nec non in morbis pituitosis & scrophulosis: at qui, ulcere, vulnere, febre calida, viscere ulceroso, scabie, herpete, aut alia cachexia laborat, ut scorbuto vel morbo putrido, huic harengus nocet, omnes enim hi morbi ab esu ejusdem deteriores redduntur. **

* Ex sardinorum esu frequenti scabies epidemica observabatur. *Mémoires de l' Académ.* 1749. p. 134.

** Cel. GRAUMANN *Diätetisches Wochenblatt für alle*

Usus. Editur forma acetarii cum aceto, oleo, olivis capparibus & in tessulas concisis pomis, vel caseo parmesano. Editur etiam recens, vel vario embemmate conditus, aut assatus.

Abusus inducit scorbutum, morbos putridos & acrimoniosos. Additur condimenti instar variis aliis cibis.

CARO MURIATA.

Caro animalis vel piscis muria condita. Pöckelfleisch.

VIRTUS. Muria carni gratiam & teneritudinem conciliat, atque illam diu a putredine præservat. Hinc talis caro tenera & sapida est atque facile digeritur. Si vero maceratio in muria justo diutius protrahatur, tunc dura, rancida, putrescens & insalubris evadit atque scorbutum, febrem putridam vel alios morbos putridos producit. Nocet enim duricie, rancore, putredine, sale.

Usus. Non solum caro porcina, sed etiam bubula & aliæ carnes ut & pisces muria condiri solent.

CARO FUMATA.

Caro leviter infumata, geschweltes; **Caro perfumata** geräuchertes Fleisch dicitur.

VIRTUS. Fumus ligni sale acido carnes & pisces a putredine diu præservat, tenacitatem attenuat,

Stände I. B. p. 138. Deleo, quod egregium hunc librum non citius quam vix ante finitam mei operis impressionem obtinere potuerim.

minuit humiditatem , pinguedinem exsiccat & aliquantum indurat.

Caro infumata sapida , tenerior , digestu facilior & salubrior est quam perfumata , atque ventriculum ad digestionem excitat , hinc dantur , qui infumata porci carnem facilius quam coctam vel assatam digerunt.

Caro autem nimis perfumata & diu asservata , durum , tenacem , difficulter digerendum & insalubre ficit cibum.

Usus. Caro non solum porcina , sed & aliorum animalium ut & pisces fumo condita in cibum asservari solent.

CONDIMENTA ACIDA.

Sunt condimenta , quæ cibos sapore acido imbuunt.

A CETUM VINI.

Est liquor acidus ex vini fermentatione acida natus.
Weinessig.

ODOR fragrans , acidus , gratus . SAPOR odori congruus.

VIRTUS antiseptica , antibiliosa , sudorifera , cardiaca , gratum saporem acidum cibis concilians.

Usus. Carnes & pisces aceto conditæ teneriores & sapidiores fiunt , atque a putredine præservantur. Alcalescentia carnis ferinæ aceto mitigatur. cruditas herbarum acetiarum corrigitur ab aceto.

Vis medicata. In morbis putridis, biliosis, verminosis & scorbuticis cibi aceto acidulati convenient.

Oxycratum pro potu adhibitum sudorem mouet, sitim sedat, putredinem arcet, obesitatem impedire dicitur.

Nocet autem acetum calculosis, arthriticis, physicis, hysterics, hypochondriacis, chloroticis, tussientibus, infantibus. Immodicus usus faburram acidam, bilis inertiam, cachexiam acidam inducit.

A C E T U M C E R E V I S I A E .

Est liquor acidus ex cerevisiae fermentatione acida natus. Bieressig.

ODOR minus gratus quam in aceto vini; SAPOR aceti saltem vulgaris ingratus, maltum & lupulum aliquantum redolens. *Consistentia* turbida.

VIRTUS debilior quam in aceto vini.

USUS. In culinis nostris ad carnis macerationem solu modo adhibetur.

O M P H A C I U M .

Est succus ex *uvis immaturis* pressus & aliquantum fermentatus. Dicitur etiam *Agresta*. Agrest.

ODOR subvinosus; SAPOR acidus, adstringens, gratus.

VIRTUS valde refrigerans, roborans. In cadiis bene obturatis addito pauxillo salis in cella ad tertium annum asservari potest.

USUS. In gallia & quibusdam regionibus calidis usitissimum est condimentum pro intinctibus car-

nium, piscium, ovorum, quibus mire gratum conciliat saporem.

Nostrates *uvas immaturas* pro intinctu ad carnes in embemmate coquunt.

S U C C U S C I T R I .

Est succus ex *malo citreo* expressus.

ODOR nullus; SAPOR acidus, gratus.

VIRTUS refrigerans, antiseptica, gratum saporem acidulum cibis concilians.

Usus. Ob gratam aciditatem pro communissimo condimento embematibus carnium & piscium additur.

Hystericæ, hypochondriaci, arthritici & calculosi qui cibos aceto conditos ferre nequeunt, cibos succo citri vel limonum acidulatos facillime ferunt.

C O N D I M E N T A D U L C I A .

Quæ saporem dulcem cibis conciliant, huc pertinent.

S A C C H A R U M .

SACCHARUM officinarum L. Zucker. Est sal es-
sentialis *ARUNDINIS sacchariferæ* L. *

ODOR nullus; SAPOR dulcissimus. Constat oleo &
acido proprio.

* Cel. BEHRENS diff. dulcium naturam & vires ex-
pendens. Göttingæ. 1779.

VIRTUS est nutriendis, * relaxans, saponacea, ecco-
protica, antiscorbutica ** anthelmintica *** anti-
septica. **** Oleosa savigens cum aqua, hinc
obesitatis remedium & digestivum ciborum pin-
guum.

Usus. Frequentissimum est condimentum ad dulcifi-
candos cibos. *Fructus varii* saccharo condiuntur,
atque ex farina cum saccharo & aromatibus va-
riæ fiunt *pastæ saccharinæ*, quæ mensis secundis
apponi solent.

Vis noxia. Saccharata usu immodico ob latens aci-
dum fortissimum dentes denigrant, & ossibus di-
cuntur inimica. In primis viis ob vim fermenta-
tantem faburram acido - flatulentam generant,

* In India mancipiis reliquiæ, a secunda sacchari Sueci
ebullitione remanens in viatum cedunt & porci a cras-
soribus facchari fœcibus pingueſcunt.

** Indos, qui copia sacchari abundant, nunquam scor-
buto laborare adnotavit BECHERUS p. 334.

*** ANDRY *generation des vers.* p. 164. observatio-
nem habet pueri, qui confectione saccharata abun-
danter ingesta copiam vermium per alvum dejecit.
Lumbrici aquæ saccharatæ immersi intra unam vel duas
horas vivere desinunt, quum in decocto absynthii & in
solutione aloes 20 imo 30 horas vitam protraherent.

**** Caro vitulina pulvere sacchari conspersa, immunis a
putredine mansit & exsiccata. Sanguis recens in
sacchari solutionem translatus ne exæde quidem se-
ptimo die notas putredinis exhibuit. Ill. PRINGLE
Diseases of the army. App. p. XL.

relaxant partes firmas, solvunt humores, generi nervoso aciditate obsunt, hinc caveant a saccharinis, quibus acidum in primis viis est, vel bilis iners, aut laxitas ventriculi vel pulmonum, ideo debilibus, chloroticis, hysterics, hypochondriacis, infantibus, rheumaticis nocent. *

Calx ad depurandum saccharum adhibita, quæ inanem multis incutit timorem, nullam infert noxam, cum saccharum non ingrediatur. **

M E L.

MEL officinarum. Honig. Est succus dulcis ab *APE mellifera L.* ex nectariis florum collectus in ejus ventriculo elaboratus, atque intra favos repositus. Sponte ex favo craticulæ imposito defluens est optimum & vocatur *Mel virgineum*. Expressum est vilius, ceram redolens & *Mel commune* dicuntur. *Excoctum* vero nullius prorsus est valoris.

ODOR fragrans haud ingratus; SAPOR dulcissimus sub-

* Non enim omnes saccharum adeo facile ferunt, quam dux *de Beaufort*, qui sacchari fibj per 40 annos quotidie sumpsit & ætatem 70 annorum attigit, post mortem viscera tamen inventa sunt sana dentesque incorrupti. *Cel. SLARES Vindication of Sugar.*

** Calx ad præparationem sacchari adhibita abripit modo justo abundantius acidum & cum hoc vel fundum petit vel spumæ inhæret, consequenter nullo modo nocere potest. Si vero integra frusta calcarea in saccharo fuere deprehensa, tunc hæc modo casu fortuito accesserunt. *Cel. BEHRENS. l. c. p. 27.*

acriusculus. Constat ex acido sacchari & mucilagineo oleoso principio.

VIRTUS est nutriendis, relaxans, abstergens, saponacea, solvens, eccoprotica, diuretica, antiseptica. USUS. Veteres, dum saccharo carebant, non solum fructus sed & alia plurima esculenta melle condiebant. Nostros panem melle crudo illitum commedunt, variaque panificia, praesertim *panem piperatum* Pfefferkuchen conficiunt. Demum ad fructus & alios cibos dulcificandos mel adhiberi solet.

Vis medicata. Virtute abstergente conducit ulcerosis, constipatis, arenosis * & verminosis.

Vis noxia. Mel facile in ventriculo fermentat, flatuis generat, bilem resolvit, hinc mel bilescere ventriculum dicitur. Multis ex idiosincrasia diarrhaem tormentosam ut vidi causat.

S A P A M U S T I.

Mustum ad tertias partes coquum *Sapa*, & ad dimidias coquum *Defrutum* vocatur.

ODOR & SAPOR dulcissimus, gravior sapore mellis.

VIRTUS sacchari adinstar dulcificans cibos.

USUS. Loco pretiosi sacchari fructibus horaeis coctis, embemmatibus carinum quarundam Mostbraten dictarum additur.

* Cel. PERCIVAL'S *Essays* p. 232. III. PRINGLE quavis hebdomade longo tempore libram unam mellis fabulo afficitis summa cum utilitate dedit.

CONDIMENTA PINGUIA.

Sunt condimenta, quæ cibos blando sapore pingui imbuunt: absque butyro enim aut oleo insipidus fere omnis est cibus. Cibos lubricant, ut facilius deglutiri possint. Insigniter denique nutriunt * sed validum & diu durans nec facile adeo digerendum præbent alimentum. Carnes, ova & alii cibi pinguedine fusa obducti diu a putredine immunes se præservari sinunt.

Abusus vero pingium relaxat primas vias, & totum corpus. Inde leucophlegmatia vel obesitas gravans, & obstrunctiones pituitosæ viscerum. *Rancescientia* vero pingua in primis viis pyrosim, in secundis cacochymiam rancidam, inflammations, exanthemata herpetica, ulcera maligna, gangrenam, cariem, cancros producunt. ** Rancida &

* Egregius HEWSON (*Experimental inquiry into the properties of the blood* London 1771. p. 127) refert de amico suo STRACKIO, quod ille varijs institutis ponderatione experimentis detexisset, dum per aliquod tempus diversis cibis uteretur, minorem sevi quantitatem jacluræ sui corporis reparandæ sufficere quam cuiusvis alterius cibi, & facta comparatione cum parte carnis macilenta, pinguedinis facultatem nutriendi esse ad minimum ut tria ad unum.

** Ill. GAUBII *institut. pathol. editio secunda* p. 320.

corrupta cito fit animalium pinguedo & pessima est piscium: hæc sodam, cardialgiam, colicam, scorbutum oleosum, febrem ardenter & lepram causat.

In nostris regionibus frequentissimo in usu sunt cremor lactis, butyrum, lardum & pinguedo bubula; in Meridionali Europa oleum olivarum; in frigidis plagis pinguedo piscium, Balænarum nempe & Phocarum. Ne condimenta pingua adeo citato rancescant, decoquuntur, condiuntur sale vel fumo indurantur ut lardum.

Quo recentiora sunt pingua, quo molliora, eo minus nocent; frigida minus, quam calida, Butyrum liquatum & dum calet assumptum a plerisque hominibus minus bene fertur, quam recens & frigidum. Nunquam conducunt sincera, sed semper cum aliis cibis mixta assumantur. Pessimus mos est, qui tantum fere butyri, quantum panis edunt, qui cremore lactis frequenter & sine pane aut alio sicciore cibo utuntur. Qui leguminæ & olera nimis pinguefaciunt. Potus calidus de super haustus pinguedinem extricat, frigidus retinet, hinc minus nocet, ut experientia docuit.

Abusus. Pinguia difficulter digeruntur *, dyspepta sunt & diu in ventriculo manent, aut in fracedineri vel rancorem abeunt, igne redduntur *empyreumatica*.

* Ill. HALLER c. l. p. 324.

OLEUM OLIVARUM.

Oleum ex fructu *OLEÆ europææ* L. expressum.

Baumöl. Olivenöl.

ODOR olei recentis vix ullus; SAPOR blandus. Aetate rancescit & acre fit. Album optimum, viride vi- lius est.

VIRTUS nutriens, relaxans, involvens, saporem blan- dum concilians.

USUS. Quarundam regionum incolæ & monachi qui- dam ad cibos pinguefaciendos oleo loco butyri utuntur, effectu autem minus salubri. Nos ace- tum cum oleo miscemus pro condimento acetaria- riorum.

OLEUM AMYGDALARUM.

Oleum e nucleis *AMYGDALI communis* L. ex- pressum. Mandelöl.

ODOR nullus; SAPOR blandus, subdulcis sive ex dul- cibus sive ex amaris amygdalis sit pressum. Hoc oleum priori facilius rancescit.

VIRTUS ut olei olivarum est.

USUS pro condimento acetarii a delicatulis adhibetur.

OLEUM LINI.

Oleum ex seminibus *LINI usitatissimi* L. expressum. Leindöl.

ODOR & SAPOR olei etiam recentis aliquantum in- gratus; in calore rancescit.

VIRTUS nutriens, relaxans, emolliens, alvum lubricans.

Usus. Quibusdam in regionibus brassicam acidulatam crudam cum oleo lini conditam comedunt. Cibus mihi ingratissimus ab aliis delicatus inventur. Alii oleum lini cibis & juri addunt.

OLEUM COCO S.

Oleum ex nuce arboris *Cocos butyracea L.* digestum expressum vel excoctum. *Cocos* etiam *oleum Calappi* vocatur.

Non solum ex hac sed etiam ex aliis palmarum speciebus simile oleum butyraceum paratur ut ex *coco nucifera*, ex *Elaide Guinensi* aliisque. *

ODOR subrancescens; SAPOR dulcis ut olei olivarum.

VIRTUS. Expressum est blandum, excoctum vilius; utrumque intra dimidium mensem valde rancefit.

Usus. Per totam Indiam hoc oleum, cum quo omnes pisces & olera preparantur, est usitatissimum. Rancidum a pauperibus in cibum recipitur. Inde probabiliter Indorum sanguis per continuum hujus olei usum in cibis rancidus evadit, unde forte scabies maligna, cui Indi adeo obnoxii sunt, originem habet. **

* Cel. AUBL. Gian app. p. 96.

** Cel. RUMPH T. I. C. 3.

OLEUM RAPARUM.

Oleum ex seminibus *BRASSICÆ Napi L.* expressum. Rübfaamenöl.

ODOR subrancidus; SAPOR acriusculus.

VIRTUS insalubris.

Usus. In Belgio & inferiori Saxonia loco olei olivarum ab inferioris sortis hominibus usurpatur. Maxime hoc oleum in usum Lampadum a plebe adhibetur, sed ardens fuligine sua gravat pectus & inquinat suppellecilem, stupaque, dum extinguitur, graviter fætet.

OLEUM PAPAVERIS.

Oleum e seminibus *PAPAVERIS somniferi L.* Mohnsaamenöl.

ODOR & SAPOR blandus.

VIRTUS prioris. Omni vi narcotica caret.

Usus. Loco butyri absque noxa cibis additur in variis locis.* Placentæ post olei expressionem residuæ a pueris impune devorantur.

OLEUM SESAMINUM.

SESAMUM orientale L. Oleum e seminibus pressum. Sesamöl.

* Cel. ROZIER observat. sur la physique. 1776. in Aug. in Gallia pereuntibus hyeme a 1710 oleis, oleo olivarum surrogatum fuit. Nuperrime hoc oleum regno lucrum octodecim millionum attulit.

ODOR olei nullus. SAPOR subdulcis, gratissimus. *Indoles* blanda valde & nutriens, difficulter rance-scens.

USUS. Indis inservit ad quosvis cibos pingues red-dendos.

OLEUM MYAGRINUM.

Myagrum sativum L. Oleum e seminibus pres-sum. Leindotteröl.

VIRTUS blanda, oleo sesamino similis.

USUS. Loco olei olivarum hinc inde adhibetur. Pau-peres in Germaniae quibusdam locis loco butyri oleo myagrino utuntur.

MEDULLA OSSIUM.

Est tenera pinguedo in ossibus bovinis contenta. Rno-
chenmark.

ODOR nullus; SAPOR pinguis, blandus, gratus.

VIRTUS nutriens, lubricans.

USUS. Juri carnium, oleribusque gratum conciliat sa-porem pinguem.

PINGUEDO BOVINA.

Pinguedo *Bovis* Rindfett.

ODOR nullus. SAPOR pinguis, blandus.

VIRTUS nutriens, lubricans.

USUS. Oleribus & aliis cibis lubricandis inservit.

PINGUEDO ANSERINA.

Pinguedo *Anseris* Gänsefett.

ODOR & SAPOR acrisculus, butyro sapidior, at illo infalubrior ob levem rancescentiam.

VIRTUS nutriens, emolliens, resolvens. Adeps sapida est, sed flatus, rancedinem & pectoris oppressiōnem progenerare solet, si cerevisia superbibatur. Usus, Oleribus loco butyri ob saporis anserini gratiam admiscetur. Pane hoc pinguedine illito delectantur multi.

PINGUEDO PORCINA.

Pinguedo *SURS Scrofae* L. Schweinschmalz.

ODOR & SAPOR non adeo gratus ac in butyro.

VIRTUS prioris.

Usus ad olera lubricanda & pastas fermentatas Kraſſen frigendas adhibetur.

PINGUEDO PISCINA.

Pinguedo *BALENARUM* vel *PHYSETERUM* vel *DELPHINORUM* L. Fischschmalz. Fischthrān,

ODOR subrancidus, SAPOR subacris, rancescens.

VIRTUS nutriens, emolliens. Sudorem fætidum reddens. Hinc est quod Groenlandi vehementissime oleant, quibus solenne est fracidis & rancescentibus oleis animalium cetaceorum & phocarum assidue atque immodice uti.

Usus præcedentis. In frigidis plagiis vulgatissimum condimentum pingue est.

PINGUEDO EMPYREUMATICA.

Est pinguedo igne empyreuticam indolem natia.
Tropffette.

Usus. Oleum e carnibus, dum assantur, destillans sedulo colligitur & ad fercula sapidissima adhibetur. Quin imo carnes ut majorem pinguedinis copiam & habeant & fundant, lardo involvuntur, butyro implentur & jugiter perfunduntur. Destillans oleum ab igne aperto & sicco adustum placet quidem palato, sed manifestam acrimoniam habet & ex vulgatissima observatione stomacho grave est, eoque magis inimicum, quo natura animalis, e quo fluxit, calidior & ad corruptionem proclivior est. Quare etiam ex sylvestribus & feris, item e piscibus elicitum sub assatione oleum ob nimiam acritatem plerumque abjici solet. *

LARDUM PORCINUM.

Est adiposa membrana *Suis Scrophæ L.* Specf.

ODOR nullus; SAPOR pinguis.

VIRTUS recentis nutriens, rancescentis insalubris.

USUS ad varios cibos pingues reddendos.

CONDIMENTA LACTEA.

Sunt ciborum condimenta pinguia, quæ ex lacte præparantur.

* Cel. GRÜLL diff. de rancore & morbis ex rancido.
Lugduni Batav. 1777. p. 75.

CREMOR LACTIS DULCIS.

Pars lactis oleosa quæ in quiete sponte enat in superficiem lactis dulcis. Sahne, Nöhm.

ODOR nullus; SAPOR lacteus; pinguis, gratissimus.

VIRTUS valde nutriens, relaxans, acrimoniam involvens.

Usus. Aestate cum saccharo, quod hunc cremorem gratiorem & salubriorem reddit, comedи solet. Est denique consuetum additamentum coffeæ.

CREMOR LACTIS ACIDULUS.

Pars lactis oleosa, quæ sua sponte ex lacte acescente in superficiem enat. Saurer Milchrahm.

ODOR nullus; SAPOR acido-pinguis, gratus.

VIRTUS nutriens, emolliens, refrigerans.

Usus. Additur variis cibis pro condimento pingui acidulo.

O X Y G A L A.

Est lac integrum jam acescens. Saure Milch.

ODOR nullus; SAPOR lacteo-acescens.

VIRTUS nutriens, refrigerans, eccoprotica, sitim sedans.

Usus. Tempore aestiva præbet gratum cibum.

LAC EBUTYRATUM.

Est lac suo cremore maximam partem orbatum. Buttermilch.

ODOR nullus; SAPOR lacteo-aquosus.

VIRTUS nutriens, temperans, diluens.

USUS. Saluberrimum est siccis, biliosis, fabricitantibus & calidæ naturæ hominibus.

LAC SPISSATUM.

Est lac calefactum dein *Pinguicula L.* vel *Dorsea L.* vel *coagulo animali Lab* dicto coagulatum & sero privatum. Dickmilch.

ODOR nullus. SAPOR dulcis, gratus. Constat cremore & caseosa lactis parte.

VIRTUS valde nutriens.

USUS. In *Suecia* & *Islandia* frequens est cibus. Nec unquam male se habuisse dicuntur incolæ a quotidiano hujus lactis usu. *

COAGULUM LACTIS.

Pars lactis caseosa a sero præcipitata, fermentationem caseosam nondum passa. Milchtopfe.

ODOR nullus; SAPOR mitis, subcaseosus, acidulus.

VIRTUS nutriens, inviscans, glutinans.

USUS. Comeditur crudum coagulum cum saccharo & additur variis cibis farinaceis.

BUTYRUM RECEENS.

Pars lactis vaccini oleosa, agitatione a lacte separata.

ODOR nullus; SAPOR pinguis, mollis, subdulcescens, omnium pinguedinum delicatissimus. Non salutum butyrum brevi rancescit.

* *Schwed. Abh.* II. B. p. 15.

VIRTUS nutriens, relaxans, obvolvens, omnium pinguedinum facillime digerenda.

USUS. Est comune ad cibos condimentum pingue.

Cum pane butyrum majale, quod delicatissimum est, a multis comedum amatetur.

Noxa. Quibus pulmo non est liberrimus, ii continuo, præsertim catarrhos in aspera arteria difficultatem & necessitatem frequenter screandi percipiunt. In omnibus morbis acutis butyrum est veneni loco, & in debilioris ventriculi hominibus facile in rancidum liquamen abit, quod post multa incommoda per vomitum rancidum aut motam diarrhæam decedit.

BUTYRUM COCTUM.

Butyrum igne liquefactum. Schmalz. Hac præparatio ne butyrum diu incorruptum servari potest.

ODOR nullus; **SAPOR** pinguis non adeo gratus ac butyri recentis.

VIRTUS nutriens, emolliens, diu non rancescens.

USUS. Est communissimum ciborum condimentum pingue.

CASEUS CREMORACEUS.

Pars coagulabilis lactis fermentationem caseosam pas sa generatim *caseus* vocatur. Käße.

Varia est casei bonitas pro diversitate animalis & la tis parte, quæ ad casei præparationem adhibetur.

Caseus vaccinus Kuchkäße, ovillo minus, asinino & caprillo magis tenax est.

Caseus ovillus Schaffkäße. Vaccino minus nutrit, at

digestu facilior est ; optimus censetur *Liptaviensis*.

— *caprillus*. Ziegenkäse. Recens tantum edi potest, vilius nota est antiquus.

— *buffelæ*, Büffelkäse ex lacte Buflæ. Saporis gratia præfertur vaccino.

Triplex habetur casei species, respectu lactis. *Cremoraceus*, non *cremoraceus*, antiquus.

CASEUS CREMORACEUS.

Caseus cremoraceus Butterkäß. Qui ex lacte adhuc cum suo cremore remixto paratur.

ODOR mitis, caseofus; SAPOR pinguis, subdulcescens, caseofus, mitis.

VIRTUS valde nutriens, ob alcalescentiam acido resistens. Pro cibo optimus, cum non multum a lactis natura recedat.

Usus. Est multarum regionum pabulum vulgare. Optimus est *Hippace* vulgo Parmesanikäse seu *Lodnensis*, item *caseus Belgicus*, *Helveticus*, *Friesensis*, *Limburgensis*.

Abusus. Caseus diutissime in ventriculo residet, quod oris fœtor testatur, oleo & putrida natura irritabilitatem primarum viarum obtundit, hinc alvus difficilis ductu. * In hominibus sedentariis facile

* Difficillime alpicolis multo caseo utentibus alvus ducitur, nam pinguedo & putrida natura casei motum peristalticum minuunt. HALLER *Elem. Physiol.* T. VII. p. 2, & p. 44.

saburram putridam causat, hinc in scorbuto, febre & aliis morbis putridis valde noxius est caseus. Alpicolæ caseum facilius ferunt, quod cum eo lactis & seri plurimum sumant, quo acore natura putrida casei contemperatur.

CASEUS NON CREMORACEUS.

Caseus qui ablato cremore ex solo coagulo laetis paratur. Ziger. *Caseus secundarius*. Nachfäß.

ODOR & **SAPOR** caseosus, at siccus, ingratus, durus.

VIRTUS. Talis caseus est priori multo insalubrior, nam durus est instar cornu, parum nutriendis, digestu difficultissimus. Hinc pondus in ventriculo, gluten primarum viarum & pulmonum; viscerum obstrudiones & calculum generat.

Usus. Est cibus pauperum. Optimus adhuc est caseus *Glaronensis viridis seu rafilis*, Schabzieger, qui additione ledissimarum herbarum adeo corrigitur ut stomacho gratus & utilior fiat.

CASEUS ACRIS.

Est caseus cremoraceus ætate jam valde acris, alter Räß.

ODOR fortis, ingratus, multis nauseosus. **SAPOR** acer- rimus, rancido - alcalescens, vermibus scatens.

VIRTUS. Inter manducandum os sæpe inflammans ac epithelion labiorum, linguæ, gingivarum in bulas elevans, excoriens. Rancido - alcalinum lentorem in primis viis, similemque chylum gene- rans. Inde vermes, febris saburrallis, putrida, ut-

plurimum lethalis * in hominibus, qui caseo abutuntur.

Iesus est cibus pauperum.

CONDIMENTA GELATINOSA.

Sunt condimenta, quæ maximam partem ex gelatina animali constant.

Celerrime nutriunt, quia facile in primis viis in chylum mutantur, & absque longa mora in sanguinem transeunt, hinc ægris exhaustis & imbecillibus offeruntur. Sed saepius & parce, atque sufficierter aqua diluta præberi debent, alias in debili stomacho in tenacissimum gluten putridum abeunt. Robustis vero ac sanis hominibus nimis frequens gelatinosorum usus plethoram inducit vel mala quæ ex abuso carnium oriri diximus.

GELATINA CORNU CERVI.

Est gelatina ex cornu *CERVI Elaphi L.* coctione extracta. Hirschhornsfuge.

ODOR nullus; SAPOR blandus, gelatinosus.

VIRTUS valde nutriens, obvolvens, primo acescens, dein putrescens.

USUS. Cum saccharo & succo citri vel aliis fructus mixta comedti solet.

* Qui caseo abutuntur morbo acuto præhensi vix evadunt. *Ill. HALLERI Elem. Phys.* T. VII. pars II. p. 44.

GELATINA CARNIS.

Est gelatina ex carne vitulina, gallina, aut porcina coctione longa extracta. Fleischgalert.

ODOR nullus; SAPOR gelatinosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Pro condimento hæc gelatinæ cum aromatibus frigide comedì solent. Etiam pisces sic gelati parantur pro mensis. Demum tabulæ ex gelatina siccata sub nomine *Soup portable* parantur, quæ ab itinerantibus aqua calida diluuntur & loco juris bubuli in itinere hauriuntur.

GELATINA ICHTYOCOLLÆ.

Est gluteus vesica aërea *ACIPENSERUM L.* coctione parata. Haufenblasengalert.

ODOR nullus; SAPOR iners, glutinosus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Pro condimento cum syrupo sacchari & emulsione amygdalina vel succo citri, vel aurantii vel ribium &c imponitur mensis. Juribus gelandis additur. Vina turbida ichtyocolla clarificari solent.

GELATINA AMYLI.

Est gelatina vegetabilis ex tritico elicita. Kraftmehlsgalerete.

ODOR nullus; SAPOR farinaceus.

VIRTUS nutriens, obvolvens.

Usus. Ex vulgari amylo parantur placenta variae. Ex amylo fermentato parant Russi suum *Kisel*, quod

sapidus est cibus, quem cum lacte vel vino & aqua saccharoque comedunt. *

ALBUMEN OVI.

Est pars glutinosa *Ovi gallinacei*. Ehyweis.

ODOR nullus; SAPOR glutinosus. Aqua *tepidā* solvitur, *fervida* induratur.

VIRTUS nutriens, demulcens, obvolvens, mucum derasum restituens. Minus valens exhibetur nutrimentum quam ovi vitellus. Albumen calore induratum digestu difficillimus est cibus. At ovi albumen aqua tepida dilutum bene nutrit.

Pullus ovi vitello inclusus, solo albumine sub leni calore incubatus soluto, intra breve tempus bene enutritur & increscit.

Usus. Albumen conquaſſatum cum jure carnium sub nomine Haderſupe imponitur mensis. Adhibetur etiam ad varias cupedias parandas & clarificandum vinum turbidum.

VITELLUS OVI.

Est pars flava, oleoso - gelatinosa *Ovi gallinacei*. Ehyerdotter.

* Amylum fermentatum sic paratur a Russis. Recipiatur farinæ tritici libra una alterave, huic adjiciatur furfuris tritici manip. j, tartari cerevisiæ q. s. & aquæ simpl. q. s. stent loco tepidiuſculo & fermentent per 14 dies. Peracta fermentatione liquor decantetur & amyllum aqua ablutum servetur pro parando Kisel.

ODOR nullus; SAPOR oleoso - gelatinosus , insipidus.
Aqua tepida diluitur.

VIRTUS. Fortior albumine cibus est, digestu diffi-
lior, plus nutriend quam albumen, in laudabi-
lem tamen chylum sine magno coctionis molimi-
ne transiens. Vis est nutriend, vi saponacea sol-
vens, calefaciens, putrescens. Hinc non conve-
nit febrentibus, & biliosis. Nimia copia ranco-
rem in primis viis creat. *

USUS. Additur saporis & majoris nutritionis gratia
juri carnium.

OVA GALLINACEA INTEGRA.

Ova gallinæ domesticæ L. Hünner - Eyer.

ODOR nullus; SAPOR blandus.

VIRTUS. Ova vi nutriendi cibis animalibus fere omni-
bus palmam præcipiunt. Sed pendet illorum sa-
lubritas a vario coctionis gradu.

*Ova facile digerenda & bonum nutrimentum exhi-
bentia, sunt:*

a. *Ova sorbilia Schurfeyer.* In quibus albumen
nondum coit, hinc quo liquida & fere se-
micruda sunt. Celerrime nutriend, cito vi-
res amissas restaurant, alvum laxant, solida
emolliunt, humores acres demulcent, rau-
cis & tussientibus utilia sunt.

* *Cel. HALLERI Elem. phys. T. VI. p. 325.*

L. Ova *tremula* Weichgesottene Eyer. In quibus albumen instar lactis tremulum est. Solidius prioribus nutrimentum præbent.

M. —— *densata* seu *mediocriter dura*, in quibus mollis vitellus duriusculo circumdatur albamine, hominibus robustioribus, qui solidiori indigent alimento, convenient.

Usus. Ova hæc mollia cum sale comeduntur. Adduntur ova variis cibis farinaceis. Vide *Panis ovatus*. Vitellus jure carnis dilutus tormina a purgantibus drasticis compescit. Ovum *crudum integrum* id est albumen cum vitillo in $\text{f} \ddot{\text{h}} \beta$ aquæ frigidæ dilutum & aliquoties de die haustum bonum est remediam pro istericis. *

Abusus. Ova quantitate nimia colestæ cruditates putridas facile pariunt, inde nausea & ructus nidosi. Hinc ova febricitantibus sunt noxia. Solus vitellus in ventriculo facilius putreficit, quam si una cum albumine comeditur. **

Ad ova dyspepta, malum chylum generantia, referuntur:

a. Ova *elixia dura*, Hartgesottene Eyer, in quibus albumen calore in corneam quasi duritiem est densatum. Hæc difficillime digeruntur, per multos sæpe dies flatus & ructus nido-

* Cel. WEIKART med. Schrift. 4. B. p. 204.

** Cel. GEOFFROY mat. med. 7. Th. p. 514.

rosos emittunt. Mors ab ovis duris adsumptis observata fuit. *

L. — *tosta*, nempe sub cineribus tosta gebratetene Eyer præcedentium sunt indolis.

γ. Ova *frixa*; nempe in fartagine frixa. Huc pertinent a. ova *integra* Sejeher. b. *conquasifata* Rühreher, c. *in placentam fricta*. Eyerfuchen. Præter duritiem habent hæc ova aliquid empyreumatici, acris, quo pars oleosa vitelli sub tostione aut frizione inficitur, hinc concoctu difficultia sunt & ructus putrido rancidos gignunt.

δ. — *antiqua*. Aste Eyer, hæc ut plurimum partim inania & subputrida sunt, hinc prævi odoris & saporis. Si valde putrescant, vomititionem, diarrhæam, tormina, anxietates, horripilationem & febrem putridam producunt.

Ad *OVA DYSPERPTA* etiam referuntur ob difficilem digestiorem & ingratiorem saporem:

Ova *Gallopayonum*. Indian seu Truthahnehéy.

— *Anserum*. Gánseher. Ova magna ventriculum aggravantia.

— *Anatum*. Entenher.

— *Pavonum*. Pfauener.

— *Cygni*. Schwanenher. Quæ Islandiæ incolis grata sunt.

* Ill. LINNE Skonska refū p. 300.

Ova *Crocodili*. Crocodileneher, quæ magnitudinem ovi anserini habent & ab Aegyptiis estimantur.

- *Struthiocameli*. Strausseneyer.
- *Vanelli*. Rhybizeher.
- *Columbarum*. Taubeneher, ob saporem pravum rejiciuntur.
- *Phasianorum*, Phasoneher, bonitate accidunt gallinacis.

SANGUIS ANIMALIUM.

Succus ruber, vitalis e vasis animalium. Blut.

ODOR nullus; SAPOR gelatinosus, subsalsus.

VIRTUS. Crassus & concoctu difficultimus, facile putre-scens est cibus imprimis bubulus. Iudæis Mosai-ca lege interdictus.

USUS. Vix solitarie editur, at sœpe in farciminibus & embemmatibus piperatis culinæ intervitur. Consuetissimus est nobis sanguis porcinus, qui intestinis cum adipe & aromatibus inclusus apexabones constituit. Sanguis piscinus pro embammate nigro ad pisces adhibetur.

CONDIMENTA AROMATICA.

Sunt vegetabilia, quæ odorem gratum, saporemque aromaticum cibis conciliant. Hæc non nutriunt sed ventriculum roborant, appetitum excitant.

adeo quidem, ut ultro satietatem cibos ingerere cogant. Stomachica sunt, urinam & alvum movent, tolluntque molestiam ciborum flatulenterum, atque corrigunt quasdam noxias ciborum qualitates.

Calidarum regionum incolæ pipere & capsico, cum illud omni fere cibo magna copia admiscent, abuti videntur, at harum regionum incolæ sudoribus præ debilitate corporis diffluent & eorum ventriculus ob imbecillitatem non appetit, febremque intermittentem facillime causat, nisi pipere excitetur. Hoc sensu clima calidum exigit condimenta, quæ ventriculum & corpus robortant. *

Abusus aromatum oleo acri æthereo producit in primis viis sitim, cardialgiam, ardorem, nauseam, ructus, vomitus, bilem exasperat, intestina irritat, inflammat.

In secundis viis motum humorum intendit, calefacit, adipem eliquat, humores alcalescentes reddit. Inde siccitas, macies, febris calida, contracturæ, spasmi, exanthemata, inflammations, dolores arthritici & plura alia nascuntur. **

A L L I U M.

ALLIUM SATIVUM L. Knoblauch, jahmer Knoblauch.

* *ILL. BERGII mat. med.* p. 27.

** *ILL. GAUBII Inst. pathol.* p. 232.

ODOR fragrans, validus, graveolens; SAPOR acris, subdulcescens.

VIRTUS diaphoretica, diuretica, emmenagogia, anthelminthica.

USUS. In culinis carnes assatæ allio condiuntur. Additur etiam variis embemmatibus. Quoniam transpirationem bene movet, hinc nautis & sedentariis utile est condimentum.

C E P A.

ALLIUM Cepa L. Zwiebel. Sommerzwiebel.

ODOR fragrans, validus; SAPOR acris, subdulcescens. Rescissa oculos volatili suo principio ferit & lachrymas movet.

VIRTUS stimulans, diaphoretica, diuretica. Cocta vel affata multo mitior est.

USUS. Saporis gratia multis additur cibis, cum condimentum sit gratum & præstans.

ALLIUM FISTULOSUM.

ALLIUM fistulosum L. Winterzwiebel. Cepa oblonga.

ODOR debilius fragrans; SAPOR acris, cepaceus, subdulcescens, gratus.

VIRTUS diaphoretica, stomachica.

USUS. Bulbi adduntur carnibus, Folia jusculis oleraceis incocata gratum conciliant saporem.

SCORODOPRASUM.

ALLIUM Scorodoprasum L. Rockenbolle. Graslauch.

ODOR fragrans in allium sativum incidens ; SAPOR acerrimus, amaricans, subcepaceus, pungens in lingua & faucibus.

VIRTUS stimulans, diaphoretica, diuretica.

Usus. Pro condimento variorum ciborum adhibetur, at inassuetis nimis fortis hæc allii species est.

ALLIUM ASCALONICUM.

ALLIUM ascalonicum L. Schalotten.

ODOR cepæ at gratior ; SAPOR cepæ at mitior.

VIRTUS stomachica, diaphoretica, diuretica.

Usus culinaris pro condimento variorum ciborum.

PORRUM.

ALLIUM Porrum L. Porre, jahmer Lauch.

ODOR fragrans ; SAPOR fragrans, parum acris, subdulcescens.

VIRTUS diaphoretica.

Usus. Radix jusculis carnium frequenter incoqui solet.

SCHOENOPRASUM.

ALLIUM Schænoprasm L. Schnittlauch.

ODOR herbæ fragrans, gratus ; SAPOR cepaceus, calidiusculus, primo subdulcescens, dein debilius acris, adhærens. Bulbi sapidi mitiores.

VIRTUS stomachica, diaphoretica, diuretica.

Usus. Embemmatibus, juribus, ovis frixis inspergitur. Nonnulli crudum esitant cum pernis porcini, anseribusque salitis.

CEPA SECTILIS.

ALLIUM Cepa fistilis L. Spaltschnittlauch. *

ODOR cepæ fragrans, SAPOR cepaceus, subdulcescens, acris, linguam & fauces calefaciens, oculos feriens, at lachrymas non provocans.

VIRTUS eadem quæ priorum allii specierum.

Usus idem. Notum est Israelitas iu deserto commurmurasse ob defectum allii specierum, quas in Aegypto esitaverant.

LEPIDIUM.

LEPIDIUM latifolium L. Pfefferkraut.

ODOR & SAPOR nasturtii, manifeste linquam feriens.

Usus. Condimenti loco cum carne comeditur.

SATUREJA.

SATUREJA hortensis L. Saturej. Bohnenkraut.

ODOR fragrans, cephalicus; SAPOR aromaticus, calidus; siccatae herbæ odor & sapor fere fortior.

VIRTUS stomachica, emmenagoga, excitans, diuretica, resolvens.

Usus. Saporis gratia additur cibis quibusdam præcipue fabis.

* *Ill. BERGIUM mat. med.* p. 262.

MENTHA GENTILIS.

MENTHA gentilis L. Küchenmünze.

ODOR fragrans, gratus, subcitreo - menthaceus, in Majoranam simul incidens; SAPOR calidus, aromaticus, in flavedinem citri incidens.

VIRTUS stomachica, resolvens.

USUS. Folia virentia hujus menthæ saturæ herbarum odoris & saporis gratia admiscentur & cruda eduntur.

S A L V I A.

SALVIA officinalis L. Salbey.

ODOR fragrans, gratus; SAPOR aromaticus, calidus, amaricans.

VIRTUS roborans, stomachica, resolvens.

USUS. Folia carnibus assatis & pernis immittuntur, ut salviæ odore imbuantur.

R O S M A R I N U S.

ROSMARINUS officinalis L. Rosmarin.

ODOR fragrans, gratus, cephalicus. SAPOR aromaticus, calidus.

VIRTUS resolvens, nervina, corroborans, emmenagogia.

USUS. Saporis gratia quibusdam carnibus & piñcibus sub elixione additur. Oves Monspelienses ab eſu Rosmarini sapidas carnes sortiuntur. *

* Cel. SALLE Materies medic. Monspelii 1768. p. 14.

T H Y M U S.

THYMUS vulgaris L. Thymian.

ODOR herbæ fragrans, cephalicus, gratus; SAPOR aromaticus, calidus.

VIRTUS stomachica, resolvens, emmenagoga.

Usus. Hac herba condiuntur quidam cibi.

S E R P Y L L U M.

THYMUS Serpyllum L. Quendel.

ODOR herbæ fragrans, gratus, cephalicus. SAPOR aromaticus, calidiusculus, subamaricans.

VIRTUS resolvens, tonica, stomachica, diuretica.

Usus. Quidam loco tymi vulgaris serpyllo cibos quosdam condunt.

B A S I L I C U M.

OXYMUM Basilicum L. Basilie.

ODOR fragrans, gratus; SAPOR aromaticus, gratus, subanisatus.

VIRTUS stomachica, resolvens, excitans.

Usus. Culinis gratum est variorum ciborum condimentum.

M A J O R A N A.

ORIGANUM Majorana L. Majoran.

ODOR herbæ fragrans, cephalicus, gratus; SAPOR aromaticus, subamaricans, calidiusculus.

VIRTUS stomachica, nervina, resolvens, emmenagoga.

Usus. Variis cibis odoris & saporis gratia additur.

ORIGANUM VULGARE.

ORIGANUM vulgare L. Wohlgemuth.

ODOR herbæ recentis fragrans, graviusculus, non ingratus, fere serpilli. SAPOR aromaticus, in Mentham incidens, sed debilior.

VIRTUS majoranæ.

USUS. Loco Majoranæ jusculis immisceri posset. Folia tosta etiam, quum Theæ Chinensi similia adeo sint, ut ab ea non nisi difficilis discernantur, pro Thea Chinensi adhiberi possent. *

C E R E F O L I U M.

SCANDIX Cerefolium L. Körbelskraut.

ODOR herbæ, si fricatur gratus, balsamicus; SAPOR aromatico - balsamicus, gratus, ad anisum accedens.

VIRTUS resolvens, laetifera, vulneraria, subemmenagogæ.

USUS. Folia eduntur cocta in jusculis, nec non adhibentur ad panatellas & placertas, quas sapidas & gratiores reddunt. Additur juribus carnis bulbæ, ut ei gratus sapor concilietur.

Vis medicata. Juscum vel serum lactis cum cereflio, parum coctum est egregium in ictero, tussi protracta, herpete, lochiis, menstruis & haemorrhoidibus suppressis, anacatharsi puriformi, laete deficiente & tumoribus induratis.

* *Ill. LINNÆI amœnit. Vol. 3. p. 90.*

SCANDIX ODORATA.

SCANDIX odorata L. Spanischer Rörbel.

ODOR herbæ recentis gratus, fere anisi. SAPOR dulcescens, ad anisum accedens.

VIRTUS pectoralis, diuretica, gratum saporem cibis concilians.

USUS. Folia recentia in Suecia sunt culinaria, ingrediuntur una cum aliis herbis vernali tempore juscula oleracea. In Silesia radix culinaris est. *

CORTEX CITRI.

CITRUS medica L. Citrone.

ODOR corticis seu flavedinis fragrans, gratissimus. SAPOR consimilis, calidiusculus, vix amaricans.

VIRTUS calefaciens, cardiaca, gratum saporem concilians.

USUS. Pro condimento variorum ciborum & limonadæ. Etiam saccharo conditi habentur cortices citri.

C A R V I.

CARUM Caryi L. Wiesenkümmel.

ODOR seminum aromaticus, subgraviusculus; SAPOR aromaticus, calidus, gratus.

VIRTUS carminativa, lactifera, stomachum corroborans.

* Cel. SCHWENCKFELD stirp. & foss. Silesiac catalog.
p. 259.

Usus. Saporis gratia semina immiscentur pani acidulo & caseis. Etiam saccharo conditum comeditur semen carvi. Additur jusculis jejunalibus. Tartari cum lacte hoc semen sorbillant. Destillatores spiritum frumenti semine carvi rectificant. Convenit carvi semen in colica frigida, nocet in reliquis colicæ speciebus.

C U M I N U M.

CUMINUM *Cyminum L.* Römischer vel Gartenfummel.

ODOR seminum fortis; SAPOR aromaticus in carvum incidens sed gravior, ingratior.

VIRTUS carminativa, stomachica,

Usus. Ob ingratiorem saporem rarius carvo panis & cibi cumino condiuntur.

N I G E L L A.

NIGELLA sativa L. Schwarzfummel.

ODOR seminum fragrans; SAPOR aromaticus in Saffras incidens.

VIRTUS emmenagoga, lac provocans, carminativa.

Usus. In Oriente hæc semina pani doméstico insperguntur ut * flatuum molestia tollatur, & gratus sapor pani concilietur.

* Nonnulli hæc semina veneni suspecta habent, at hujus suspicionis luculenta desunt testimonia, nisi a fraudulentis vel ignoris semen Daturæ inmixtum fuérit.

A N E T H U M.

Anethum graveolens L. Dill. Gapper.

ODOR herbæ gratus, fragrans; SAPOR aromaticus, gratus.

VIRTUS carminativa, lactifera, hypnotica.

Usus. Herba adhuc tenera coquitur cum carne, muraena, anguilla, cancris, brassica acidulata, qui cibi inde aromate anethi imbuuntur. Etiam cumeribus muria condiendis saporis gratia additur.

F O E N I C U L U M.

Anethum Fœniculum L. Fenchel.

ODOR seminis gratus, aromaticus, suavis; SAPOR aromaticus, dulcescens, calidiusculus, gratus.

VIRTUS carminativa, lactifera.

Usus. Semen saccharo conditum comeditur.

A N I S U M.

Pimpinella Anisum L. Anis.

ODOR seminis aromaticus suaveolens; SAPOR aromaticus, dulcescens, gratus, calidiusculus.

VIRTUS carminativa, lactifera.

Usus. Comeditur hoc semen saccharo conditum. Inspergitur panis vel externæ superficie vel ipsi massa immiscetur.

S I N A P I S.

Sinapis nigra vel alba L. Senf.

ODOR seminis debilis; SAPOR acris, subfugax, subamaricans, calidus, fauces linguamque calefaciens.

VIRTUS irritans, appetitum excitans, aphrodisiaca.

Usus. In culinis pulvis sinapios cum musto vel aceto conditus ad carnes & farcimina editur. Pulvis sinapios ætate rancescit, quare in vasis bene obturatis conservari debet.

E R U C A.

BRASSICA Eruca L. Weisser Senf.

ODOR seminis graviusculus; SAPOR sinapios, verum longe remissior.

VIRTUS sinapios at debilior.

Usus. Antiquitus ad condienda obsonia adhibebantur semina. Folia recentia contrita factent instar adustorum pilorum & acris saporis sunt, tamen inter condimenta ciborum & acetariorum apud Italos sumuntur. *

D R A C U N C U L U S.

ARTEMISIA Dracunculus L. Dragun. Nostratis, deutscher Bertram vocatur.

ODOR herbæ fragrans, suaveolens; SAPOR aromatus, gratus, vix amaricans.

VIRTUS stomachica, emmenagoga, appetitum excitans.

* RAI Hist. plant. p. 806.

Usus. Folia *siccata* cibis quibusdam condimenti grati causa admiscentur. Folia tenera recentia tempore vernali cum carne agnina aut pisce cocta egregium his conciliant saporem. Adduntur etiam acetariis pro condimento. *Acetum dracunculi* est fragrans, gratissimum. In Persia dracunculum cum oxysaccharo & pane comedunt.

A R T E M I S I A.

ARTEMISIA vulgaris L. Benfuss.

ODOR foliorum subfragrans, subrancidus; SAPOR herbaceus, vix amaricans.

VIRTUS emmenagoga.

Usus. Coqui anseres artemisia infarcire solent, ut carni saporem gratiorem concilient; alii simul pomum ventri anseris immittunt.

L A U R U S.

LAURUS nobilis L. Lorber.

ODOR foliorum digitis tritorum fragrans; SAPOR aromaticus, balsamicus, graviusculus.

VIRTUS stomachica, resolvens, movens menstrua, sudorem, urinam.

Usus. In nostris culinis pisces cocti & frixi aceto & foliis lauri condiuntur.

J U N I P E R U S.

JUNIPERUS communis L. Wacholder.

ODOR baccarum aromaticus, gratus; SAPOR aromaticus, dulcescens, calidiusculus.

VIRTUS diuretica, diaphoretica, emmenagogia, hydro-picis utile aroma.

Usus. Baccæ contusæ aut integræ embemmatibus car-nium & piscium adduntur. Alii rob juniperi ci-bis admiscent. Cerevisia non fermentata, tamen grata a rusticis in suecia paratur, sed potus brevioris usus, at scorbuticis admodum salu-taris.

P E T R O S E L I N U M.

APIUM *Petroselinum L.* Petersilie.

ODOR foliorum subaromatices, subingratus. SAPOR subaromaticus.

VIRTUS diuretica, gratum saporem concilians cibis.

Usus. Condimenti ad instar carni bubulae, jusculis, piscibus aliisque ferculis & embemmatibus ad-ditur. Nocere dicitur epilepticis & ophthalmia la-borantibus. *

C A P P A R I S.

CAPPARIS spinosa L. Kapern.

ODOR florum conditorum fragrans, non ingratus; SA-POR acerbiusculus, acescens, Horum non condito-rum amaricans.

VIRTUS tonica, stomachica, appetitum excitans.

Usus. Flores nondum erupti condiuntur sale & ace-to. Quo teneriores leguntur, eo firmiores fiunt

* *Ill. MURRAY ap. med. T. 2. p. 302.*

conditi, sapidioresque. In culinis nostris inco-
quuntur embemmatibus carnium & piscium.

CALTHA PALUSTRIS.

CALTHA palustris L. Sumpfdotterblume.

Usus. Floribus statim sub explicatione leqis & muria
acetoque conditis Capparidis loco utuntur non-
nulli.

SPARTIUM SCOPARIUM.

SPARTIUM scoparium L. Pesenartige Pfrimen.

Usus. Flosculi muria & aceto conditi, abeunt in Suc-
cedaneum Capparidis.

ARMORACIA.

COCHLEARIA Armoracia L. Meerrettig.

ODOR radicis fragrans, pungens, penetrans, oculos
feriens. SAPOR acris, fervidus, dulcescens, quan-
doque subamaricans. Masticata fauces & linguam
pungens, tussim excitans, nares feriens, oculos
lachrimantes reddens, at effectu fugaci.

Coctæ aut siccatae radicis sapor & odor debilis.

VIRTUS appetitum excitans, diuretica, incidens, irri-
tans, antiscorbutica.

Usus. Radix rasa aceto diluta, vel, ut acrimonia in-
volvatur, laete & butyro fuso subacta, forma em-
bemmatis ad bubulam comeditur. Cum primis
piscium insipidorum condimento inservit.

ALLIARIA.

ERYSIMUM Alliaria L. Knoblauchstraut.

Usus. Folia primo vere intinctibus & salsamentis ad-
duntur. *

CARDAMINE PRATENSIS.

CARDAMINE pratensis L. Wiesenfresse.

Usus præcedentis.

TANACETUM VULGARE.

TANACETUM vulgare L. Reinfarn.

ODOR foliorum recentium fortis, gravis. SAPOR aro-
maticus, amarus, acutus.

VIRTUS stomachica, anthelminthica, emmenagogia.

Usus. Folia tenella in placentis ex ovis & farina gra-
tissimum præbent ferculum.

MELILOTUS CÆRULEA.

MELILOTUS cærulea L. Siebengezeit.

ODOR & SAPOR balsamicus.

Usus. Adhibetur ad condiendum caseum rasilem Glo-
ronensium.

CRITHMUM MARITIMUM.

CRITHMUM maritimum L. Meerfenchel.

VIRTUS. Ad excitandam esuriem sub forma acetarii
comeditur.

* Cel. LOES pruff. 8.

E N U L A.

INULA *Helenium L. Mland. Radix helenii.*

ODOR radicis aromaticus, gravis non ingratus. SAPOR amaricans in acorem incidens, ingratus, diu inhærens.

VIRTUS tonica, stomachica, pectoralis, emmenago-
ga, antiscabiosa.

USUS. Musto seu vino absynthiaco additum, gratum
conciliat odorem & saporem.

S E M E N P A P A V E R I S.

PAPAVER *somniferum L. Mohnsaamen.*

ODOR seminum nullus; SAPOR dulcescens, lacteus.

VIRTUS nutriendis. Hæc semina minime narcotica sunt,
lac enim narcoticum in sola parte corticali
capsulæ residet.

USUS. Hæc semina pani & aliis cibis farinaceis admi-
scetur condimenti causa. Cruda etiam eduntur
magna copia & innoxie a Gallis, Polonis & Hun-
garis.

S E M E N C I N Æ seu S A N T O N I C I.

ARTEMISIA *Contra L. Wurmisaamen.*

ODOR proprius, fortis, nauseosus. SAPOR amarus,
non nihil acris.

VIRTUS anthelmintica.

USUS. Infantibus verminosis saccharo condita exhib-
entur hæc semina bis de die ad scrupulum
unum.

C R O C U S.

Crocus sativus officinalis L. Safran. Stigmata florum in usum recipiuntur.

ODOR fragrans, similis alcali volatili urinoso, medio-criter aromatico. SAPOR aromaticus, subamericans.

VIRTUS resolvens, emmenagogia, diuretica. Hinc gravidis, nimium menstruantibus & hystericas noxia.

Usus. In culinis nostris juscula, panesque quidam croco tinguntur.

N U X M O S H A T A.

Myristica officinalis L. Nucleus fructus *Nux moschata* dicitur. Muskatennuß.

ODOR nuclei fragrans, gratus; SAPOR aromaticus & simul pinguiusculus.

VIRTUS stomachica, roborans, subnarcotica.

Usus. Variis ciborum embemmatibus saporis gratia admiscetur. Cerevisia admixta corrigit flatulentiam.

M A C I S.

Cortex reticulatus inter putamen & nucleum *Nucis moschatæ*. Muskatenblüte.

ODOR & SAPOR macis fortiores quam nucis.

VIRTUS & USUS præcedentis.

C I N A M O M U M.

LAURUS *Cinamomum L.* Zimmet. Caneel.

ODOR corticis fragrans, aromaticus, suavissimus; SAPOR dulcescens, aromaticus, gratus, dein acris, calidiusculus, subadstringens.

VIRTUS stomachica, excitans, roborans, ventriculo debili utilis.

Usus. Cum saccharo inspergitur oryzæ in lacte coctæ, & pani tosto adfuso vino.

AROMATICA ACRIORA.

CARYOPHYLLUS AROMATICUS.

CARYOPHYLLUS aromaticus L. Gewürznelke. Calices fructus immaturi seu florum nondum explicatorum *Caryophylli*; & fructus maturi hujus arbustulæ *Anthophylli*. Mutternelken dicuntur..

ODOR caryophyllorum fragrans, validus, aromaticus, suavis. SAPOR aromaticus, fortis, calidus, acrisculus, fauces linguamque calefaciens, hælitum fragrantissimum spargens.

VIRTUS caryophyllorum percalefaciens, roborans, stomachica, irritans, emmenagoga.

Usus. Saporis & odoris gratia multis admiscetur cibis, præsertim condituriis saccharatis.

Spiritus vini cum caryophyllis rectificatus cephalæam & visum tenebricosum excitat, Idem a cerevisia & musto cum caryophyllis conditis sensi.

ANTHOPHYLLUS.

Fructus maturus *CARYOPHYLLI aromaticæ L.*

Mutternägelein, Mutternelken,

ODOR anthophyllorum multo debilior, quam caryophyllorum. SAPOR sublipticus, multo minus aromaticus, quam in caryophyllis.

Usus Caryophyllorum, sed rarer ob vim adstringentem & aromaticam indolem minorem.

PIPER NIGRUM.

PIPER nigrum L., Schwarzer Pfiffer, Semen immaturum est *nigrum*, maturum vero *album*, hinc *piper album* est *piper nigrum*, maturitate cortice suo nigro privatum.

ODOR hujus seminis aromaticus, validus; SAPOR fervidus, acris, in ore & faucibus fervens.

VIRTUS irritans, calefaciens, stimulans, atoniæ stomachi succurens.

Usus. Embematibus piscium, carnium, cucumeribus & ovis tremulis piper saporis gratia admiserimus. Calidarum regionum incolæ piper omnifere cibo magna copia admiscent.

AMOMUM seu PIPER JAMAICENSE.

Myrrus Pimenta L., Westindischer Pfiffer, Nel-

Kenpfesser. Nägelein = Röpfe. *Pimenta*. Englisches Gewürz.

ODOR seminis fragrans; SAPOR aromaticus, partim ad caryophyllos aromaticos, partim ad piper nigrum accedens.

VIRTUS stomachica, irritans. Inter Antophyllos & Caryophyllos medias habet vires aromaticas.

Usus ad condiendos pisces aliosque cibos per se insipidos est egregium.

C A P S I C U M.

CAPSICUM annuum L. Spanischer Pfeffer. *Piper indicum*.

ODOR in fructu recenti narcoticus, fere tabaci; SAPOR acerrimus, igneus, piperis ad instar fauces exandefaciens diu inhærens, intolerabilis.

VIRTUS valde irritans, stomachica.

Usus. Incolæ Peruviæ ita fructum capsici crudum cum sale culinari conditum comedunt. In Hungaria cucunieres cum capsico coniduntur.

C U B E B A.

PIPER Cubeba L. Cubeben. Schwindelförner.

ODOR fragrans, SAPOR aromaticus, acris, fervidus, sed pipere nigro tamen debilior.

VIRTUS irritans, stomachica.

Usus. Comeduntur saccharo conditæ contra vertiginem ab imbecillitate ventriculi ortam.

C A R D A M O M . U M .

AMOMUM Cardamomum L. Cardamomen.

ODOR gratus, aromaticus; SAPOR aromaticus, subcamphoratus.

VIRTUS stomachica, irritans, calefaciens, diaphoretica.

Usus. Ad cibos loco piperis condierdos in languore ventriculi conducit.

G R A N A P A R A D I S I .

AMOMUM Grana Paradisi L. Paradisførner.

ODOR seminis aromaticus; SAPOR aromaticus, calidus, pungens, inhærens, piperis instar.

VIRTUS calefaciens, stomachica.

Usus. Pro condimento ciborum.

Z I N G I B E R .

AMOMUM Zingiber L. Ingwer.

ODOR radicis fragrans; SAPOR aromaticus, fervidus, acris, linguæ inhærens.

VIRTUS percalefaciens, incidens, stomachica.

Usus. Radix recens saccharo condita ex Indiis allata est admodum præstantis aroma pro ventriculo debili.

G A L A N G A .

MARANTA Galanga L. Galgant.

ODOR radicis aromaticus, minus gratus. SAPOR subacris, leviter aromaticus, dein fervidiusculus, inhærens.

VIRTUS calefaciens , stomachica , incidens.

Usus. In India orientali hæc planta pro usu culinari , ad condiegos cibos colitur. Europæi quidam radicem Galangæ Zingiberi præferunt , quia minus calida magisque sapida est.

C A L A M U S A R O M A T I C U S .

ACORUS Calamus vulgaris L. Kalmus.

ODOR radicis fragrans , fortis , nauseosus. SAPOR aromaticus , nauseosus , acris , leniter amaricans , fauces & linguam calefaciens.

VIRTUS stomachica , incidens , diuretica , valde antiscorbutica. *

Usus. Radix saccharo condita inter bellaria mensis imponitur. Supplet vices Cinnamomi , Piperis , Zingiberis in defectu aromatum indicorum.

C O R I A N D R U M .

CORIANDRUM sativum L. Coriander.

ODOR seminis graveolens , aromaticus subgratus ; SAPOR congruens.

VIRTUS carminativa , subnarcotica.

Usus. Ruricolæ semina coriandri admiscent pani pro condimento carminativo. Hæc semina etiam saccharo condita mensis imponuntur.

V A N I L L A .

EPIDENDRUM Vanilla L. Vanillie.

* Ill. HOFMANN vom Scharbock &c. Münster 1782.
p. 267.

ODOR siliquæ fragrantissimus, inhærens, * ad balsamum peruvianum accedens; SAPOR aromaticus, validus, subdulcescens, calidiusculus, balsamicus, gratus.

VIRTUS calefaciens, emmenagoga, aphrodisiaca, diuretica.

Usus. Est condimentum Chocoladæ. Admiseretur gelatinis, bellariis, vino cerasiaco.

CONDIMENTA EXTRAORDINARIA.

Sunt condimenta quibusdam nationibus consueta & singularia.

C U R C U M A.

Curcum a longa L. Gielbwurz, gelber Ingber, Curcumen.

ODOR radicis unguentaceus; SAPOR subamaricans, subcalidiusculus, debiliter aromaticus.

VIRTUS luteo-tinctoria, aperiens, diuretica.

Usus. In India radix recens omni cibo admiseretur.

O R L E A N A.

Bixa Orellana L. Orlean.

ODOR seminum ingratus; SAPOR debilis, obscure salfus.

VIRTUS flavo-tinctoria.

* Siliqua digitis tractata ad triduum eos suo odore imbutit.

Jesus. In America cibis loco croci admiscentur hæc semina. Rustici butyrum pigmento orleanæ colorant.

G L A C I E S.

Es aqua gelu in massam solidam mutata. Eis.

VIRTUS. Potibus ad gelu inducendum additur, & ad cibos vel gelatinas fructum horæorum glacandas adhibetur. Frigus ventriculum roborat, corpus refrigerat, bilis acrimoniam, rancorem in ventriculo compescit.

Noxa. At æstuanti corpori ingesti cibi glaciati inducunt anginam, pleuritidem, ventriculi, hepatis, vel diaphragnotis inflammationem, vel dolores colicos, hydropses, polypos cordis & similia mala. *

A E R F I X U S.

Est fluidum aëris forme, acidæ indolis, quod ex creta emanat, si cum acore quodam effervescit. Fixe Luft seu Luftsäure.

ODORE nullus; SAPOR acidulus, pungens.

VIRTUS. Est ergo aquarum mineralium condimentum. Saporem gratum acidulum conciliat aquæ, cerevisiæ, vino, laeti. Etiam evaporata hæc liquida aere fixo adeo reddi possunt grata, ut vini campanici ad instar ebulliant. **

* Ill. GAUBII institut. pathol. p. 239.

** Cel. HULME Anzeige eines sichern und leichten Mit-

FERMENTUM PANIS.

Est pasta farinacea ope tartari cerevisiae fermentata, acescens. Sauerteig. Dulcis enim fermentatio farinæ nimis diu protracta in acidam abit.

ODOR subacidus; SAPOR acidus, farinaceus.

VIRTUS. Fermentationem acidam conciliat massa farinacea.

USUS. Panis hoc fermento fermentatus evadit acidus, qui refrigerans est. At panis nimis acidus sodam, cardialgiam & dentes cariosos causat.

TARTARUS CEREVISIAE.

Est spuma sub fermentatione cerevisiae in superficiem emergens. Bierhefen. Germ.

ODOR acescens, SAPOR mollis, subacidus.

VIRTUS. Fermentationem dulcem conciliat, si massa farinacea addatur. Perinde autem est, sive *florem* cerevisiae *natantem* sive *præcipitatum*, qui *fex* cerevisiae dici solet, iu hunc usum adhibeamus, modo cerevisia non fuerit acida. Exsiccare solent nonnulli fermentum, quo pacto per totum annum servari potest.

USUS. Panis flore aut fece cerevisiae fermentatus, dulcis evadit. Fermentatio panem reddit porosum

tels wider den Blasen - und Niere Stein &c. Nehst einer Anweisung Wasser und andere flüssige Körper, sehr geschwind mit fixer Luft anzuschwärzern. Leipzig. 1778.

& lentorem glutinosum attenuat. Etiam aliis cibis farinaceis hoc fine tartarus cerevisiae additur.

ASA FOETIDA.

FERULA Assa foetida L. Stinkender Asand. Zeufeldrech.

ODOR hujus gummi-resinæ fætidissimus, alliaceus; SAPOR amaricans, acris, mordens, diutissime inhalarens.

VIRTUS carminativa, emmenagoga, anthelmintica.

Usus. Indis cibi condimentum est. Baniani Indiae orientalis, qui ab esu carnium abhorrentes nec spirituosis indulgentes aromata, e quibus primum assa foetida est, omni cibo immiscent, quam ad cibum digerendum necessariam ducunt. Ideo horum halitus oris & transpiratio pessime olet. *

FOLIA LAUROCERASI.

PRUNUS Laurocerasus L. Kirschlorbeerbaum.

ODOR foliorum vix ullus; SAPOR validus, substipticus, amaricans ut in amygdalis amaris at fortior.

VIRTUS. Folia cum lacte cocta saporem amygdalarum dulcium laeti conciliant. Majori dosi venenata sunt. V. Toxicologiam.

Usus. In culinis gallicis folia laurocerasi saporis amygdalini gratia cibis admiscentur. *Lac lauro-cerasi* ex libra lactis cum folio uno parum cocti constat.

* GROSE *Voyage aux Indes orient.* p. 336.

A M Y L U M.

AMYLUM tritici. Est pars amylacea ex tritico extracta. Kraftmehl. Störke.

ODOR nullus, SAPOR farinaceus. Sola coctura in aqua solubile est.

Usus. Amylum cum aqua ad pultis tenuioris formam redactum inter esculenta laudatur. Russi ex amylo in lacte cocto suum *Kissel* parant, quod cum cremore lactis vel cum vino, aqua & saccharo comedunt, quodque revera sapidus est cibus. *

At occultam tamen aliquam acrimoniam in se fovet & ad acescentiam valde proclive est. Hinc dissuadendus copiosus ejus usus est infantibus, quorum ventriculus imbecillitate, glutine aut acidu laborat. **

GUMMI ARABICUM.

MIMOSA nilotica L. hoc gummi exsudat. Arabischer Gummi.

ODOR nullus; SAPOR nullus, masticatione mucilagineus.

VIRTUS nutriens, *** mucilaginea, obvolvens.

Usus. Nigritis & Mauris alimento vulgari est, ita ut incidente calamitare oryzæ & milii integræ Mau-

* Ill. BERGIUS med. p. 53.

** Cel. CARTHÉUSER diff. de Amylo. §. 9 & 10.

*** Nutriendi vim possidet insignem, quoniam totum alimentosa materie sive mucilagine conflatur, dicit Ill. MURRAY app. med. T. 2. p. 410.

rorum civitates solo gummi arabico vescantur. *
 Per binos menses hominibus supra mille peregrinantibus consumpta reliqua penus hoc gummi unice vitam in itinere sustentavit. ** Hoc gummi vel instar sacchari dentibus comminuant, vel aqua emollitum deglutiunt.

SEMINA ABELMOSCHI.

HIBISCUS Abelmoschus L. Biesamförner.

ODOR suavissimus & quidem ejusmodi, qualem moschus & ambra mixta spirant. SAPOR odori congruus.

VIRTUS nervina.

USUS. Arabes semen pulverisatum potui Coffee pro gratia odoris addunt. Demum ad res, & vestimenta odore moschato imbuenda inserviunt.

RUTA HORTENSIS.

RUTA graveolens L. Garten-Weinraute.

ODOR herbæ fortis, gravis, non tamen ingratus; SAPOR amarus, gravis, acris.

VIRTUS anthelminthica, emmenagogica.

USUS. Semina rutæ veteribus Romanis inter aromata culinaria erant pariter ac ipsa herba recens & sicca; cum butyro pani illita hominibus verminosis offertur.

* Cel. LIND Dif. in hot climates. p. 348.

** Cel. HASSELQUIST Reja p. 553.

N I C O T I A N A.

NICOTIANA Tabacum L. Toback.

ODOR foliorum narcoticus. SAPOR amaricans, acriusculus.

VIRTUS. Est quasi condimentum pro naribus, si pulvis iis attrahitur & condimentum pro faucibus, si foliorum fumus ore fugitur, quæ luxuria & mira consuetudo pene fere ubique terrarum usu quasi diætetico invaluit.

Pulvis foliorum vario additamento vel ob stimulum vel odoris gratia auditus, sub diversissimis nominibus venalis prostat.

Generatim vero pulvis *rudior* dicitur *Rappe*, pulvis antem *subtilissimus* vocatur *Tabacum hispanicum*.

Pulvis naribus attractus in non assuetis sternutacionem excitat, vertiginem, anxietatem & incaute deglutitus nauseam, quandoque vomitum.

USUS. Opinantur multi caput liberius inde evadere, & visum acui, at utilitas hæc opinione magis quam experientia nititur. * Memorabile est, melancholicos & maniacos omnes & singulos tabaco valde delectari, etiamsi ante eidem non assuefi, augeri vero ejus abusu epilepsiam & furorem, observatum est. **

* Ill. MUREAY ap. med. p. 473.

** Cel. GREDING in Com. lips. Vol. 14. p. 650.

Abusus. Longo tempore sternutationem non amplius movet, at nervi olfactorii inde occalescunt, ut adoratus pereat, nimium muci e naribus exha- ritur, inde morbi nervosi & extenuatio ob frequentem sputationem & humorum acrimoniam.

Fumus tabaci, dum ore hauritur, inassuetis cauat vertiginem, cephalalgiam, anxietatem, somnolentiam, vomitum, alvi solutionem: excessus in assuetis idem facit.

Moderatus usus in laxis & succosis hominibus pituitam oris & bronchiorum solvit, colicas flatulen- tas & alvum tardam solvit, anginam & odontalgiam catarrhosam quandoque mitigat.

Abusus diu protractus apoplexiæ, epilepsiæ, arthritidis, variorum pedoris vitiorum, icteri, tabis causa quandoque fuisse legitur. Inducit etiam nigradinem dentium.

STINCUS MARINUS.

LACERTA *Stincus L.* der Stink. *Scincus mari-*
nus.

ODOR nullus; SAPOR falsus.

USUS. Populi orientales hac lacerta ad libidinem augendam vescuntur.

PINGUICULA.

PINGUICULA vulgaris L. gemeins Fettfrau.

USUS. Norlandi lac super recentia folia mulgent, hoc inde condensatur & gratissimum exhibet saporem.*

* Amoen. acad. Vol. 3. p. 79.

CARYOPHYLLATA.

GEUM urbanum L. Benedictenwurz.

ODOR radicis recentis caryophyllæus, scilicet radicis tempore verno, in solo sicco lectæ; SAPOR stipiticus.

VIRTUS tonica, antifebrilis. *

USUS. Radices lectæ antequam caulescunt cerevisiæ impositæ jucundum ipsi saporem ac odorem conciliant & ab acescentia præservant.

ABSINTHIUM.

ARTEMISIA Absynthium L. Vermuth.

ODOR foliorum fortis, fragrans, graviusculus, temulentans. SAPOR intensius amarus.

VIRTUS stomachica, appetitum excitans, antacida, anthelminthica, antiputredinosa, resolvens, tonica.

USUS. Cerevisiam acescentem dolio immissa herba corrigit & ruri ad acorem arcendum humulo substituitur, et si non sine inebriationis molestia. **

CALENDULA.

CALENDULA officinalis. Ringelblume.

ODOR florum suaviter subnarcoticus; SAPOR leniter acidulus.

* Cel. BUCHHAVE observ. circa rad. Gei urbani sive caryophyllatæ vires in febribus. Hafniæ 1781. p. 16.

** Ill. LINNÆI amœn. acad. T. 2. p. 179.

Usus. Radio corollæ multi pro croco utuntur, dum boni & fragrantis odoris & saporis est.

G A L E.

MYRICA Gale L. gemeine Myrica.

Usus. Est succedaneum Lupuli majorum nostrorum & hodie quorundam rusticorum; nisi vero sat diu coquatur, cephalalgiam causat.

F I L I X M A S.

POLIPODIUM Felix mas L. Farrenfraut.

Usus. Siberienses cerevisiæ incoquunt, unde gratus odor, saporque rubi.

F L O S V I T I S V I N I F E R Æ.

VITIS vinifera L. Weinstockblühe.

Usus. Flores recentes in umbra siccati sacculo inclusi in musto suspensi gratissimum vino conciliant odorem.

F A R I N A M I N E R A L I S.

LAC LUNÆ seu species terræ calcariaæ. Bergmehl. *

Usus. Calamitatis tempore hæc terra cum farina

* Cel. SCHÄFFERS kalkartiges Bergmehl. in 4. (ohne Jahrzahl und Druckort.)

cereali-mista in panem redigebatur a pauperibus. *

CONDIMENTA INEBRIANTIA SEU NARCOTICA.

Sunt condimenta, quibus vis irebriandi inest.

O P I U M.

Est succus resinoso - gummosus ex inciso capite *PAPAVERIS somniferi L.* exstillans. Mohnsaft.

ODOR opii orientalis validus, narcoticus. SAPOR nau-
seosus, amaricans, acris, caloris sensu os &
palatum afficiens.

VIRTUS animum exhilarans, inebrians in *parva*, so-
porifera in *majori*, venenum in *nimia dosi*.

Usus. Gentes orientales, præsertim quibus Muham-
dis religio vini usum interdicit, in quotidianum
delicium opium assumunt ad exhilarandum ani-
mum & conciliandam sibi audaciam. In Turcia,
Persia & Arabia multi præsertim magnates opium
pilarum vel electuarii forma mensis instar bel-
lariorum condimenti loco apponi curant. Eoque

* Cel. ZÜKERT *Allgemeine Abh. von den Nahrungs-
mitteln.* Berlin 1775. p. 129. §. 84. Et Ill. HALLERI
ELEM. Phys. T. VI. p. 214.

adeo delectantur, ut plurimis in die vicibus aliquam portionem deglutiant. Inde fortiter exhilarantur, ac si multum vini hausissent; hac consuetudine sibi adeo familiare reddunt opium, ut multi sensim drachmam sine noxa nycthemeri spatio deglutire discant.

At abusus multa parit incomoda, emaciatur enim sensim corpus, deperditus appetitus, melancholia (in qua unicum solatium est opium), languor, stupor, somnolentia, taciturnitas inducitur, unde videoas instar stipitum somnolentos & quasi elingues sedere in conviviis opii liguritores. Demum memoriae abolitio senium præcox & mors præmatura sequitur. Hydropem autem abusus opii, ut abusus spirituosorum non generat. *

HYOSCIAMUS PHYSALODES seu BENGE.

Hyosciamus Physalodes L. Sibirisches Bilzenkraut.

Usus. Arabes exinde condimentum parant, quod Benge vocant ac quo loco bellarii in conviviis vescuntur.

Virtus. Hoc Benge in *parva* dosi est exhilarans, & inebrians, affuetis adeo necessarium, ut deficiente Benge cibum fastidiant.

* Cel. KAEMPFER *Anæn. exot.* p. 645. Et ARVIEUX *Reisen.* 3. *Th.* p. 10. & 19.

In majori dosi est phantaſticum, inebrians, coma vigil excitans, longo usu hujus vēnēti totū ſyſtema nerveum valde debile & maxime irritable redditur, unde tremor corporis, terror ex minimo ſtrepi, facies leucophlegmatica. *

H A R M A L A.

P E G A N U M *Harmala L.* gemeiner Harmel.

Uſus. Semina hujus plantæ apud turcas, qui hiſ condimenti instar vescuntur, in foro venalia proſtant.

VIRTUS inebrians, exhilarans, idem volatus per nubes, evanido autem vēnēti effectu, oblivionem rerum gestarum inducens. **

A R E C A ſeu P I N A N G A.

A R E C A *Cathecu L.* Arecañus. Eſt nux ex fructu hujus palmæ.

* D'ARVIEUX p. 12.

** *Ill. LINNÆUS in amoenitat. academ. vol. 6. p. 183* opinatur, ex hoc ſemine forte bolum fuiffe, quem KÆMPHERUS apud Persas in convivio aſſumptit; unde inexplibili gaudio, riſu, joco ſuffundebatur. At finita cæna, dum ascendiffet equum, haud aliter ipſi videbatur, ac ſi pegaso inſidens volitaffet per nubes & coloratissimos iridis arcus, cumque diis cœnaffet. Altero die oblitus erat gestorum omnium.

ODOR gratus; SAPOR adeo adstringens est, ut nux sola masticari nequeat.

Usus. Nux discissa & cum pauxillo calcis, ad moderandam Pinangæ austерitatem intra folium unum alterumve arboris Betel involuta, amicis mutuo sese convenientibus apud Indos observantia causa offertur. Unde saliva rubedine tincta profluit, gingivæ corroborantur & os grato halitu perfunditur.

C A N N A B I S.

CANNABIS sativa L. Hanf.

Usus. In Persia et tota India ex foliis cannabis, aqua frigida infusis, potum parant, qui exhilarat et gravem temulentiam inducit. Turcæ ex polline cannabis cum sputo humano trochiscos parant, quos *Maslac* dicunt, et quibus condimenti instar in conviviis vescuntur.

VIRTUS. Cannabis *indicæ* folia et pollen sunt narcotica, inebriantia et lætitiam inducentia. Nostræ cannabis foliis vis lætificans non inest. *

A G A R I C U S M U S C A R I U S.

AGARICUS muscarius L. der Fliegenschwamm.

* Hooke *philosoph. experiments and observat.* p. 211. Semina indica, in Anglia sata cannabim produxerunt, indicæ ex omni parte similem non vero lætificantem, hinc vis lætificans a climate et solo indicò unice pendet.

ODOR teter; SAPOR acris.

VIRTUS exigua dosi exhilarans, inebrians, majori venenata furorem, tremorem inducens.

Usus. Kamtschadali ex agarico et epilobio angustifolio potum valde inebriantem sibi conficiunt, quem magnates eorum in deliciis habent, servi, qui urinam ebriorum magnatum bibunt, adhuc dum inebriantur exinde.*

L U P U L U S.

HUMULUS Lupulus L. Hopfen.

ODOR fragrans, subnarcoticus, gravis; SAPOR peramarus.

VIRTUS tonica, diuretica, anthelminthica, inebrians.

Usus. Est condimentum cerevisiae. Omni cerevisiae lupulus imponitur, ut dulcedo nauseosa mali, stomacho haud dubiæ nocitura, grata amaritie imbuitur. Hæc amarities cerevisiam ab acescentia impedit, tonicam et diureticam reddit et, ut vulgo creditur, ob lupuli amarorem cerevisia a calculo præservat.

H O R M I N U M.

SALVIA Horminum L. Scharlen, Scharlachkraut.

ODOR foliorum gravis; SAPOR amaricans, subromaticus.

VIRTUS subnarcotica, inebrians.

* Cel. KRASCHEMINIKOW *Natural of Kamtschaka* p. 209 et 209.

Usus. Cerevisia vel vinum foliis hormini imprægnatum valde inebriat capitisque dolores excitat.

S C L A R E A.

SALVIA Sclarea L. Muscatellerkraut.

ODOR foliorum gravis, fortis, SAPOR amaricans, subaromaticus.

VIRTUS inebrians.

Usus. Cerevisia vel vinum herba imprægnatum insig-
niter inebriat capitisque dolores excitat. * Oe-
nopoli fraudulenti etiamnum vina sapore mo-
schatellino ope hujus herbæ imbuunt.

ROSMARINUS SYLVESTRIS.

LEDUM palustre L. Wilder Rosmarin.

ODOR herbæ fragrans, aromaticus, subnarcoticus.
SAPOR aromaticus leviter amaricans.

VIRTUS inebrians, diuretica, resolvens.

Usus. Antequam humulus ad condiendam cerevisiam
adhiberi cœpit, hæc herba illius in locum apud
pauperes surrogata est, verum temulentia effræ-
nis et dirus capitidis dolor a ledo palustri abstine-
re quemlibet jubet. **

M I L L E F O L I U M.

ACHILLEA Millefolium L. Schaafgarbe.

ODOR herbæ debilior in odorem mucoris incidens;
SAPOR amaricans.

* Cel. LOBEL advers. p. 240.

** Ill. LINN. Fl. suec. p. 136.

VIRTUS. Millefolium cum lupulo cerevisiæ injedum reddit cerevisiam inebriantem et potatores fere insanos. *

LOLIUM TEMULENTUM.

Lolium temulentum L. Sommerlolsch. Trespe.

ODOR nullus; SAPOR sulcudis non ingratus.

Usus. Semen Cerevisiæ, spiritui vini vel pani additum, temulentiam, vertiginem et ebrietatem inducit.
Vide *Toxicologiam*.

* Flora suec. 2. n. 770.

P O T U L E N T A.

ELENCHUS GENERALIS.

Aquæ. *Wässer.*

Cerevisiæ. *Biere.*

Vina. *Weine.*

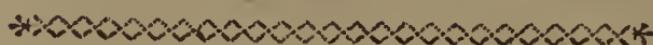
Spiritus vinosi. *Brandweine.*

Lacta. *Milcharten.*

Potulenta dulcia. *Süsse Getränke.*

— calida. *Warme Getränke.*

ELENCHUS SPECIALIS.

A Q U Æ.

- Aqua montana. *Bergwasser.*
- fluviatilis. *Flusswasser.*
- purealis. *Brunnwasser.*
- nivalis seu glacialis. *Schneewasser.*
- lacustris. *Teichwasser.*
- palustris. *Sumpfwasser.*
- cisternalis. *Cisternwasser.*
- marina. *Meerwasser.*

C E R E V I S I Æ.

- Cerevisia hordeacea. *Gerstenbier.*
 - triticea. *Weizenbier.*
 - secalina. *Rockenbier.*
 - avenacea. *Haberbier.*
 - mays. *Maysbier.*
 - Pini. *Tannenbier. Förenbier,*
 - lagenaria. *Buttelbier.*
- Mumia Brunsvicensis. *Braunschweigische Mumme.*

V I N A.

Vina ACIDULA.

- Vinum Rhenanum. *Rheinwein.*
- Mosellanum. *Moslerwein.*
- Neccarinum. *Nekerwein.*

Vinum Stradæ montanæ. *Bergsträsser Wein.*

— Austriacum. *Oesterreicherwein.*

— Franconicum. *Frankenweine.*

Vina ACIDULO - DULCESCENTIA.

Vinum gallicum album. *Weisser Franzwein..*

— campanicum. *Champagnerwein.*

— hungaricum album. *Weisser Ungarischer Wein.*

— portugallicum. *Portwein.*

Vina AUSTERIUSCULA.

Vinum hungaricum rubrum. *Rother Ungarischer Wein.*

— gallicum rubrum. *Rother Franzwein.*

— Burgundicum. *Burgunderwein.*

— Eremiticum. *Eremitagerwein.*

— Burdigalense. *Bourdeauerwein.*

— Pontac *Pontak.*

— Gravianum. *Claretwein.*

Vina DULCIA.

Vinum Tockaiense. *Tokayerwein.*

— S. Georgii. *Edenburger Ausbruch.*

— hispanicum ordinariam. *Gemeiner Spanischer Wein.*

— Capense. *Kapwein.*

— Frontiniacum. *Frontiniac.*

— Malvaticum. *Malvasierwein.*

— Maderaicum. *Maderawein.*

— Palmæ. *Palmsec.*

— Malaccense. *Malagawein.*

Vinum Xeræ. *Xereswein.*

- Alicantinum seu Illicitanum. *Alikantenwein.*
- Lachryma Christi. *Lachrima Christi.*
- Græcum di Somma. *Vesuviuswein.*
- montis Puliciani. *Montipulicianer.*
- Tyrolense. *Tyrollerwein.*
- Tinto. *Tintowein.*
- Muscatellinum. *Muscatellerwein.*

Vina ACIDA.

- Vinum Cassoviense. *Caschauer Wein.*
- Bohemicum. *Bömischer Wein.*
- Saxonicum. *Sächsischer Wein.*
- Silesiacum. *Schlesischer Wein.*
- Lusatium. *Elsäffer Wein.*
- Helveticum. *Schweizerischer Wein.*
- Marchicum. *Mark - Wein.*

S P I R I T U S V I N O S I .

Spiritus vini. *Weinbrandwein.*

- frumenti. *Kornbrandwein.*
- prunorum. *Zwetschenbrandwein.*
- cerasorum. *Kirschbrandwein.*
- sacchari seu Taffia. *Zuckerbrandwein. Rum.*
- oryzæ. *Reissbrandwein. Arak.*
- laetis equini. *Pferdmilchbrandwein.*

L A C T A .

Lac humanum. *Frauenmilch.*

— vaccinum. *Kuhmilch.*

Lac caprinum. Ziegenmilch.

— ovillum. Schaafmilch.

— asininum. Eselmich.

— equinum. Pferdmilch.

Serum la&tis. Molken.

POTULENTA DULCIA.

Mustum. Most.

Vinum absynthiacum. Wermuth.

— pomaceum. Apfelwein.

— cerasiacum. Weichselwein.

Hydromel. Meth.

Succus Betulæ. Birken Saft.

Limonada. Limonade.

Lac amygdalinum. Mandelmilch.

POTULENTA CALIDA.

Aqua tepida. Laues Wasser.

Thea vitidis. Grüner Thee.

— bobeia. Theebou.

Coffea. Coffe.

Chocolada. Schokolade.

Limonada spirituosa. Punsch.

Jus carnis bubulæ. Rindfleisch - Brühe.

— — — vitulinæ. Kalbfleisch - Brühe.

— — — vervecinæ. Hamel - Brühe.

— gallinæ. Hünerbrühe.

— testudinum. Schildkröten - Brühe.

— ranarum. Frosch - Brühe.

— cochlearum. Schnecken - Brühe.

- Jus cancerorum. *Krebs - Brühe.*
 — piscium. *Fisch - Brühe.*
 — viperinum. *Vipern - Brühe.*
 — consummatum. *Kraftbrühe.*
 — e vino calido. *Weinsupe.*
 — ex cerevisia calida. *Biersupe.*
 — ex lacte calido. *Milchsupe.*

D E

P O T U L E N T I S G E N E R A T I M.

LIQUIDA, quæ siti extinguendæ opponuntur, *Potulenta* vocantur.

Naturalissimus autem & saluberrimus potus, quem Natura homini omnibusque assignavit animantibus, est aqua frigida.

D E A Q U A G E N E R A T I M.

Aqua est corporum principium constitutivum, quod in purissimo suo statu ens est simplex, fluidum, inodorum, insipidum, pellucidissimum.*
Est vero aquæ multiplex varietas. Hinc generatim dividuntur aquæ:

* Cel. THOUVENEL *Betrachtungen über die trinkbare Wässer* in Cel. CRELL *neueste Entdeckungen in der Chemie*. 4. Theil p. 218, seu *Histoire de la Société de Médecine de Paris. Les années 1777 et 78.* p. 274-290. et Cel. BERGMAN *opuscula* T. I. p. 139.

in simplices, quæ *dulces*, etiam vocantur, et nullo
elemento peregrino scatent.

— *minerales*, quæ particulis mineralibus abun-
dant.

— *molles*, quæ parum,

— *duras*, quæ multum sedimenti selenitici de-
ponunt.

— *salubres*, quæ puræ,

— *insalubres*, quæ impuræ sunt vel alio vitio
laborant.

Aqua *bona* debet esse pellucida, absque odore, sapore
et colore, levis, frigida, paucō aere fixo dona-
ta, * et analysi chemica examinata nullum ex-
hibere principium heterogeneum.

Quod noscitur, si aqua ab acido sacchari, ab alca-
li fixo, et a solutione argenti nitroso non vel
parum evadat turbida. Perfecte enim pura aqua
nullibi terrarum invenitur.

VIRTUS. Aqua quidem sola corpus non nutrit, ** at
sitim exstinguit, refrigerat, corpus humectat, ne
exsiccatur, humores diluit, ne spissitudine red-

* Omnis aqua bona aerem fixum continet, quæ infra 6
pollices habet putrida est. Solus enim aer fixus aeris
putridi evolutionem in aquis cohibet.

** *J. HALLERI El. physiol.* T. VI. p. 181. Aquæ
potus famem ita lenit, ut diu absque cibo vita tollera-
ri possit, quod ægrotorum apositia laborantium exem-
pla docent. Deficiente autem utroque alimento inedia
io dierum homini ceterum sano utplurimum lethali-
lis est.

dantur immeabiles, excretiones humorum vitæ actionibus corruptorum per renes, cutim et alvum promovet, et sanitatem illibatam conservat. Hydropotæ appetitu, gustu, olfactu, visu et memoria præ zythopotis et œnopotis excellunt. Multi denique morbi copiosiori potu aquæ frigidæ curantur.

Usus. Oportet autem aquam bibere crûdam et frigidam, prout Natura offert; hæc enim est gratior linguae, sitim magis sedans, ventriculum magis roborans, quam aqua cocta et iterum refrigerata.

Optima et purissima aqua est *montana*, huic accedit *fluyatilis*, deterior hac jam est *putealis*.

Quantitas potus assumendi exacta præscribi nequit. Hæc a siti determinatur. Homini sano sufficit, si quotidie mensuram saltem aquæ in potu et cibo hauriat. Plus sitiunt, qui vitam exercitatam, quam qui quietam exercent, plus qui affa edunt, quam qui elixa, plus qui carnes panesque, quam qui olera & fructus vel acidula vel pinguia ingerunt.

Aquæ potui quotidiano ineptæ vel nocivæ sunt:

1. *Aqua putrida*, quæ nempe aerem putridum ut aqua diu in vasis retenta, magna copia continet, qui odore nauseosissimo noscitur, si aqua talis ad quartæ partis remanentiam incoquatur, producit febres putridas, diarrhæam, vomitum, nauseam.

Emendatio. Aqua diu aeri exposita & bene agi-

tata emendatur. * Unicum aeris putridi antidotum & corrigens esset immixtio aeris fixi. Alii acetum immiscent, Romanis militibus ideo posca ad sitim extinguendam porrigebatur.

Magna est in navibus miseria, si in longis itineribus marinis aqua cadiis excepta corruptatur & insectis tota scateat. Conservari aquam in vasis lapideis prius aqua fervida bene purgatis, dein fumo sulphuris accensi imprægnatis, & tandem instillatis aquæ olei vitrioli guttis aliquot, experientia docuit. **

2. Aqua turbida, quæ multum terræ argillaceæ phlogisticatæ, vel aeratæ continet, colore opalescente & sapore limoso, terreo displicet; quia ut plurimum simul aere limoso imprægnata invenitur. Febrem intermittentem & viscerum obstrunctiones creare dicitur.

Emendatio. Potest hæc aqua fieri limpida, si quieti committatur aut per lapides porosos, chartam vel arenam filtretur, vel si vas ante infusionem aquæ pasta amygdalarum dulcium aut Strychno potatorum illiniatur, qui fructus faciunt, ut turbida aqua citissime subsideat. ***

3. Aqua nimis dura. Aquæ, quæ calcem aeratam,

* Ill. TODE Bibliothek 2. B. p. 140.

** Histoire de l' Académie des sciences de Paris. 1722.
pag. 9.

*** Vide Strychnos potatorum & amygdala dulcis.

selenitidem aliosque sales terrestres solutos continent, *duræ* vocantur. *Noscuntur* sapore sicco, terrestri, austero, bibentibus minus grato, solutione acidi sacchari, salisve alcalini fixi notabiliter turbantur, coctione hujus aquæ vasa crusta terrea paullatim obducuntur. Ad cerevisiam conficiendam, spiritum frumenti, infusum theæ vel coffeeæ parandum minus valent. Legumina vel carnes vetustæ in hac aqua coctæ non mollescunt. Stannum hisce aquis plerumque nigrescit. Ad vestes & linteamina eluenda sunt inhabiles, partim quia impuritatem non facile solvunt, partim quia saponem destruunt. Ad obstructionem viscerum plerumque disponunt & longiori saltē usu labem sanitati minantur.

Ad linum & cannabem putrefactione præparandam sunt inutiles, quia vi antiseptica instruuntur. Experiendum igitur est, annon tales aquæ in itineribus maritimis longioribus cum fructu adhiberi possint. *

Emendatio. Si calx aerata est duritiei causa, tunc sola coctione & refrigeratione corrigitur, ut vero deposito calcareo sedimento aqua fiat palato grata in humilibus & amplis vasis libero aeri debet exponi, ut ex atmosphæra aeris fixi portionem iterum recipiat.

* *Ill. BERGMAN. opusc. T. I. p. 140.*

Aqua^e calcare^e & selenitic^e cardialgiam, oppres-
sionis sensum, indurations viscerum & glan-
dularum, alvi constipationem, quandoque alvi
fluxum diuturnum causant, saltem non afflu-
tis. *

Si vero calx vitriolata vel salita causa duritiei
est, tunc ebullitione & additione salis alcalini
fixi basim terrestrem præcipitante est depuratio
facienda.

4. *Aqua gelidissima.* Nocentissima est, si hauriatur
corpore calente & sudoribus perfuso, inde
pleuritis, peripneumonia, polypus cordis, apo-
plexia, inflammatio ventriculi & hepatis, phty-
sis, febris continua inflammatoria, vehemen-
tissimi spasmi, dolorum nephriticorum exac-
erbatio oriuntur. Qui gelidam sitim in sta-
dio frigoris febrium intermittentium restinctu-
ri nimis ingurgitant, placenis febrilibus (*fie-
berzelten*) ut ajunt, corripiuntur. Exercitati in-
noxie aquam frigidam bibere dicuntur, si post
ejus haustum laborem vel motum continuant.

Sed prodest aquæ frigidissimæ haustus in debili-

* *Medical Transactions* Vol. I. p. 2. &c. Calculus au-
tem urinarius ab aquis terrestribus non oritur, Göt-
tingæ enim is calculus valde rarus, aqua vero val-
de terrestris observatur, & calculus urinarius produ-
ctum animale ex glutine animali non ex terra calca-
rea est, ut Celeberrimi viri SCHEELE & BERG-
MAN demonstrarunt.

tate ventriculi & in febre biliosa , & morbis ab his causis originem ducentibus.

5. *Aqua cocta.* Hæc licet iterum refrigeretur , multo tamen deterior est quam frigida. Coctura enim suum aerem fixum maximam partem perdit & aer putridus eo ablato magis denudatur. Ideo non refocillat ut aqua frigida , insipida est , nauseam & vomitum movet.

Aqua destillata empyreuma redolet , quod vero aeri exposita iterum exuit.

6. *Aqua calida* ventriculum relaxat , ut de potu Theæ dicetur.

Aqua valde calida minus ventriculum debilitat quam tepida , quia calore magno ventriculum irritat.

7. *Aqua salina.* Aquæ , quibus plurimum inest salis medii ut salis mirabilis , amari , culinaris , vitrioli viridis &c. ad internum non minus quam domesticos usus ob amarum saporem , & vim purgantem sunt ineptæ.

8. *Aqua nimis aerata* , inducit temulentiam , & vertiginem , ut in me ipso observavi ; si magna copia ad mensam vel interdiu hauriatur.

9. *Aqua hepatisata seu sulphurea* , quæ aerem hepaticum continet , qui noscitur ex odore ovi putridi , sapore tetro dulcescente & ex sulphure ad fundum vasis præcipitato , si spiritus nitri instilletur.

Ob tetrum odorem & saporem bibi nequit , nisi spiritu nitri sulphur ex eo præcipitetur.

10. *Aqua plumbata.* Aqua montana per tubos plumbeos subterraneos advecta, aqua fontana in vasis cupreis stanno plumbato obductis vel in vasis e' stanno plumbato consecatis ultra 24 horas reservata, aqua pluvia e tectis plumbo obductis in receptaculum suppositum depluens excepta, est plumbio infecta. *

*Noscitur ex colore lilaceo, seu violaceo-roseo, si aquæ hujus 3iv guttæ vj solutionis argenti in acido nitri factæ instillentur. ***

Inducit colicam & alios morbos saturninos.

11. *Aqua cupreata,* aqua fontana in vasis cupreis stanno non obductis diu reservata cupro inquinatur, quod ex colore coerulescente noscitur, si spiritus salis ammoniaci instilletur.

Inducit vomitum & alios morbos.

AQUA MONTANA seu FONTANA.

Est aqua, quæ ex montium rupibus scaturit; hinc etiam rupestris vocatur. Quellwasser.

VIRTUS. Optima, maxime reficiens et purissima omnium aquarum ut plurimum est montana. Hinc ubi haberi potest, pro potu quotidiano omnibus reliquis est præferenda.

* Vide *Toxicologiam.*

** Cel. SAGE *Untersuchung verschiedener Mineralien.*
Göttingen p. 23.

AQUA FLUVIATILIS.

Est aqua ex fluvio hausta. Flusswasser.

Turbida est ut plurimum hæc aqua præsertim tempore pluvioso, hinc ante usum depuranda.

VIRTUS. In defœtu aquæ montanæ ferri potest, est enim post eam adhuc saluberrima, * eoque prior est, quo' vehementius movetur et duriori fundo gaudet. Non adsuetis alvum sub exordio usus movet. Ob mollitatem coquendis leguminibus, et braxandæ cerevisiæ aptior est aliis aquis.

Noxa. Tempore æstivo ob putrescentiam piscium vegetabiliumque, usus aquæ fluviatilis cardialgiam, diarrhæam, febremque excitasse dicitur. ** Aqua fluviatilis valde argillosa strumas producit. *** Aqua Nili ut aqua Sequanæ non assuetis scabiem causat. ****

AQUA PUTEALIS.

Est aqua e solo regionum planarum scaturiens. Brunnwasser. Grundwasser.

* Nilum bibunt Ægyptii, Sequanam Parisini, Tiberim Romani, Choapsem Persæ, Danubium Budenses aliquæ ejus accolæ.

** Parisiis 1731 epidemia ab usu aquæ Sequanæ observata legitur. PRESLE *Conservateur de la santé.* p. 105.

*** Bernerisches Magazin 1. Band et Cel. PALLAS *Reise durch Russland.* 1. Th. p. 38.

**** Cel. NIEBUHR *Reise Besch.* 1. B. p. 131..

Admodum variat hæc aqua prout solum putei *argilosum, arenosum vel lutosum* est. Ex puteo *arenoso* bona, ex *argilloso* mala, ex *limoso* pessima est.

VIRTUS. Aqua putealis, cuius scaturigo ex monte in puteum ducitur, salubris est & sana, at cuius scaturigo ex solo arenoso vel argilloso est, fere semper dura seu calcareo-salenitica, hinc vide *Aquæ duræ* vitia.

Aqua putealis autem e solo *lutoſo* orta valde insalubris deprehenditur. Aqua hæc in multis locis calce & putrilagine, quandoque falsugine est plena, adeo ut bibi omnino non possit. Hæ aquæ dysenteriam, febrem intermittentem & remittentem, physim, * ac in regionibus calidis morbos malignos causant. ** In puteo, ex quo aqua non frequenter hauritur, aqua quiete putrida fit.

Coditione pars aliqua impurioris sedimenti subsidet, miscella autem putrilaginosa hoc modo non separatur. ***

* *Schwed. Abh.* 1750. n. 3. & *BELFORTI* in *Act. Helv.* T. III. p. 209.

** Negapotani eos morbos aqua per naves advecta sustulit. H. v. RHEEDE apud HAMILTON' *Eust. Ind. voy.* T. I. p. 346.

*** Leida neque theæ infusum ex putealibus aquis palato gratum est. Ill. HALLERI *Elem. Phys.* T. VI. p. 242. ed. in 4.

Jesus. In regionibus planis ob defectum aquæ montanæ & fluviatilis in usum alimentarem adhibere has aquas dura cogit homines necessitas. Etiamsi frigore hæc aqua blandior fiat, montana tamen & fluviatili ob admixtas particulas putridas longe est insalubrior. Hinc magnum est solatium, si pu-trei ex aqua montana construi possunt.

AQUA NIVALIS, seu GLACIALIS.

Est aqua ex glacie vel *niye colliquata* depluens.
Schnewasser. *

VIRTUS. Alpicolas innoxie hanc aquam pro potu quotidiano adhibere testantur fide dignissimi authores. ** Alii has aquas longo usu strumas & viscerum obstrunctiones generare dicunt, at multis in locis ubi strumæ sunt endemicæ, non bibuntur aquæ nivales. *** Poteat demum suo frigore nocere, quando subito in corpus æstuans ingurgitatur; tum vero non aqua sed frigus ejus causa morbi est. ****

* Nuper liquatæ aere fixo carent, aliquantulum calcis salitæ cum exiguis acidi nitri vestigiis in sinu fovent,
ILL. BERGMAN T. I. p. 57.

** In Helvetia nivem glaciemve colliquatam innoxie hauriri *Cel. SCHEUCHZER* testatur. Idem *Celeb. ANDERSON* de incolis Islandiæ & Groenlandiæ narrat.

*** *ILL. ZIMMERMANN von der Erfahrung. II. Th. p. 303.*

**** *ILL. HALLERUS* dicit: ipse sum expertus semel in Alpibus a frigidissima aqua pectorum in peñore do-

AQUA LACUSTRIS.

Est aqua ex *lacu* hausta. Teichwasser.

VIRTUS. Lacuum aquæ, uplurimum minus sunt clarae & valde sedimentosæ, atque, etsi pollucidæ videantur, tamen ab insolatione tepidæ, ab exiguo motu vappidæ, ovulis insectorum scatentes, semiputridæ, hinc insalubres sunt.

AQUA PALUSTRIS. *

Est aqua ex *palude* hausta. Sumpfwasser.

ODOR & SAPOR limosus.

VIRTUS. Minorem habet motum atque ideo est minus clara, gravior, & materia extractiva contaminata, unde plerumque *colorem* flavescentem ostendit.

USUS. Est aqua lacustri adhuc multo deterior, ob aerem limosum, quem continet, febrem intermittentem aut remittentem malignam sæpe excitat.

AQUA CISTERNALIS.

Est aqua *pluvialis* per subterraneos canales in cister-

lorem & pleuritidis primordia mihi subnasci. Semel singularem quemdam stuporem, alpicolis non ignotum, cum aliqua animi dejectione & ad omnes sensus motusque tarditate. *ELEM. PHYS.* T. VI. p. 241. Sed hæc symptomata perinde accident, quando absque potu ullo in frigidas cellas nos recipimus & ibi quiescimus.

*. *Lacus* sunt stagna majora; *Paludes* autem minora.

nas lapideas ducta, atque ex his in usum alimentarem hausta. Eisternwasser.

VIRTUS. Etiam hæc aqua ob stagnationem facile corripitur & ovulis insectorum scatet. Est denique *aqua pluvialis* lixivium atmosphæræ, & intra paucum tempus putreficit, hinc non adeo pura, ut a multis censetur.

JSUS. In regionibus calidis, ubi æstu terra exsiccatur & non nisi corruptæ aquæ lacustres dantur, cogit necessitas potus ad aquarum cisternalium usum confugere.

AQUA MARINA.

EST aqua, quæ pelagum constituit. *

ODOR nullus; **SAPOR** nauseosus, falso - amarus. Hoc nauseosum, in profunditate 60 orgyarum deficit vel vix sentitur. **

CONTENTA. Cantharus præter plurimam materiam *extra* vivam, quæ a putrefactis animalibus & vegetabilibus ei inest, continet

* *Salis marini* ȝij & gr. 433.

Magnesiæ salitæ — — 380.

Gypsi — — 45.

VIRTUS. Aqua in superficie pelagi hausta ob teterimum saporem inassuetis movet nauseam, quandoque vomitum, diuresim, diarrhœam, vi septi-

* Cel. BERGMAN opusc. chem. vol. I. p. 179.

** Schwed. Abb. 1757.

ca solvente inducit scorbutum, * vel febrem navalem.

Usus. Piscatores & navigatores necessitate pressi aqua marina utuntur, at diu hanc sine scorbuto ferre nequeunt.

Aqua marina destillata & dein aeri exposita, ut empyreuma exuat, grata & salubris fit. ** Varii in hanc rem excogitati fuerunt apparatus, immo vapor etiam e lebetibus, dum cibi parantur, ascendens captatus fuit.

Aqua marina, quæ ex profundo 60 orgyarum hauritur, ob salsedinem siti restinguendæ non conductit quidem; anatica tamen portione aquæ dulcis admixta, in cibis præparandis usum procul dubio adfert, quippe quo dimidiæ aquæ dulcis penui parcitur. *Glacies* in pelago natans peregrinantibus capta & liquata dulcem dedit aquam.

DE CEREV рIA GENERATIM.

Potus ex semine cereali decocto, fermentationem

* LESKE *Abh. aus den philosophischen Transactionen* 5. Th. p. 314. Puella 16 annorum, scrophulosi habitus ab aqua marina, quam 10 diebus ad uncias 16 hauserat, in haemorrhagiam uterinam, scorbutum oris, maculas petechiales, febrem putridam, animi deliquia inciderat et ex soluto sanguine obiit.

** BERGMAN *opusc. vol. I.* p. 147.

spirituosam pastus & lupuli amarore imprægnatus, *Cerevisia* seu *Vinum Cereris* vocatur.

Cerevisia conficitur legitima cerealium germinatione, tostione, coctione, additione lupuli, & fermentatione spirituosa.

Homines in regiones viti propagandæ parum idoneas delati, hujus potus inventores erant. *

Respectu coloris dividitur cerevisia

in *albam*, quæ ex malto parum tosto & parum lupulato constat.

— *brunam*, quæ ex malto multum tosto & multum lupulato conficitur.

Respectu consistentiæ triplex habetur cerevisia varietas:

1. *Cerevisia meraca*, quæ consistentiā syrapi habet ut *Mumia Brunsicensis*.

2. — *tenuis*, quæ diminuta hordei copia & aquæ momento aucta debilissima est, hæc ob farinosam & acescentem indolem in ipsis morbis acutis pro potu admitti potest.

3. — *mediæ consistentiæ*, quæ qualis nostra *alba* & *bruna* est, vulgarem consistentiā habet, pro potu diætetico ad mensam optime adhibetur.

IRUTUS. *Cerevisia alba* & *bruna* minus quam vinum inebriat & calefacit, hinc æstivo potui aptior est cerevisia. Est simul valde nutriend & analepticus potus, hinc emaciatis & debilibus convenit. Nec

adeo facile ac vinum in ventriculo acescit, hinc multi perferunt bonam cerevisiam, qui a vino aciditate stomachi vexantur. Cerevisia *bruna* ob majorem lupuli amarorem minus acescit, quam alba, & a calculo & podogra præservare creditur. Nam zythopotæ minus calculo laborant potato-ribus vini.

Vis noxia. Potest cerevisia aere, muco cereali, aciditate & fœculentia nocere. Qui cerevisiæ potui non assueti sunt, aeris in viscore inclusi copiam accusant. Demum a spissæ cerevisiæ abusu calculos biliarios Bohæmis esse endemios alii opinantur. Nec convenit obesis ac pituita laborantibus ob indolem viscosam & nimis nutrientem. Appetitum aliquantum imminuit ob eandem virtutem, hinc zytopotæ minus esuriunt & pituita laborant, quæ ventriculo, intestinis, & pulmonibus adha-rens varias viscerum obstrunctiones & morbos ge-nerat.

Cerevisiæ *crapula* est longe quam vini durabilior. Cerevisia non bene defæcata tormina, diarrhæas & cholera excitat. *

Cerevisia *acescens* præter tormina stranguriam vino & spirituosis sanandam, causat.

* Fœx cerevisiæ leni calore siccata & in pulverem re-dacta, si homini robustissimo ad grana tantum tria præ-beatur, teste KRAMERO med. castren. p. 110. ve-hementissimas cum maximis doloribus conjunctas æva & xæta purgationes excitat.

Respectu frumenti & præparationis sequentes habentur cerevisia species.

CEREVISIA HORDEACEA.

Quæ ex *hordeo* paratur. Gerstenbier.

VIRTUS. Bene nutrit, & facile vias urinarias transit, minus calefacit, quam cerevisia triticea.

CEREVISIA TRITICEA.

Quæ ex *tritico* paratur. Weizenbier.

VIRTUS. Magis est nutriens ac calefaciens quam hordeaceæ, segnius autem renes transit, hinc obfitati, vilcerum obstructioni, astmati ob lentorem ansam præbet.

CEREVISIA SECALINA.

Quæ ex *secali* paratur. Röckenbier.

VIRTUS. Est viridiutculi coloris, saporis haud ingratii, valde nutriens. At alvum constipare & respirandi difficultatem inducere dicitur. *

CEREVISIA AVENACEA.

Quæ ex *avena* conficitur. Haberbier.

VIRTUS. Tenuis est cerevisia, minus spirituosa, minusque nutriens, at magis diuretica quam alia cerevisia.

CEREVISIA MAYS.

Ex frumento *Mays* conficitur. Mansbier.

* *Cel. GEOFFROY mat. med. pars III. p. 904.*

VIRTUS. In America septentrionali valde usitata est.
Sapore & virtute convenit cum cerevisia hordeacea.

CEREV рІA PINI.

Est cerevisia ex ramulis *PINISylvestris L.* confecta.
 Föhrenbier.

VIRTUS. Europæi in America hanc cerevisiam conficiunt. Est clara, resinosi saporis, parum nutriendat valde diuretica, & antiscorbutica, per plures annos non acefscens, hinc pro itineribus maritimis valde apta. *

CEREV рІA LAGENARIA.

Est cerevisia vitro infusa valde spumescens. Buttelsbier. Paratur, si cerevisia cum sacchari & cremoris tartari exigua portione mixta, lagenæ forti inclusa, epistomio & pice bene obturetur.

VIRTUS. Est gratissimi & reficientis saporis, valde putredini & scorbuto ob acrem fixum resistens, facile fertur a stomacho etiam debilissimo.

MUMIA BRUNSVICENSIS.

Est cerevisia ex hordeo parata, quæ adeo meraca est ut syrupi ferme consistentiam habeat. Braunschweigische Mumme.

* Cel. C R E L L die neuesten Entdeckungen in der Chemie.
 8. Theil. 1783. p. 160.

VIRTUS. Sapor est dulcis, valde spirituosus, adeo est durabilis hæc cerevisia, ut in utramque Indiam sine corruptione iter perferat. Valde nutriens, roborans at simul valdestimulans & inebrians est.

DE VINO GENERATIM.

Succus uvarum *VITIS viniferæ L.* fermentationem spirituosam passus, *Vinum* dicitur.

ODOR & SAPOR vinorum est specificus, gratus, spirituosus, *vinosus* vocatur.

VIRTUS. Ut condimenti vel medicamenti potius, quam potus instar vinum adhibeatur consulendum est. Cum aqua dilutum pro potu mensuali ingeri solet. Modica copia usurpatum languentem ventriculum roborat, appetitum incitat, ciborum digestionem adjuvat, sistema nervosum roborat, calorem auget, putredini resistit, transpirationem promovet, & si acidum est, diuresim auget. Parcior vini usus in senio convenit, tenellæ ætati prohibetur.

Vis medicata. Est summum cardiacum antisepticum in febribus putridis, & nervosis, nulla inflammatione aut plethora stipatis. Est summum roborans in recovalescentia a morbis. Curat guttam rosaceam, quam aquæ potatores patiuntur & morbos a debilitate primarum & secundarum viarum. Est summum præservativum a morbis putridis. Nervosis morbis absente acido apprime convenit.

Abusus seu frequentior & copiosior vini usus ob spirituosa sua principia sanguinis motum auget, eumque ad caput determinat, hinc inebriat, deliria, soporem & quandoque apoplexiā inducit. Continuato abusu tremorem artuum, viscerum obstructiones, podagram, calculum, iderum, asthma, hydropem, debilitatam sensitatem & lenite obrepentem apoplexiā gignit. *

Principia constitutiya vini sunt aqua, alcohol, acidum vini, oleum, terra, sal alcalinus fixus, aer fixus.

Differunt autem vina ætate, colore, sapore, spirituositate, regione, solo, situ, anno, vitio.

Respectu *ætatis* dantur.

Vina *recentia*, quæ unius anni sunt, hæc mucosa, turbida, acida, minus spirituosa.

— *antiqua*, quæ multorum annorum sunt.
Hæc clara, minus acida, magis spirituosa.

Respectu *coloris* dividuntur

in *alba*,

— *rubra*, quæ magis roborant & adstringunt.

Respectu *spirituositatis* discernuntur

in *generosa*, quæ multum alcoholis &

— *debilia*, quæ minus alcoholis plus aquæ continent.

* *Ill. MURRAY app. med. Vol. I. p^o 318.*

Respectu *soli* habentur

vini montana

— *planitalia*

— *insulana*

Respectu *regionis* dicuntur

vini italica, *hyspanica*, *gallica*, *germanica*,
hungarica, *bohemica* &c.

Respectu *anni*

vina bonni, *mali*, *mediocris anni*. *

Respectu *yitii* quod vinum habere potest, datur vinum

nimirum novellum ob aciditatem cardialgiæ, tor-
minum, diarrhææ epidemicæ sæpe causa sunt.

nimirum acerbum seu ex uvis immataris pressum,
sæpe colicam pictonum & contracturas mem-
brorum causat.

nimirum sulphuratum. Vina nimis sulphurata pe-
ctori, capiti & nervis inimica sunt, inde va-
rios morbos nervorum, colicam, temulen-
tiam, tassim, et phthisim generant. ** No-
scitur instillatione solutionis argenti nitrosæ,
qua vinum brunum vel nigrum evadit, ovum
vel lamella argentea vino imposita nigre-
scunt.

* Sic vinum Tockaviense non omni anno dulcescit, si
enim autumnus pluviosus, tum acidum, si siccus dum
dulce evadit. Nam humiditate uvæ non siccantur hinc
mustum nimis dilutum in fermentationem illico ruit vi-
nosam.

** BRUCKMANNI *Epiſt. itin. 26. Cent. 2.*

mangonizatum lithargyro. Vina acida lithargy-
rio vel aliis præparatis plumbatis dulcifica-
ta inducunt colicam saturninam cum para-
lysi extremitatum superiorum. Noscitur vi-
num plumbatum instillatione liquoris pro-
batorii, quo vini præcipitatum nigreicit.
Vide *Toxicologiam*.

fucatum. Oenopolæ vina nativa quoad colorem,
consistentiam, saporem & gratiam arte imi-
tari solent, quorsum pertinent saccharum
ustum, passulæ majores, lignum Santalum
rubrum, succus myrtillorum &c. Hæ res
crumenæ magis quam sanitati dolum infe-
runt, at vina talia facile corrumpuntur.

VINA ACIDULA

Noscuntur grato sapore acidulo.

Subtili *acido prædominante* instructa sunt, quare al-
cali saturant & aquæ miscellam facile ineunt.

VIRTUS diluens, resolvens, fitim bene sedans, appe-
titum & coctionem promovens, sudorifera, valde
diuretica, & antiseptica. Hinc hæc vina pro po-
tu mensuali saluberrima.

VINUM RHENANUM.

VINUM RHENANUM. R̄heinwein. Vinum in
Germania ad Rhenum crescens. Species primariæ
sunt *Hochheimense*, *Kostheimense*, *Rheingauen-*
se, *Baccheracense*.

VIRTUS. Vinum tenui, subacidum, analepticum seu nervos insigniter reficiens, subrefrigerans, diureticum, antisepticum. Ex vinis germanicis præstantissimum, ætatem centum annorum ferens.

USUS. Cum aqua dilutum est saluberrimus potus mensualis, qui non solum hominibus sanis, sed etiam ægrotis debilibus acido non laborantibus, imo valde dilutum in ipsa debilitate febrium putridarum & nervosarum nulla plethora aut inflammatione stipatarum convenit.

VINUM MOSELANUM.

VINUM MOSELLANUM. Moslerwein. Colitur in Germania ad Dusemunde, Vela, Zeltingen.

VIRTUS. Vinum germanicum, tenui, leve, minus spirituosum quam Rhenanum, at magis diureticum & refrigerans in æstate & in calore febrili, materiam arthriticam & calculosam bene eluens. Facile tamen vapescit & ætate viribus spoliatur.

VINUM NECCARINUM.

VINUM NECCARINUM. Nekarwein. Colitur in ducatu Palatino & Würtenbergico.

VIRTUS. Vina temperata, grata, at ob facilem vapescientiam fumo sulphuris vel spiritu vini imbuuntur, ut ad plures annos durent.

VINUM STRADÆ MONTANÆ.

VINUM STRADÆ MONTANÆ. Bergstrasser
B b 4

Wein. Colitur in ducatu *Palatino*. Optimum est *Auerbacense & Bensheimense*.

VIRTUS. Vinum tenuē, gratum, diureticum, caput non petens; ætatem ultra sex annos vix fert.

VINUM AUSTRIACUM.

VINUM AUSTRIACUM. Österreicher Wein.
Colitur in *Austria*, optimum est *Neohurgense*, *Wisenburgense*, *Nusbergense*, *Baumense*, *Pumperskirchense*, *Maurense*, *Krinzingense*, *Mödlin-*
gense; *Edenburgense*, *Rezense*, *Tulnense*, *Wa-*
chauense.

VIRTUS. Vina hæc ætatem natæ & bene fermentata sunt præstantia & salubria; *Juniora* autem vel mediæ ætatis acido abundant, hinc insalubria, arthritidem & phthisim generantia.

VINUM FRANCONICUM.

VINUM FRANCONICUM. Frankenwein. Optima species est vinum *Herbipolense montanum*, der Steinwein.

VIRTUS. Vinum album, generosum, grata acidulum, diurèticum, capiti non offendit, stomacho aptum. Hinc pro potu mensuali aptissimum. Optimum evadit post tertium vel quartum annum.

VINA ACIDULO - SUBDULCE - SCENTIA.

Noscuntur sapore acidulo - subdulcescenti.

Minus continent principii acidi.

VIRTUS. Minus antiseptica & diuretica sed magis spirituosa quam vina prioris classis sunt. Aquam minus ferunt, hinc facile inebriant si meraca bibantur.

VINUM GALLICUM ALBUM.

VINUM GALLICUM ALBUM. Weisser Franz-wein.

VIRTUS. Vina gallica in prima ætate sunt aquosa, acido-acerba, parum spirituosa, hinc intalubria, at vina *antiqua* saporem acido-dulcem cum grata acerbitate mixtum nanciscuntur & pro potu mensuali apta atque salubria fiunt.

VINUM CAMPANICUM.

VINUM CAMPANICUM. Schampagner Wein.

VIRTUS. Vinum Gallicum, acido-dulce, linguam acriter pungens, penetrantissimo spiritu & copiosissimo aere fixo repletum ita ut vitro infusum valde spumescat, & haustum nares feriat, multosque rugitus excitet. Citissime exhilarat, levem crapulam inducit, corpus mire reficit. At velocissimus est ejus transitus per vasa secretoria, hinc mox urinam & sudorem movet, hinc mox exhalat hilaris crapula, quam cito producit. In sensibilibus subjectis ob aciditatem, quam in ventriculo relinquit, soda causa est. Ob copiosum aerem fixum & penetrantissimum spiritum in fe-

bre nervosa & putrida laudabile esset remedium, ni preium obstat.

Oenopolæ ex quolibet vino novello ope sacchari & fœcis columbinæ fraudulenter vinum cāpanum imitari sciunt. Hoc noscitur, si lagena exigua vi- no tali impleta & vitro aqua repleto inverse immis̄a vinum in aquam effluere sinat.

VINUM HUNGARICUM ALBUM.

VINUM HUNGARICUM ALBUM. Weisser Hungarischer Wein. Optimæ species sunt, vina *Soproniensia*, *Rustensia*, *Razeldorfensia*, *Nes-millinum*, *Waradinum*, *Oreschanum*.

VIRTUS. Hæc vina acidulo - dulcescentia respectu vi-norum Austriacorum, valde generosa, analeptica, reficientia, diaphoretica & inebriantia sunt. *Nesmillinum* vero magis diureticum, acidulum & pro potu mensuali saluberrimum est.

VINUM PORTUGALLICUM.

VINUM PORTUGALLICUM. Portwein.

VIRTUS. Vinum rubellum, acido - dulcescens, sub-adstringens, crassum & generosum.

VINA AUSTERIUSCULA.

Noscuntur sapore plus minus adstringente & colore rubro.

Multum continent tartari terrei.

VIRTUS adstringens, alvum constipans, sanguinem exæstuans, vasa gravans, acidum generans, lar-

giori usu exsiccans, & fluida inspissans. Conveniunt tamen vina austriaca corporibus laxis, debilitatis, alvo laxa & atonia ventriculi laborantibus.

VINUM HUNGARICUM RUBRUM.

VINUM HUNGARICUM RUBRUM. Rother Ungarischer Wein. Optimum est Budense, Neostadiense, Agriense & Sicksardienense.

VIRTUS. Hæc vina fragrantia, adstringentia, acidula, gratissima sunt.

VINUM GALLICUM RUBRUM.

VINUM GALLICUM RUBRUM ORDINARIUM. Rother Franzwein.

VIRTUS. Vinum subadstringens, non nimis generosum.

VINUM BURGUNDICUM.

VINUM BURGUNDICUM. Burgunderwein.

VIRTUS. Vinum gallicum, rubrum, valde spirituosum, penetrabile, lenissime adstringens, stomachicum, generosum, sanguinem exæstuans.

VINUM EREMITICUM.

VINUM EREMITICUM. Eremitager Wein.

VIRTUS. Vinum gallicum, subausterum, saporem baccharum myrtilli referens, modice calefaciens, ventriculum roborans, salubre

VINUM BURDIGALENSE.

VINUM BURDIGALENSE. Bourdeauerwein.

VIRTUS. Vinum in Aquitania nascens, mite, minus generosum quam præcedens, hinc potui quotidiano aptum.

VINUM PONTAC.

VINUM PONTAC. Pontak.

VIRTUS. Vinum gallicum, subausterum, adstringens, vasa gravans, alvum constipans.

VINUM GRAVIANUM.

VINUM GRAVIANUM. Claret.

VIRTUS. Cum vino Pontac multum convenit.

VINA DULCIA.

Sunt vina quorum sapor valde *dulcis* est.

Acidum multo oleo vel muco imprægnatum continent.

VIRTUS si simul spirituosa sunt, calefaciens, cardia-
ca, stomachica, diaphoretica, antemetica. *Con-*
veniunt senibus, hypochondriacis, podagricis,
acido & ston achi debilitate laborantibus. *Nocent*
plethoricis, sanguineis, juvenibus. *Habentur*
1. *generosa* ut hungarica, hyspanica, insolana,
quæ durabilia & fortia sunt.

2. *debilia* ut italica, tyrolensia, gallica, hæc
potius musta cocta quam vina vocari me-

rentur, cum fermentationem vix passa facile corrumpuntur.

3. *dulcificata* ex saccharo, & uvis passis parata.
4. *Plumbata* nempe lithargyro dulcificata. *

V I N U M T O K A J E N S E.

VINUM TOKAJENSE. Tokayerwein. Vinum hungaricum in Comitatu Zempliniensi ad oppidum *Tokay* proveniens. Sed praeter *Tokay* septem alia numerantur oppida, quorum vina generosite Tokajensi non cedunt, hinc per excellentiam Tokajensia dicuntur, nempe vina locorum submontanorum *Tartsal*, *Mad*, *Tallya*, *Szanto*, *Keresztur*, *Liszka*, *Toltsua*. **

Genera vini Tokajensis sunt quatuor:

1. *ESSENTIA* die Essenz. Quæ ex uvis solis calore in ipsa vite siccatis & corrugatis sua sponte emanat. Hæc dulcissima, maxime spirituosa, oleosa, spissiuscula & pretiosissima est. Hinc magnatum mensas solummodo ornat & vinis aliis dulcificandis inservit.
2. *VINUM PASSUM PRIMÆ NOTÆ.*
Der Ausbruch. Quod ex uvis passis cum pauca quantitate musti affusa per lenem ex-

* V. WOLLIN *Verfälschung des Weins mit Bleyglätte.*
p. 26. inde nobilium colica pictorum.

** Cel. DOMBI diff. de vino Tokaiensi. 1758. Trajezi ad Rhenum.

pressionem paratur. Minorem dulcedinem & fragrantiam quam essentia habet.

3. *VINUM PASSUM SECUNDÆ NOTÆ.* Der Maslasch. Quod conficitur, si uvis prioribus iterum major musti quantitas affunditur & dein fortius exprimitur. Dulcedo & fragrantia minor quam in priori specie est.

4. *VINUM ORDINARIUM.* Gemeiner Wein. Quod ex uvis recentibus non siccatis more consueto, ut aliud vinum paratur. Habetur rubrum & album, utrumque acidulum, vix dulcescens, vulgare nec optimæ notæ vinum est. Vinum *apiatum* dicitur, quod ex uvis recentibus, quæ odore & sapore nucem muscatam referunt, conficitur.

VIRTUS vini Tokajensis cardiaca, stimulans, dia-phoretica, stomachica, nervina, ob oleositudinem nutriens. Dulcedinem suam præ-aliis dulcibus Europæ vinis tardissime deponens, ætate longissima in apto loco gaudens. Hinc vinum inter hungarica per universam Europam celebratissimum, fragrantissimum, dulcissimi saporis & gratissimi odoris.

USUS. Post alia vina ad prandii finem pauca quantitate ob fragrantiam convivis exhibetur.

VIRTUS medicata. In morbis a debilitate fibrum & nervorum ortis vel eadem stipatis exoptatas vires exserit cardiacas, ut in cachexia, malo hy-

pochondriaco , dyspepsia, lienteria, coeliaca , diarrhæa, flatulentia, in languore pannonic & nausea hungarorum *Tsömör* dicta , in arthritide, podagra, in molestiis a senectute, in febrium intermittentium, nervosarum, putridatum debilitate absque inflammatione , in convalescentia a morbis acutis.

VINUM S. GEORGII.

VINUM S. GEORGII. Edenburger Ausbruch.
S. Jörgen Ausbruch. In comitatu Posonensi ad urbem *S. Georgii*.

VIRTUS. Vino Tokajensi non multo est inferius.

VINUM HISPANICUM ORDINARIUM.

VINUM HISPANICUM ORDINARIUM.
Gemeiner Spanischer Wein.

VIRTUS. Vinum tenui, aurei coloris , dulce cum pauca amaritie mixtum , delicatum. Laudatur in ventriculi & intestinorum debilitate , in passione hysterica & hypochondriaca.

VINUM CAPENSE.

VINUM CAPENSE. Kapwein. Ex promontorio capitis bonæ spei.

VIRTUS. Vinum rubrum , dulce , generosum.

VINUM FRONTINIACUM.

VINUM FRONTINIACUM seu *LANGUE DOCIUM*. Frontiniae.

VIRTUS. Vinum dulce, saporis nonnihil moscati, generosum, album.

VINUM MALVATICUM.

VINUM MALVATICUM. Malvasterwein. Ex *Candia*.

VIRTUS. Vinum clarum, saporis oleoso - dulcis, coloris ambræ, delicatum, stomacho aptum.

VINUM MADERAICUM.

VINUM MADERAICUM. Maderawein. In Insulis Canariensisbus ex uvis semisiccis paratur.

VIRTUS prioris.

VINUM PALMÆ.

VINUM PALMÆ. Palm - Sek. In Insulis Canariensisbus ex uvis semisiccis & corrugatis paratur.

VIRTUS prioris.

VINUM MALACCENSE.

VINUM MALACCENSE. Malagawein.

VIRTUS. Vinum hispanicum dulce, subamarum, oleosum, spississimum, valde spirituosum.

VINUM

VINUM XERÆ.

VINUM XERÆ. Xereser Sec. Vinum hispanicum.

VIRTUS. Vinum dulcis saporis & grati, tenue, spirituosum. Debilibus & convalescentibus commendatur.

VINUM ALICANTINUM.

VINUM ALICANTINUM seu *ILLICITANUM*. Allicantenwein. Vinum hispanicum.

VIRTUS. Vinum rubrum, spissiusculum, saporis dulcis, subnauseosi ; tartarum ad lagenarum latera deponit ; laudatur in ventriculi imbecillitate, ac in vermibus.

VINUM LACHRYMA CHRISTI.

VINUM LACHRYMA CHRISTI. Lachrima Christi. Vinum italicum. Ad Vesuvii radicem crescens.

VIRTUS. Ex vinis Italicis præstantissimum, rubrum, maxime spirituosum, caput facile tentans.

VINUM GRÆCUM DI SOMMA.

VINUM GRÆCUM DI SOMMA. Vesubiuswein. Vinum italicum. In Vesuvii cacumine nascentis.

VIRTUS. Vinum pingue, aurei coloris, saporis acriusculi, dulcis, caput facile tentans. Hoc & præcedens vinum suavius fit, cum ad exteris regiones transuehitur.

VINUM MONTIS PULICIANI.

VINUM MONTIS PULICIANI. Montipulicianer.

VIRTUS. Vinum italicum, rubrum, generosum.

VINUM TYROLENSE.

VINUM TYROLENSE. Tyrollerwein.

VIRTUS. Vina Tyrolensia satis quidem grata, sed non durabilia sunt.

VINUM TINTO.

VINUM TINTO. Tintowein.

VIRTUS. Vinum hispanicum, profunde rubrum, dulcamaricans.

VINUM MUSCATELLINUM.

VINUM MUSCATELLINUM. Muscatellerwein.

VIRTUS. Vinum italicum, tenue, flavescens, suave, mitioris indolis.

VINA ACIDA.

Noscuntur *sapore acido.*

Multo tartaro sunt imprægnata.

VIRTUS. Ventriculum acido, sanguinem muco acidoterreo inquinant, hinc strumas, viscerum obstrunctiones, calculum, arthritidem, podagram, pruritum, exanthema faciei generant. Ad con-

diendos cibos, coquenda juscula & conficiendam
mustardam solum adhiberi deberent. *

VINUM CASSOVIENSE.

VINUM CASSOVIENSE. Caschauerwein.

VIRTUS. Vinum hungaricum, acidum, acerbiusculum,
vile.

VINA BOHEMICA.

VINA BOHEMICA. Böhmishe Weine.

VIRTUS. Hæc utplurimum acida, & terrestria sunt,
nec ætatem ferunt. Optimum ex his adhuc est
Vinum ad Melnik & Außig.

VINA SAXONICA.

VINA SAXONICA. Sächsische Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA SILESIACA.

VINA SILESIACA. Schlesische Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA LUSATICA.

VINA LUSATICA. Elsaßer Weine.

VIRTUS præcedentium.

VINA HELVETICA.

VINA HELVETICA. Schweizer Weine.

VIRTUS acido - spirituosa.

* Cel. ZUCKERT *materia alimentaria.* p. 350.

VINA MARCHICA.

VINA MARCHICA. Markt = Weine.

VIRTUS. Vix ad potum sed ut plurimum ad cibos & jura vinosa coquenda, atque ad conficiendam mustardam adhibentur.

SPIRITUS VINOSI.

Liquidum inflammabile, aquæ miscibile, volatile, fragrans, ex fermentatione spiritnosa succi uvarum vel aliorum vegetabilium natum & destillatione elicitum, *spiritus vini* vocatur.

E spiritu vini cum vegetabili quodam aromatico destillato parantur varii liquores spirituosi, ut spiritus *cumini*, *caryi*, *mellifæ*, *absynthii*, *juniperi*, *nucleorum perfici*. &c.

Hi spiritus *syrupo edulcorati Rosolia* dicuntur; hæc varie colorata vario sub nomine divenduntur.

SPIRITUS VINI.

Est spiritus ex fæcibus vini destillatus. Weinbrandwein.

ODOREM habet fragrantem, spirituosum, peculiarem; SAPOREM acrem, urentem.

VIRTUS est calefaciens, roborans, exhilarans, anti-septica, appetitum cibi creans, carminativa.

Usus. Hypochondriacis & hysterics debilitate nervosa ventriculi laborantibus, quibus vinum acorem,

& cerevisia pituitam flatusque molestos creat, spiritus vini multa aqua dilutus convenit. * In calidioribus regionibus vires sudoribus exhaustas mirifice resarcit. ** Etiam in febre nervosa & putrida ingentem debilitatem corrigit. Anorexiā & flatulentiam a primarum viarum atonia ortam sanat. Ischuriam a potu cerevisiae acescentis solvit.

Abusus. Immodica ingurgitatio stupefacit, inebriat, ardorem & lentorem humorum phlogisticum inducit, morbos inflammatorios, viscerum & glandularum obstrunctiones, nervorum debilitatem, tremorem, phtysim, iderum, hepticam, hydropem causat. Quandoque flamma e ventriculo eructatur, aut incendium corporis oritur. Spiritus vini ex alembico cupreo destillatus cuprum continet, *** vide *Toxicologiam*.

S P I R I T U S F R U M E N T I.

Ex *hordeo* vel *secali* aut utroque simul mixto & fermentato in locis ubi nulla viticultura est, destillatur. Kornbrandwein.

* Ccl. W H Y T T l. c. p. 641.

** Ill. Z I M M E R M A N N von der Erfahrung T. 2. pag. 318.

*** Cel. P L O U Q U E T Warnung an das Publikum für einem in manchen Branteweinen enthaltenen Gift, samt den Mitteln es zu entdecken und auszuscheiden. Tübingen 1780.

ODOR & SAPOR spirituosus at valde simul empyreumaticus nauseosus & spiritu vini multo debilior, aquosior.

SPIRITUS PRUNORUM.

Spiritus ex fermentato succo prunorum destillatus.

Zwetschenbrandwein.

VIRTUS, sapor gratiior quam præcedentis.

SPIRITUS CERASORUM.

Spiritus ex fermentato succo cerasorum destillatus.

Kirschbrandwein.

VIRTUS. Sapor gratiior adhuc præcedentis.

SPIRITUS SACCHARI seu TAFFIA.

Ex succo arundinis sachariferæ fermentato ab Americanis paratur. Zuckerbrandwein, qui ex syrupo saccharino paratur empyreuma habet & acrimoniā ac Taffia. Rum dicitur.

VIRTUS urentem habet acritatem, hinc ab Anglis ad conficiendam limonadā spirituosa Punct dictam solummodo adhibetur. Taffia etiam antipodagrīca esse censetur.

SPIRITUS ORYZÆ.

Spiritus ex oryzæ destillatus. Reißbrandwein. Rieck.

Rack.

VIRTUS præcedentis.

SPIRITUS LACTIS.

Spiritus ex lacte equino fermentato paratus. Pferdmilchbrandwein.

VIRTUS præcedentis. *Tartari & Indi* hoc spiritu utuntur.

DE LACTE GENERATIM.

Liquor e mammis animalium emulsus, vix odorus, dulcis sapore, albus colore, spissusculus consistentia, *lac animale* vocatur.

Hic liquor sua sponte in *cremorem*, *serum* & *caseum* secedit, qui secessus calore adje&isque salibus præsertim acidis acceleratur; saccharo contra & bullitu cavetur. *

Dif fert inter semet lac pro vario animalis, unde emulgetur, genere, nec non in eodem etiam genere lac pro singulorum animalium ætate, vi-tæ genere, pabulo, ** distantia a partu, tempore quo emulgetur, dif fert.

Lac quod cærulescit, aut flavescit, saporem aut odorem alienum prodit, cuiusque guttula ungui instillata nimis cito aut nimis tarde defluit, re-jiciatur.

Usus. Lac simul est esculentum & potulentum, quo solo non solum animalia neunata sed etiam multæ olim vixerunt gentes.

* Ill. SPIELLMANN *pharmacopœa generalis*. p. 128.

** Purgans fit lac caprinum a scamonio, allium a vac-cis devoratum laeti suum odorem & saporem com-municat.

LAC HUMANNUM.

Est lac e mammis mulieris emulsum. Frauenmilch.

VIRTUS. Habet lac humanum longe majorem copiam seti & aeris fixi, atque longe minorem copiam tremoris & casei, quam lac vaccinum vel aliud quodcunque animale. Neque ab acidis vegetabilibus aut animalibus (excepto acido ventriculi) coagulatur. * Est magis nutriend & reficiens, quam lac animale.

Usus. Est primarium & optimum neonatorum alimentum, cui tenellus infans jam in utero suæ matris adsuevit, hinc lac propriæ matris præstantius quam conductæ nutricis est, ut experientia docuit.

Est denique lac efficax medicina in tabe & phthisi hominum adulorum.

Dosis. Oportet autem, ut ægrotus lac ex ipsius nutricis mammis sugat, aut in vas emulsum illico bibatur, ne subtilissimus exhalans ex lacte recens multo & adhuc calido ros (quod liquidi nervorum magna copia mammas adeuntium forsan particeps est) exhalet.

Colostrum seu serosus primo post partum tempore e mammis extillans liquor laxante sua virtute *meconium* ex intestinis neonatorum optime expellit. Si vero hoc colostrum diu in mammis stagnavit, tunc potius extrahatur & neonato non præbeatur, nam stagnando adeo quandoque acre

* Cel. BEGGIUS mat. med. T. I. p. 164.

evadit, ut pessima tormina & convulsiones excitare valeat. *

Debet vero lac esse fæminæ sanæ, quæ salubri motu corpus exercet & viðu laudabili mixto seu vegeto-animali utitur & integro ætatis flore vigerit. Omnium optime si 4 vel 5 post pastum horis lac ducatur.

LAC VACCINUM.

Lac ex uberibus vaccæ emulsum. Rühmisch.

ODOR vix ullus; SAPOR dulcis, gratus, proprius. *Indoles* vegeto-animalis, ex cremore pingui, sero faccharifero & caseo glutinoso constans. Facillime acescit, lacte humano spissius, cremore & caseo plenius est.

VIRTUS nutriens, fibras emolliens, relaxans, irritabilitatem & sensilitatem vi butyracea obtundendo nervos minuens, motum sanguinis contemperans, acrimoniam obtundens, putredini resistens.

Usus. Tabes, phthisis, ** podagra, arthritis, dysenteria, ulcera interna, cancer præsertim uteri, necrosis, catharrhus, scorbutus, corpora a lue venerea fere putrida, salivatione exhausta sola *dæta alba* seu *lacæta* curata vel saltem multum emendata fuere, in assumpto veneno, in dys-

* Cl. STEIN Beschreib. einer Brust oder Milchpumpe p. 11.

** Cel. SYDENHAM in lacte & equo spem curationis posuit.

ria a cantharidibus, in morbis mere nervosis,
ut in hysteria &c. laudatur.

Incommoda. Non convenit lac vini potatoribus, acidoventriculi aut sabura biliosa primarum viarum laborantibus, quibus fibra debilis & laxa est. Lac vehementer appetitum minuit, saporem ingratum & sitim in faucibus & fatuam quamdam sensationem in ventriculo relinquit, quia vi butyacea vascula humorem oris eructantia paulum obturat & eadem nervos ventriculi obtundit. Potest etiam in ventriculo in coagula abire, quæ pyloro impacta funestas civere convulsiones. *

Debilitat denique adultum hominem, ut omnis vegetabilis vietus solet, ventriculum obtundit, alvum quibusdam nimis solvit, aliis nimis siccatur. Hæc ut vitarent medici, vaccino lacti asininum substituerunt, quod tenuius est & alvum dicit; Alii aquam mineralem aliquam admiscuerunt, in qua sit modicum salis lixiviosi vel terræ absorbentis.

Dosis. Diætæ lacteæ. Itj mane & Itj a meridie dari potest. Pro prandio cibi cum lacte parati exhibentur.

Si lac vaccinum alvum obstopat, tunc 3j sacchari lactis Itj addatur. Si acidum in ventriculo generetur, tunc blandum absorbens detur.

Aquarum felteranarum Itj cum Itj lactis miscea-

tur. Alii decoctum hordei lacti loco felteranae aquæ admiscent.

LAC CAPRILLUM.

Lac ex uberibus *Capræ*. Ziegenmilch seu Geismilch.

INDOLES. Asinino & equino copiosiorem cremorem, at minus casei, qui vaccino tenerior est, vehit.

Ejus serum post ovillum minus oleosum est.

Cum aqua felterana vel alia minerali dilutum exhibetur tabidis, quibus aliud lac alvum nimis laxat.

VIRTUS valde nutriens, obvolvens, constipans.

LAC OVILLUM.

Lac ex uberibus *Ovis*. Schaafmilch.

INDOLES. Est ex omnibus lacticis speciebus maxime caseosum & cremoratum. Minime ex omnibus serosum.

VIRTUS. Valde nutriens, constipans. At qui corpori æstate nimis calenti hoc lac crudum ingurgitant, vomitu, cardialgia & febre quandoque corripiuntur. *

LAC ASININUM.

Lac ex uberibus. *asinæ*. Eselmilch.

INDOLES. Est lac maxime serosum, paucissimum cremorem & caseum habet.

* Cel. ZUKERT mat. aliment. p. 151.

VIRTUS nutriens, diluens, solvens, eccoprotica, & diuretica.

Usus. Ob tenuitatem suam ad humores acres edulcorandos, hæticis, arthriticis, rheumaticis, scorbuticis longe convenientius est quam aliud lac animale.

S E R U M L A C T I S.

Est laetis pars aquosa saccharum laetis continens, a caseo separata. Molken.

SPECIES habetur duplex :

1. *D U L C E*, quod dulcescente gaudet sapore & ope coaguli *Lab* dicti paratur.
2. *A C I D U L U M*, quod acidulum habet saporem & sua sponte vel ope succi citri, acesti vel tremoris tartari a parte caseosa separatum fuit.

VIRTUS est diluens, minus quam lac nutriens, demulcens, relaxans, eccoprotica.

Usus. Incolarum *Islandiæ* est quotidianum potulentum.

P O T U L E N T I A D U L C I A.

Potulenta, quæ dulcem habent saporem, sunt.

M U S T U M.

Est succus ex uvis *VITIS viniferæ* L. expressus, nondum fermentatus. Most.

ODOR lenis; SAPOR dulcissimus.

VIRTUS nutriens, at cb copiosum aerem fixum extricatum ventriculum & intestina inflans, ructus, flatus, quandoque choleram, diarrhaem & capitis dolorem procreans; saburram pituitosam relinquentis.

Usus. Vindemiarum tempore bibi solet. In regionibus calidis, ubi mustum facile in fermentationem abit, coquitur, & *Vinum coctum* audit. Mustum denique ad parandam *Mustardam* & *Sapam nostris* culinis infervit. V. *Sapa*.

VINUM ABSYNTHIACUM.

Est mustum cum herba absynthii & aliis plantis amaris conditum ac subfermentans. *Wermuthwein*.

ODOR aliquantum vinosus; SAPOR dulcamarus, grattissimus, sapidissimus.

VIRTUS. Musto minus ventrem inflat, amarore torborat.

Usus. Finitis vindemiis, donec mustum simplex vinefit, bibi solet.

VINUM POMACEUM.

Est vinum ex succo pomorum, pyrorum vel aliorum fructuum fermentato paratum. *Obstwein*. *Aepfelwein*. *Cidera*.

ODOR vinosus; SAPOR acidulo - dulcis. *Color* ruber vel flavus aquæ instar limpidus. Pomaceum e pomis austoris diu se servat, e pomis dulcibus vero paratum brevi corruptitur.

VIRTUS. Recens pomaceum ut & nimis vetustum non valet, optimum est quod in media aetate constitutum. Hoc est nutriens, urinam movens, sitim bene sedans, bilis fervorem temperans. Majori copia inebrians & ventrem inflans.

Usus. In regionibus, quibus *vitis vinifera* vel pauca est, vel non matura fit, vinum est consuetum. **Abusus**, ob vim diureticam maeiem & diabeten quandoque inducit.

VINUM CERASIA CUM.

Vinum ex cerasorum nigrorum succo expresso, aqua frigida diluto & dein fermentato. Weichselwein. **ODOR** vinosus; **SAPOR** gratus, acidulus. **Color** ruber. Succus cerasorum sponte quidem fermentat, sed si saccharum addatur vinum magis spirituosum enascitur. *

VIRTUS pomacei.

Usus. In Suecia potus consuetus. Nostis in regionibus vinum cerasiacum *extemporaneum* ex vino rubro bono, cum syrupo cerasorum nigrorum dulcificato, additis aromatibus praesertim vanilla cum saccharo trita, confici solet.

H I D R O M E L.

Est potus ex melle cum aqua fermentato. Meth.

ODOR vinosus; **SAPOR** dulcissimus, vetustate vinosus. **Color** aurantius.

* Ill. BERGIUS mat. med. p. 404.

VIRTUS nutriens, facile inebrians, ventrem inflans, stimulans.

USUS. Exhibit potum regionibus vino destitutis familiarem.

L I M O N A D A.

EST potus ex aqua, succo citri & oleosaccharo flavedinis citri confectus. Limonade.

ODOR flavedinis citri; SATOR acido-dulcis, gratissimus.

VIRTUS refrigerans, astutum & bilem temperans, putredini resistens, corpus tempore astivo grata reficiens.

USUS in calidis regionibus quotidianus; nobis in astate consuetus est potus; etiam febricitantibus & scorbuticis saluberrimus.

Nonnullis limonada stranguriam, spirituosis vero facile compescendam inducit.

L A C A M Y G D A L I N U M.

EST potus lacti analogus, qui ex amygdalis dulcibus cum aqua tritis & per linteam pressis conficitur, atque saccharo dulcificatur. Mandelmilch.

ODOR nullus; SATOR dulcescens, lacteus. Augetur gratia saporis, si amygdalis dulcibus simul aliquot amygdalæ amaræ addantur.

VIRTUS nutriens, refrigerans, oleo obvolvens, obtundens.

USUS. Tempore astivo potum refrigerantem exhibit gratum.

Abusus ventriculo ob oleum obtundens & relaxans est noxijs.

S U C C U S B E T U L Æ.

Est succus, qui tempore vernali ex trunko BETULÆ albœ L. terebra efforato stillat. Birkenſaft.

*ODOR nullus; SAPOR leviter dulcescens; Color lym-
pidus instar aquæ. Non perit arbor ex stillici-
dio lymphæ, sed perdit ut quidam statuunt, an-
num integrum de sua increscentia.*

*Arbores fauciatae pergunt lympham stillatim fun-
dere, quoad folia proruperunt.*

*VIRTUS diluens, antiscorbutica, anthelmintica, diu-
retica.*

*Usus. Quidam ad depurandum sanguinem succum
betulæ bibunt recentem. Lympha addito saccha-
ro & fermento subit fermentationem vinosam,
abitque in potum sub calore æstivo gratissimum
& aere fixo abundantem adeo, ut instar vini
campani effervescat. **

P O T U L E N T A C A L I D A.

*Sunt potulenta, quæ calida sorbilari vel bibi solent.
Consuetudo aquam impuram coctione clariorem
reddendi calidis potibus anfam dedisse videtur.*

* *ILL. BERGIUS m. m. p. 729.*

A Q U A T E P I D A.

Est aqua per calorem vel ignem tepefacta. *Lauces Wasser.*

ODOR nullus; **S**APOR fatuus, nauseofus.

VIRTUS nauseam & emesim movens, ventriculum relaxans.

Usus. Solum pro vomitu ciendo adhibetur.

T H E A V I R I D I S.

T H E A viridis L. Grüner Thee.

ODOR foliorum gratus, narcoticus, fragrantior quam Theæ boheæ. **S**APOR grate acerbus, odori congruus.

VIRTUS foliorum recentium diuretica, narcotica. Folia ob odorem narcoticum tostione siccantur & ante annum elapsum pro usu non adhibentur.

Usus pro parando infuso Theæ, quod est aqua calida succo herbae imprægnata, quæ cum saccharo saporis gratia & quandoque cum lacte bibitur.

Thea viridis magis quam Bohea nocet imbecillitate systematis nervosi laborantibus.

T H E A B O H E A.

T H E A bohea L. Theebu seu Grauner Thee. *Thea chinensis.*

Colitur hic frutex in China & folia ejus paullo ante medium saeculi XVI. Europæis innotuere, & nondum finito saeculo jam per totam Europam increbuit illorum usus.

ODOR foliorum recentium narcoticus, virulentus, siccatorum vero gratus. SAPOR amaricants, acerbis, non ingratus tamen. Folia recentia ob odorem virulentum torrentur & ante annum prouo in China non adhibentur.

VIRTUS foliorum recentium virulenta, narcotica, * siccatorum corroborans, diuretica.

Usus pro parando infuso Theæ, quod est diureticum & leniter diaphoreticum. Hinc sanis & agrotis potus est consuetus. Convenit somnolentis, obesis, calculosis. Sitim extinguit, ventriculi gulosorum faburram eluit, sanguinem a cordibus depurat, hinc scorbuticis vel alia acrimonia sanguinis laborantibus prodest, quatenus urinam pellit, renes a fabulo liberat. Absque saccharo & lacte commendatur in somnolentia & polysarcia, cum lacte in diarrhæa & in macie.

Abusus. Qui infuso hocce abutuntur, pallidi, tremuli, insomnes redduntur, atque debilitate sto-

* Cel. LETT SOM diff. sistens observationes ad vires theæ pertinentes. Lugd. Batav. 1769. Aquam stillatiam theæ boheæ nervis ischiadicis ranæ denudatis & cavitati abdominis applicuit, unde extremitates posteriores intra dimidium horæ prorsus paralyticæ & insensiles fiebant, & post horam exspiravit rana. Id vero non accidebat ab extracto theæ injecto. Unde concludit author, fragrantiam theæ nocere, dum largiori quantitate hauritur.

machi & languido ventre laborant. * Hinc nocet debilibus & ventriculi imbecillitate laborantibus, præsertim hystericis & hypochondriacis. A nimio Theæ usu ventriculus debilitatur, dentes corrumpuntur, borborygmi, anorexia, cachexia, hydrops, leucorrhæa inducitur. Chinenses Theam noxiā pronuntiant in ophthalmiis, in colica & in paralyſi.

Succedanea, quæ Theæ loco commode substitui possent, adhuc nulla placuerunt. *Veronica*, *Myrica Gale*, folia *acaciæ*, *origani vulgaris*, *rubi arctici*, *Chenopodium ambrosioides*, *Apalachee americanorum* nullo modo saporis excellentia Theæ sunt æquiparanda.

C O F F E A.

COFFEA arabica L. Coffe.

ODOR seminum crudorum debilissimus; SAPOR subamaricans. Semina vero ustulata odorem fragrantem, gratum, penetrantem, præcipue si recen-tissime ustulata sint, spargunt. Saporem habent amaricantem, odori congruum.

Semina Coffeæ arabicæ sapidiora sunt & diutius se conservant, quam semina Coffeæ americanæ. USUS. Potus Coffeæ medio circiter sæculo XVII. increbuit. Mane, post prandium & pro merenda a multis hominibus bibitur.

VIRTUS. Semina ustulatione redduntur subempyrematica, hinc motum sanguinis accelerant, cale-

* Ill. HALLER Element. Physiol. T. VI. p. 242.

faciunt, stimulant, exsiccant, attenuant, stomachum roborant, urinam movent, vermes & flatus pellunt. Mane bibitus potus alvum blande solvit, erigit animum tristem, quibus vigilandi necessitas pro lucubratione vel alia re est, somnum dispellit. Saturatior mox post pastum sine lacte sumptus potus digestionem ciborum adjuvat. Nam putredinem carnis & fermentationem retardat Coffea. * Transpirationem & urinam movet, motum vitalem sanguinis auget.

Dosis. Pulveris circiter sesquiuncia libris duabus aquæ coctæ miscetur, ignique imponitur & postquam hæc bis, terue una ebulliverint, ab igne auferruntur. Quidam rasura cornu cervi decoctum reddunt clarum, sed hoc gelatinosum additamentum vim & gratiam potus labefactat. Alii frigidam aquam affundunt, alii vas ab igne desumptum linteo frigido involvere solent, ut decoctum clarificetur.

Arabes & reliquæ gentes orientales coffeam absque saccharo sorbent, Europæi autem sacchari & plerumque etiam lacticis vel ejus tremoris connubium desiderant.

Vis medicata. Cephalalgiam ex ventriculi debilitate ** vel transpiratione suppressâ ortam sæpe discutit, urinam movendo sambolum expellit. Diarrhæam

* Cel. PERCIVAL *Essay*: Vol. 2. p. 712.

** Ill. BERGIUS m. m. p. 113. Novit feminam, quæ a 20 annis quovis mane evigilavit cum cephalalgia, tantisper ingravescente; donec potum Coffæ haufset, ex quo per totum diem levatam se sensit.

chronicam quandoque sanat, ut & febrem intermittentem, si saturatissimum decoctum cum succi citri aequali quantitate mixtum apyrexiae tempore jejuno ventriculo assūmatur. * Imminuit vim opii & aliorum narcoticorum. **

Vis noxia. Abusus saturationis & nimis sāpe assumpti potus ob oleum empyreumaticum, suo stimulo calorem, anxietatem, cordis palpitationem & pervigilium, præsertim in hominibus imbecilli systemate nervoso laborantibus, excitat. Excessus vero cephalalgiam, vertiginem, tremorem artuum, pusillanimitatem, exanthema faciei, debilitatem visus, paralysim, diathesim ad apoplexiā parit. Hystericum & hypochondriacum malum, menstrua copiosiora & ultra ætatem durantia, atque hæmorrhoidales affectus gignit & auget, macilentiam & impotentiam virilem causat. Febrientibus igitur, plethoricis, cholericis, emaciatis, hæmoptoicis, hystericis non convenit. Non omnis tamen noxa ab oleo empyreumatico seminum coffeeæ est, partem culpæ fert aqua calida, ventriculum & nervos relaxans; saccharum acido generando favens, lac vel quod pejus *cremor lactis*, qui oleo relaxat fibras & fluorem album causare censerunt. ***

* *Ill. MURRAY l. c. p. 397.*

** Arabes, qui abusu opii & confectione benges somnolenti & depresso evadunt, solo Coffea potu eriguntur.

D'ARVIEUX voyage dans la Palestine. p. 196.

*** *Ill. MURRAY l. c. p. 395.*

Succedanea, quæ Coffeæ tam pretii causa, quam molestiarum, quas ex potu percipi credunt, substituere conabantur, nullo modo votis respondent. Horum e tribu erant *panis secalinus tostus*, *hordeum vel secale tostum*, *radix cicchorei vel scorzonerae tosta*, *semina helianthi anni*, *sabæ vulgaris minoris &c.*

C H O C O L A T A.

Est potus ex aqua vel lacte, in pacta ex quo butyro Cacao, Vanilla & saccharo incoctum est. Schocolade.

Onor gratus vanillæ; Sapor blandus, dulcis, aromaticus, suboleosus.

Virtus nutriens, eccoprotica, emolliens, parum calefaciens, impinguans, acres humores involvens, fibras siccas humectans.

Usus. Pro jentaculo, aut merenda bibitur. Americanis & hispanis ordinarium alimentum est, qui chocolatam saepius de die ut Batavi Theam & Coffeam bibunt.

Virtus medicata convenit in atrophia, marasmo senili, tabe sine febre hectica tamen, in malo hypochondriaco, ** in hemorrhoidibus cæcis & apertis. ***

** Cel. BEHRENS Setæt. Diætet. p. 291. Nota est historia Cardinalis a RICHELIEU, supremi Gallie status ministri, orbis, dum viveret, Directoris, qui hypochondriaco detentus morbo, postquam omnia incassum expertus esset auxilia medica, tandem Chocolatae potu pristinam recuperavit valetudinem.

*** ILL. LINNÆUS in amenitat. academic. Vol. VI. p. 263

LIMONADA SPIRITUOSA seu P.O. LOPUNTIA.

Est aqua calida succo citri, saccharo & spiritu sacchari imprægnata. Puntſch.

ODOR gratus, spirituofus; SAPOR acido - dulcis, spirituofus.

VIRTUS sudorifera, cito & leviter inebrians, at inebriatione cito iterum evanescente, cum vis spiritus ardentis ab acido & copiosa aqua frangatur.

Usus. Frequens & consuetus in Anglia potus.

In morbis a transpiratione suppressa natis est egrum sudoriferum.

JUS CARNIS BUBULÆ.

Est aqua carnis bubulæ gelatina & paucō oleo per coctionem extracto imprægnata. Rindfleisch-Brühe.

ODOR & SAPOR peculiaris, non ingratus.

dicit: juvenis literatus, quem ita per novem annos conquassaverant cæcæ hæmorrhoides, ut unicam speraret mortem medicinam, solo potu Chocolatæ per annum continuato perfecte curatus fuit. Etiam dicit, se plures novisse fœminas, quæ ex vita sedenteria & immoderato Coffeæ usu hæmorrhoidariæ tandem potu chocolatæ sanatae fuerint.

VIRTUS gelatinoso - oleosa , valde nutriens , diluens.

Prima iusculi degeneratio est *acescens* , secunda
putrescens.

Usus. Initium prandii & cænæ plurimis in regionibus cum jure , cui panis secalinus vel triticeus , aut cibi farinacei , aut cerealia incoquuntur , fieri solet. Hæc incocta vim putrescentem gelatinæ juris impedire solent , hinc talia jura non solum sanis sed etiam ægrotis & acute decumbentibus convenient.

JUS CARNIS VITULINÆ.

Jus ex carne vitulina paratum. Kalbfleisch = Brûhe.

Est jure bubulo minus gelatinosum , magis mucosum , facilius & citius æstate acescens.

VIRTUS gelatinoso - mucilaginea , hinc nutriens & involvens : hinc lixivium causticum calculosis in jure vitulino datur : hinc in hausto veneno commendatur.

JUS CARNIS VERVECINÆ.

Jus ex carne vervecina paratum. Hamel = Brûhe.

VIRTUS , est valde glutinosum & pingue , hinc digestu difficile.

Pedum vervecinorum , qui valde glutinosi sunt , decoctum in morbis , ubi acre intestinis inest , scopo obvolvendi ano injicitur.

JUS GALLINACEUM.

Jus ex carne gallinæ vel galli senioris paratum. Hühnerbrühe.

ODOR & SAPOR gratissimus.

VIRTUS valde nutriens, sapida, analeptica, & robورans sine stimulo.

Lac pulli est jus carnis cujuscunque, in quo ovi vitellus solutus.

JUS TESTUDINUM.

Jus ex carne testudinum paratum. Schildkrötenbrühe.

VIRTUS nutriens, obvolvens, antiscorbutica, antihaemorrhatica. Vide *Testudo vulgaris*.

Dosis. Una testudo, rejectis capite & pedibus ex aqua fibij ad remanentiam fibj coquitur & pro una dosi exhibetur.

JUS RANARUM.

Jus ex carne ranarum paratum. Fröschen-Brühe.

VIRTUS nutriens, parum gelatinosa. Scopo medicato jura ex femoribus ranarum, & variis vegetabilibus cocta, phthisicis, hecticis & morbo cutaneo laborantibus suadetur.

Dosis. 6 vel 8 paria femorum cum carne vitulina cum fibrij aqua ad remanentiam fibj decoquuntur.

JUS COCHLEARUM.

Jus e cochleis paratum. Schnecken-Brühe.

VIRTUS nutriens, vi'cida, humores acres obvolvens, demulcens, hinc tussientibus & hepticis non sine successu suadetur.

Dosis. Scopo medicato 8 vel 10 cochlearum cum fribj aqua coquuntur.

JUS CANCRORUM.

Jus e canceris excoctum. Krebs = Brühe.

VIRTUS nutriens, parum gelatinosa, alcalefrens.

Usus. Jura cancerorum debilibus, hepticis, vitiis cutaneis, melancholia aut scorbuto laborantibus scopo medicato dantur. *

JUS PISCIUM.

Jus e carne piscium paratum. Fisch = Brühe. *Cyprianus Tinca* in hunc usum frequens adhibetur.

VIRTUS gelatinolo - alcalefrens, diluens, nutriens.

Usus. Tempore jejunii loco iuris bubuli mensis apponitur.

JUS VIPERINUM.

Jus e carne viperæ paratum. Vipern = Brühe.

VIRTUS est gelatinosa & valde alcalina, hinc resolvens, antacida, sudorifera.

Usus. Scopo medicato in paralysi, in morbis ab acido spontaneo, in morbis cutaneis, in plica polonica ** datur.

* Cel. SPIELMANN inst. m. m. p. 178.

** GABRIEL de plica pol. p. 103.

Dofis. Vipera , cujus cauda & caput abjicitur , in frusta sexta cum juris pulli fibij ad remanentiam fibj coquitur. Colatura mane assumitur & usus per tres septimanas continuatur.

J U S C O N S U M M A T U M .

Jus e carnium una vel pluribus speciebus paratum & in gelatinæ consistentiam fere concentratum.
Kraftbrühe.

VIRTUS. Valde nutriens, hinc debilibus exhaustis conveniens. Sed non in alia debilitate , nam *jurra* , in quibus gelatina valde *concentrata* , in morbis putridis, febris inflammatoriis & præsente plethora aut obesitate nocent ; stimulum enim inflammatorium, putredinem, febrem, plethoram & pinguedinem inferunt.

J U S E V I N O C A L I D O .

Est vinum cum ovi vitello & saccharo coctum. Wein-
suppe.

VIRTUS. Calefaciens, sudorifera : cum vero partes spirituosa coctione multum imminuantur, hinc tale vinum in ventriculo facile acescit.

Usus. Pro jentaculo hyemali a multis assunitur.

J U S E X C E R E V I S I A C A L I D A .

Est cerevisia cum ovi vitello & saccharo vel melle cocta. Biersuppe.

VIRTUS calefaciens, sudorifera, nutriens, at facile in ventriculo acescens.

Usus. Pro jentaculo & in catarrhis laudatur.

JUS E LACTE CALIDO.

Lac cum vel sine saccharo & vitello coctum. Milchsuppe.

VIRTUS nutriens, emolliens. Lac coctura difficilior ac escit, at digestu est difficilior & minus reficiens quam lac recens.

I N D E X.

A.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
<i>Abelmoschi semina</i>	351	<i>Amylum</i>	359
<i>Abies</i>	164	<i>Anacampseros</i>	91
<i>Absynthium</i>	154	<i>Anacardium</i>	138, 139
<i>Acacia</i>	133	<i>Ananas</i>	108
<i>Acanthias</i>	272	<i>Anas</i>	238, 239, 240
<i>Acetoſa</i>	74	<i>Anchusa officinalis</i> . .	167
<i>Acetoſella</i>	74	<i>Anethum</i>	333
<i>Acetum</i>	298, 299	<i>Anguilla</i>	250
<i>Acus</i>	273	<i>Aniſum</i>	333
<i>Aeglefinus</i>	262	<i>Anona</i>	141
<i>Aer fixus</i>	347	<i>Anſer domesticus</i> . .	221
<i>Agaricus</i>	82	— <i>ferus</i>	222
— <i>muscarius</i>	359	<i>Antacæus</i>	270
<i>Agnus</i>	202	<i>Antophyllus</i>	341
<i>Alanda arborea</i>	223	<i>Aper</i>	207
— <i>arvensis</i>	223	<i>Aphyā</i>	256, 269
— <i>calandra</i>	224	<i>Apium</i>	93
— <i>campestris</i>	224	<i>Aqua</i>	369 usque 381
— <i>crispa</i>	224	<i>Archangelica</i>	176
— <i>pratensis</i>	223	<i>Arachis hypogaea</i> . .	167
— <i>spinoleta</i>	224	<i>Arbutus alpinum</i> . .	134
<i>Albula</i>	252	— <i>unedo</i>	134
<i>Albumen ovi</i>	319	<i>Ardea</i>	242, 243
<i>Alburnus</i>	254, 277	<i>Areca</i>	152, 258
<i>Alces</i>	209	<i>Aries</i>	201
<i>Alga saccharifera</i>	171	<i>Arifarum</i>	165
<i>Ailiaria</i>	358	<i>Armeniacum malum</i> . .	109
<i>Allium</i>	324, 325, 326	<i>Armoracia</i>	101, 337
<i>Aloſa</i>	264	<i>Arthemisia</i>	335
<i>Amaranthus</i>	172	<i>Arunti esculentum</i> . .	163
<i>Amomum</i>	342	— <i>maculatum</i>	163
<i>Anygdalæ amaræ</i>	135	<i>Arundo saccharifera</i> . .	151
— <i>dulces</i>	134	<i>Aſa fœtida</i>	349

I N D E X.

	Pag.		Pag.		
Afinus.....	206	Brassica acidulata.....	68		
Asparagus.....	77	— botrytis.....	71		
Atriplex.....	76	— brocoli.....	72		
Aitagen.....	221	— capitata.....	67. 94		
Avellana.....	136	— laciniata.....	70		
Avena.....	40	— rapa.....	95		
— fatua.....	155	— rubra.....	69		
Averrhoa acida.....	149	— fabauda.....	70		
Aurantium.....	108	— secalis.....	71		
Aurata.....	268	— selenisfa.....	71		
Azarolus.....	130	— viridis.....	70		
B.					
Balæna.....	215	Bromus.....	155		
Ballerus.....	254	Bubalus.....	201		
Bànanas.....	141	Bulbocastanum.....	63		
Barbarez.....	98	Butyrum.....	313. 314		
Barbatula.....	258	C.			
Barbus.....	253	Cacao.....	140		
Barnia.....	254	Caffra.....	153		
Basilicum.....	329	Calaba.....	152		
Bassianus.....	241	Calamus arom.....	345		
Batatta.....	64	Calendula.....	354		
Batis.....	271	Calla palustris.....	162		
Beccabunga.....	98	Callarias.....	262		
Belona.....	266	Caltha palustris.....	337		
Berberis.....	105	Camelus.....	205		
Beta.....	73. 96	Campanula.....	167		
Betonica.....	175	Canarum.....	146		
Betula.....	416	Cancer.....	277		
Bilimba.....	150	Canis.....	205		
Blituni.....	172	Cannabis.....	359		
Boa constrictor.....	277	Canna saccharifera.....	151		
Boletus.....	86	Cantharus.....	268		
Bonus Henricus.....	168	Caper.....	202		
Boops.....	268	Capparis.....	336		
Borasslus.....	151	Capra.....	202		
Borrago.....	100. 174	Capreolus.....	207		
Bos.....	198	Capsicum.....	343		
		Caragana.....	56		

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
Carambolas.	150	Chloris.	231
Carassius.	254	Chocolata.	422
Carbonarius.	263	Chrysobalanus Icaco.	143
Carcharias.	272	Chrysophyllum Cainito.	142
Cardamine.	338	Civer.	56
Cardamomuni.	343	Cichorium.	90
Cardium edule.	282	— Intybus.	165
Carduelis.	224	Ciconia.	243
Cardunculus.	78	Cinæ semen.	339
Carduus palustris.	170	Cinamomum.	341
Carlina acaulis.	171	Citellus.	211
Caro fumata.	207	Citrinella.	250
— muria:ta.	297	Citrullus.	121
Carota.	59	Citrus.	104. 300
Carpio.	253	— decumana.	105
Carvi.	63. 331	Clavaria.	86
Caryophyllata.	354	Cnicus deraceus.	171
Caryophyllus.	341	Coaguluni lactis.	513
Cafeus.	314. 315. 316	Coccothraustes.	231
Caïava.	152	Cobitis.	259
Cassia fistula.	107	Coclos butyracea.	145
Castanea.	139	Coccus nucifera.	145
Castor.	213	Cochlea.	280
Catappa.	146	Cochlearia.	98
Catus.	212	Coffea.	419
Cavia porcellus.	208	Colocasia.	163
Caviarum.	295	Columba.	222
Caulorapa.	59	Colymbus.	243. 244
Centriscus scolopax.	273	Convallaria.	156
Cepa.	325. 327	Coriandrum.	345
Cephalus.	267	Cornix.	236
Cerasum acidum.	105	Cornu cervi gelatina.	317
— dulce.	114	Cornus.	128
Cerefolium.	330	Cortex citri.	331
Cerevilia.	382 usque 386	Corvus.	235. 236
Cervus.	297	Corypha.	151
Chrysophyllum bulbosum.	93	Cotodon.	215
Charadrius apricarius.	252	Cottus.	256
— pluvialis.	233	Coturnix.	229
Chate.	147	Crambe maritima.	170

I N D E X

Pag.	Pag.
Crangx.....	279
Cratæjus.....	129. 130. 158
Cremor lactis.....	312
Crex.....	234
Crithimum.....	338
Crocodilus.....	276
Crocus.....	340
Cubebæ.....	343
Cuculus.....	236
— marinus.....	266
Cucumis anguinus.....	66
— sativus.....	95
Cucurbita.....	122
Cuminum.....	332
Cuniculus.....	208
Curcuma.....	346
Curruca.....	227
Curvirostia.....	230
Cydonia.....	132
Cygnus.....	241
Cynara.....	78
Cynosbatum.....	113. 159
Cyperus.....	67
— Papyrus.....	166
Cyprinus.....	253. 154. 255. 256
D.	
Dactyli.....	123
Dama.....	209
Delphinus.....	216
Delphis.....	216
Bidon hystrix.....	273
Dillenia.....	142
Dioscorea.....	166
Diospyros.....	144
Dobula.....	255
Dolichus.....	148. 149
Draco.....	267
E.	
Echinus.....	282
Elæocarpus.....	152
Emberiza.....	230
Empetrum nigrum.....	125
Encrasiculus.....	263
Endivia.....	73. 90
Enula.....	339
Eperlanus.....	252
Epilobium angustifolium.....	176
Equus.....	205
Erinaceus.....	210
Eruca.....	334
Ervum Ervilja.....	160
Eryngium maritimum.....	175
Erythrinus.....	269
Erytrophthalmus.....	255
F.	
Faba.....	55
— viridis.....	81
Faber.....	267
Fagopyrum.....	42
Fagus.....	137. 163
Fario.....	250
Farina mineralis.....	355
Fermentum panis.....	348
Ficedula.....	226
Ficus.....	122. 123
Filipendula.....	159
Filix mas.....	355
Flesus.....	265

Fænzi-

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
<i>Fœniculum</i>	333	<i>Grana Paradisi</i>	344
<i>Fœnum græcum</i>	176	<i>Granatum</i>	126
<i>Fragum</i>	115	<i>Grias</i>	152
<i>Francolinus</i>	221	<i>Grossularia</i>	127
<i>Fucus esculentus</i>	173	<i>Grus</i>	242
— <i>palmatus</i>	173	<i>Guajacana</i>	142
— <i>saccharinus</i>	172	<i>Gummi arabicum</i>	350
<i>Fringilla canaria</i>	226		
— <i>cannabina</i>	225		
— <i>citrinella</i>	225		
— <i>cœlebs</i>	225		
— <i>montana</i>	225		
— <i>spinus</i>	225		
<i>Fulica</i>	241. 242		
G.			
<i>Gadus</i>	262		
<i>Galanga</i>	344		
<i>Galbula</i>	229. 236		
<i>Gale</i>	355		
<i>Galeus</i>	272		
<i>Gallina</i>	218		
<i>Gallinago</i>	232		
<i>Gallinula</i>	232		
<i>Gallus domesticus</i>	217		
— <i>indicus</i>	219		
<i>Gammarus</i>	278		
<i>Garrulus</i>	229		
<i>Garum</i>	295		
<i>Gasterosteus</i>	256		
<i>Gelatina</i>	317. 318		
<i>Genipa americana</i>	143		
<i>Glacies</i>	347		
<i>Glanis</i>	258		
<i>Glans fagea</i>	163		
— <i>quercus</i>	163		
<i>Glis esculentus</i>	212		
<i>Gnemon</i>	146		
<i>Gobio</i>	256		
<i>Gobius niger</i>	258		
H.			
<i>Hædus</i>	203		
<i>Hæmatopus ostralegus</i>	234		
<i>Halex</i>	263. 296		
<i>Harengus</i>	263		
<i>Harmala</i>	358		
<i>Helianthus annuus</i>	168		
— <i>Cynara</i>	66		
— <i>tuberosus</i>	65		
<i>Hepsetus</i>	267		
<i>Heraclium spondilium</i>	168		
<i>Hipochæris maculata</i>	171		
<i>Hippocampus</i>	273		
<i>Hippoglossus</i>	264		
<i>Hippophal</i>	107		
<i>Hircus</i>	202		
<i>Hirundo</i>	237		
<i>Holcus forghum</i>	44		
<i>Hordeum</i>	38		
<i>Horminum</i>	360		
<i>Hortulanus</i>	230		
<i>Hucho</i>	251		
<i>Huso</i>	269		
<i>Hydromel</i>	414		
<i>Hymenæa courbaril</i>	165		
<i>Hyoscyamus physalodes</i>	357		
<i>Hystrix</i>	210. 273		
I.			
<i>Jacapucaya</i>	146		
<i>Iguana</i>	276		

Ee

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
Jambos.....	145	Limonada.....	415
Ibex.....	209	Limonium.....	104
Jefes.....	255	Linquatula.....	265
Juglans.....	136	Locusta.....	279
Jujuba.....	24	— olitoria.....	41
Juniperus.....	335	Loligo.....	284
Jus.....	423 usque 428	Lolium temulentum.	156.362
		Lophius.....	272
K.		Lucerna marina.....	266
Karatas.....	107	Lucioperca.....	257
		Lucius.....	257
L.		Lupinus.....	161
Labrax.....	257	Lupulus.....	78.360
Lac. 312. 313. 408 usque 412		Luscinia.....	227
Lacca.....	415	Lutra.....	213
Lachryma Jobi indica.	154	— marina.....	214
Lactes piscium.	407 usq. 411	Lycoperdon.....	87
Lactuca.....	89	Lycopersicum.....	126
Lagopus.....	220	Lyra marina.....	266
Lamium album.....	169		
— purpureum.....	170	M.	
Lampetra.....	270	Macis.....	340
— fluviatilis.....	271	Macrocephalus.....	216
Lapathum.....	157	Mæna.....	269
Lappa.....	174	Majorana.....	329
Lardum.....	311	Malpighia.....	150
Lapsana.....	167	Malum indicum.....	143
Larus.....	244	Malva.....	76
Lathyrus.....	66	Mammea.....	144
— cicera.....	160	Manatus.....	214
Laufocerasi folia.....	349	Mangifera.....	151
Laurus.....	335	Mangostana.....	142
Lens.....	55	Manna polonicum.....	44
Lepidium.....	327	Marmota.....	210
Lepus.....	208	Mays.....	96
Leuciscus.....	255	Medulla ossium.....	309
Lichen islandicus.....	172	Mel.....	302
Lilium camtschatcense.....	165	Melampyrum.....	159
Limanda.....	265	Melanurus.....	268

I N D E X.

	P a g.		P a g.
<i>Melaftonia</i>	150	<i>Mustella</i>	250
<i>Melica</i>	44	— <i>marina</i>	262
<i>Melilotus cærulea</i>	338	<i>Mustum</i>	412. 413. 414
<i>Melo</i>	120	<i>Myrobalanus</i>	133
<i>Melocactus</i>	170	<i>Myrtillus</i>	131
<i>Melongena</i>	125	<i>Mytilus</i>	280
<i>Mentha gentilis</i>	328		
<i>Mercurialis annua</i>	175		
<i>Mergus</i>	241		
<i>Merlangus</i>	262		
<i>Merlucius</i>	262	<i>Napobrassica</i>	38
<i>Merula</i>	228	<i>Napus</i>	58
<i>Mespillum</i>	128	<i>Nasturtium aquaticum</i> ..	98
<i>Millefolium</i>	361	— <i>crispum</i>	97
<i>Maraletus</i>	272	— <i>hortense</i>	97
<i>Mola</i>	273	— <i>indicum</i>	100
<i>Molva</i>	262	<i>Nasus</i>	255
<i>Mombin</i>	144	<i>Nelumbo</i>	63
<i>Monedula</i>	236	<i>Nicotiana</i>	352
<i>Monoceros</i>	216	<i>Nigella</i>	332
<i>Montifringilla</i>	225	<i>Nitrum</i>	294
<i>Morinda</i>	143	<i>Numida</i>	210
<i>Morinellus</i>	232	<i>Nux Cembriæ</i>	138
<i>Moringa</i>	143	— <i>fagi</i>	137
<i>Morrhua</i>	261	— <i>moschata</i>	340
<i>Morum</i>	115. 116		
<i>Motacilla alba</i>	226		
— <i>curruca</i>	227		
— <i>erithacus</i>	226	<i>Ochna Jabotapita</i>	144
— <i>flava</i>	226	<i>Oenanthe</i>	226
— <i>Luscinia</i>	227	<i>Oenothera</i>	92
— <i>oenanthe</i>	226	<i>Olea</i>	306. 307. 308. 309
— <i>Phoenicurus</i> ..	227	<i>Olivæ</i>	152
— <i>Regulus</i>	227	<i>Omphacium</i>	299
— <i>Rubeca</i>	226	<i>Onocrotalus</i>	240
— <i>Troglodytes</i> ..	227	<i>Ononis</i>	175
<i>Mullus</i>	261	<i>Onopordon</i>	171
<i>Mumia Brunsvicensis</i> ..	386	<i>Opium</i>	356
<i>Muræna</i>	259	<i>Opuntia</i>	144
<i>Musa</i>	141	<i>Oifus</i>	254
<i>Mus musculus</i>	212	<i>Origanum</i>	330

I N D E X.

	Pag.		Pag.
Orleana.....	346	Phaseolus floralis.....	79
Ornithogalum luteum..	172	— nanus.....	80
Orobus.....	160	— saccharatus...	80
Oryza.....	39	— viridis.....	79
Ostrea.....	281	Phasianus.....	219
Ova gallinacea.....	320	Phoca leonina.....	214
Ovis.....	201	— vitulina.....	213
Oxycoccus.....	120	— ursina.....	214
Oxygala.....	312	Phoenicoprus ruber...	238
Oxyrhyncus.....	253	Phanicurus.....	227
Oxyrinchus.....	271	Pholas Dactylus.....	282
P.		Phoxinus.....	255
Pagurus.....	278	Physalus.....	215
Palumbus.....	222	Phytolaca.....	174
Panicum italicum.....	41	Pica.....	235
— miliaceum.....	41	Picus.....	238
— sanguinale....	176	Pimpinella italicā.....	100
Panis secalinus.....	52	Pinanga.....	358
— triticeus	50	Pinguicula.....	353
Papaja.....	149	Pinus abies.....	164
Papaveris semen.....	339	— sylvestris.....	164
Pargus.....	269	Piper jamaicense.....	342
Parus.....	224	Pistachia.....	137
Passer.....	224. 266	Pisum.....	54
Pastinaca.....	61	— maritimum.....	160
Pavo.....	219	Platalea.....	241
— marinus.....	266	Platea.....	265
Pelamis.....	260	Podophyllum.....	150
Pepo.....	122	Polopuntia.....	423
Perca.....	256. 257	Polpo.....	283
— marina.....	261	Polygonum aviculare...	157
Perdix.....	220	— couvolvulus...	157
— ruffa.....	221	— erectum... .	42
Persea.....	152	— Bistorta...	158
Perficium malum.....	109	— tartaricum...	42
Petrocelinum.....	62. 336	— viviparum...	157
Petola.....	147	Pomum.....	110
Phallus.....	87	Porcellus.....	205
Phaseolus.....	55	Porrum.....	326
		Portulaca.....	73. 92

I N D E X.

	P a g.		P a g.
<i>Primula veris</i>	167		
<i>Pristis</i>	272		
<i>Prunum</i>	112. 113		
<i>Pstittacus</i>	223		
<i>Pullus gallinaceus</i>	219		
<i>Pyrrhula</i>	231		
<i>Pyrum</i>	111		
		Q.	
<i>Querquedula</i>	239		
		R.	
<i>Raja</i>	271		
— <i>clavata</i>	272		
<i>Rallus aquaticus</i>	235		
— <i>porzana</i>	235		
<i>Rana</i>	275		
<i>Ranunculus ficaria</i>	169		
<i>Rapa</i>	57. 95		
<i>Rapunculus</i>	92		
<i>Raphanus</i>	101		
<i>Rapunculus</i>	62		
<i>Rattus</i>	212		
<i>Regulus</i>	227		
<i>Rhombus</i>	264		
<i>Ribes alpinum</i>	127		
— <i>nigrum</i>	126		
— <i>rubrum</i>	106		
<i>Rosmarinus</i>	328		
— <i>sylvestris</i> ..	361		
<i>Rosmarinus</i>	214		
<i>Rubecula</i>	226		
<i>Rubus</i>	118. 119. 120		
<i>Rumex</i>	75		
<i>Rupicapra</i>	209		
<i>Ruta</i>	351		
<i>Ruthenus</i>	270		
<i>Rutilus</i>	255		
		S.	
<i>Saccharum</i>	300		
<i>Sæpia</i>	283. 284		
<i>Sæpiola</i>	283		
<i>Sago</i>	44		
<i>Sal</i>	292. 293. 294		
<i>Salicaria</i>	175		
<i>Salicornia</i>	99		
<i>Salmarinus</i>	251		
<i>Salmo</i>	251		
<i>Salpa</i>	268		
<i>Salvelinus</i>	212		
<i>Salvia</i>	328		
<i>Sambucus</i>	102. 117		
<i>Sanguis animalium</i>	323		
<i>Santonici semen</i>	339		
<i>Sapa musti</i>	303		
<i>Sardina</i>	296		
<i>Sargus</i>	268		
<i>Satureja</i>	327		
<i>Scandix</i>	331		
<i>Schoenoprasum</i>	326		
<i>Sciæna umbra</i>	267		
<i>Scirpus maritimus</i>	155		
<i>Sciurus</i>	211		
<i>Selarea</i>	361		
<i>Scolopax</i>	231. 232. 273		
<i>Scomber</i>	260		
<i>Scorodoprasum</i>	326		
<i>Scorzonera</i>	60		
———— <i>humilis</i> ..	162		
———— <i>picroides</i> ..	97		
<i>Sebestena</i>	124		
<i>Secale</i>	38		
<i>Sedum reflexum</i>	91		
— <i>rupestre</i> ..	91		
<i>Sempervivum tectorum</i> ..	169		
<i>Sepia</i>	283		
<i>Serpillum</i>	329		

I N D E X.

	Pag.		Pag.
Serum lactis.	412	Tartarus cerevisiae.	348
Siliqua dulcis.	124	Tartaria Hungarica.	173
Sinapis arvensis.	170	Taurus.	199
— nigra.	333	Taxus.	211
Sifarium.	60	Testudo.	274, 275
Sitodium.	153	Tetrix.	220
Smilax.	93	Thea.	417
Soja.	148	Thrifia.	264
Solanum montanum.	147	Thymallus.	252
— tuberosum.	64	Thymus.	329
Solea.	265	Thynnus.	260
Sonchus alpinus.	168	Tinca.	254
— oleraceus.	168	— marina.	266
Sorbus.	129, 159	Torpedo.	271
Spartium scoparium.	337	Trachinus Draco.	267
Sparus annularis.	268	Trachurus.	260
Spelta.	43	Tragopogon.	61
Spergula arvensis.	158	Tremella Nostoc.	173
Spinacia.	72	Tribulus.	140
Spiritus.	404 usque 406	Trifolium repens.	162
Sprattus.	263	Tringa canutus.	233
Squalus.	272	— ocrophus.	233
Squilla.	279	— pugnax.	233
Stachys palustris.	159	— squaratola.	233
Sterna.	245, 244	— vanellus.	233
Stincus marinus.	353	Triticum.	36
Struthio - Camelus.	243	— repens.	156
Sturio.	270	Troglodytes.	227
Strychnos potatorum.	147	Trutta.	250
Sturnus.	234	Tuka.	270
Surmuletus.	270	Turdus illiacus.	228
Sus.	203	— merula.	228
		— musicus.	228
		— pilaris.	228
		— pollyglottos.	229
		— viscivorus.	227
		Turtur.	223
		V.	
		Vacca.	199

T.

Tamarindus.	106
Tamus.	100
Tanacetum.	338
Tarandus.	209
Taraxacum.	94
Tarda.	221

I N D E X.

	<i>Pag.</i>		<i>Pag.</i>
Vaccinium.....	132	Urtica.....	76
Vanellus.....	233	Vulpes.....	210
Vanilla.....	345	Uva.....	116. 117
Vervex.....	201	—. crispa.....	128
Vicia.....	161	—. ursi.....	133. 158
Vina.....	387 usque 414		
Vinum absynthiacuni.....	413		
— cerasiacum.....	414		
— pomaceum.....	413	X.	
Vipera.....	276	Xiphias gladius.....	267
Vitellus ovi.....	319		
Vitis flos.....	355	Z.	
— idæa.....	131	Zea.....	42
Vitulus.....	200	Zeus faber.....	267
Ulva umbi icalis.....	173	Zingel.....	257
Umbla.....	252	Zingiber.....	344
Urogallus.....	220	Zizania aquatica	165
Ursus.....	211	Zy ζ na.....	272
Urus.....	200		

OPERA AUTHORIS-HUCUSQUE EDITA.

Primæ lineæ anatomæ.

Compendium institutionum chirurgicarum.

Pharmacologia chirurgica.

Pharmacia chirurgica.

Bromatologia.

Doctrina de morbis oculorum.

— — — cutaneis.

— — — dentium.

— — — venereis.

Methodus nova & facilis argentum vivum, ægrotis lue venerea affectis exhibendi.

Elementa medicinæ & chirurgiæ forentis.

— artis obstetriciæ.

OPERA GERMANICA.

Erster Umriss der Zergliederungskunst des menschlichen Körpers.

Anfangsgründe der chirurgischen Vorbereitungswissenschaften.

Materia chirurgica.

Chirurgische Pharmacie.

Lehrsätze der praktischen Wundarzneywissenschaft.

Neue Methode den mit der Lusitzeuche angesteckten das Quecksilber zu geben.

Sammlung chirurgischer Bemerkungen.

Anfangsgründe der Geburtskïlfse.

Die Lehre von den Hautkrankheiten.

— — — Zahukrankheiten.

— — — Augenkrankheiten.

— — — venerischen Krankheiten.

Anfangsgründe der gerichtlichen Arzneywissenschaft.

